Olga Lengyel

CUPTOARELE LUI HITLER

Dacia

OLGA LENGYEL

CUPTOARELE LUI HITLER

Coperta de NERȚAN NICOLAE

© *1982, Olga Lengyel*
Toate drepturile asupra prezentei traduceri aparțin Editurii Dacia

OLGA LENGYEL

CUPTOARELE LUI HITLER

Traducere din spaniolă de
MARIANA POPILEAN

EDITURA DACIA,
CLUJ-NAPOCA, 1986

DEDICAȚIE

Educația și cultura pe care le-am luat din Cluj în bagajul meu spiritual mi-au deschis numeroase porți în lumea întreagă. Dedic, așadar, cu recunoștință și afecțiune versiunea românească a cărții mele, Cuptoarele lui Hitler, *oamenilor din România și foștilor, prezenților și viitorilor locuitori ai Clujului — orașul pe care îl voi iubi întotdeauna și pe care îl consider orașul* MEU, *indiferent unde trăiesc.*

New York, 27 iulie, 1982.

CAPITOLUL I

8 CAI... SAU 96 DE BĂRBAȚI, FEMEI și COPII

Mea culpa, vina mea, *mea maxima culpa!* Nu-mi pot înlătura remușcările de a fi fost, în parte, responsabilă de moartea părinților și a celor doi fii ai mei. Lumea va înțelege că nu aveam cum s-o prevăd, dar în adîncul sufletului meu stăruie puternic sentimentul că aș fi putut să-i salvez, că poate mi-ar fi fost posibil s-o fac.

Era în anul 1944, la aproape cinci ani de cînd Hitler invadase Polonia. Gestapoul dirija totul; Germania se îngrășa din prada jefuită de pe continent, căci două treimi din Europa rămăseseră în ghearele celui de-al Treilea Reich. Locuiam în Cluj, oraș cu 100.000 de locuitori, care era capitala Transilvaniei. Înainte aparținuse României, dar Dictatul de la Viena, din 1940, o anexase Ungariei, una dintre națiunile satelite ale Noului Ordin. Nemții erau stăpînitorii, dar, cu toate că greu se putea întrezări vreo speranță de scăpare, noi presimțeam — și chiar ne rugam cu ardoare — că ziua judecății nu era prea departe. Între timp încercam să ne potolim frica și să ne vedem de treburile noastre zilnice, evitînd pe cît puteam orice contact cu ei. Știam că eram la cheremul unor inși fără suflet — și al unor individe, cum am putut constata mai tîrziu —, dar atunci nimeni n-ar fi reușit să se convingă despre adevăratul grad de bestialitate la care erau ei în stare să ajungă.

Soțul meu, Miklos Lengyel, era directorul propriului său spital, *Sanatoriul doctorului Lengyel*, o clădire modernă cu două etaje, și optzeci de paturi, pe care o construisem în anul 1938. Și-a făcut studiile la Berlin, unde și-a dedicat mult timp liber clinicilor de caritate. Se specializase în chirurgie generală și în ginecologie. Toată lumea îl respecta pentru talentul său profesional și pentru că se dedicase știin-

ței. Nu se ocupa de politică, deși înțelegea bine că ne aflam în centrul unui adevărat *maelstrom*[1] și într-un permanent pericol. Nu avea timp de alte preocupări. Vizita adeseori cîte o sută douăzeci de pacienți pe zi și se ocupa de chirurgie pînă noaptea tîrziu.

Clujul era o comunitate activă și progresistă, iar noi ne simțeam mîndri că-l reprezentam prin unul din principalele sale spitale.

Și eu mă dedicasem medicinii. Am studiat la Universitatea din Cluj și mă consideram îndreptățită să fiu asistent chirurg prim al soțului meu. Am contribuit la finisarea noului spital punînd în decorația lui întreaga afecțiune pe care o simte o femeie pentru culoare și înviorîndu-i interiorul după stilul la modă. Dar, dincolo de profesiunea mea, și mai mîndră mă simțeam de mica mea familie, întregită de doi fii: Thomas și Arved. Mi se părea că nimeni nu era mai fericit ca noi. Locuiam împreună cu părinții și cu nașul meu, profesorul Elfer Aladar, renumit internist ce se dedicase studierii și cercetării cancerului.

Primii ani ai războiului au fost pentru noi relativ liniștiți, dar ascultam cu îngrijorare interminabilele relatări despre victoriile armatei Reichului. Pe măsură ce devastau tot mai multe teritorii, scădea și numărul medicilor, mai ales al chirurgilor care puteau ajuta populația civilă. Soțul meu, deși prudent și destul de circumspect, nu prea făcea eforturi să-și ascundă ori să-și disimuleze speranțele pentru cauza umanității, care nu putea să se piardă cu totul. Dar vorbea deschis numai persoanelor de încredere, fiindcă sufletele corupte se aflau în toate cercurile și niciodată nu se putea ști cine anume putea fi „spionul" din imediata apropiere. Totuși, autoritățile din Cluj l-au lăsat în pace.

Despre cele ce se petreceau pe teritoriile ocupate de către naziști aveam un indiciu încă din iarna anului 1939. Pe vremea aceea acordasem adăpost multor polonezi fugiți care, după ce și-au satisfăcut serviciul militar în patrie, au fost nevoiți să se refugieze de la vetrele lor. Îi ascultam, îi încurajam și îi ajutam, dar nu puteam da totală crezare la tot ceea ce ne povesteau ei. Acești oameni ne apăreau plini de resentimente și surmenați moralicește; fără îndoială, exagerau.

---

[1] (engl.:) vîrtej, volbură, furtună (n. n.)

Pînă în anul 1943 nu ne-au parvenit relatări înfiorătoare despre atrocitățile comise în lagărele de concentrare din Germania. Însă, la fel ca multe altele pe care le veți auzi acum de la mine, mințile noastre refuzau să dea crezare la astfel de povești zguduitoare. Apreciam Germania ca o națiune care a dat lumii o mare cultură. Dacă toate faptele acelea istorisite erau adevărate, atunci, cu siguranță, numai o mînă de demenți le-au putut săvîrși; era imposibil ca ele să se datoreze unei politici naționale și să facă parte dintr-un plan de dominație și de supremație mondială! Cît de mult ne înșelam!

Nici chiar atunci cînd un maior nazist al Wehrmachtului, care fusese încartiruit la noi în casă, ne-a vorbit de valul de teroare pe care Germania lui o dezlănțuise asupra Europei, n-am fost în stare să credem. Nu era un om lipsit de carte, de aceea aveam convingerea că încerca să ne sperie. Am căutat să-l ținem la distanță pînă cînd, într-o seară, ne-a cerut să-l admitem în tovărășia noastră. După cum se vede, nu căuta altceva decît să aibă cu cine vorbi, dar, cu cît ne povestea mai multe lucruri, cu atît mai adîncă era ura și amărăciunea pe care ni le lăsa în suflet. Peste tot — ne declara el —, populația subjugată îl privea cu ochi plini de ură. De la familia lui nu primea decît reproșuri pe motivul că nu-i trimitea destulă pradă. Alți militari — soldați, ofițeri și tot soiul de gradați — trimiteau acasă cît mai multe bijuterii, îmbrăcăminte, obiecte de artă și alimente.

Ne-a vorbit de sistemul nazist pe care îl aplicau, cu succes, în fiecare țară ocupată de ei. Au început prin a-l aplica la evrei, făcîndu-i pe creștini să creadă că Gestapoul îi prigonea numai pe evrei. Căutau să-i convingă pe oameni că acela care ar coopera cu naziștii, ar putea rămîne cu averile evreilor — o metodă practică pentru a-i converti pe orășeni în colaboraționiști. Dar, o dată cu deportarea evreilor spre lagărele de concentrare, naziștii își însușeau toate bunurile pe care le găseau în casele acestora și le expediau în Germania cu camioanele, uitînd, pur și simplu, de promisiunile făcute colaboratorilor lor. Ne mai zicea că nemții se temeau că, după ocuparea primelor țări europene, populația țării recent ocupată, aflînd despre cele întîmplate vecinilor ei, se va feri să cadă în această cursă. Dar, reali-

tatea a demonstrat că oamenii nu întotdeauna dădeau crezare „poveștilor fantastice" pe care le auzeau și, plini de naivitate, credeau că lor nu li se putea întîmpla ceea ce s-a întîmplat într-o altă țară.

Maiorul ne spunea că persecuția evreilor se făcea în mod deschis, dar în cazul creștinilor se proceda cu o anumită discreție; aceasta era aplicată de către secțiile speciale ale guvernului hitlerist, una dintre ele fiind denumită „Departamentul Bisericii Creștine". Reprezentanții acestor secții acționau împreună cu armata de ocupație, așa cum făceau reprezentanții secției „Rezolvare definitivă" pentru lichidarea evreilor și a elementelor politice „incomode".

Puterea Vaticanului — continuă maiorul — și influența Papei îl deranjau foarte mult pe Hitler, așa că, după evrei, ținta hitleriștilor erau catolicii. *Wotan*, oribilul și orbul zeu păgîn al naziștilor era foarte gelos și nu tolera rivalitate cu un dumnezeu creștin. Călugărițele, preoții și liderii creștini trebuiau să dispară! Erau acuzați de sabotaj, de activități împotriva nemților etc., iar Gestapoul îi silea să le recunoască. Odată ajunși în mîna Gestapoului, niciodată nu li se dădea prilejul să-și dovedească nevinovăția.

Nu numai călugărițele erau deportate — zicea maiorul —, ci și protejații lor: copiii din orfelinate și din școli, care erau ridicați de naziști pe ascuns, în cursul nopții, pentru a nu fi văzuți. Prizonierii erau transportați spre nenumăratele lagăre de concentrare, răspîndite în țările din Europa, care erau ocupate de nemți, sau, pur și simplu, lichidați.

Ne spunea, de asemenea, că naziștii niciodată nu foloseau cuvintele „asasinat" sau „moarte prin gazare"; scriau doar în dreptul numelor prizonierilor denumirile, în aparență inofensive, *Tratament special, Lichidare, Recuperare, Exterminare, Rezolvare definitivă* etc. Însă, fiecare dintre aceste denumiri inofensive însemnau o moarte oribilă. Prin acest sistem, mii de creștini civili dispăreau săptămînal din țările europene subjugate de naziști. Nimeni nu le cunoștea destinul. Ziarelor le era interzis să publice lista prizonierilor sau a dispăruților. Nu se făcea nici o comunicare privitoare la activitatea Gestapoului.

Pentru a justifica probabil uciderea a mii și mii de nevinovați din țările înrobite în Europa, maiorul neamț ne povestea cum și de ce ucidea Hitler și germani *arieni*. Potri-

vit ideologiei naziste[1], germanii erau *arieni*, descendenți ai unei rase superioare, caucaziană, dar fără nici un amestec, mai ales cu rasa arabă sau cu ebraică. Într-un cuvînt, o rasă „pură", fără legături semitice.

Nazismul[2] excludea totodată creștinismul. O națiune „superioară rasial", cu ambiții de tip nazist, nu putea accepta un dumnezeu bun, generos și tolerant. Naziștii aveau nevoie de un zeu păgîn care să le admită crimele, torturile și barbariile, un zeu care să recunoască în acțiunile lor barbare doctrina lor. Potrivit acestei doctrine, bazată pe tradiții ale vechilor zei păgîni, naziștii lui Hitler își celebrau ritualurile sub cerul liber. Ceremoniile matrimoniale aveau loc în fața marii efigii de piatră a lui Wotan care, pe vremea teutonilor, reprezenta altarul pe care i se aduceau jertfele.

În scopul de a conserva o națiune puternică, Hitler a folosit un sistem practicat în antichitatea greacă. Spartanii azvîrleau în prăpastie, din vîrful muntelui Taigeto, pe toți acei copii care se năsteau infirmi sau care aveau structură fizică debilă. Führerul a aplicat acest procedeu la *germanii arieni* adulți într-o versiune modernă. Astfel — zicea maiorul —, toți cei incapabili de muncă, cei infirmi, cei care sufereau de boli grave (cum erau tuberculoza sau cancerul) sau bolnavi mintal erau declarați incurabili și trimiși la diferite spitale pentru „Tratament de recuperare". Biroul central al medicilor însărcinați cu aceste tratamente se afla într-un spital situat în Brandenburg, aproape de Berlin. Chiar fiind în spital oamenii erau supuși la *eutanasie*, moarte provocată prin injectare cu otravă. Procedeul cu eutanasia era denumit și *T-4*, care venea de la adresa abreviată a Cancelariei lui Hitler: 4 Tiergarten Strasse. Pentru uciderea oamenilor se folosea și gaz letal. Guvernul hitlerist a dat Corpului medical însărcinat cu aceste activități pretinsul

---

[1] *Nazi*, cuvînt rezultat din reducerea, la primele silabe, a cuvîntului *Nazionalsozialistiche Parti* (Partidul Național Socialist). Partidul respectiv a fost întemeiat în anul 1919 cu idei fasciste. Hitler a devenit conducătorul lui începînd din 1921 (N del T).

[2] Nazismul reprezenta concepțiile economice și politice stabilite și puse în aplicare de către Partidul Național Socialist în cel de al Treilea Reich. Include *principiul totalitar* de guvernare — control guvernamental asupra întregii industrii —, dominația anumitor grupuri, declarate a fi superioare rasial, și supremația totală a Führerului: Hitler. Guvernul totalitar din Germania recunoștea numai un partid: Partidul nazist (n.t.).

și impresionantul nume de „Fundația de Caritate pentru Tratamente Instituționale". Din ordinul special al lui Hitler practica eutanasiei a fost declarată legală în Germania nazistă și în teritoriile ocupate de către hitleriști.

Spre sfîrșitul decadei anului '30, au fost exterminați prin injectare cu otravă aproximativ 100.000 de germani arieni. Au fost ticluite certificate medicale false de alienare pentru oameni sănătoși, — în cel mai mare număr pentru aceia care erau căsătoriți cu nongermani sau care întreținuseră relații cu ei. Certificatul de insanitate însemna internarea într-un azil de alienați ori exterminarea. S-a indicat o persecuție feroce împotriva „*Mischlings*"[1]-ilor, adică a semievreilor. Mii și mii au fost castrați, sau trimiși în lagăre de concentrare naziste, sau asasinați.

Biserica a protestat contra practicii eutanasiei. Arhiepiscopul Von Gallen, cardinalul Faulhaber și alți membri importanți ai clerului au condamnat deschis, de la amvon, această practică inumană.

Știindu-se că cei uciși erau arieni puri, deci germani, spaima a pus stăpînire pe populație. Guvernul a suspendat temporar asasinatele prin injectare cu otravă, dar nu de frica bisericii ci din pur calcul, fiindcă aceste practici le-a reluat ulterior în secret.

Ascultînd nesfîrșitele și înspăimîntătoarele relatări ale maiorului neamț, m-am întrebat ce anume vroia acest individ de la noi. Nu știam, vroia să mă sperie ori să mă facă să înnebunesc? L-am privit cu oroare și neîncredere, ceea ce l-a iritat vizibil. Poate de aceea a schimbat subiectul conversației sale și a început să-mi vorbească despre familia și prietenii mei. Schițînd un zîmbet diabolic ne-a vorbit despre o listă, pe care o văzuse la cartierul general al Gestapoului, în care apărea și numele doctorului Lengyel. De asemeni, a menționat că lîngă numele soțului meu se afla o notă specială, scrisă de șeful Gestapoului, în care se zicea că soțul meu trebuia să fie imediat „eliminat", la fel ca ceilalți indicați de către „Coloana a cincea". Ne-a mai spus că Osvath, medic ce presta serviciu în spitalul nostru, „presta servicii" și pentru naziști.

„Coloana a cincea" avea un rol important în mașinăria nazistă. Membrii ei culegeau informații despre persoanele importante, despre comportamentul și opiniile lor referi-

[1] (germ.) corcituri (n.n.).

toare la nemți înainte de ocuparea teritoriului. În chestionările respective persoanele erau provocate la discuții, li se reținea numele și afirmațiile făcute.

Mi-am amintit imediat că dr. Osvath lua parte frecvent la discuțiile care aveau loc zilnic în sala de pregătire pentru operație înainte de intervențiile chirurgicale. În această sală, dr. Lengyel și ajutoarele lui se pregăteau și se dezinfectau, ceea ce le lua oarecare timp. Medicii din localitate profitau de acest fapt ca să discute cu el probleme personale. Discutau de treburile lor profesionale, îi cereu doctorului Lengyel părerea în legătură cu tratamentul pacienților lor și vorbeau totodată despre politică. Cu aceste ocazii, dr. Lengyel sugerase adeseori boicotarea produselor nemțești și faptul ca medicii să nu cumpere medicamente, aparatură medicală sau instrumente de la nemți. Și-a exprimat speranța că ungurii se vor uni pentru a lupta contra nazismului așa cum au făcut-o totdeauna cînd Germania a încercat să îi subjuge.

Ascultînd ceea ce spunea maiorul neamț, m-am întrebat cum și pentru ce soțul meu fusese trecut pe listă de către „Coloana a cincea"? Poate să-l fi pîrît cineva ca dușman al celui de-al Treilea Reich? Să fie Osvath? Să fi fost el un colaboraționist? Era posibil, oare, ca Osvath să fie un membru al „Coloanei a cincea"? Nu puteam s-o cred. Osvath era în relații de prietenie cu noi iar modul în care vorbea maiorul despre el ne rănea profund. Nu puteam să-mi explic ce motive avea el să debiteze asemenea minciuni despre colegul soțului meu. Ce îndrăzneală! Să defăimeze el pe un coleg de-al soțului meu!, pe unul care întotdeauna i-a dovedit doctorului Lengyel credință și respect. Dr. Osvath era un medic bun, pe care soțul meu l-a ajutat foarte mult profesional; avea patru copii, soția lui aștepta să nască pe al cincilea; în mod sigur era un om respectabil, de familie. Și-apoi, era foarte departe de a semăna cu chipul meschin pe care maiorul neamț ni-l schițase despre el.

Părea că neamțul nu va mai termina de vorbit, iar ceea ce era mai rău era că eu trebuia să stau să-l ascult. Ceea ce m-a impresionat mai mult a fost ura pe care o simțea față de el însuși cînd relata despre marșurile trupelor lui pe drumurile literalmente flancate de trupurile celor spînzurați. Am ajuns să cred că individul acela era ori beat ori țicnit, deși vedeam că nu era așa. A vorbit de camioane construite special pentru uciderea prizonierilor prin gazare;

despre terenuri imense destinate exclusiv exterminării a mii și mii de civili. Nu-mi puteam crede urechilor ceea ce auzeam. Cine putea crede în astfel de povești?

Cînd, în sfîrșit, maiorul neamț s-a ridicat de pe scaun, ne-am simțit ușurați de tensiunea apăsătoare în care ne aflam, dar el, în loc să-și încheie vizita, ne-a cerut ceva de băut. Soțul meu a adus din pivniță o sticlă de „Tokay Aszu" și un pahar, pe care le-a pus pe masă. Maiorul s-a uitat întrebător la pahar iar apoi la soțul meu. Dr. Lengyel i-a înfruntat privirea cu fermitate. Atunci neamțul a înțeles că refuzam să bem cu el; destupă sticla, își umplu paharul cu vin roșu și-l bău dintr-o înghițitură, după care și-l umplu din nou și-l lăsă pe masă. Se îndreptă încet spre un colț al camerei unde, pe un piedestal masiv de marmoră, se afla o valoroasă piesă antică: o statuie a lui Isus. Trecu prin fața ei de mai multe ori privind-o cu atenție. Era o sculptură romană primită de familia mea de la un prieten, colecționar de piese antice, care murise la Paris în timpul Revoluției franceze de la 1848. Figura statuară a lui Isus era de o asemenea splendoare artistică, încît îl arăta și divin și uman, în același timp. Exprima laolaltă suferință, înțelegere și bunătate, o expresie pe care, probabil, o avusese figura lui Isus în timpul procesiunii de pe Golgota, în Ierusalim. După ce contemplă statuia, maiorul se îndreptă spre masă să-și bea vinul din pahar. Dar în loc să-l bea, îl ridică și, ciocnindu-și călcîiele, închină: *Heil Hitler!* pe un ton ce putea fi, în același timp, și sincer și sarcastic, și, cu toată puterea, izbi paharul de statuia lui Crist. Ciudat, însă, izbitura nu s-a produs exact în țintă ci în coroana de spini ce încununa capul Mîntuitorului. Roșul sîngeriu al vinului se scurgea de pe capul lui Isus mînjindu-i pieptul, pentru a se prelinge apoi la picioarele statuii care purta acolo o inscripție scrisă în spaniolă: *Jesucristo, salva nuestras pobres, almas,* înroșind covorul.

După gestul său pîngăritor, neamțul luă sticla cu vin de pe masă și, fără nici un cuvînt, ieși din cameră. După plecarea lui am comentat faptele incredibile pe care ni le relatase. Ce imaginație lugubră trebuia să aibă acest individ ca să inventeze asemenea orori! Nimeni nu putea crede că relatările venite din partea unui astfel de om puteau fi adevărate. Era o biată nălucă ce-și vînduse sufletul diavolului și care era în conflict cu propria-i conștiință.

În noaptea aceea, după plecarea maiorului, dr. Lengyel și cu mine am intrat în spital, printr-o ușă ce-l lega de locuința noastră; soțul meu pentru a face o operație ce fusese stabilită pentru ora aceea iar eu pentru a ura noapte bună celor dragi.

Tatăl și nașul meu se aflau în spital grav bolnavi. Amîndurora li se făcuse recent intervenții chirurgicale. Tatălui meu îi fusese scos un rinichi și i se făcuseră și alte operații la căile urinare; era în ajunul unei noi operații dar aveam încredere că însănătoșirea lui era ceva sigur. Nașul meu, care-și consacrase mare parte din viață cercetării bolilor de stomac și de cancer, printr-o ironie a sorții suferea el însuși de cancer. Știam cu toții că zilele îi erau numărate și că se mai afla printre noi doar pentru cîteva săptămîni sau, poate, pentru o lună, două. Toți doream cu ardoare ca în ultimele lui zile de viață să scape de suferințele fizice și morale. Eram foarte mîhniți la gîndul că nașul meu cunoștea natura bolii sale și sfîrșitul ce-l aștepta. Însă întotdeauna, în orice împrejurare, a dovedit un deosebit curaj și nu s-a plîns de suferințele lui iar în fața noastră era mereu surîzător. De multe ori a trebuit ca eu însămi să mă îmbărbătez pentru a nu izbucni în plîns în fața lui.

Cînd am ajuns la patul tatălui meu, am văzut că dormea. Mama ședea pe un scaun și citea o carte. Cum nu vroiam să-l trezesc pe tata, m-am strecurat mai departe, înspre locul unde zăcea nașul meu. Lîngă patul lui stătea și se ruga maica Esther, ce aparținea unui Ordin social al surorilor de caritate, care îl vizita zilnic. Bolnavul avea pleoapele închise. Am observat cu mîhnire că în ultimele zile fața lui, încadrată de frumosul său păr cărunt, se subțiase și era mai străvezie, fruntea mai ieșită în relief, nasul mai ascuțit și buzele mai palide. Întreaga expresie a feței îi trăda suferință, resemnare și un cald sentiment de împăcare. Părea că expresia de pe chip îi venea de undeva de foarte, foarte departe.

Cînd și-a deschis ochii, profesorul Elfer m-a invitat surîzînd să mă așez aproape de el și de maica Esther. Amîndoi așteptam cu neliniște veștile pe care ni le aducea călugărița. În zilele acelea, ziarele nu vorbeau despre altceva decît despre victoriile „glorioasei armate germane", despre ordinele date civililor de către autoritățile naziste și despre ceea ce ni se permitea ori ni se interzicea să facem. Radiourile care puteau recepționa posturi străine erau con-

fiscate: aceia la care li se găsea un astfel de radiou erau arestați și deportați. Astfel, informațiile noastre erau limitate la știrile pe care ni le aduceau vizitatorii. În genere, aceste știri începeau prin:

— Mi-a spus X, iar lui i-a spus Y . . .

Ascultam cu rezerve informația respectivă deoarece era imposibil de confirmat. Totuși, veștile pe care ni le aducea maica Esther erau demne de crezare. Ordinul căruia îi aparținea ocrotea un hotel familial în care puteau locui tinere femei necăsătorite. Acum hotelul era ocupat de armata nemțească iar călugărițele s-au văzut obligate să-i slujească pe nemți. Întrucît maica Esther se afla în apropierea autorităților nemțești, și în inima orașului, putea să audă și să vadă mult mai multe lucruri decît orice altă persoană. Cînd venea zilnic la vizita ei obișnuită o încolțeam mereu cu întrebări; dar, ca de obicei, veștile nu erau deloc bune. Ne-a spus că în ziua aceea văzuse pe stradă pe evrei — bătrîni, tineri și copii — purtînd, pentru prima oară, în partea stîngă a hainei obligatoria stea a lui David, de culoare galbenă; nu li se permitea să folosească autobuze ori taxiuri; nu aveau voie să iasă pe stradă decît la o anumită oră, iar atunci numai pentru scurt timp, atît cît să-și cumpere hrană rațională de la o prăvălie destinată acestui scop. Nemții au impus și creștinilor anumite restricții: nu le permiteau să circule între orele 8,00 seara și 7,00 dimineața. Cei care nesocoteau aceste dispoziții erau împușcați fără alte formalități.

Veștile demne de crezare, pe care ni le aduceau prietenii noștri, erau din zi în zi mai alarmante. Soldații nemți violau elevele de liceu cînd se întorceau de la școală, femeile tinere cînd ieșeau de la biserică, din prăvălii ori de la locurile lor de muncă; în același scop sechestrau nemții pe tinerele țărănci care vindeau zarzavaturi în piață, iar aceasta în chiar prezența părinților și soților lor.

O tînără pereche, care aproviziona spitalul nostru cu flori proaspete în cursul săptămînii și care se ocupa cu horticultura în împrejurimile Clujului, a fost găsită moartă pe stradă. Femeia era gravidă în luna a șaptea. În timp ce mergea cu căruța spre oraș, perechea a fost oprită din drum de militarii naziști. Cînd soțul a încercat să-și apere soția de viol, l-au omorît, iar pe ea întîi au batjocorit-o și apoi au ucis-o.

Un alt vizitator permanent al naşului meu era dr. Hajnal Imre, un fost student de-al său la Universitatea din Cluj. Dr. Hajnal era reprezentantul Spitalului „Rokus" din Budapesta; fusese profesor universitar şi directorul Clinicii universitare de boli interne din Cluj — aceeaşi Universitate unde naşul meu ţinuse cursuri şi unde a fost şi Rector. Acesta ne-a relatat că nemţii nu numai că acostau femeile pe stradă dar nu le respectau nici intimitatea căminelor; năvăleau în case în grupuri, pe femei le batjocoreau iar pe bărbaţii care îndrăzneau să le apere îi lichidau pe loc. Zilnic erau aduse la clinica lui, cu ambulanţele, femei şi copile în stare jalnică.

Dintre nenumăratele întîmplări relatate de dr. Hajnal o voi reproduce pe aceea petrecută cu şeful gării din Dej, un orăşel aflat la aproximativ două ore depărtare de Cluj. Cu o zi înainte — ne-a spus doctorul —, douăzeci şi unu de soldaţi nemţi au bătut cu putere în poarta casei. Întrucît şeful gării a refuzat să le deschidă, nemţii i-au dărîmat poarta şi l-au bătut pînă l-au lăsat în nesimţire. Apoi, toţi cei douăzeci şi unu de soldaţi, i-au violat soţia şi pe cele patru fiice; nu le-a fost milă nici măcar de fetiţa cea mică, de nouă luni, care a sucombat pe loc. Celelalte fetiţe, de 5 şi de 8 ani, au murit în ambulanţă; mama şi fetiţa mai mare, care au rămas în viaţă, au ajuns la clinică în stare gravă.

*

Profesorul Elfer a fost nevoit să stea la pat din cauza bolii sale aproximativ un an. Era vizitat des de membrii clerului. Fiind în relaţii de prietenie cu ei, obişnuia să glumească zicîndu-le că făceau schimb de experienţă profesională: în vreme ce el le căuta de sănătatea trupului, ei îi îngrijeau de sănătatea sufletului, şi că el era cel cîştigat în afacere.

Unul dintre distinşii reprezentanţi ai bisericii, care obişnuia să-l viziteze pe naşul meu, era Episcopul de Transilvania, Monseniorul Áron Márton, un om de o extraordinară inteligenţă şi de un nestrămutat curaj. Într-una dintre predicile sale, Episcopul a adresat de la amvonul său un apel către populaţie spunînd că toţi oamenii, indiferent de religie şi de clasă socială, erau fraţi; că ar trebui să se unească şi să se ajute între ei, iar la nevoie să lupte împreună vitejeşte contra „duşmanului". După ce şi-a încheiat predica,

ce durase peste o oră, și a coborît din amvon, ne-am temut că Episcopul va fi arestat de nemți. Cîțiva ani mai tîrziu mi s-a spus că Excelența sa a dispărut; nimeni n-a aflat unde a fost dus. Episcopul fusese victima înaltului curaj și a rămas pentru totdeauna un exemplu de integritate. Era într-adevăr un bastion al bisericii.

Episcopul și nașul meu discutau frecvent despre situația Ungariei și Germaniei. Știau că Germania (unde Wotan domnea acum dezlănțuit), înainte ca Hitler să pună mîna pe putere, era pregătită să adopte comunismul. Era o tristă ironie faptul că evrei și creștini înstăriți făceau daruri substanțiale partidului lui Hitler sperînd că, odată realizate dorințele lui arzătoare, Germania nu va trece la comunism. Acești mituitori credeau cu naivitate că toată pălăvrăgeala aceea a lui Hitler și a adepților săi despre înlăturarea unui dumnezeu creștin și oprimarea evreilor erau menite doar să impresioneze; că astfel de concepții păgîne nu vor ajunge să se realizeze deoarece existau aproape optzeci de milioane de germani care în orice moment puteau răsturna grupul de țicniți care-i guvernau. Cît de puțin știau aceste persoane că masele întotdeauna urează bun venit lupului deghizat în piele de oaie! Cît de puțin pricepeau semnificația: „Circ și pîine pentru gloată"!

Hitler își îndeplinea rolul cu desăvîrșire; divertismentul îl oferea prin mitinguri populare, sărbătorirea cuceririlor armatei, arderea cărților și a obiectelor sfinte și prin procesiuni ciudate cu torțe. Hitler oferea poporului german mult mai mult decît o simplă bucată de pîine; întreg comerțul, agricultura și industria din Europa subjugată se aflau la cheremul Germaniei. Legat de aceasta, poporul, intoxicat de victoriile nemțești, suporta teoriile machiavelice ale lui Hitler.

Pe lîngă conceptul nazist „*Deutschland über alles*" — „Germania înainte de toate" —, Teutonii[1] adoptară o teorie nouă, aceea că ei erau „supraoameni" cu drepturi nelimitate. Concepția că numai o națiune, națiunea germană, trebuia și avea dreptul să trăiască pe lume în prosperitate — „Un popor!, un Imperiu!, un Conducător!" — a avut mare succes.

---

[1] Germani, descendenți dintr-un străvechi trib, numiți TEUTONI (nota aut.).

Episcopul Áron Márton regreta profund că germanii credeau în astfel de ticăloșii și că pierdeau calea spre dumnezeu, spre dreptate și spre demnitatea umană.

Cînd a avut loc vizita Episcopului Áron Márton, toți evreii din Ungaria se aflau literalmente în stradă: fuseseră dați afară din serviciu, cabinetele medicilor și avocaților fuseseră închise iar proprietățile — casele, prăvăliile și fabricile — fuseseră confiscate de către guvernul pronazist ungar.

Guvernul ungar a copiat sistemul nazist cu privire la evreii unguri, uitînd că în planul hitlerist de lichidare a națiunilor din întreaga lume era inclus și poporul ungar. Conform acelui plan — ne explicase maiorul neamț —, Germania „se va ocupa" de Europa, Statele Unite, țările latino-americane, Asia, Africa etc.; pe cei inapți pentru munca fizică îi va extermina iar restul populației, de ambe sexe, o va face sterilă și o va folosi ca sclavă pentru construirea unei lumi numai pentru germani. Între timp, se va intensifica procrearea, legală și ilegală, de copii germani. Funcționau deja lagăre în care bărbați perfect sănătoși erau lăsați pentru cîteva zile în tovărășia unor femei perfect sănătoase cu scopul exclusiv de a spori nașterea de „supraoameni". După terminarea războiului, cînd bărbații se vor întoarce la casele lor, înmulțirea speciei va fi continuată pe scară mare.

Episcopul Áron Márton ne spunea cu adîncă amărăciune că guvernul pronazist ungar avea să înceapă foarte curînd o razie pentru a-i preda pe evrei lagărelor de concentrare naziste. Ce greu era de crezut că însiși ungurii îi vor preda pe frații lor de religie ebraică, pe aceia care luptaseră alături de ei împotriva dușmanului. În războaiele anterioare, cînd Ungaria lupta pentru libertatea ei, evrei și creștini deopotrivă au murit viteje pe cîmpul de luptă.

Dar teama Sfinției sale se baza pe fapte tragice, care au avut loc în Ungaria înainte ca aceasta să fie ocupată de hitleriști. Cînd Ungaria a primit aceste daruri din mîna lui Hitler, guvernul ungar și-a început valul de crime. Primul nostru ministru, Bárdosy, a predat armatei hitleriste din Polonia peste 80.000 de evrei care au fost asasinați. În același an, 1941, generalul Bayor-Bayer, generalul Feketehalmy-Zeisler și căpitanul Zoeldy au mitraliat mii de evrei. Acești evrei, ce fuseseră trimiși direct la moarte, erau compatrioții asasinilor lor.

Vorbind despre aceste fapte sîngeroase săvîrșite de către unguri îmi amintesc de ciudata întîmplare pe care am avut-o cu un pacient de-al nostru, dr. S. M., colonel în poliția ungară din Szeged.

Dr. S. M. ne-a făcut o vizită. Pentru a-i sărbători vizita am organizat o mică petrecere de familie la care am invitat-o și pe sora sa, Tinike, pe rudeniile și pe prietenii noștri. Eu știam că în Szeged, unde locuia dr. S. M., era foarte populară o mîncare numită *Szegedi halpaprikás*, care constă din pește și zarzavat, fierte bine într-un sos bogat cu boia de ardei. Faima acestei mîncări a trecut dincolo de frontierele Ungariei; locuitorii din Szeged fiind mîndri de asta, am crezut că doctorului S. M. i-ar face plăcere să se ospăteze din mîncarea ce purta numele orașului său. Dar, la orele cinci, cînd i-a fost servită mîncarea, s-a întîmplat un lucru ciudat: dîndu-și seama că mîncarea conținea pește s-a făcut alb ca varul și i s-a tăiat respirația. Crezînd că avea un atac de cord, soțul meu, Tinike și eu ne-am ridicat de la masă și l-am scos din cameră.

Nu puteam pricepe ce legătură exista între mîncare și reacția plină de groază a doctorului, dar am dedus că trebuie să i se fi întîmplat ceva teribil. Doctorul S. M. nu era un om care să se înspăimînte ușor, fusese un erou în primul război mondial, iar Ungaria îi conferise pentru asta cele mai înalte decorații.

Doctorul S. M. era nu numai rudenie cu noi ci și un prieten de familie. Cînd ne aflam singuri cu el, evita să ne vorbească de incidentul amintit. Pînă la urmă l-am convins să ne explice atitudinea lui ciudată. Cînd a început să povestească, fruntea i s-a acoperit de broboane de sudoare.

Într-o zi geroasă de iarnă, dr. S. M. și subalternii lui au primit ordin să plece într-un oraș, situat lîngă Dunăre. Acolo au primit dispoziții ca să-i ridice pe toți evreii din oraș și să-i ducă pe malul fluviului. Au umblat la vînătoare de evrei zi și noapte; i-au scos din case, din spitale, din Sinagogi, din birouri, din prăvălii; au ridicat copiii din școli, din licee și din grădinițe, și i-au dus pe malul fluviului. Pe bărbați i-au obligat să spargă gheața de pe mal, apoi le-au poruncit tuturor să se dezbrace complet și să-și pună în grămezi mari tot ceea ce aveau asupra lor: boccele, haine, încălțăminte, jucării. Mii și mii de ființe umane: bătrîni și tineri, bărbați, femei, copii, chiar și sugarii din brațele mamelor, au fost înșiruiți complet goi în frigul cumplit al

iernii de-a lungul țărmului. Se auzi un ordin scurt cu glas tunător și toți acei nefericiți au fost mitraliați, iar trupurile lor s-au prăbușit în apă.

Multă vreme după aceea gospodinele care cumpărau pește din piață găseau mereu în stomacul peștilor bucățele de trup omenesc iar uneori și membre mici, de copii.

De atunci, colonelul a rămas un om bolnav și a demisionat. Deși era un bărbat familiarizat cu moartea pe cîmpul de luptă, niciodată nu putea uita strigătele bărbaților și femeilor, și plînsul sfîșietor al copiilor uciși în ziua aceea pe țărmul fluviului.

În anul 1941, ministrul de război al Ungariei, Bartha, și comandantul Corpului militar, Verth, în colaborare cu alți membri ai guvernului pronazist, au înființat „Companiile de muncă". În aceste companii au fost cuprinși, pe lîngă cei 150.000 de evrei, și creștini români autohtoni ce rămăseseră în continuare în Transilvania și după decizia luată de Hitler la Viena.

Într-o noapte, un tînăr avocat român a fost adus la spitalul nostru într-o stare jalnică. Evadase dintr-o „Companie de muncă". Mama lui reușise, ca prin minune, să ia contact cu un sergent din unitatea lui înduplecîndu-l să-l facă scăpat pe fiul ei. Deși era foarte bolnav, în noaptea următoare trebuia să treacă frontiera spre România, ca să nu fie capturat. Acest tînăr, înainte chipeș și puternic, era acum o mînă de oase ce scuipa bucăți mari de sînge de fiecare dată cînd tușea.

Auzisem multe lucruri îngrozitoare despre aceste „Companii de muncă", dar pentru prima dată am înțeles clar cumplita realitate. Tînărul ne-a vorbit despre așa-zisa „uniformă" pe care o purtau: singura lor îmbrăcăminte era o pătură înfășurată pe trup și legată cu o sfoară; în loc de cizme militare purtau saboți de lemn legați de picioare. În bătaia focului inamic, și numai cu acest veșmînt în gerul nemilos al iernii, de minus 40°, erau siliți să caute mine explozive, fără nici un fel de măsuri de protecție. Erau bătuți și torturați de șefii lor, și mureau ca muștele din cauza foamei, a degerării membrelor sau din cauza bolilor care niciodată nu erau luate în seamă. Cînd au fost cuprinși de o epidemie de tifos, le-a fost aplicat un „tratament medical" drastic: i-au închis pe bolnavi în barăci de lemn, au stropit cu ben-

zină pe jos, pe pături și pe restul obiectelor iar apoi le-au dat foc. Țipetele disperate ale oamenilor, care ardeau de vii, au cutremurat văzduhul. Pe aceia care încercau să se salveze prin uși și prin ferestre de această moarte înfiorătoare îi pîndeau mitralierele.

Tînărul avocat a continuat să ne povestească o mulțime de fapte îngrozitoare pînă ce medicul i-a interzis să vorbească; îl aștepta un drum lung și primejdios și trebuia să se odihnească. Chiar cînd mă pregăteam să ies din cameră a sosit mama lui cu un preot; dorea ca fiul ei să se spovedească și să fie miruit, fiindcă se temea că în ziua ce-l aștepta s-ar putea să moară din cauza stării sale critice, ori de mîna vreunei santinele de la graniță.

Era cu totul justificată teama Episcopului Áron Márton privind colaborarea guvernului pronazist ungar cu naziștii. Începînd cu 19 martie 1944, cînd armata hitleristă și Gestapoul au ajuns în Ungaria, situația tuturor acelora care erau împotriva ocupației hitleriste și care, erau antinaziști, precum și a evreilor, s-au înrăutățit cu fiecare zi. În trecut, Ungaria mai suferise de pe urma consecințelor ocupației nemțești, dar guvernul pronazist uitase acum de acest fapt, la fel ca și de renumitul poem ce fusese scris exclusiv pentru a aminti poporului ungar despre acea perioadă tragică. Esența acestui poem se repetă de mai multe ori, la refren, cu următorul avertisment: „Unguri, nu vă încredeți în nemți și nu luați în seamă dulcile promisiuni ce vi le fac ca să vă convingă". Dar generalul Döne Stojay, noul prim-ministru, le promisese naziștilor totala sa colaborare, iar generalul era unul care își ținea cuvîntul.

Individul desemnat de naziști să conducă operațiunile de exterminare a evreilor a fost SS-istul *Obersturmbannführer* Adolf Eichmann. După ce a condus acțiunea de exterminare a evreilor în țările europene subjugate, a ajuns la Budapesta la 21 martie pentru a-i „prelua" pe evreii unguri. Dirija operațiunile de la biroul lui, denumit *Juden Commando* (Comandament evreiesc), care se afla la „Hotel Majestic" în Budapesta. Printre ajutoarele sale se aflau Baronul Dieter von Kisliceny — membru al unei vechi familii prusace și convertit acum într-un *Hauptsturmführer* —, locotenent-colonelul Herman Krumey, colonelul Kurt Becher, *Obersturmbannführer* Brunner, căpitanul Hunsche Novak, doctorul Seidle Dannegger și Wrotk etc.

Eichmann, care deja fusese însărcinat cu un lagăr al SS la Dachau în 1934, avea încă din 1938 o bogată experiență în exterminarea evreilor. A ajuns însă în culmea carierei sale, cel mai mare asasin al tuturor timpurilor, la „Conferința de la Wannsee", din 20 ianuarie 1942. La această conferință, ținută la Berlin pe Grossen Strasse no. 56—58, Eichmann a fost desemnat conducător împuternicit cu executarea infamantului plan al naziștilor denumit „Rezolvarea definitivă pentru evrei". Acesta a acceptat cu mare entuziasm numirea sa și misiunea de a extermina peste unsprezece milioane de evrei din teritoriile ocupate de către hitleriști. Cu siguranță că la conferința respectivă Eichmann a sugerat multe idei profitabile aprobate de către „Căpeteniile Germaniei" adunate acolo.

Ungaria era aliata Germaniei și, prin urmare, ultima dintre țările europene ocupată de nemți. Eichmann avea de îndeplinit o misiune anevoioasă în Ungaria: trebuia să extermine aproape 800.000 de evrei a căror viață era în mîinile lui.

În acest timp, mașinăria de război nazistă întîmpina greutăți iar poziția lui Hitler era din ce în ce mai critică. În România și Bulgaria lucrurile nu mergeau prea bine pentru cel de-al Treilea Reich. Eichmann era profund îngrijorat. Ce se va întîmpla dacă populația din Ungaria, ultima posesiune a lacomei ambiții a lui Hitler, se va deștepta și va protesta împotriva deportării evreilor...? Dar îngrijorarea lui n-avea rost pentru că, din nefericire, guvernul pronazist ungar, adoptînd o poziție care l-a surprins chiar și pe Eichmann, s-a întrecut pe sine în colaborare oferind naziștilor mai mult chiar decît ajutor.

La 20 aprilie 1844, la orele 4 după-amiază, membrii guvernului ungar pronazist au solicitat o întrevedere oficială cu Eichmann la Hotelul Majestic. Acolo i-au înmînat personal o petiție semnată în care ungurii îi cereau guvernului nazist — aliatul lor — și demnului său reprezentant, *Obersturmbannführer* Adolf Eichmann, deportarea evreilor unguri, promițînd că pentru a realiza această acțiune îi vor acorda sprijin de orice fel: în a-i aduna pe evrei în ghetto-uri, în a-i duce la gară, în a-i închide în vagoane de tren pentru a-i transporta la lagărele de concentrare escortați de polițiști unguri mîndri de renumitele lor pene de cocoș înfipte la căști.

Eichmann a trebuit să promită membrilor guvernului ungar că nici un evreu nu se va întoarce viu în Ungaria, și a zîmbit maliţios, căci nicăieri în Europa n-a avut o misiune atît de ușoară. În alte ţări a trebuit să ducă o adevărată luptă cu guvernele care refuză să-i predea pe evrei; a trebuit să facă uz de toată forţa lui și să apeleze la șiretlicuri pentru ca viaţa evreilor să poată ajunge pe mîna lui. Eichmann a jurat solemn, dîndu-și cuvîntul de onoare, că nici un evreu din Ungaria nu va scăpa cu viaţă. Aceasta era întîia ţară în care guvernul își preda evreii din proprie inițiativă. Formalităţile necesare au fost îndeplinite iar hîrtiile semnate: 800.000 de vieţi omenești fuseseră condamnate la moarte.

Odată învoiala încheiată, și astfel dorinţele guvernului ungar pronazist satisfăcute, hitleriștii și ungurii și-au ciocnit călcîile cizmelor și și-au strîns prieteneşte mîinile în semn de rămas bun, aşa cum procedează între ei, la despărţire, aliaţii, amicii și cavalerii desăvîrșiţi.

Cînd au avut loc deportările în masă, amiralul Horthy, regent al Ungariei, a primit nenumărate proteste. Vaticanul a trimis note petiţionare lui Horthy insistînd să împiedice deportarea evreilor din Ungaria. Regele Suediei, preşedintele Roosevelt și alţii au stăruit ferm pe lîngă Horthy să termine cu prigoana evreilor. Guvernele din Elveţia, din Suedia și din Statele Unite s-au oferit să dea azil în ţările lor unui anumit număr de evrei. O ofertă similară a fost făcută și de către Consiliul American pentru refugiaţi. Autorităţile nord-americane l-au amenințat pe Horthy în discursuri radiodifuzate avertizîndu-l că, la sfîrșitul războiului, toţi aceia care se vor fi făcut vinovaţi de uciderea evreilor vor fi judecaţi de către un tribunal de război. Dar nimic nu i-a putut împiedica pe ungurii naziști. În iulie 1944, nemţii și ungurii naziști s-au înţeles să-l facă prizonier chiar pe Horthy și să pună mîna pe guvern, dar planul lor a fost descoperit de către adepţii lui Horthy. Mai tîrziu, Horthy s-a văzut nevoit să abdice și a fugit din Ungaria ca să-și salveze pielea.

Cînd Budapesta a fost înconjurată, parţial, de către trupele sovietice, spre sfîrșitul lui noiembrie și începutul lui decembrie, circa 40.000 de evrei — în majoritatea lor femei bătrîne și bolnave, și copii —, supravegheaţi de *honvezii*[1]

[1] Soldaţi în armata regulată ungară (nota aut.).

unguri, au fost evacuați din oraș și trimiși într-un marș forțat, ordonat de către noul prim-ministru Szálasy și de *Obersturmbannführer*-ul Eichmann. I-au silit să mărșăluiască zile întregi prin lapoviță, fără hrană și fără apă, pînă la cel mai apropiat lagăr de concentrare nazist. Drumurile erau literalmente flancate și blocate de mii și mii de cadavre ale celor care niciodată n-au putut ajunge la destinație.

Disperată de aceste fapte, Crucea Roșie a trimis proteste energice lui Himmler.

După terminarea războiului, m-a vizitat la New York doctorul Rezsö Kasztner, sionist și cunoscut ziarist din Cluj, unde locuisem și eu. Mi-a povestit despre negocierile pe care el le făcuse cu Eichmann, în 1944 la Budapesta, încercînd să salveze viața evreilor. Eichmann i-a făcut o propunere fantastică: să-i dea 100 de evrei în schimbul unui camion militar și un milion de evrei pe 10.000 de camioane. Din nefericire, aceasta nu s-a putut realiza niciodată

Dau aici cîteva nume de care ne va fi întotdeauna rușine chiar să ni le și amintim:

Bárdossy László, prim-ministru ungar,
Solymosy, subsecretar de stat,
Emil Kovács, ministru al guvernului ungar,
Jaross, ministru de interne,
Vites Endre și László Baky, de la ministerul de interne,
Döne Stojay, prim-ministru,
Szálassy Ferencz, prim-ministru ungar,
László Ferenczy, locotenent-colonel de poliție,
Gábor Vajna, ministru de interne,
și László Endre.

Pentru moment, numai de aceste nume îmi amintesc, dar aceasta nu înseamnă că cei ale căror nume nu le-am menționat sînt scutiți de responsabilitatea crimelor lor. Toate aceste persoane și complicii lor, vinovați în cel mai înalt grad de atrocitățile comise, cît și aceia dintre noi care nu am comis crime dar n-am făcut nimic să împiedicăm ca Ungaria să ajungă la astfel de samavolnicii sîntem responsabili, în parte, de postura în care se va afla Ungaria în societatea națiunilor după al doilea Război Mondial, cînd faptele vor fi judecate de întreaga lume. *Nostra culpa!* Vina noastră! *Nostra maxima culpa!*

*

Am trecut în Cluj prin cîteva încercări în adevăr alarmante și, reflectînd acum asupra lor, îmi dau seama că ele ar fi trebuit să ne servească drept avertisment pentru ceea ce avea să se întîmple. Cea mai semnificativă a fost la începutul anului 1944. Într-una din zile, soțul meu a fost chemat la sediul Poliției secrete și supus unui interogatoriu din partea temutului SS; a fost acuzat de boicotarea în clinica lui a medicamentelor și instrumentelor nemțești. Din fericire, dr. Lengyel a putut să dea o explicație satisfăcătoare iar SS-ul i-a dat drumul. Toți din familie eram convinși că interogatoriul se datora unui denunț. Acum știam că datorită informațiilor date despre el, dr. Lengyel era supravegheat permanent **de către** naziști.

Reprezentanții Companiei germane Bayer erau, după cum am aflat mai tîrziu, membrii secreți ai SS-ului și ai „Coloanei a cincea"; se mișcau nestingheriți prin toată Transilvania cu scopul de a-și mări profiturile personale și, totodată, de a face propagandă țării lor, Germania. Își creaseră o amplă rețea de spionaj, iar un om care era proprietarul unui mare spital și care nu simpatiza cu al Treilea Reich era o țintă ușoară pentru mașinațiunile lor.

Nu-mi amintesc cu exactitate numele reprezentanților Companiei Bayer; în genere, îl vizitau pe soțul meu sau pe ajutoarele lui. Îmi amintesc însă perfect de un individ numit doctor Capezius[1], înalt, solid, plăcut la vedere, părul șaten, și cu maniere alese; era un ungur de origine germană căruia ungurii îi ziceau *șvab*. Atunci nu-mi puteam imagina că în scurt timp aveam să aflu, din propria mea experiență, mai multe lucruri despre doctorul Capezius și despre alte preocupări ce le avea, în afară de faptul de a fi fost un înalt funcționar al Casei Bayer. În timp ce lucra în cadrul Companiei Bayer, deținea și un loc important în mașinăria celui de-al Treilea Reich: era șeful depozitului de produse farmaceutice din Auschwitz-Birkenau. Această funcție în cadrul celui mai mare lagăr de exterminare al naziștilor însemna că dr. Capezius primea și distribuia injecțiile cu otravă pentru aplicarea eutanasiei, materialul care se folosea în experiențele inumane efectuate asupra prizonierilor, precum și cunoscutul gaz *Ciclon-B* cu care erau uciși la Auschwitz milioane **și** milioane de ființe umane.

[1] A fost arestat în Austria în anul 1960 (nota aut.).

N-a trecut multă vreme de la primul interogatoriu că doctorul Lengyel a fost din nou ridicat și dus la secția de poliție. Profitînd de absența soțului meu, doctorul Osvath mi-a telefonat să mă duc urgent pentru a vorbi cu el în cabinetul soțului meu. L-am găsit așezat cu multă nerușinare la masa de lucru a soțului meu. Fără să se ridice cînd am intrat, îmi arătă cu mîna un scaun de lîngă birou. Cu gîndul la soțul meu și la locul unde se afla, eram curioasă să știu de ce mă chemase dr. Osvath atît de urgent.

— Dumneata știi cumva din ce motiv a fost chemat dr. Lengyel la poliția secretă? E în pericol? Să nu-mi ascunzi nimic — l-am rugat eu.

— Nu, nu voi ascunde nimic, iar dacă soțul dumitale se află în pericol sau nu, asta depinde de dumneata — îmi zise.

— Sînt dispusă să fac orice ca soțul meu să se întoarcă acasă viu și nevătămat — am exclamat, fără a avea însă nici cea mai vagă idee despre ceea ce pusese el la cale.

Atunci dr. Osvath i se adresă doctoriței Charlotte Holder, care era chirurg șef adjunct în spitalul soțului meu și se afla în cabinet, cerîndu-i să părăsească încăperea. Rămași singuri, Osvath se aplecă spre mine cu coatele sprijinite pe birou și, ca și cum s-ar fi temut să nu audă cineva ceea ce urma să-mi spună, începu să-mi vorbească cu glas scăzut:

— Cred că nu e nevoie să mai spun că de la intrarea germanilor în Ungaria țara a cunoscut însemnate schimbări. De pildă, poziția mea actuală este de invidiat în momentul de față, fiindcă am mulți prieteni germani. Așa cum știi și dumneata, eu sînt de origine germană, un *șvab* cum ne ziceți dumneavoastră. Șeful Gestapoului este prietenul meu intim; el și colegii lui cinează aproape zilnic în casa mea. Chiar ieri seară le-am oferit o petrecere; am avut la cină purcel la tavă, *chirke papricas* (papricaș de pui) iar ca desert *apfelstrudel;* am băut vin și șampanie pînă la orele 4 dimineața. Facem des astfel de chefuri. Eu sînt un frate de-al lor! Nu există ca eu să-mi doresc ceva și să nu mi se îndeplinească pe loc. Doar un singur cuvînt de-al meu ar fi suficient ca oamenii să dispară fără a rămîne nici cea mai mică urmă.

— Dar, doctor Osvath, ce legătură au toate acestea cu soțul meu? Iartă-mi nerăbdarea, nu vreau să fiu prost-crescută, dar spune-mi, știi ceva despre soțul meu? — Neliniștea

mea era atît de mare în momentele acelea, încît simțeam că mă cuprinde disperarea.

— Doctorului Osvath nu păru să-i placă faptul că l-am întrerupt și, schimbîndu-și tonul glasului, îmi zise:

— Văd și eu că ești neliniștită, așa că, să încheiem cît mai repede acest subiect. Ei bine, am aflat că doctorul Lengyel se află la secția Gestapoului, unde este luat în evidență ca dușman al celui de-al Treilea Reich, iar în acest timp dumneata și cu mine trebuie să rezolvăm o problemă. Dumneata să-mi semnezi aceste documente. — Și cu aceasta îmi înmînă niște hîrtii scrise la mașină.

Nerăbdătoare, am început să citesc hîrtiile, dar, pe măsură ce le aflam conținutul, eram cuprinsă de uimire și revoltă. Documentele fuseseră redactate cu grijă de către avocatul doctorului Osvath; într-unul dintre ele se arăta că spitalul și casa noastră îi fuseseră închiriate doctorului Osvath iar în celălalt că respectivele proprietăți i-ar fi fost vîndute. În primul contract se spunea că eu primisem deja chiria anticipat iar în al doilea că, la vînzarea respectivă, eu primisem suma în numerar. Contractele erau însoțite de cîte o chitanță de încasare a sumelor pentru bunurile respective. Am simțit că mi se urca sîngele la cap. Mi-am amintit imediat de cuvintele maiorului neamț, care fusese încartiruit în casa noastră, în legătură cu Osvath. A trebuit să-mi adun toate puterile ca să-mi pot stăpîni furia și reacțiile.

— Doctore Osvath — am încercat eu să zic —, nu găsesc cuvinte potrivite ca să...

Dar Osvath mă întrerupse:

— Nu e nevoie să spui nimic, doamnă Lengyel, înțeleg cam ce simți, dar și dumneata trebuie să ții cont de poziția mea. În cazul unei victorii germane, viitorul îmi va fi asigurat deoarece, de acord fiind cu doctrina nazistă, dacă germanii vor face din spitalul doctorului Lengyel un spital de Stat, atunci eu voi fi directorul lui. Am muncit din greu toată viața și am dobîndit multă experiență în medicină. E adevărat că aceasta i-o datorez în cea mai mare măsură doctorului Lengyel, dar imaginează-ți dumneata cîți ani ar trebui eu să muncesc ca să ajung să am un spital ori o casă ca a dumitale; cît ar trebui să mă zbat ca să adun atîta ca să-mi pot cumpăra instrumentele chirurgicale și aparatele medicale! În împrejurări normale, probabil că n-aș reuși niciodată, dar, din fericire, trăim vremuri anormale de care

eu pot să profit. Aceasta e șansa vieții mele! Prin simpla semnare a acestor hîrtii, eu voi deveni proprietarul tuturor bunurilor dumneavoastră, fapt pe care l-aș putea dovedi și în cazul unei victorii a aliaților.

În timp ce vorbea, și-a pus stiloul lîngă hîrtii în fața mea, după care adăugă cu un glas răutăcios:

— Nu ți se pare că sînt un om deștept?

Scena care se petrecea în cabinet părea să facă parte dintr-o dramă bulevardieră jucată de un actor de ultimă mînă. Vorbele lui Osvath mi s-au părut grosolane și lipsite de logică. L-am privit drept în ochi și, după o ezitare de o clipă, redobîndindu-mi cumpătul i-am zis:

— Persoana care îmi cere să semnez aceste contracte ar trebui să fie ceva mai deșteaptă — i-am spus accentuînd cuvintele „ceva mai".

Îmi răspunse vizibil supărat·

— Te rog să nu mă jignești.

— Nu intenționez să te jignesc doctore, îți spun doar adevărul.

— Semnează odată aceste contracte! — îmi porunci cu furia întipărită pe obraz.

— Îți dai seama, doctore, că semnarea acestor hîrtii este o responsabilitate foarte mare pe care eu, singură, nu pot să mi-o asum; ca s-o fac, trebuie să aștept pînă ce se întoarce soțul meu.

— Dacă nu semnezi... — spuse el, scoțînd din buzunar un *Luger* nemțesc...

— Dacă nu semnez, ce? — i-am răspuns simulînd un calm pe care nu-l simțeam.

— Dacă nu semnezi..., n-o să-ți mai revezi niciodată soțul..., pentru că ai să te sinucizi chiar aici, în acest cabinet.

— Poți să mă ucizi, doctor Osvath, dar aceasta nu te va face proprietarul spitalului sau al casei mele. Adu-ți aminte că nu dumneata ești moștenitorul meu!

După expresia feței lui mi-am putut da seama că înțelesese perfect sensul cuvintelor mele și că nu-i convenea să mă ucidă.

Chiar în momentul acela se auzi urletul sirenelor care anunța un bombardament, avertizînd lumea să se refugieze la subsol. Avioanele aliaților zburau deasupra orașului. Auzirăm pașii grăbiți ai oamenilor alergînd pe coridoare. Nu mi-am putut reține un zîmbet plin de satisfacție· armata eli-

beratoare era tot mai aproape iar aceste atacuri aeriene se repetau de cîteva ori pe zi. Avioanele aliaților zburau frecvent deasupra țării bombardînd puncte importante. Cu un pic de noroc, eliberatorii se vor afla foarte curînd pe acest teritoriu... de nimic mai mult nu aveam nevoie, decît un pic de noroc... și un pic de timp...!

Osvath era vizibil nervos.

— Semnează contractele, și ne vom refugia la subsol.

— Nu mi-e frică, doctore Osvath! — i-am spus.

De fapt, nu-mi putuse suna în urechi o muzică mai plăcută și nici atacul aerian nu putea veni într-un moment mai potrivit ca acela. Apoi, cu un adevărat calm, l-am întrebat:

— De ce ai dumneata nevoie de două contracte, doctore Osvath? Nu ți-ar fi destul să ți-l semnez pe acela care zice că ți-am închiriat spitalul?

— Nu! Am calculat cu grijă orice eventualitate care s-ar putea ivi și am redactat ambele contracte împreună cu avocatul meu. Viitorul va decide care dintre cele două va servi țelurilor mele: cel cu închirierea ori cel cu vînzarea. Dacă aliații vor fi aceia care vor cîștiga războiul, atunci unul dintre aceste contracte va dovedi că am operat după lege și că n-am comis nimic ilegal. Și nimeni nu va putea dovedi contrariul!

— Nu ți-a trecut prin minte, doctore Osvath, că, în cazul unei victorii a aliaților, eu voi avea ceva de declarat despre modul în care a fost smulsă semnătura mea pentru acest contracte? Faptul că există două contracte este o probă suficientă împotriva dumitale!

— Nu va exista decît *un* contract, despre care autoritățile vor afla la vremea lor, iar dumneata nu vei avea ocazie să faci nici o declarație împotriva mea, pentru că nimeni, dar absolut nimeni, dintre ai voștri nu se va mai afla aici.

Atunci am înțeles că în spatele unor explicații aparent fățișe se ascundea un plan diabolic calculat. Doctorul Osvath trebuie să fi lucrat cu naziștii de vreme ce știa că doctorul Lengyel era luat în evidență de către Gestapo ca dușman al celui de-al Treilea Reich și, ca urmare, nu va putea scăpa din ghearele lui. Își făcea socoteala că, datorită acestui fapt, doctorul Lengyel și întreaga sa familie va fi lichidată iar din această situație el vroia să tragă niște foloase personale, în cazul unei victorii a hitleriștilor, sau în a aceleia a aliaților.

Dîndu-mi toată silința pentru a-l elibera pe soțul meu din mîna Gestapoului, i-am zis:

— Dacă se întoarce soțul meu, probabil că va semna contractele.

— Ești o proastă! — îmi strigă Osvath cu furie —. Nu-ți dai seama că viața întregii dumitale familii este în mîna mea?

Apoi, cu o mișcare violentă ridică receptorul și chemă cartierul general al Gestapoului cerînd să vorbească cu șeful. Speranțele pe care încă le mai aveam, că Osvath încerca să mă intimideze, se risipiră. Vocea șefului Gestapoului se făcu imediat auzită la celălalt capăt al firului.

— Doctorul Lengyel este acolo?... Dacă nu revin în cinci minute, vă rog puneți-vă în executare planurile! — îi spuse Osvath.

Mi-am dat seama că nu aveam nici o ieșire; eram silită să semnez contractele. Puterea lui *Geheime Staats-polizei*[1] o putea egala numai aceea a lui Hitler, Himmler, Heydrich, Müller și Eichmann. Nici chiar Curtea Supremă a Germaniei nu avea dreptul să-i revoce ordinele. Aceia care erau arestați de către „Cămășile negre" nu aveau nici un fel de drept și se puteau considera condamnați dinainte.

Dacă înainte aveam doar senzația că eram prinsă într-un vîrtej, acum eram sigură că eram pierdută în el definitiv, cu întreaga mea familie. Pentru a încerca să salvez viața soțului meu nu aveam la dispoziție decît cinci minute. Gestapoul avea putere de viață și de moarte, iar Osvath era unealta lui. Fără să scot nici o vorbă, am luat tocul și am semnat hîrtiile în locurile pe care mi le-a indicat Osvath. Prin acest simplu gest am aruncat peste bord toată agoniseala noastră: spitalul, casa și, în fine, toate bunurile noastre. Printr-o mică trăsătură de condei mi-am lăsat familia în mizerie; ne transformasem în cerșetori fără a mai avea pe lume ceva despre care să putem zice că-i al nostru. Munca de o viață — rezultat al sudorii părinților mei, a soțului meu și a mea — se risipise în numai cîteva secunde.

După ce am semnat contractele, Osvath îl chemă la telefon pe șeful Gestapoului și, mai mult, îl și invită pentru seara aceea la el acasă ca să cineze *gulash*. O porție de *gulash* fusese prețul pe care l-a plătit Osvath pentru spitalul și casa noastră.

*

[1] Poliția secretă, Gestapou (nota aut.).

Episodul cu Osvath ar fi trebuit să ne fie un avertisment pentru ceea ce ne aștepta. Cu toate acestea, nu ne-am gîndit să analizăm cît de amănunțit își întocmiseră planurile naziștii și complicii lor. Întindeau lațurile cu multă abilitate și răbdare, așteptînd să le cadă cîte o bucată bună în fiecare dintre ele.

În ziua următoare, Osvath trimise să ne cheme, pe soțul meu și pe mine, în cabinetul doctorului Lengyel, care acum îi aparținea. Cu cinismul său obișnuit, ne porunci ca, începînd din momentul acela, să spunem la toată lumea că îi vîndusem spitalul și că primisem deja suma corespunzătoare. De asemeni, ne atenționă că dacă va auzi vreo altă versiune în legătură cu aceasta, va ști că nimeni altcineva în afară de noi n-o putuse răspîndi și că, în acest caz, nu mai era nevoie să ne avertizeze asupra consecințelor pe care le-am avea de suportat; așa că, trebuia să avem grijă ce vorbim. Osvath îi ceru soțului meu să-i predea toate cheile spitalului și toate documentele și hîrtiile referitoare la acesta, atrăgînd totodată atenția că nu mai avea voie să ia din spital absolut nici un obiect, nici măcar o seringă hipodermică; în cazul în care i se vor încălca dispozițiile, atunci el, Oswath, îl va preda SS-ului pentru furt.

M-am uitat îngrijorată la soțul meu. Cuvintele aruncate de Osvath făcură să i se urce sîngele în cap de mînie — cum o trădau venele de la tîmple care i se umflau de fiecare dată cînd se înfuria. M-am apropiat de el și l-am prins de braț ca să-l calmez. Înainte de această întrevedere îl rugasem să-mi promită că își va păstra calmul, indiferent de ce ar spune sau ar face Osvath.

Cînd am auzit amenințările lui Osvath, mi s-a părut că nu stăteam bine cu auzul. De fapt, toate evenimentele petrecute în zilele acelea păreau să facă parte dintr-un coșmar oribil, din care, speram noi, o să ne putem trezi într-o zi. Dar, din nefericire, el era o crudă realitate.

Osvath mi se adresă apoi mie, poruncindu-mi să împachetez cu grijă toate obiectele de valoare pe care le aveam în casă: tablourile, argintăria, statuetele, porțelanurile, vazele și serviciile de cristal, covoarele persane, bijuteriile, blănurile și absolut totul, iar aceasta în timp de trei zile. Ne comunică, cum că vroia să mărească spitalul adăugîndu-i și casa noastră.

După toate acestea, ne-a pretins să ne ducem la familia doctorului Zoltán Vass, care era prietenă cu noi și locuia

în casa vecină cu spitalul nostru, și să-i transmitem lui și soției sale, Olly, să elibereze casa în decurs de două săptămîni.

— Dar unde va locui Vass și familia lui? — am întrebat indignată?

— Nu mă interesează cîtuși de puțin unde vor locui ei ori voi, sau familiile voastre. Sînt sigur că nu veți avea greutăți ca să vă găsiți vreun adăpost pe la marginile orașului, unde locuiesc țiganii — răspunse Osvath.

Ne pregăteam să ieșim din cabinet dar Osvath ne opri:

— Era să uit: aveți la dispoziție două zile ca să-i scoateți pe hodorogii ăștia din spital — și indică numerele camerelor pe care le ocupau tatăl și nașul meu.

— Unul dintre ei este tatăl meu iar celălalt ți-a fost profesor la Universitate! Ar trebui să ai mai mult respect față de ei — i-am zis eu, profund ofensată.

— Ți-am mai spus, doamnă Lengyel, că în vremurile astea nu e loc pentru sentimentalisme. Numai un prost n-ar profita de pe urma lor. Și, cum bine știi, nu sînt un prost!

Dr. Lengyel se făcu roșu la față și se apropie de biroul unde stătea Osvath.

— Doctor Osvath . . .! — începu cu vocea amenințătoare, Dar, înainte să mai adauge ceva, am și fost lîngă el, pentru a-i aminti că prin ceea ce i-ar face sau i-ar spune lui Osvath, ar distruge întreaga familie. Era greu să-l scot din cabinet fără ca Osvath să-și primească ceea ce merita, dar trăiam vremuri grele și trebuia să ne păstrăm măsura și să ne controlăm reacțiile.

Tot în ziua aceea trebuia să eliberez și cabinetul ce-l ocupam eu în spital, dar, cînd am vrut să intru în casă prin ușa care o lega de el, am găsit-o încuiată; era blocată cu lacăt, din porunca lui Osvath. De aici înainte, evenimentele s-au succedat cu repeziciune într-o direcție tragică.

Osvath ne-a condiționat ca în termen de două zile să-i scoatem pe tatăl și pe nașul meu din spital, iar pentru aceasta trebuia să acționăm cît mai repede. Soțul meu a apelat la profesorul Hajnal ca să ne ajute să decidem asupra a ceea ce am putea face cu nașul meu; datorită stării fizice în care se afla, avea nevoie de îngrijire permanentă, pe care nu o putea primi decît într-un spital. Dr. Hajnal, care s-a dovedit a fi un discipol cu totul deosebit de cum era Osvath, s-a oferit cu generozitate să ne ajute și să-l interneze la el în clinică.

În ziua care urma, noi și doctorul Hajnal aveam dificila sarcină de a-i comunica nașului meu trista veste: că trebuia să fie mutat în alt spital. Era grea sarcina noastră întrucît nu doream ca el să afle adevăratele motive care au dus la asemenea decizie. Cînd, pînă la urmă, i-am comunicat că trebuia să-l mutăm, ne-a ascultat cu mîhnire și a fost foarte necăjit; cu un glas plin de amărăciune ne întrebă:

— Mă dați afară, dragii mei? Oricum, știți că nu mai am mult de trăit...

La aceste cuvinte, ne-am dat seama că eram nevoiți să-i mărturisim adevărul, ca să nu-i mărim suferința. Cunoașterea acestui amar adevăr poate i-ar fi făcut mai puțin rău decît gîndul că soțul meu și cu mine am avea alte motive să-l mutăm din spitalul nostru. I-am explicat așadar că scoaterea lui din spital se datora dispozițiilor doctorului Osvath și că tot ceea ce ne aparținuse: spitalul, casa, totul trecuse în mîinile acestuia prin hîrtiile pe care mă silise să i le semnez. Indignarea și mînia lui împotriva lui Osvath erau fără margini.

Împachetarea lucrurilor nașului meu nu ne-a luat mult timp. I-am adunat într-o valijoară patru pijamale, medicamentele și cîteva cărți de medicină. El nu acorda importanță avuțiilor pămîntești; toți banii pe care îi avea îi cheltuia pe cărți și pe medicamente pentru săraci. Își petrecea viața studiind; chiar și noaptea de An Nou obișnuia să și-o sărbătorească înconjurat de cărți științifice ale căror pagini le devora. Uneori se închidea zile întregi în bibliotecă pentru a citi și a se pune la curent cu noutățile. Cînd vreun preot, un profesor, rabin sau vreo persoană oarecare cu posibilități materiale reduse îi cerea ajutorul din vreun sat îndepărtat, unde nu se putea da de un medic, se deplasa pînă acolo luînd cu el tot felul de medicamente; rămînea lîngă pacienții săi vreme de săptămîni, pînă cînd se puneau pe picioare. Și făcea totul fără a lua nimic pentru serviciile sale medicale.

Nașul meu nu avea deloc simț financiar; cînd se deplasa la locurile unde aveau nevoie de el, obișnuia să ia taxiul reținîndu-l adeseori timp de trei sau patru săptămîni. Dar, la întocmirea notei de plată, șoferii nu mai împărțeau cu el sentimentele sale umanitare și-l lăsau aproape fără nici un ban. O vreme, a angajat mereu același taxi deoarece șoferul „înțelegea" importanța deplasărilor sale și îi lua foarte puțin. Dar nașul meu n-a știut niciodată că soțul meu se înțelesese

cu șoferul, ca să ia de la el o sumă moderată, urmînd ca restul să-l încaseze la cabinetul soțului meu.

Pentru a-l ajuta pe nașul meu în muncă și a-i crea condiții mai comode de deplasare îi dăduram un automobil cu scaune rabatabile; i-am adus și un șofer de încredere. Dar, în loc să folosească patul pentru el, nașul meu aducea tot timpul la spital, de la distanțe mari, bolnavi care aveau nevoie să fie operați urgent și pe care îi transporta pe scaunele-pat ale mașinii. Acești pacienți erau atît de săraci încît, adeseori, pe lîngă operație și îngrijirea medicală gratuite din spital trebuia să ajutăm materialicește și familiile lor.

Și soțului meu îi plăcea să facă acte de caritate. Nu l-am auzit niciodată zicînd *nu* cuiva care alerga la el după ajutor. Niciodată n-a văzut în pacienții săi un mijloc de a cîștiga bani. Atît prietenii lui cît și ceilalți doctori și angajați din spital spuneau adesea că oamenii abuzau de bunătatea lui, dar el rămînea credincios principiului său: prefera să abuzeze alții de el decît să refuze o favoare celui care avea nevoie de ea. Spitalul nostru fusese construit și mobilat pentru a fi un spital de lux, dar m-am întrebat adeseori dacă, în realitate, nu era un paradis pentru săraci. A fost un adevărat miracol faptul că, în ciuda celor două „genii financiare" ale mele (nașul meu și soțul meu), care niciodată în viața lor nu se întrebau la cît se ridicau veniturile spitalului, *Sanatoriul doctorului Lengyel* a funcționat întotdeauna cu mult succes.

După ce am terminat de împachetat puținele sale lucrușoare, nașul meu a dorit să ne încredințeze cîteva sarcini: ne-a indicat ce să facem, în cazul morții sale, cu biblioteca lui, a cărei faimă trecuse de hotarele țării, și cu restul de obiecte; ne-a rugat să-i transmitem unicului său fiu, care era student în Anglia, că s-a gîndit la el cu drag pînă în ultimele clipe ale vieții sale.

În cealaltă zi, doctorul Hajnal trimise ambulanța după nașul meu. După ce l-au pus în ascensor și au ajuns la parterul sanatoriului, a cerut să se oprească o clipă: a privit de jur împrejur și cu ochii umezi murmură:

— Niciodată nu voi ajunge să mai revăd spitalul, și îmi este atît de greu să-i spun: adio!

Ambulanța s-a pus în mișcare. Cînd am trecut prin fața casei, unde nașul meu convietuise laolaltă cu noi, ne zise printre suspine:

— Pentru prima oară în viața mea am avut un adevărat cămin, iar cînd am mai mare nevoie de el, trebuie să-l pierd. Nu mai sînt decît un muribund în căutarea unui acoperiș sub care să-și poată da sufletul.

Aceasta era mai mult decît puteam suporta; nu m-am mai putut stăpîni și am izbucnit în hohote de plîns. Soțul meu, care îi ținea mîna fostului său profesor între palmele sale, îl privi cu adîncă tristețe. Îl durea enorm faptul că nu-i putea oferi profesorului Elfer căldura și adăpostul unui cămin în ultimele zile ale vieții sale.

La sosirea în clinică, călugărițele îl primiră pe profesorul Elfer cu bucuria cu care un copil își așteaptă tatăl la întoarcerea lui după un drum lung. Multe dintre călugărițele de acolo lucraseră cu el, cu ani în urmă. Călugărițele mai tinere, cărora cele vîrstnice le vorbiseră despre reputația nașului meu, devenit celebru, îl priveau mute de uimire. Era cunoscut nu numai ca un medic excepțional și un binefăcător al sărmanilor, dar și pentru extraordinara lui memorie, fiind considerat, datorită vastelor sale cunoștințe, o enciclopedie ambulantă.

După ce l-am așezat în patul spitalului, i-am pus cărțile pe un birou din apropiere. Ne venea greu să-l lăsăm acolo; se obișnuise ca cineva dintre noi să fie mereu lîngă el. Acum, datorită distanței și a camuflajului care împiedicau circulația în timpul nopții, știam că nu-l vom putea vedea atît de des. Înainte să plecăm ne-a cerut să-i îndeplinim o ultimă dorință, care, însă, avea să fie pentru noi greu de realizat.

— Dragii mei copii — ne spuse —, aș vrea să-mi promiteți că amîndoi veți fi lîngă mine în ceasul morții. Aș fi foarte fericit să vă am aproape în ultimele clipe ale vieții mele.

I-am promis cu lacrimile în ochi că îi vom îndeplini dorința, și ne-am propus cu toată hotărîrea și din adîncul inimii să ne ținem această promisiune.

*

După ce ne-am întors de la clinica Universității, eu am plecat, fără știrea soțului meu, să-l caut pe Osvath ca să-i spun că atît tata cît și nașul meu fuseseră deja evacuați din spital și că doream ca în cursul săptămînii să scot de acolo obiectele ce aparțineau nașului: instrumentele sale

medicale, aparatul de raze X, biblioteca, precum și restul obiectelor sale personale. Osvath mă privi cu răceală și-mi zise:

— După cîte văd, doamnă Lengyel, dumneata nu vrei să pricepi că absolut tot ceea ce se găsește în acest spital îmi aparține și că nimic nu mai poate fi scos de aici! Iar din această clipă îți interzic să mai pui piciorul în această clădire!

Am aruncat o privire de despărțire spitalului nostru, realizare a unui îndelungat vis al soțului meu, al părinților mei și al meu, clădire construită cu prețul multor sacrificii în care investisem toată afecțiunea noastră; am șoptit un ultim adio mobilierului, pe care eu însămi îl proiectasem în lungile mele nopți nedormite. Aceea a fost ultima dată cînd m-am aflat în spitalul nostru.

*

Chiar în noaptea aceea am avut în Cluj alarmă aeriană, cel mai prelung sunet dintre cele pe care le auzisem. Aliații bombardau depozitul de explozive, care se afla pe vîrful dealului Hoia, nu departe de capătul grădinii noastre. Zgomotul era atît de puternic, încît mi se părea că bombardată era chiar casa noastră și ne așteptam să se prăbușească dintr-o clipă în alta. Știam foarte bine că bombele aliaților cădeau și peste amici și peste inamici, în egală măsură. Mi-am îmbrăcat în grabă copiii cuprinși de panică, și pe tata. Exploziile erau tot mai dese și mai puternice. După lege, vecinii noștri trebuiau să fie primiți în adăpostul antiaerian din spitalul nostru; așa că m-am dus și eu acolo cerînd să fim primiți în adăpost, familia mea și cu mine. Am bătut cu putere în ușa din spatele adăpostului dar, cînd am spus cine sînt, persoana care mi-a deschis, mi-a comunicat că avea ordin de la dr. Osvath să nu ne lase să intrăm. M-am întors acasă de-a curmezișul grădinii în timp ce bombele colorau cerul în roșu aprins luminînd împrejurimile iar exploziile erău atît de puternice încît mi se părea că-mi pocnesc în urechi.

Ne aflam în salon cu copiii în brațe, în jurul tatălui meu care era așezat în fotoliul său favorit printre lăzile pregătite pentru Osvath. În tot cursul nopții, în mijlocul întunericului și al urletelor de sirene, le-a spus copiilor povești pentru a-i ține liniștiți — ceea ce ar fi fost dificil

chiar și pentru un om sănătos, și cu atît mai mult pentru el care zăcuse luni întregi în pat, grav bolnav.

În noaptea aceea, eu n-am putut fi atentă la istorioarele spuse de tatăl meu, cugetam. Tatăl meu, care fusese directorul minelor de cărbuni din Transilvania, era cunoscut ca un om foarte cult și cu mare talent la scris. Bunătatea lui putea fi egalată cu aceea a nașului meu și a soțului meu împreună cu care forma triumviratul făcătorilor de bine. Ajuta materialiceşte pe o mulțime de prieteni și de rudenii, iar ajutorul său pentru cei nevoiași nu cunoștea limite. Mama era cunoscută ca o minunată soție și mamă, și o adevărată doamnă. Era apreciată drept una dintre cele mai frumoase femei, dotată cu înalte calități umane. Mereu se gîndea la familia ei și la aceia care veneau la ea ca să-i ajute. Copiii mei erau atît de mici și de neștiutori încă...! Timpul trecea iar eu mă gîndeam, mă tot gîndeam la soarta noastră și la motivele pentru care ni s-au întîmplat toate acestea; nu găseam însă răspuns la întrebarea care mă frămînta. Nu știam cîte nenorociri și suferințe necruțătoare vom avea de îndurat în viitor.

A treia zi, Osvath a venit, așa cum ne spusese, ca să ne ia obiectele de valoare. Totul fusese adunat și împachetat în lăzi mari, așa cum poruncise. Se purta de parcă el ar fi fost realmente proprietarul iar noi cei care încercam să-l jefuim. A examinat fiecare ladă, i-a verificat conținutul, apoi a străbătut toată casa pentru a se convinge că nu am lăsat acolo tablouri pe pereți, lucruri în vitrine sau covoare pe jos, după care, lăzile au fost scoase din casă. M-am uitat îndelung și cu amărăciune la conținutul lor: obiecte atît de dragi nouă. Unele dintre ele se aflau în posesia familiei mele de generații, altele erau cumpărate de noi pentru a da căminului nostru mai mult farmec și căldură. Acum ni le luau... Casa noastră rămînea goală, pustie.

Noi nu puteam întreprinde nimic împotriva lui Osvath! Dacă l-am fi denunțat naziștilor, ei l-ar fi crezut numai pe el, iar noi am fi suportat consecințele de a fi pîrît pe unul de-ai lor. Puterea era în mîna naziștilor iar Osvath era protejatul acestora.

După ce fu scoasă din casă și ultima ladă cu lucruri, Osvath, referindu-se la cele întîmplate în noaptea anterioară, ne zise:

— Bombardamentele astea dese nu au nici o importanță; aliații niciodată nu vor cîștiga războiul, iar dacă, printr-o minune, vor veni rușii, eu am acoperire: pregătesc dovezi și martori care vor demonstra că în tinerețea mea am fost un comunist înflăcărat și că mai sînt și azi, pe ascuns, fireşte. Sînt un om care poate înota în direcția sau în contra curentului, și întotdeauna rămîn la suprafață.

Într-o dimineață friguroasă de april, pe la orele șase dimineața, ne-a deșteptat soneria telefonului. Era de la clinică! Ne chema una dintre maici, care lucrase înainte cu profesorul Elfer, să ne comunice trista veste: nașul meu decedase în cursul nopții, la orele două; ne chemase pînă în ultimul minut al vieții sale.

— Oh, de ce nu ne-ai chemat cînd era în agonie?... De ce n-ai făcut-o, soră dragă! — i-am reproșat cu amărăciune —. Ultima lui dorință a fost să ne aflăm lîngă el în ultimele sale clipe de viață.

— Ai uitat, copila mea, că e camuflaj și că nimeni nu are voie să circule pe străzi înainte de orele șapte dimineața? — îmi zise călugărița, încercînd să mă liniștească.

— Oricum, am fi alergat la el cu orice preț... locul nostru era lîngă el — am insistat eu disperată.

— Nu v-am chemat tocmai pentru că știam că veți veni. Nașul tău vă iubea mult și n-aș fi vrut ca tu și soțul tău să muriți pe stradă.

Ne-am îmbrăcat în grabă iar la orele șapte dimineața eram în drum spre clinică. N-am găsit nici un taxi ori alt mijloc de transport care să ne ducă. Știam că nașul meu decedase și că graba noastră nu-l ajuta la nimic, dar remușcarea profundă că nu fusesem lîngă el în ultimele sale clipe de viață ne împingea să alergăm. Am ajuns, în sfîrșit, la clinică, în salonul unde se afla profesorul Elfer. Era întins în pat, cu crucea între mîini și cu un surîs amar, ușor schițat pe buze. Ne-am apropiat amîndoi de patul lui, profund îndurerați, plîngînd în tăcere. Înainte de a ieși doctorul Lengyel tăie o șuviță din părul cărunt al nașului meu, unica amintire ce ne rămînea de la el.

Așezat în sicriu — în capela vechiului și istoricului cimitir din strada Petőfi, mărginit de bătrînii salcîmi albi — l-am văzut pe nașul meu pentru ultima oară. Era îmbrăcat în negru și înconjurat de frumoase coroane de flori, ultimul omagiu. Lîngă el, într-o cutie neagră de catifea, se aflau decorațiile. Legiunea de onoare franceză și altele pri-

mite din străinătate, cît și cele ale guvernului ungar. Lîngă inima lui, mama a așezat un buchet mare de violete ce le culesesem dimineață din grădina noastră; erau florile lui preferate. L-am privit îndelung... Bietul de el, cît de mult a suferit în viață! Ce durere! Să nu putem noi îndeplini ultima dorință a unui mare om care și-a dedicat viața să-i ajute pe alții și care niciodată nu s-a gîndit la sine.

Faptul că nașul meu a fost alungat din spitalul nostru în ultimele zile ale vieții sale și că a fost frustrat de dorința lui de a fi cu noi în ceasul morții, să apese pe vecie conștiința lui Osvath! Inima îmi era plină de amărăciune.

Puțin înainte de a ieși din capelă, călugărița Esther îmi spuse că a vorbit cu nașul meu chiar în ziua în care și-a dat sufletul. Era foarte îngrijorat de viitorul nostru; i-a cerut maicii Esther să-i promită că ea și celelalte maici nu ne vor părăsi niciodată. Maica îmi spune că atît ea cît și celelalte maici considerau această promisiune drept o obligație sacră!

Funeraliile profesorului Elfer s-au desfășurat potrivit dorinței sale: au fost tot atît de modeste ca și viața lui. Nu s-au ținut discursuri; cîțiva prieteni de-ai lui și-au luat doar rămas bun de la el. Cînd mama, soțul meu și eu am plecat de la cimitir, am simțit că lăsasem acolo o părticică îngropată în peticul acela de pămînt, lăcașul de veci al nașului meu. Nașule drag, fie-ți țărîna ușoară!

*

Oamenilor li s-a părut curios faptul că eu am cerut să fie înălțat un monument pe mormîntul nașului meu la numai 24 de ore după înmormîntarea lui. Cum puteam să le explic că făcusem acest lucru fiindcă presimțeam o nenorocire! Știam foarte bine că, în afară de noi, profesorul Elfer nu avea pe nimeni care să-l îngrijească cît era în viață, și nici cine să-i ridice un monument după moarte. Vroiam ca mormîntul să fie terminat pentru eventualitatea în care nu am fi aici ca să-l îngrijim.

Profesorul Elfer dorise să i se pună la căpătîi o cruce simplă. Eu m-am străduit să-i respect dorințele dar într-o formă în care el o merita: mormîntul să fie acoperit complet în marmoră iar de o parte și de alta să fie puse urne pentru flori. La căpătîiul mormîntului i-a fost pusă o cruce de marmoră neagră, gravată cu numele lui și cu inscripția

cuprinzînd cuvintele ce fuseseră deviza vieții sale: *Nihil sine Deo!*

Cînd am comandat monumentul, am plătit jumătate din preț iar cealaltă jumătate am lăsat-o călugăriței Esther, rugînd-o ca după terminarea lucrului să verifice dacă totul a fost făcut potrivit indicațiilor mele. Cît de justificate au fost presimțirile mele! După terminarea monumentului, cîteva săptămîni mai tîrziu, nu l-am mai putut vedea, căci ne aflam în drumul către moarte.

*

În Cluj situația era din ce în ce mai încordată, bîntuiau tot felul de epidemii, bolile amenințau să se extindă în tot orașul. Alarmate, autoritățile luară măsuri preventive și împărțiră orașul în zone; pentru fiecare sector a fost desemnat, ca responsabil sanitar, un medic. Unul dintre sectoare i-a fost încredințat doctorului Lengyel. Medicii trebuiau să trimită rapoarte sanitare despre sectoarele lor doctorului Konczwald, medicul-șef al Poliției, numit în această funcție scurt timp după ocupația nazistă în Ungaria.

Îmi amintesc că numele noului medic-șef al Poliției l-am auzit menționat pentru întîia oară în sala de pregătire pentru operație din spitalul nostru, unde se adunau medicii pentru a vorbi cu dr. Lengyel. Auzind de numele acesta, m-am adresat doctorului Dory, profesor-asistent la Universitate, întrebîndu-l:

— Doctor Konczwald... doctor Konczwald..., ăsta nu este un nume unguresc. Konczwald e neamț?

— Vorbește ungurește la perfecție, dar, aveți dreptate, el e un „șvab" — spuse doctorul Dory —, și trebuie să fi avut merite deosebite față de naziști de vreme ce a fost numit într-un post atît de important.

Cînd dr. Lengyel a fost numit medicul responsabil al unui sector, noi mai locuiam încă în casa noastră, dar nu uitam că Osvath ne era dușman. Într-o vreme, ne-am dat seama, datorită unor amănunte, că atît noi cît și persoanele care ne intrau în casă eram supravegheați de SS. Nemții știau foarte bine că în Ungaria se organiza o rezistență și căutau să urmărească pe cei care erau în legătură cu ea, ca să-i captureze. Eram foarte îngrijorată de soarta familiei mele. Zile și nopți de-a rîndul căutam o cale de a scăpa din ghearele naziștilor. Pînă la urmă, am ajuns la concluzia

că nu ne rămîneau decît două soluții: ori să trecem clandestin frontiera în România — unde o puternică rezistență era deja pregătită pentru a se scutura de jugul nemțesc și a se uni cu forțele aliate — ori să căutăm vreo ascunzătoare.

Domnul Cîmpean, care ani de-a rîndul fusese furnizor de lapte pentru spitalul nostru, era un pacient recunoscător al dr. Lengyel. Locuia la gospodăria lui particulară, aflată la numai o oră depărtare de casa noastră, care era înconjurată de tufe și copaci, și ferită de privirile curioșilor. Cu toate că era numai un simplu țăran, Cîmpean era de o inteligență sclipitoare înnăscută. Cînd și-a dat seama că Osvath ne deposedase de spital, convins că acesta intenționa să-l și lichideze pe dr. Lengyel, a pregătit pentru noi un adăpost subteran, ascuns sub casa lui. Venea deseori la oraș cu căruța lui trasă de un cal, fără să atragă atenția, și ne ruga să ne ascundem la el, la gospodărie. Am hotărît că sosise momentul să alegem una dintre cele două soluții posibile.

În ultima lună, cumnata mea și cele trei fiice ale sale, pentru care aveam o mare afecțiune, locuiseră laolaltă cu noi. Nu puteam să le lăsăm singure din cauza violurilor comise de soldații nemți. Fetele aveau vîrsta de 16, 18 și 20 de ani, și erau destul de mari ca să pot discuta cu ele situația. Dar, după ce le-am expus planul meu, am rămas surprinsă de refuzul lor categoric. Nu vroiau nici să treacă frontiera spre România, nici să se izoleze de lume în ascunzătoarea gospodăriei, de unde nu puteau ieși să circule. Eu și soțul meu eram disperați; cu cît insistam mai mult, cu atît fetele erau mai încăpățînate în refuzul lor. Ce puteam face? Aveam asupra noastră o responsabilitate foarte mare; nu le puteam lăsa pe aceste femei în voia soartei. Am dezbătut de multe ori această problemă și am ajuns la concluzia că nu ne rămîne altceva decît să ne așteptăm soarta cu resemnare.

Amiralul Horthy, regent al Ungariei, își dădea seama că Germania pierdea războiul. Personalități remarcabile, care erau conștiente de această situație, au riscat și s-au alăturat rezistenței împotriva naziștilor. Unul dintre partidele cele mai active era *Kisgazda Párt*[1]. Cîțiva dintre conducătorii partidului erau prieteni apropiați și pacienți re-

[1] (magh.) Partidul micilor proprietari agricoli (n.n.).

cunoscători ai doctorului Lengyel, și veneau des în vizită la soțul meu. Din nefericire, unele dintre aceste grupuri n-au putut scăpa de vigilența nazistă; personalități importante, legate de activitatea antinazistă, au fost făcute prizoniere. Multe dintre acestea au fost trimise în lagărele de concentrare hitleriste din Mauthausen și Bergen Belse, și altele.

În dimineața unei zile nefericite pentru noi, soțul meu fu convocat la secția de poliție pentru o comisie medicală. Citația fusese redactată și semnată de doctorul Konczwald.

O comisie medicală la secția de poliție? Ciudat! Oare nu cumva era o cursă? Mă gîndeam la groaznicii indivizi SS care se aflau acolo și un presentiment ciudat mă umplea de spaimă. Dar nu numai eu ci și soțul meu presimțea că se va întîmpla ceva rău.

— Ce să fac? — mă întrebă soțul meu —. Dacă răspund la chemare, și e o capcană, probabil că n-o să mă mai întorc niciodată. Dacă vrem să scăpăm, atunci trebuie să ne ascundem imediat. Dar... cum l-am putea găsi pe Cîmpean? Nu știam unde să-l căutăm. Pentru a putea trece frontiera trebuia să ne fi pregătit dinainte. Dacă nu mă prezint imediat, așa cum mi s-a ordonat, atunci vor veni ei după mine. Nu există nici o scăpare! Trebuie să mă prezint.

Soțul meu se despărți de copii și de mine cu un sărut și se îndreptă spre ușă; în prag se opri o clipă șovăitor, ca și cum aștepta să-i dau o soluție. Eram disperată. Situația era prea complicată ca să pot lua rapid o decizie. Poate că nu exista motiv de teamă, că era convocat într-adevăr pentru o comisie medicală. Ce era de făcut?... Nu știam ce să-l sfătuiesc să facă. Înțelegînd teribila luptă ce se dădea în sufletul meu, îmi zise profund emoționat și cu o expresie plină de comprehensiune:

— Bine, cred că nu putem face nimic. Dumnezeu să ne ajute! — și ieși închizînd ușa în urma lui.

După plecarea soțului meu am redevenit imediat bănuitoare și am început să fac investigații. Știrea că soțul meu va fi deportat *imediat* în Germania am primit-o ca într-un coșmar. Cuprinsă de spaimă, am continuat să umblu după informații. Tot ceea ce am putut afla a fost că peste cîteva ore va pleca cu trenul în Germania. Ce puteam face? La cine puteam alerga după ajutor? Nu era timp de pierdut. M-am gîndit la Osvath, el trebuia să știe ceva despre asta. L-am căutat la telefon dar mi s-a spus că nu era acasă:

am înțeles că nu vroia să vorbească cu mine. Am luat o mașină și m-am dus să-l caut pe medicul-șef al poliției. Cînd am vorbit cu dr. Konczwald mi-a spus că într-adevăr soțul meu va fi trimis în Germania, că întrucît dr. Lengyel era un chirurg vestit, iar în Germania era lipsă de medici, cu siguranță va fi pus să muncească în vreun spital metropolitan sau în vreo clinică. I-am zis doctorului Konczwald că doream să mă alătur soțului meu și l-am întrebat ce-mi sugerează să fac cu copiii și cu părinții mei, dacă mă sfătuia să-i luăm cu noi, la care îmi răspunse:

— Hotărît, ia-i cu dumneata!

Ce idei mi-au trecut prin minte? Într-adevăr, soțul meu era un chirurg vestit. Într-adevăr, și eu știam, era lipsă de medici în Germania, iar ceea ce-mi spusese dr. Konczwald în legătură cu soarta soțului meu suna logic. Am întrebat autoritățile nemțești dacă îmi vor permite să-mi însoțesc soțul. Ofițerul SS mă asigură că nu avea nimic împotrivă; dacă eu doream să merg eram liberă s-o fac. Așadar, mi-au spus ei, n-am de ce să mă tem, și m-au încurajat și convins în mii de feluri că așa să și fac.

Am luat pe loc o decizie. Aveam să îndurăm multe suferințe, viața frumoasă pe care o trăiserm pînă atunci putea să nu se mai întoarcă niciodată, dar despărțirea era mai grea. Războiul putea să mai dureze luni întregi, poate ani, iar în vîrtejul lui poate că vom fi despărțiți unii de alții pentru totdeauna, dar plecînd împreună împărtășeam cel puțin aceeași soartă. Și de acum înainte, la fel ca pînă acum, locul îmi era lîngă soțul meu.

Ce nefericită decizie am putut lua în mod deliberat! În mai puțin de trei ore aveam să devin culpabilă de nenorocirea pricinuită părinților și fiilor mei.

Părinții mei încercau să mă convingă să rămînem.

— Dacă soțul tău ar fi mobilizat, tu n-ai putea să-l urmezi pe front — îmi spuse tata îngrijorat.

Am insistat în hotărîrea mea. La urma urmei, nu primisem eu asigurări de la colegul soțului meu, doctorul Konczwald, și de la ofițerii nemți că nu aveam de ce să mă tem? Cum să-mi fi putut eu imagina unde aveau să ne trimită și faptul că nu căutau decît să ne înșele?

Nu era timp de discuții. Minutele treceau repede iar eu trebuia să ajung la soțul meu. Părinții mei, văzînd că degeaba încercau să mă convingă să renunț, au hotărît să vină și ei cu noi. Bineînțeles, nu-mi puteam lăsa copiii.

Am adunat în cea mai mare grabă strictul necesar într-un geamantan, am luat un taxi și ne-am dus să-l întîlnim pe soțul meu. Era deținut în închisoarea orașului.

În timp ce ne apropiam de închisoare, m-am simțit deodată cuprinsă de neliniște. Ceva în mine îmi spunea că nu trebuia să-i duc pe părinții și pe copiii mei către o destinație necunoscută și că trebuia cu orice preț să împiedic ca soțul meu să plece într-acolo. Mi-am amintit atunci de călugărița Esther. Ea era foarte inteligentă; toate problemele care se iveau la reședința călugărițelor, privitoare la Ordin sau de altă natură, îi erau încredințate ei iar ea le rezolva cu multă pricepere. Aveam deplină încredere în judecata ei și eram sigură că ne va putea ajuta și sfătui. Cît de disperată am fost cînd mi s-a spus, la reședința maicilor, că sora Esther era plecată la Oradea, un oraș destul de departe de Cluj, ca să rezolve niște probleme importante și că nu se va întoarce decît peste două zile!

I-am cerut uneia dintre maici să o roage pe Maica-Stareță să mă primească. Am fost condusă la ea în birou unde i-am povestit ceea ce se întîmpla cu noi; i-am mai spus că mă voi duce la dr. Konczwald ca să încerc să opresc plecarea soțului meu. După ce m-a ascultat, ne-a oferit binevoitoare o cameră. Am lăsat bagajele în încăpere, apoi am telefonat la locuința mea întrebînd, fără să spun de unde vorbeam, dacă există vreo veste în legătură cu soțul meu. Mi s-a comunicat că nu existau vești dar că Cîmpean așteptă cu căruța lui pe lîngă casă. Abia terminasem de vorbit că intră o călugăriță să ne informeze că Maica-Stareță vorbise deja cu doamna Konczwald, pe care o cunoștea, și că aceasta urma să sosească dintr-o clipă într-alta. Ni s-au umplut inimile de bucurie și de nădejde. Ne gîndeam că venea să ne ajute; probabil era o femeie inimoasă care mă va sprijini să-mi eliberez soțul.

După sosirea doamnei Konczwald decepția noastră a fost de nedescris: nu numai că a refuzat să facă ceva pentru ca soțul meu să fie eliberat, dar a insistat chiar că trebuie să ne prezentăm cu toții, și imediat, acolo unde se afla doctorul Lengyel. Am căutat să-i explic că eu doream din tot sufletul să mă alătur soțului meu, dar nu vroiam să-mi tîrăsc și familia către un viitor nesigur, așa că doream să-l anunț pe Cîmpean să-i ducă pe părinții și pe copiii mei la el acasă. Doamna s-a împotrivit cu fermitate, insis-

tînd că trebuia să ne ducă ea însăşi la închisoare cu maşina, care aştepta deja afară.

Cum îşi permitea doamna Konczwald să dispună astfel de vieţile noastre? Cu ce drept o făcea? Totuşi, eram conştientă că, dacă refuzăm să ne supunem ordinelor ei, ar fi chemat Gestapoul.

Am transmis printr-o călugăriţă că doream să-mi iau rămas bun personal de la Maica-Stareţă, dar s-a întors să-mi comunice că Maica-Stareţă îşi cerea scuze dar nu putea veni. Sînt sigură că Maica-Stareţă a fost de bună credinţă. Biata de ea, în ce situaţie dificilă se afla!

Ne-am luat bagajele în tăcere şi ne-am îndreptat spre ieşire. Ce viitor întunecat ne-o fi pregătit această femeie nemiloasă.

În drum spre închisoare am rugat-o pe doamna Konczwald să permită familiei mele să coboare. A refuzat categoric. Cînd am ajuns la temniţă, ne-a însoţit pînă în incinta clădirii unde ne-a predat.

În momentele acelea critice, cînd aveam de înfruntat necunoscutul, încercam so înduplec pe doamna Koncwald implorînd-o ca cel puţin pe copii să-i scape de drumul acela şi să-i ducă la Cîmpean. Dar rugămintea mea s-a izbit şi de data aceasta de refuzul ei categoric. M-am uitat la ea uluită şi m-am întrebat: cum putea o femeie, care avea şi ea doi copii, să rămînă surdă la rugăminţile pline de disperare ale unei mame. Să fie chiar aşa total lipsită de suflet?

Cîteva clipe mai tîrziu ne aflam în spatele gratiilor ce ne despărţeau de libertate.

Înainte ca doamna Konczwald să plece i-am dat un plic cu 5 000 de *pengö*.

— Văd că noi nu mai avem nevoie de aceşti bani — i-am zis plină de amărăciune —. Daţi-i călugăriţei Esther.

— Cu banii ăştia voi plăti slujbe pentru sufletele voastre — spuse, apucîndu-mi banii din mînă şi punîndu-i la ea în poşetă.

— Cum adică, să plăteşti slujbe pentru sufletele noastre? ...Ce vrea să spună asta?

Abia atunci mi-am dat seama că ea de la început ştia că ne trimitea, în mod sigur, la moarte, atît pe mine cît şi pe familia mea, şi că acest lucru fusese pus la cale în complicitate cu bărbatul ei şi cu naziştii. Cu cît sînge rece

au aranjat totul! Am privit-o cu exasperare și i-am spus resemnată:

— Poți plăti slujbe, doamnă Konczwald, dar, după tot ceea ce ne-ai făcut, să plătești cîteva și pentru sufletul dumitale!

*

Nu ne-a trecut prin minte ideea că am fost înșelați decît atunci cînd ne-am văzut adunați pe peronul gării. Atunci am aflat că așa cum ni s-a întîmplat nouă, li s-a întîmplat la o mulțime de vecini și de prieteni de-ai noștri, care au ajuns acolo tot ca și noi. În același mod au fost arestați o mulțime de bărbați, iar familiile lor au fost îndemnate să-i urmeze. Totuși, nu exista o dovadă care să ne alarmeze din cale afară. Naziștii potriveau lucrurile cu dibăcie: aplicau tuturor aceeași tehnică. De ce? Eram descumpăniți, uluiți, înfricoșați, dar nu exista nimeni care să ne poată răspunde la vreo întrebare.

Deodată ne-am dat seama că gara era înconjurată complet de sute de soldați. Cineva și-a exprimat cu glas tare dorința de a se întoarce acasă, dar falanga sinistrelor santinele arăta că acest lucru era imposibil. Ne-am apucat cu mîinile unii de alții încercînd să părem indiferenți, ca să-i liniștim pe micuții noștri copii.

Scena se înfățișa ca într-un coșmar. Pe șine aștepta un tren interminabil cu vagoane de vite ticsite cu deportați. Ne uitam înmărmuriți cum se chemau unii pe alții cu strigăte înfiorătoare. Tăblițele de pe diferite vagoane arătau locul de pornire: Ungaria, Iugoslavia..., numai dumnezeu mai știa de unde erau aduse cu trenul acela primele contingente de deportați.

Protestele erau zadarnice. Ne veni rîndul. Soldații se strînseră către noi și începură să ne îmbrîncească și să ne mîne din spate ca pe oi, silindu-ne să ne urcăm într-un vagon de vite, gol. În timp ce ne împingeau, singura noastră grijă era, pentru moment, să ne ținem alături. Apoi, ușa vagonului fu închisă. Nu-mi aduc aminte dacă am izbucnit în strigăte ori în hohote de plîns. Trenul se puse în mișcare.

În vagonul nostru fuseseră îngrămădiți nouăzeci și șase de ființe umane, între care mulți copii aproape striviți între bagaje... mizerul și puținul bagaj care nu avea în el decît ceea ce era mai de valoare sau strictul necesar. Nouăzeci

și șase de bărbați, femei și copii înghesuiți într-un loc în care nu încăpeau decît opt cai. Și totuși, nu asta era cel mai rău.

Eram atît de mulți în vagon, încît numai jumătate dintre noi puteau ședea. Soțul meu, fiul meu mai mărișor și eu am rămas în picioare, strînși unii lîngă alții, ca să poată ședea tatăl meu. Suferise nu demult o operație grea și avea mare nevoie să se odihnească.

Chiar în decursul primelor două ore de drum ne-am dat seama că acele lucruri secundare, dar fundamentale pentru existență, deveneau extrem de complicate: nici vorbă de closete sau de ceva asemănător. Cîteva mame mai precaute au adus pentru copilașii lor oale de noapte. Am izolat un colț al vagonului cu o pătură, care servea de paravan. Oalele de noapte le puteam goli prin ferestruica vagonului, singura ce exista, dar nu aveam apă ca să le spălăm. Am cerut ajutor, dar nu ne-a răspuns nimeni. Trenul alerga înainte... drum spre necunoscut.

În timp ce călătoria se prelungea la nesfîrșit, vagonul nu încetă să salte și să hurduce, toate forțele naturii păreau să se fi unit contra celor nouăzeci și șase de suflete: soarele arzător dogorea într-atîta pereții vagonului, încît aerul devenise sufocant. Înăuntru era aproape complet întuneric, fiindcă lumina zilei ce se strecura prin ferestruică ilumina numai colțul de lîngă ea; după o vreme, am găsit că locul acela era cel mai bun. Însă, atmosfera devenea din ce în ce mai respingătoare.

Deportații erau, în majoritatea lor, intelectuali și cu poziție socială în orașul nostru. Mulți erau evrei, medici sau de alte profesii, aduși împreună cu membrii familiilor lor. La început, în ciuda chinului comun, toți căutau să fie manierați, atenți și prietenoși unii cu alții, dar, pe măsură ce trecea timpul, nervii începeau să cedeze. Curînd apărură incidente, iar mai tîrziu chiar și certuri serioase. Astfel, atmosfera se învenina încetul cu încetul. Copiii plîngeau, bolnavii gemeau, bătrînii se văicăreau și pînă și aceia care, la fel ca mine, erau perfect sănătoși începură să simtă incomodităților. Drumul era nespus de sumbru și de chinuitor. Cu toate că același lucru îl simțeau ființele umane închise în celelalte vagoane ale trenului nostru, și în oricare altele ale nenumăratelor trenuri provenind din toate colțurile Europei — Franța, Italia, Belgia, Olanda, Polonia, Ucraina, Țările baltice și țările din Balcani —, care se îndreptau,

toate, spre același destin inuman, noi nu cunoșteam decît necazurile pe care le îndurăm noi.

În foarte scurt timp, situația devenise de nesuportat: bărbați, femei și copii își disputau fiecare locșor, lat cît un deget. După ce s-a înnoptat, ne-am pierdut cu toții chiar și cea mai mică idee de comportament uman, certurile luară amploare iar vagonul s-a transformat într-un adevărat infern. Pînă la urmă, cei cu mintea mai limpede au luat atitudine și se restabili o ordine, aparentă. Ne-au ales șefi, responsabili de diferite situații, pe mine și pe un medic. Sarcina noastră fu herculeană: trebuia să menținem disciplina și o cît de elementară igienă, să-i ajutăm pe bolnavi, să-i calmăm pe cei nervoși și să-i înfrînăm pe cei care-și pierdeau cumpătul. Dar cea mai importantă obligație a noastră era să întreținem moralul grupului — ceea ce era cu totul imposibil fiindcă noi înșine ne aflam la limita disperării. De asemeni, trebuiau rezolvate o mulțime de probleme de primă necesitate. Problema hranei era una zdrobitoare. Gardienii noștri nu ne dădură nimic de mîncare iar puținele provizii pe care și le luase fiecare pentru el însuși începură să dispară.

Era deja ziua a treia de călătorie. Mi s-a oprit sufletul la gură. Trecuseră trei zile! Cîte mai aveam de acum înainte? Și încotro ne duceau?

Cel mai rău dintre toate era că mulți dintre tovarășii noștri își ascunseseră o parte din proviziile de alimente. Credeau cu naivitate că îndată ce vor ajunge la destinație, vor fi puși să muncească iar cu hrana ce o aveau la ei își vor completa rațiile zilnice ce li se vor da la cazan. Din fericire, amărăciunea ne lua pofta de mîncare. Am observat însă că, în general, sănătatea grupului se deteriora rapid. Aceia care, încă de la începutul calvarului nostru, erau slăbiți sau suferinzi își pierdeau puterile, ceea ce se petrecea chiar și cu cei sănătoși.

La ferestruica vagonului apăru căpățîna unui gardian SS amenințînd cu un pistol *Luger:*

— Treizeci de ceasuri de mînă, imediat! Dacă nu, vă puteți considera cu toții morți!

Își făcea prima colectă de „impozit" nazist, iar noi nu aveam încotro decît să adunăm obiecte destule ca să-i facem pe plac. Așa s-a făcut că micuțul meu Thomas a trebuit să se despartă de ceasul de mînă pe care i-l dă-

ruisem la încheierea cu succes a examenelor de clasa a treia, la școală.

— Stilourile și portofelele voastre! — alt „împozit".

— Să vină bijuteriile și o să vă aducem o găleată de apă proaspătă!

O găleată de apă pentru nouăzeci și șase de ființe umane, dintre care treizeci erau copii mici, echivala cu cîteva picături de apă la fiecare; dar aveau să fie primele pe care le gustam în cele douăzeci și patru de ore de drum.

— Apă! Apă!, gemeau bolnavii, văzînd că scădea conținutul găleții.

M-am uitat la Thomas, fiul meu cel mic. Își pironise ochii la apă. Ce uscate îi erau buzele! Se întoarse și mă privi în ochi. Și el își dădea seama de situația noastră precară; își înghiți saliva și nu ceru nimic. Nu i s-a dat nici un strop de apă pentru că existau mulți alții care aveau nevoie mai mult decît el de prețioasele picături. Sufeream cumplit dar mă simțeam și mîndră de curajul și de rezistența lui.

În vagon, bolnavii se înmulțiră; doi erau chinuiți de ulcer la stomac, alții doi aveau erizipel, mulți erau chinuiți de dezinterie. Trei copii zăceau lîngă ușă scuturați de friguri. Unul dintre medici făcu imediat un pas înapoi. Aveau scarlatină! Mă trecură fiorii; întregul grup putea contracta boala din cauza lipsei de spațiu vital.

Era imposibil să-i izolăm pe copii. Singura „carantină" ce o puteam oferi era aceea de a-i face pe cei aflați în preajma infectaților să le întoarcă spatele. La început toată lumea căuta să se țină departe de bolnavi pentru a evita contaminarea, dar, pe măsură ce zilele treceau, am început să fim nepăsători în fața pericolului.

În coa de-a doua zi de drum, unul dintre cunoscuții negustori din Cluj a suferit un atac de cord. Fiul lui, care era medic, a îngenuncheat lîngă el; nu putea face nimic fără medicamente iar altă soluție nu-i rămînea decît să se uite cum se chinuia tatăl său în hurducăturile trenului.

— Moartea în vagon!

Un murmur de groază trecu prin turma aceea de ființe umane. Copleșit de dragoste filială, fiul mortului începu să murmure cîntecul funebru tradițional. Mulți începură să-l acompanieze cu glas tare.

La prima stație, trenul se opri, ușa se deschise și intră un soldat de-al Wehrmachtului. Fiul mortului gemu:

— Avem un cadavru printre noi, mi-a murit tatăl.

— Păi, rămîneți cu cadavrul! — spuse cu brutalitate un alt soldat, —. În curînd o să aveți mai multe!

Ne-a indignat nepăsarea lui, dar avusese dreptate: în scurt timp am avut, într-adevăr, destul de multe cadavre. Cu timpul, am devenit și noi atît de insensibili, încît nu ne-a mai păsat.

— În sfîrșit!, suspină un soț închizind pleoapele dragei sale soții care tocmai își dădea sufletul.

— Cerule, cît timp ne vor mai duce! — plîngea în hohote o femeie aplecată peste fiul ei, de optsprezece ani, care era în agonie.

Era a cincea sau a șasea zi din drumul acela fără capăt? Trenul de vite se transformase într-un cavou. Tot mai multe și mai multe rugi se înălțau pentru morți în atmosfera aceea istovitoare, dar paznicii SS nu ne lăsau nici să-i îngropăm, nici să-i izolăm. Nu aveam ce face decît să trăim laolaltă cu cadavrele în jurul nostru. Morții, bolnavii, contagioșii, suferinzii de boli organice, cei sleiți de puteri, înfometații și nebunii, toți erau siliți să călătorească împreună în infernul acela de lemn.

În cea de-a șaptea zi, prietena mea Olly încercă să se sinucidă cu otravă. Fiii săi, doi copilași adorabili, bătrînii săi părinți — care se refugiasă la Cluj din Viena —, și soțul ei, tot medic, l-au implorat pe doctorul Lengyel s-o salveze. Primul lucru ce-l avea de făcut era să spele stomacul femeii, dar pentru asta era absolut necesar un tub de cauciuc. Din fericire, dacă pot să mă exprim astfel, tatăl meu folosise, după ce l-au operat, un aparat urinar care avea un asemenea tub. Pentru a duce tubul la biata Olly, era necesar să se treacă literalmente peste vecinii noștri bolnavi. Apoi, soțul meu trebuia să-i facă tratamentul într-un spațiu redus, fără instrumente medicale necesare și pe întuneric. Dar cea mai mare problemă era lipsa de apă. Pe fundul cîtorva bidoane și gamele rămăseseră puține rezerve din prețiosul lichid vital, și nimeni nu era dispus să se lipsească nici măcar de o singură picătură. A fost nevoie de toată autoritatea soțului meu pentru ca să i se cedeze un pic de apă. În ciuda tuturor greutăților, tratamentul a reușit iar femeia a fost salvată, dar numai pentru moment căci în ziua următoare s-a stins din viață.

În cursul acestei călătorii infernale am încercat cîteodată să uit de realitate, de morți, de muribunzi, de pu-

toare și de scîrbă. M-am cățărat peste cîteva valize și am privit prin ferestruică. Vedeam panorama încîntătoare a munților Tatra, superbele păduri de brazi, cîmpiile verzi, pășunile întinse și căsuțele pitorești. Îmi apărea totul ca peisajul de pe reclamele de ciocolată elvețiene. Ce ireal mi se păru!

De două ori pe zi, gardienii SS făceau cîte un control. Credeam că trebuiau să supravegheze cu cea mai mare rigurozitate tot ceea ce se petrecea în vagon, fiindcă, ne imaginam noi, ei aveau fișe despre toți și puteau să ne verifice, cu proverbiala meticulozitate nemțească, pînă în cele mai mici detalii. Dar asta nu era decît o închipuire de-a noastră, pentru că nu-i interesam ca indivizi ci doar ca grup.

Cîteodată treceam prin gări în care așteptau trenuri militare și sanitare. Soldații Wehrmachtului erau bine dispuși. Nu știu dacă erau beți de triumf sau exasperați de înfrîngere, dar trupele acelea, de oameni sănătoși ca și de răniți, nu aveau decît zîmbete batjocoritoare pentru bieții deportați ticsiți în vagoanele de vite. Cele mai crude și mai josnice insulte ajungeau la urechile noastre. Mă întrebam mereu cum de era posibil ca oamenii aceia în uniformă verde să nu aibă alte sentimente decît de ură și de scîrbă? Fie cum o fi, vorba e că n-am văzut la ei nici măcar un singur gest de simpatie ori de compasiune.

În sfîrșit, la capătul celei de-a șaptea zi, trenul morții se opri. Am ajuns. Dar unde? Era acela un oraș? Ce aveau să ne mai facă acum?

CAPITOLUL II

SOSIREA

Azi, cînd îmi amintesc de sosirea noastră în lagărul de concentrare, vagoanele trenului nostru îmi apar ca niște șiruri de sicrie. Era într-adevăr un tren funerar. Agenții SS și ai Gestapoului erau groparii noștri; ofițerii, care ulterior

au evaluat „bogățiile" noastre, erau moștenitorii lacomi și nerăbdători.

N-am putut simți nimic decît un adînc sentiment de ușurare. Orice pe lume era mai bun decît acea teribilă nesiguranță. Putea exista, oare, ceva mai îngrozitor decît o carceră pe roți, cu întunericul său copleșitor, cu mirosurile respingătoare, cu gemete și văicăreli țîșnite din suflet?

Speram să fim scoși din vagoane fără întîrziere, dar speranța aceea s-a spulberat imediat. Trebuia să rămînem și a opta noapte în tren, cei vii înghesuiți unii într-alții ca să evităm contactul cu cadavrele în descompunere.

Nimeni n-a dormit în noaptea aceea. Sentimentul de ușurare ce ne captivase a făcut loc neliniștii, ca și cum un al șaptelea simț ne avertiza asupra dezastrului ce ne păștea.

Mi-am făcut loc cu mare greutate prin masa compactă de oameni îndobitociți ca să ajung pînă la ferestruică. De acolo am văzut o priveliște macabră. Afară ne aștepta o adevărată pădure de sîrme ghimpate, iluminate din loc în loc de reflectoare puternice. Un imens giulgiu de lumină le acoperea cît vedeai cu ochii. Era un tablou ce făcea să-ți înghețe sîngele în vine, dar, în același timp, îți dădea încredere. Acea risipă exagerată de electricitate indica, fără îndoială, că civilizația era pe-aproape și că condițiile pe care trebuise să le îndurăm pînă atunci luau sfîrșit. Dar eram foarte departe de a înțelege adevărata ei semnificație. Unde ne aflam? Ce ne-o fi rezervat destinul? Am formulat cele mai raționale ipoteze, dar imaginația mea refuza să găsească o explicație logică.

M-am întors la locul unde erau părinții mei; simțeam o profundă nevoie să le vorbesc.

— Puteți să mă iertați, totuși? — le-am șoptit sărutîndu-le mîinile.

— Să te iertăm? — mă întrebă mama cu duioșia ei caracteristică. N-ai făcut nimic pentru care să trebuiască să ceri iertare.

Însă, ochii îi erau plini de lacrimi. La ce s-o fi gîndit ea în momentul acela?

— Tu ai fost întotdeauna cea mai bună dintre fiice — adăugă tatăl meu.

— Poate că noi o să murim — continuă mama blînd —, dar tu ești tînără, ai putere să lupți și vei trăi. Încă poți face mult pentru tine și pentru ceilalți.

Aceea a fost ultima oară cînd i-am îmbrățișat.

Începea ușor să se înserezo. Peste puțin timp, un ofițer, despre care am aflat că era comandantul lagărului, a venit să ne ia în stăpînirea lui. Era însoțit de un tălmaci care, după cum ni s-a spus mai tîrziu, vorbea nouă limbi; misiunea acestuia era să traducă fiecare ordin în limba maternă a deportaților. Ne avertiză că trebuia să respectăm cea mai strictă disciplină și să îndeplinim toate dispozițiile fără discuție. Îl ascultam. Ce motive aveam să bănuim că ne vor face victimele unor tratamente mai rele decît cele pe care le îndurasem pînă atunci?

Pe peron, văzurăm un grup de oameni îmbrăcați la fel, cu haine vărgate de pușcăriași. Priveliștea aceea ne produse o impresie dureroasă. Vom rămîne și noi tot atît de ofiliți ca și ființele acelea? Fuseseră aduși în gară ca să ne ia în primire bagajele, ori mai degrabă ceea ce a mai rămas din ele, după ce gardienii ne-au stors „impozitele". Acolo am fost deposedați de absolut tot.

Se auzi un ordin scurt și tăios:

— Ieșiți!

Femeile fură așezate de o parte iar bărbații de alta, în rînduri de cîte cinci. Medicii, cu valijoarele lor chirurgicale, trebuiau să treacă într-un grup separat. Faptul ni se păru mai curînd încurajator. Dacă era nevoie de medici, însemna că bolnavii vor primi îngrijire medicală. Sosiră vreo patru sau cinci ambulanțe. Ni s-a spus că erau destinate să-i transporte pe bolnavi. Încă un semn bun.

Cum puteam noi bănui că totul nu era decît un mod de a salva aparențele, pentru a menține ordinea între deportați cu un minim de forță armată? Nicidecum n-am fi putut bănui că ambulanțele aveau să-i ducă pe bolnavi direct la camerele de gazare — de a căror existență eu mă îndoiesc —, iar de acolo . . . la crematorii!

Liniștiți de semnele acelea înșelătoare, pregătite cu viclenie, n-am opus rezistență de a fi deposedați de bunuri și am mărșăluit docili către ucigași.

În timp ce ne grupau pe peronul gării, bagajele ne erau luate de creaturile îmbrăcate ca pușcăriașii. Apoi au fost izolate cadavrele celor ce sucombaseră în timpul călătoriei. Trupurile morților, care fuseseră laolaltă cu noi cîteva zile, erau umflate în mod groaznic și în diferite faze de descompunere. Duhoarea era atît de grețoasă încît muștele fură atrase de cadavre cu miile; se hrăneau din cadavre și ne atacau pe cei vii, chinuindu-ne neîncetat.

Imediat ce am ieșit din vagonul de vite, mama, fiii mei și eu am fost separați de tatăl și de soțul meu. Acum eram înșiruiți în coloane, care se întindeau pe sute de metri. Trenul descărcase între patru și cinci mii de deportați, toți la fel de stupefiați și de dezorientați ca și noi.

După cîteva ordine date, defilam prin fața a treizeci de SS-iști, între care șeful lagărului și alți ofițeri. Începuri să ne separe, punîndu-ne pe unii la dreapta iar pe alții la stînga. Aceea a fost prima „selecție" în care au fost aleși primii ce urmau să fie sacrificați iar apoi trimiși la crematorii — fapt de care eram foarte departe de a ni-l imagina măcar.

Copiilor și bătrînilor li se spunea automat:

— La stînga!

Acele țipete disperate, acele plînsete deznădăjduite ale copiilor în momentul separării, acele cuvinte:

— Mămico! Mămico! îmi vor răsuna întotdeauna în urechi. Dar gardienii SS dovedeau că nu aveau nici un fel de sentimente. Pe aceia care încercau să opună rezistență, fie bătrîni, fie tineri, îi loveau fără milă; și repede refăceau coloanele în alte două noi grupuri, dreapta și stînga, dar întotdeauna în rînduri de cîte cinci.

Singura explicație ce ni se dădu a fost aceea venită de la un ofițer SS care ne-a asigurat că bătrînii vor rămîne să-i îngrijească pe copii. Eu l-am crezut, bănuind, cum era și firesc, că adulții în putere vor fi trimiși la muncă iar bătrînii și copiii vor fi menajați.

Ne veni rîndul. Mama, fiii mei și cu mine ne îndreptam spre „selecționeri". Atunci am comis a doua și teribila mea greșeală. Selecționerul ne făcu, mie și mamei mele, un semn să trecem în grupul adulților. Pe fiul meu cel mic, Thomas, îl trimise lîngă copii și bătrîni, ceea ce însemna exterminarea lui imediată. În fața lui Arved, fiul meu cel mare, rămase nehotărît. Îmi zvîcni inima. Ofițerul acela solid, negricios și cu ochelari părea că face eforturi ca să ia o decizie echitabilă. Ulterior, am aflat că era dr. Fritz Klein, „Selecționerul-șef"[1].

— Băiatul acesta trebuie să aibă mai mult de doisprezece ani — remarcă el.

— Nu. — am protestat eu.

[1] În anul 1945, doctorul Fritz Klein a constituit una din principalele atracții ale procesului călăilor din Belsen. (nota aut.).

Adevărul era că Arved nu împlinise încă doisprezece ani, dar, chiar și așa, puteam să-i spun că împlinise; era foarte dezvoltat pentru vîrsta lui, însă eu vroiam să-l feresc de munci care ar fi fost prea grele pentru el.

— Foarte bine! — consimți Klein cu amabilitate — La stînga!

Pe mama am convins-o să meargă împreună cu copiii. La vîrsta ei, avea drept la tratamentul acordat celor vîrstnici, și-apoi cineva tot trebuia să aibă grijă de Arved și de Thomas.

— Mamei i-ar plăcea să rămînă cu copiii — i-am spus eu.

— Foarte bine! — consimți el din nou. — Dumneavoastră, toți, veți sta în același lagăr.

— Iar peste cîteva săptămîni o să vă reuniți cu toții — adăugă zîmbitor un alt ofițer — Următorul!

Cum să fi putut eu bănui? Îi cruțasem de munca forțată, dar îi condamnasem, pe Arved și pe mama, la moarte.

*

Șoseaua era în stare bună. Era începutul lui mai; o adiere răcoroasă aducea cu ea un miros specific și dulceag, foarte asemănător cu carnea prăjită, deși nu-l identificam că era chiar ca ea. Mirosul acela ne-a întîmpinat la sosire și a rămas printre noi pentru totdeauna.

Lagărul ocupa, după cum am constatat ulterior, o suprafață vastă de vreo 9,50 pe, aproximativ, 13 kilometri. Era împrejmuit cu stîlpi de beton, înalți de vreo trei sau patru metri și groși de aproape patruzeci de centimetri, legați între ei printr-o dublă rețea de sîrmă ghimpată. Fiecare stîlp era prevăzut cu cîte un bec electric, un enorm ochi strălucitor fixat asupra prizonierilor și niciodată stins. În spațiul acestei uriașe incinte se afla un ansamblu de lagăre; fiecare lagăr era marcat printr-o literă. Lagărele erau despărțite între ele prin șanțuri adînci de un metru iar deasupra lor se aflau trei șiruri de sîrmă ghimpată încărcată cu curent electric.

Cînd am intrat în imensa incintă a lagărului și am trecut prin numeroasele sale lagăre, am văzut o mulțime de clădiri de lemn. Rețelele de sîrmă ghimpată ce împrejmuiau structurile acelea ne aminteau de cuștile de animale. În îngrăditurile de sîrmă erau închise ființe umane, femei acoperite de zdrențe, rase pe cap și desculțe; implorau în toate limbile din Europa o bucată de pîine, ori un

şal ca să-şi acopere goliciunea. Le auzeam strigătele sfîşietoare:

— Şi voi veţi sfîrşi la fel ca noi!

— Veţi cunoaşte înfometarea şi frigul, ca noi!

— Şi veţi fi şi bătute!

În mijlocul acelei turme umane apăru deodată o individă solidă şi bine îmbrăcată; purta un ciomag mare cu care izbea în dreapta şi în stînga în oricine îi stătea în cale.

Nu-mi puteam crede ochilor. Cine erau femeile acelea? Oare ce crimă comiseseră ele? Dar nouă, nouă ce ne-o fi rezervat soarta?

Totul ne apărea ca un coşmar. N-o fi aceasta, gîndeam noi, curtea unui ospiciu? Poate că individa aceea era paznică la nebuni iar acum recurgea la ultima soluţie... forţa brutală.

Nu încape nici o îndoială — mi-am zis în sinea mea —, femeile astea sînt anormale, de aceea sînt izolate. Nici prin minte nu-mi trecea ca în aşa hal să fie umilite şi degradate femei cu mintea perfect sănătoasă şi incapabile de vreo crimă. Dar, mai ales, eram foarte departe de a-mi imagina că în foarte scurt timp şi eu aveam să fiu redusă la starea aceea jalnică.

După vreo două ore de aşteptare în faţa unei clădiri enorme, construită primitiv, aproape că îngheţasem de frig. Un pluton de soldaţi începu să ne împingă cu violenţă. Ne-am trezit într-un fel de hangar, lat de vreo 8 sau 10 metri şi lung de vreo 30 de metri. Acolo, gardienii, tot îmbrîncindu-ne, făcură din noi un grup atît de compact, încît era într-adevăr dureros să încerci să te mişti. Pe urmă, porţile mari s-au închis.

Vreo douăzeci de soldaţi, dintre care cei mai mulţi erau beţi, au rămas înăuntru; ne aruncau priviri fioroase şi făceau în gura mare comentarii sarcastice.

Un ofiţer începu să latre ordine:

— Dezbrăcaţi-vă! Lăsaţi-vă aici toate lucrurile! Lăsaţi-vă şi hîrtiile, obiectele de valoare şi aparatele medicale!, şi aşezaţi-vă la perete în rînduri!

Ţîşni un murmur de indignare. De ce trebuia să ne dezbrăcăm?

— Tăcere! Dacă nu vreţi să fiţi ciomăgite pînă veţi muri, să vă ţineţi gura!

Aşa răcni ofiţerul. Tălmaciul traduse asta în toate limbile.

— De acum înainte să nu uitați că sînteți prizoniere!

Cele două duzini de gardiene care aveau sarcina să ne facă să ne dezbrăcăm își începură treaba.

În momentul acela, ultimele îndoieli pe care le mai aveam se risipiră. Înțelesesem, în sfîrșit, că fusesem teribil de înșelate. Bagajele pe care ni le luară în gară erau pierdute pentru totdeauna. Nemții ne despuiară de tot, chiar și de cele mai mici amintiri care ne-ar fi putut trezi dorul după viața noastră de odinioară. Pe mine, pierderea fotografiilor ființelor dragi m-a mîhnit peste măsură.. Dar ceasul nefericirii noastre era abia la început.

În timp ce ne dezbrăcam de haine, ne simțeam copleșite de cele mai ciudate senzații. Multe dintre noi eram medici sau soții de medici și ne procurasem capsule cu otravă pentru cazul în care s-ar ivi situații mai rele. De ce? Pentru că trăisem într-o atmosferă de teroare și vroiam să fim pregătite pentru orice eveniment neprevăzut. Atunci cînd ne-au dus, deși eram încă optimistă și plină de speranțe, mă aprovizionasem și eu cu respectiva armă autodistrugătoare. Întotdeauna se încearcă un sentiment de consolare cînd te gîndești la asta, ca ultimă soluție, și cînd te simți stăpînul vieții sau morții tale! Într-un fel, acesta este prețul ultim al eliberării. Însă, după ce am fost despuiați de tot ceea ce aveam, nemții au știut să ne ceară și aceste otrăvuri.

La un moment dat, doctorița G., unguroaică, își luă seringa cu morfină și, neputîndu-și face singură injecția intravenoasă, bău conținutul fiolei. Însă, fiind luată pe cale bucală, otrava nu și-a făcut efectul dorit.

Mă frămînta și obseda un gînd: cum să fac să-mi ascund otrava? Ni se porunci să mergem la baie; trebuia să trecem în altă încăpere complet dezbrăcate, cu excepția pantofilor, și să ținem palmele deschise în timp ce ne făceau controlul. Norocul îmi surîse; ni se porunci să ne descălțăm de pantofi — doar cele care îi aveau foarte uzați puteau rămîne cu ei, fiindcă pe nemți nu-i interesau obiectele lipsite de valoare. Încălțămintea mea care, fiind început de primăvară, era plină de nămol și de noroi n-a interesat pe gardieni. Am reușit să-mi ascund într-o clipită, în crăpătura din căptușeala ghetelor, marele meu tezaur, otrava.

— La perete! — răcniră gardienii, slobozindu-și dintr-o dată măciucile peste trupurile noastre goale, tot așa cum,

cu puțin înainte, o văzurăm pe individa aceea făcînd cu nefericitele prizoniere.

Cîteva dintre vecinele mele încercară disperate să-și ascundă hîrtiile, altele cărțile de rugăciuni ori fotografiile de familie. Dar gardienii aveau ochi de vultur. Le băteau cu ciomegele cu capete metalice ori le trăgeau de păr atît de brutal încît bietele femei se răsuceau de durere și sfîrșeau prin a se prăbuși la pămînt.

— De acum înainte nu veți mai avea nevoie de hîrtii de identitate nici de fotografii! — le strigau batjocoritor.

M-am așezat în rîndul meu complet goală, dar frica îmi învinse rușinea. Hainele îmi stăteau jos, la picioare, deasupra lor fotografiile familiei mele. M-am mai uitat o dată la chipurile ființelor mele iubite. Părinții, soțul, fiii mei păreau că-mi surîd... M-am aplecat și am ascuns imaginile dragi în jacheta mea încreștită; nu vroiam ca ele să asiste la groaznica mea degradare.

În jurul meu continuau agitația teribilă, plînsetele și spaimele. Într-un moment de furie, am găsit un fel de satisfacție în a-mi sfîșia bluza și hainele. Gestul meu, oricît de stupid o fi fost, mă consola totuși la gîndul că, cel puțin, hainele mele n-aveau să fie folosite de acei hidoși „supraoameni".

Ni s-a făcut un control minuțios, o examinare în manieră specific nazistă: bucală; rectală și vaginală..., ceea ce a însemnat pentru noi o experiență oribilă. Trebuia să ne întindem pe o masă complet goale, ca să ne poată ei pipăi. Și totul, în prezența soldaților beți care stăteau în jurul mesei făcînd grimase pornografice și rînjind cu nerușinare.

După ce s-a terminat controlul, am fost băgate într-o încăpere alăturată, unde a trebuit să așteptăm o altă bucată de timp interminabilă în fața unei despărțituri pe care era scris „Dușuri". Tremuram de frig și de rușine. Cu toate necazurile și suferințele noastre, multe dintre femei își păstrau încă frumusețea chipului și a trupului.

Din nou a trebuit să defilăm prin fața unei mese la care stăteau soldați nemți cu expresii răutăcioase. Apoi am fost împinse într-o altă încăpere unde ne așteptau SS-iști și SS-iste înarmate cu foarfeci și cu mașini de tuns părul. După ce ne-au tuns și ne-au ras, au adunat părul în saci mari, ca să-l folosească, evident, într-un anume scop. Pă-

rul uman era unul dintre cele mai prețioase materii prime de care avea nevoie industria nemțească[1].

Cîteva femei au avut norocul să fie tunse cu mașina. Erau invidiate de cele care trebuiau să îndure această operație cu foarfecele, pentru că frizerul și frizeriţele noastre nu-și prea cunoșteau meseria; și, în afară de asta, erau atît de grăbiți, încît lăsau pe craniile noastre tăieturi neregulate și zigzaguri, ca și cum în mod intenționat ne lăsau pe cap cîte o fîșie ridicolă.

Mult înainte de a-mi veni rîndul, un ofițer neamț mă separă de restul tovarășelor mele.

— La asta să nu-i tăiați părul — îi porunci el gardianului.

Soldatul mă dădu la o parte, după care uită de mine.

Am încercat să analizez ce putea însemna asta. Ce vroia ofițerul de la mine? Îmi fu frică. De ce trebuia să fiu eu singura la care să nu-i tundă părul? În cel mai bun caz, mă vor supune unui tratament mai ușor. Dar, nu. De la nerușinații aceia nu se putea spera milă fără să fie pe un preț murdar. Eu nu vroiam nici un fel de favoare. Era mai bine să stau cu tovarășele mele, așa că am nesocotit ordinul și m-am băgat din nou în rînd ca să fiu tunsă.

Deodată reapăru ofițerul. Se uită la capul meu ras, se înfurie și îmi izbi cu toată puterea cîteva palme peste față. Apoi, după ce îl certă pe gardian, îi porunci să-mi tragă cîteva lovituri de bici. Aceea a fost prima oară cînd am fost biciuită în lagăr. Fiecare lovitură îmi despica inima și carnea. Eram suflete pierdute! Dumnezeule, unde ești?

Ajunsesem într-o asemenea stare de insensibilitate, încît nu mai simțeam nici biciul nici ciomagul. Am trăit restul acelei scene aproape ca o spectatoare, gîndindu-mă doar la ghetele mele și la otrava ascunsă în căptușeala lor. Unicul lucru ce mă ținea în picioare și-mi susținea puterile slăbite era gîndul și speranța că voi fi *eu* aceea care va avea de spus ultimul cuvînt.

*

Odată terminate „formalitățile" de control, am fost împinse ca o turmă de oi în încăperea cu dușuri. Trecurăm în cerc pe sub stropitorile care ne umezeau cu un firicel

[1] Nemții îl foloseau pentru a umple cu el sofale și perne. Familiile celui de-al Treilea Reich dormeau pe părul victimelor lor. (nota aut.).

de apă caldă; pentru asta nu trebuia decît un minut. Apoi, ne-au presărat pe cap și pe părțile piloase ale corpului cu un praf dezinfectant. Nu apucasem încă să ne uscăm, că ne împinseră în a treia încăpere. Ușile și ferestrele erau larg deschise..., dar nu trebuia să uităm că ne aflam în puterea lor, a naziștilor, și că viața noastră nu însemna nimic pentru nimeni.

Acolo a fost locul unde ni s-au dat haine de pușcăriași. Nu găsesc cuvinte pentru a descrie sinistrele zdrențe care ni s-au dat ca lenjerie de corp. Ne întrebam ce puteau fi sau la ce puteau servi acele „rufării intime"; nu erau nici albe, și nici vreo altă culoare nu aveau. Nu erau altceva decît niște boarfe uzate, bune de spălat pe jos și de șters praful, deși nici acelea nu ne ajungeau la toate. Numai vreo cîteva favorite avură prilejul să capete lenjerie intimă; majoritatea femeilor a trebuit să se mulțumească a-și pune hainele direct pe piele. „Veșmintele" acelea făceau să te gîndești la o mascaradă grotescă. Bluze din material vărgat, ca acela destinat pușcăriașilor, nu erau decît cîteva; restul erau numai cîrpe, care, în alte vremi, or fi ținut de haine de culori arătoase, dar acum deveniseră zdrențe.

Pe nimeni nu interesa dacă aceste zdrențe le veneau bine sau rău prizonierelor. Femei corpolente, cu bustul mare, erau nevoite să poarte haine mici, prea strîmte și prea scurte, care nu le ajungeau nici măcar pînă la genunchi. În schimb celor slabe li se nimereau uneori haine enorme, care aveau coadă. Dar, cu tot absurdul unei astfel de distribuții, majoritatea prizonierelor refuzau să facă schimb de „îmbrăcăminte" cu vecinele lor, și, chiar dacă aveau prilejul s-o facă, nu-și schimbau hotărîrea.

Pentru a da „stilului" un ultim retuș degradant, naziștii vopseau pe spatele fiecărei haine cîte o săgeată roșie, lungă de o jumătate de metru și lată de peste zece centimetri. Te însemnau ca pe paria.

Eu am avut parte de un costum de rînd. Consta dintr-o haină foarte găurită și transparentă, ca acele elegante haine de tul, fără capăt, de pe vremuri; la ea mi s-au dat niște pantaloni bărbătești de pînză vărgată. Haina era despicată în față, pînă la buric, și în spate, pînă la șold.

Cu tot tragismul situației noastre, nu ne puteam ține rîsul văzîndu-ne unele pe altele atît de ridicol înțolite. Dar, în scurtă vreme, ne costau eforturi ca să ne putem

stăpîni dezgustul ce ni-l produceau tovarășele noastre și noi înșine.

Îmbrăcate de-acum așa, ne-au dus în rînduri pînă în fața clădirii cu dușuri. A trebuit din nou să așteptăm ore în șir. Nimănui nu i se permitea să se grăbească. Vremea era rece, cerul se înnora, se pornea vîntul. Îmbrăcămintea ce ne-o pusesem, cînd nu eram încă uscate de apă, se umezi. Acea primă încercare de a rezista avea să producă multe victime. Curînd aveau să apară cazuri de pneumonie, de otită și de meningită, dintre care multe aveau să fie mortale.

Am aflat de la prizonierele mai vechi că ne aflam la vreo șaizeci și cinci de km la vest de Cracovia. Locul se numea Birkenau, nume pe care-l primise fiindcă era aproape de pădurea Birkenwald. Birkenau se afla la opt km de satul și de lagărul de concentrare din Auschwitz sau Oswiecim. Poșta rămînea în urmă, la aproape treisprezece km, în Neuberun.

În sfîrșit, ne-au dus în formație în altă parte. Am trecut prin fața unei păduri încîntătoare în vecinătatea căreia se afla o clădire de cărămidă roșie. Din hornuri se înălțau limbi mari de flăcări, iar mirosul acela ciudat, dulceag și grețos, care ne-a întîmpinat la sosire, devenea acum tot mai puternic. Pe o distanță de aproape o sută de metri se vedeau bușteni grămădiți către pereți.

Am întrebat-o pe una din călăuze, prizonieră mai veche, ce clădire era aceea.

— E o „brutărie" a lagărului — îmi răspunse ea.

Am crezut-o ușor, fără cea mai mică bănuială. Dacă ne-ar fi spus adevărul curat, n-am fi crezut-o. „Brutăria" aceea, din care emana mirosul acela grețos, era crematoriul în care aveau să fie băgați copiii, bătrînii și bolnavii, și căruia, pînă la urmă, îi eram destinate și noi, toate.

CAPITOLUL III

BARACA 26

Sosirăm în fața îngrăditurii căreia îi fuseserăm destinate. Reflectoarele cu lumina lor orbitoare, instalate deasupra sîrmelor ghimpate ce împrejmuiau lagărul, indicau

că rețelele erau încărcate cu curent electric de înaltă tensiune.

Lacătul mare cu care se zăvorau porțile de la intrare era descuiat. Intrarăm. După ce ultimele deportate trecură pragul, scîrțiitorul drug de fier fu pus.

Viața noastră de pînă atunci rămînea de cealaltă parte a portalului. De acum înainte nu vom fi altceva decît roabe, veșnic înfometate, veșnic înghețate de frig, la cheremul gardienilor, și fără cea mai mică licărire de speranță. Toate aveam ochii scăldați în lacrimi cînd ne-am urmat călăuza la noul nostru cămin, „Baraca 26".

Atît Birkenau cît și Auschwitz sînt nume infamante, ambele constituind o pată pentru istoria umanității; e necesar însă să se explice prin ce se deosebeau. Erau separate între ele prin linie de cale ferată. Cînd selecționerii le spuneau deportaților să treacă „La stînga!" sau „La dreapta!" peronului gării, însemna că unii erau trimiși la Birkenau iar ceilalți la Auschwitz. Auschwitz era un lagăr de muncă. Dar, oricît de dură ar fi fost viața în Auschwitz, era mai bine acolo decît în Birkenau, fiindcă Birkenau era, hotărît, un lagăr de exterminare, deși acest lucru nu s-a menționat în rapoarte. Făcea parte integrantă din crima colosală a guvernanților naziști, însă rareori se referea cineva la el; nici existența lui n-a fost mărturisită niciodată pînă cînd trupele eliberatoare ale aliaților n-au dat în vileag acest secret de înrobire a lumii.

În Auschwitz existau multe fabrici de armament în plină funcționare, cum erau *D.A.W. (Deutsches-Aufrüstungswerk), Siemens* și *Krupp*. Toate erau destinate producției de armament. Prizonierii care munceau acolo erau avantajați față de cei care nu desfășurau astfel de muncă. Dar chiar și cei care nu lucrau în mod productiv erau mai fericiți decît prizonierii din Birkenau. Aceștia din urmă nu făceau altceva decît să-și aștepte, pur și simplu, rîndul ca să fie gazați și apoi arși în crematorii.

Neplăcuta sarcină de a-i trata pe cei care curînd urmau să devină cadavre iar apoi cenușă era încredințată grupurilor numite „*kommandos*". Singurul lucru ce trebuia să-l facă personalul din Birkenau era să camufleze adevăratul scop al lagărului: *exterminarea*. Cînd nu mai erau considerați folositori, deținuții din Auschwitz, sau din alte lagăre aflate în regiunea aceea, erau trimiși la

Birkenau să moară în cuptoare. Așa era mai simplu și așa a fost proiectat cu perfect sînge rece.

Toate acestea le-am descoperit treptat, pe măsură ce treceau săptămînile. În primele noastre zile în lagărul de concentrare continuam încă să credem că ne vor pune să muncim. Nu văzusem noi inscripții pe care stătea scris *Arbeit macht frei* (Munca înseamnă libertate)? Dar asta nu era decît o capcană pentru nefericitele victime ale naziștilor. Întotdeauna s-au jucat cu noi ca pisica cu șoarecele pe care, pînă la urmă, îl omora.

Baraca 26 era un hangar mare de scînduri grosolane, care fuseseră împreunate pentru a alcătui un grajd. Pe ușă se afla o tăbliță de metal care indica numărul cailor destinați să ocupe staulul acela. „Animalele rîioase trebuie să fie separate imediat", — scria pe tăbliță. Nimeni nu s-a sinchisit să ia vreo măsură în folosul ființelor umane închise acolo!

Interiorul era împărțit în două părți printr-o sobă mare de cărămidă, înaltă de peste un metru. De fiecare parte a sobei se aflau trei șiruri de priciuri sau, mai exact, cuști din scînduri cărora noi le-am zis *koias*.

În fiecare cușcă, ce măsura trei metri pe mai bine de un metru și jumătate, erau înghesuite între șaptesprezece pînă la douăzeci de femei. Puțină comoditate putea exista în „priciurile" acelea. Cînd am sosit prima oară acolo, *koias*-urile nu aveau în ele nimic, erau niște scînduri goale. Dormeam pe ele cînd puteam. După o lună, stăpînitorii noștri ne-au adus pături, două pături mizerabile, slinoase și puturoase, pentru cîte o *koia*, ceea ce însemna că o pătură revenea la zece femei.

Nu toate ocupantele din prici puteam dormi în același timp, fiindcă lipsa de spațiu era îngrozitoare. Unele trebuiau să-și petreacă noaptea ghemuite și în cele mai dificile poziții. Odată ajunsă în *koia* era îngrozitor de greu să faci vreo mișcare, oricît de mică, fiindcă cerea participarea sau, cel puțin, acordul tuturor celor care dormeau acolo.

Pentru ca condițiile noastre să fie și mai vitrege, acoperișul barăcii era într-o stare jalnică. Cînd ploua, pătrundea apa iar prizonierele din șirul de sus al priciurilor erau literalmente inundate, dar asta nu înseamnă că cele din șirul de jos, la același nivel cu pămîntul, o duceau mai

bine. Pămîntul numai în jurul sobei era pavat cu ciment. Altminteri, nu exista altă duşumea decît pămînt, cu urme de picioare, murdar şi cu noroi care, la cea mai mică aversă se transforma într-o băltoacă de noroi. În afară de asta, la nivelul inferior, aerul era cu totul sufocant.

Murdăria din baracă depăşea cea mai bogată imaginaţie. Principala noastră sarcină era să o păstrăm curată. Orice abatere de la regulile de igienă era pedepsită cu sancţiuni severe. Dar era ridicol să ceri să se păstreze curată o baracă în care se adăposteau între 1.400 şi 1.500 de femei, cînd nu aveam nici o mătură, nici o cîrpă, nici găleată, şi nici măcar nişte zdrenţe cu care să putem curăţa cît de cît. Această ultimă problemă am rezolvat-o. Am hotărît ca femeia care avea haina mai lungă să şi-o taie la poale. Din zdrenţa aceea făcurăm ceva asemănător cu un şomoiog. Era şi timpul, căci mizeria ce acoperea pămîntul contamina pînă şi aerul mizer ce-l respiram.

Mai greu de rezolvat a fost problema farfuriilor. Ni s-au dat a doua zi vreo douăzeci de blide... douăzeci de recipiente la 1.500 de femei! Fiecare vas avea capacitatea de un litru şi jumătate. Pe lîngă asta ni s-a mai dat o găleată şi o oală cu capacitatea de cinci litri.

Prizoniera care fu aleasă şefa barăcii, sau *blocova*, imediat destină oala pentru evacuat. Amicele ei repede făcură la fel cu celelalte vase, pentru acelaşi uz. Ce puteam face noi, restul femeilor? Cum se vede nemţii în mod constant ne hărţuiau întruna, ca să ne facă viaţa imposibilă, odioasă şi vrednică de dispreţ.

Dimineaţa trebuia să ne resemnăm cu spălatul vaselor, cel mai bun lucru ce-l puteam face înainte de a ne pune în ele mizerabilele noastre raţii de sfeclă şi de margarină. În primele zile, stomacurile noastre se răzvrăteau numai la gîndul de a folosi acum ceea ce, de fapt, nu erau altceva decît oale de noapte. Dar foamea obligă, iar noi eram atît de flămînde, încît eram în stare să mîncăm orice. Nu puteam să nu întrebuinţăm recipientele la masă, dar noaptea, multe dintre noi, trebuia să le folosim pe ascuns pentru nevoi. La latrine nu ni se permitea să mergem decît de două ori pe zi. Cît puteam să răbdăm? Oricît de presantă era nevoia noastră, dacă ieşeam noaptea, riscam să fim prinse de SS-iste, care aveau ordin întîi să tragă şi numai după aceea să întrebe.

CAPITOLUL IV

PRIMELE IMPRESII

La două zile după ce am fost instalate în *koias*, am primit și noi întîia hrană matinală... o ceașcă cu un fel de lichid insipid și negricios, căruia în mod pompos îi ziceam „cafea", și nimic altceva. Uneori ni se dădea ceai. De fapt, nu se constata vreo diferență între cele două lichide. Nu erau nici îndulcite, deși în asta consta toată hrana noastră, nici cu pîine, oricît de puțină, măcar o fărîmă, o mizerabilă bucată de pîine.

La prînz aveam supă. Era greu de aflat care erau ingredientele ce alcătuiau lătura aceea. În condiții normale ar fi fost imposibil de înghițit. Avea un miros respingător. Uneori, ca să ne putem mînca rațiile de supă, nu aveam ce face decît să ne astupăm nările. Dar era necesar să mănînci, iar noi trebuia să ne stăpînim scîrba. Fiecare femeie înghițea conținutul din blid dîndu-l dintr-o dată peste cap, ca și copiii care înghit un medicament amar, pentru că..., de fapt, nu aveam lingură.

Ceea ce alcătuia supa varia, neîndoios, în funcție de anotimp, dar gustul rămînea același. Existau acolo supe cu „surpriză"; în lichidul acela pescuiam de toate: nasturi, ghemotoace de păr, scame, tinichele, cheie, chiar și șoareci. Într-o zi, cineva a găsit un set de cusut, conținînd un ac cu ață și cîteva ace!

Seara ne primeam pîinea cea de toate zilele, o rație de șase uncii și jumătate, o pîine neagră cu o extraordinar de mare cantitate de rumeguș. Era dureros și iritant pentru gingii, care ne-au slăbit din cauza proastei alimentații. De altfel, lipsa totală de periuțe și de pastă de dinți, ca să nu mai vorbesc de folosirea în comun a veselei, ar fi făcut inutil orice tratament. În afara rației zilnice de pîine, seara ni se dădea cîte un piculeț de compot de sfeclă sau o lingură de margarină. Ca o favoare excepțională ni se dădea, uneori, o felie mai subțire decît muchea cuțitului, de salam, de proveniență cu totul dubioasă.

Atît supa cît și cafeaua erau transportate în cazane enorme de cîte cincizeci de litri, care, cu conținutul lor cu tot, cîntăreau vreo șaptezeci de kilograme. Greutatea aceea era cărată de două prizoniere. Pentru două femei,

o asemenea greutate — cărată prin ploaie, prin lapoviță, ori prin ger, și deseori bălăcind prin noroi — era într-adevăr o sarcină nespus de grea. Uneori, cărătoarele vărsau pe ele lichidul fierbinte din cazan și își produceau arsuri grave.

Munca aceea ar fi fost dură chiar și pentru bărbați, ori aceste femei nu erau obișnuite cu munci fizice și, pe lîngă aceasta, condiția lor fizică lăsa mult de dorit. Dar administratorilor nemți le plăceau astfel de paradoxuri; adesea îi puneau pe analfabeți să facă munci de birou iar munca grea o rezervau intelectualilor care erau mai debili.

Imediat ce sosea cazanul, *Stubendienst*, gardiana care răspundea de serviciu în cadrul blocului, trecea la distribuirea supei sau a cafelei. Pentru astfel de treburi, *blocova* alegea prizonierele cele mai solide și mai brutale. mai ales dacă știau să mînuiască ciomagul. *Stubendienst*-ele, temutele demnitare ale barăcilor, întotdeauna aveau prilej să-și satisfacă plăcerea încercîndu-și măciucile pe spinarea tovarășelor lor de captivitate a căror „conduită lăsa de dorit"; pentru că, la vederea oalei, unele femei nu puteau să se stăpînească și se repezeau la mîncare ca și animalele care se luptă să supraviețuiască.

Lichidul din oală era turnat în cele douăzeci de vase repartizate pe fiecare baracă. Fiecare vas, la rîndul lui, era distribuit între ocupantele unei *koia*. Problema cui îi revenea primul vas, dădea naștere la multe certuri. Pînă la urmă s-a stabilit o regulă. Cea care ocupa primul loc în prici apuca vasul sub ochii neliniștiți ai celor nouăsprezece vecine de *koia*. Pline de invidie, ele îi numărau fiecare înghițitură și îi supravegheau chiar și cea mai mică mișcare a mărului lui Adam și a gîtului. După ce ea își lua primele înghițituri, a doua îi înhăța vasul din mînă și sorbea cu lăcomie rația sa de lichid pestilent.

Ce spectacol penibil, din cauză că nimeni nu reușea să-și potolească foamea. Dar, mai mult decît aceasta, m-a tulburat un lucru: acela de a vedea o femeie sănătoasă și rațională aplecîndu-se peste o băltoacă de apă și sorbind din ea cu nesaț spre a-și potoli setea. Nu se putea ca ea să fi ignorat primejdia ce o risca bînd din lichidul acela tulbure. Însă multe prizoniere se degradaseră într-atita, încît totul le era absolut indiferent. Moartea nu însemna decît eliberare.

*

De fiecare dată cînd îmi amintesc de primele zile petrecute în lagărul de concentrare îmi trece prin spate un fior de nedescrisă spaimă. E o spaimă ce izvorăşte, nu dintr-un motiv particular, ci e una întreţinută permanent de întîmplări stranii a căror semnificaţie în zadar încerc eu s-o descifrez. Strălucirea flăcărilor, care curgeau toată noaptea prin hornurile „brutăriei" misterioase, se zărea prin crăpăturile pereţilor; strigătele bolnavilor sau ale răniţilor, grămădiţi claie peste grămadă în camioanele îndreptate spre o direcţie necunoscută, ne călcau pe nervi şi ne făceau viaţa şi mai nefericită încă. Citeodată auzeam împuşcături de revolver, pentru că gardienii SS îşi foloseau armele după bunul plac. Peste toată larma aceea se auzeau ordinele date în răcnete. Nimic nu ne putea face să uităm starea noastră de sclavie. Cum era posibil să existe astfel de condiţii în Europa secolului douăzeci?

Inimile noastre zburau la fiinţele dragi de care fusesem despărţite. Administratorii lagărului ne-au înţeles dorinţele arzătoare. Două zile după sosirea noastră, ni s-au dat cărţi poştale cu permisiunea să-i înştiinţăm pe cei de care ne despărţisem că „ne aflam într-o stare de sănătate perfectă" , dar ne-au obligat să indicăm o adresă falsă: în loc să arătăm că aceste cărţi poştale le datam în Birkenau, trebuia să indicăm ca localitate Wannsee. Faptul îmi fu imediat suspect şi am renunţat la privilegiul meu de a scrie. Totuşi, cea mai mare parte a tovarăşelor mele au profitat de acest prilej pentru a comunica cu lumea din afară. Cîteva au primit şi răspuns după vreo patru sau cinci săptămîni. Abia în luna august mi-am dat seama de ce le interesa pe autorităţile nemţeşti corespondenţa aceea.

A sosit încă un tren în Auschwitz—Birkenau. Mulţi dintre cei sosiţi nădăjduiau că ştirile bune pe care le primiseră din lagăr, pe cînd se aflau încă la casele lor, erau adevărate şi, încrezători în ele, nu şi-au luat măsuri de precauţie, care le-ar fi putut evita deportarea. Alţii susţineau că scrisorile pe care le-au primit de la prizonieri au servit autorităţilor naziste pentru a le da de urmă.

Aşadar, trucul cu cărţile poştale a avut un triplu efect: a înşelat familiile prizonierilor, care şi altfel erau vizate să fie deportate la scurte intervale de timp; a descoperit ascunzişul multor persoane căutate de Gestapou; şi, datorită indicaţiei geografice false, a dezorientat opinia pu-

blică atît din regiunile în care se aflau prizonierii cît și din țările străine în general.

Între timp, cele care „se bucurau de sănătate perfectă" aveau tot felul de necazuri în *koias*. Scîndurile, bătute în cuie de mîini neîndemînatice, se desfăceau ușor dacă se lăsa pe ele o greutate sau sub o presiune excesivă. Cînd se desprindea șirul al treilea, tîra după el și pe al doilea strivind vreo șaizeci de femei. Fiecare accident provoca multe răni și fracturi. Nu puteam trata femeile rănite pentru că nu aveam ipsos ca să le bandajăm oasele rupte. Citeodată aveam de la opt pînă la zece accidente de acest fel într-o singură noapte. Cînd *koias*-urile erau ticsite pînă la refuz, și gata să crape, apăreau între prizoniere conflicte destul de frecvente. În cursul zilei, larma care domina baraca ne făcea să ne urîm și să ne detestăm reciproc. Pînă și cele mai pașnice firi aveau uneori accese de furie care le împingea la încercarea să-și sugrume vecinele. Noaptea, exasperarea ajungea la punctul culminant datorită apropierii fizice. Prizoniera care trebuia să se cațere pînă la al treilea șir de *koias* deranja fără să vrea pe cîte o ocupantă din șirul al doilea; se pornea atunci o ceartă teribilă. Alta poate că scăpa un pantof în care își ascunsese o coajă de pîine; din asta rezulta o păruială violentă în care se puteau deslușì chiar și acuzații de furt.

În cursul nopții, în mijlocul plînsetelor în hohote și al gemetelor, prizonierele își strigau mereu:

— Ia piciorul de la gura mea!

— Imbecilo, erai gata să-mi scoți ochiul!

— Dă-te la o parte, mă sufoci!

— Lăsați-mă să ies, vă implor... am diaree. Trebuie să ies.

Dar *Stubendienst* le certa:

— Ești nebună! Cum să ieși noaptea din baracă! Te vor ucide dintr-o împușcătură. Nici prin minte să nu-ți treacă!

Într-una dintre primele nopți, *blocova* ne adună pe toate ca să asistăm la „comportamentul jalnic" al unei prizoniere care suferea de diaree. Femeia aceasta făcuse parte înainte din elita orașului său. Acum, tremura ca un copil pe care-l prinzi făcînd o poznă și se scuza implorînd:

— Iertați-mă, vă rog. Mi-e groaznic de rușine, dar n-am putut s-o evit.

Patrulele SS apăreau frecvent în barăci la miezul nopții și niciodată nu scăpau ocazia să pedepsească pe cele care se făceau vinovate de „răzmeriță", inclusiv pe acelea care căzuseră din *koias;* pe cele care n-au putut să evite căderea le obligau să curețe cu mîinile lor orice urmă de sînge pe care o lăsau.

•

Cînd am aflat că șefa barăcii noastre, o poloneză cu numele de Irka, avea patru ani în lagărul de concentrare, m-am liniștit. Ceea ce era rău la femeia aceasta robustă și grosolană era că nu lăsa pe nimeni să lipsească de la apel; restul puterii ei o transferase ajutoarelor ei, alese de ea însăși dintre prizonierele cele mai brutale. Dar partea mai puțin proastă, faptul că Irka trăia acolo de patru ani, arăta că era posibil să supraviețuiești în Birkenau. Eu nădăjduiam că nu va trebui să așteptăm patru ani ca să scăpăm din infernul acela. Totuși, cînd i-am mărturisit Irkăi gîndurile mele, nu m-a lăsat să-mi fac iluzii.

— Chiar crezi că-ți vor cruța viața? — rise batjocoritor. — Te încăpățînezi să-ți vîri capul în nisip. Toate cîte sînteți aici veți fi omorîte cu excepția unor foarte puține cazuri în care, la unele, li se vor acorda cîteva luni de viață mai mult. Ai familie?

I-am descris împrejurările în care mi-am adus părinții și copiii cu mine, și i-am povestit cum ne-au despărțit cînd am ajuns în lagăr.

Dădu din umeri cu un aer de indiferență, și-mi zise cu răceală:

— Ei bine, pot să te asigur că nici mama ta, nici tatăl tău, nici copiii tăi nu mai aparțin deja acestei lumi. Au fost lichidați și incinerați în chiar ziua în care ați sosit. Eu mi-am pierdut familia în același mod; și la fel li s-a întîmplat tuturor prizonierelor mai vechi de aici.

Am împietrit cînd am auzit-o.

— Nu, nu, asta e imposibil! — am murmurat.

Acel timid protest al meu a scos-o din sărite pe șefa blocului.

— Dacă nu mă crezi, vezi-o cu propriii tăi ochi! — îmi strigă ea trăgîndu-mă aproape tîrîș către ușă, cu gesturi isterice —. Vezi flăcările acelea? Sînt de la hornul crematoriului. Dar te previn că n-o să-ți fie bine dacă lași să-ți scape că știi. Va fi mai bine să-l numești cu numele ce i

l-am dat: „brutărie". De fiecare dată cînd sosește un nou tren, hornurile nu mai prididesc cu lucrul, iar morții trebuie să aștepte o zi, sau două, ca să fie arși. Poate chiar familia ta este aceea pe care o incinerează în acest moment.

Cînd văzu că nu eram în stare să rostesc nici măcar un cuvînt, atît de mută rămăsesem în disperarea mea, o adîncă tristețe i se ivi în glas:

— Întîi îi ard pe aceia pe care nu-i pot folosi: pe copii și pe bătrîni. Toți aceia cărora li se poruncește, în gară, să treacă la stînga sînt trimiși direct la crematorii.

Am rămas ca moartă. N-am plîns. Eram țeapănă, aproape inertă, consternată,

— Imediat după sosire!... Cînd i-au separat de o parte? Cerule! Și eu care l-am pus pe băiețașul meu în partea stîngă... Cu stupida mea dragoste maternă le-am spus adevărul, că nu avea încă doisprezece ani. Eu vroiam să-l feresc de muncile grele, și ce-am făcut a fost să-l omor!

Nu sînt în stare să-mi amintesc de nimic din ceea ce s-a întîmplat în restul acelei zile. M-am aruncat într-un capăt al priciului meu, într-o adevărată stare de comă. Cam pe la miezul nopții, cineva se apropie de mine și mă scutură o bucată de vreme. Am deschis ochii; era soția unui medic, transportată o dată cu noi în același vagon de vite.

— Soții noștri nu trebuie să fie departe — îmi ciripi la ureche. În seara asta l-am zărit pe doctorul X.

Cu cîtă nerăbdare am așteptat să vină dimineața! Hotărîsem să-mi întîlnesc soțul, orice s-ar întîmpla. Trebuia să-i spun ceea ce aflasem. Poate că el mă va putea asigura că aceea era numai o minciună perversă.

Nesocotind ordinele și riscînd să fiu prinsă de vreun paznic SS, m-am furișat în zori din *koia*. La intrarea în baracă am observat un grup de prizonieri îmbrăcați în haine de pușcăriași. În timp ce mă apropiam de ei, mi-am dat seama că erau inspectori. Le-am cerut cutezătoare să mă ajute, fiindcă atunci nu-mi era frică, dar au refuzat să-mi dea vreo informație. Dacă îi prindeau dîndu-mi vreo informație, asta însemna pentru ei o pedeapsă de douăzeci și cinci de lovituri de bice. Dar n-am renunțat. Am rugat, am implorat. La urmă, am reușit să-i conving să-l anunțe pe doctorul X. Cînd a apărut, mi-a spus că soțul meu nu era prea departe de acolo. Acest fapt îmi dădu mai mult curaj. Trebuia să-l văd neapărat. El trebuia să știe ceea

ce știam eu. Am continuat să alerg ca obsedată dintr-o parte în alta, întrebînd de el. Gardienii nemți mă bătură de trei ori, fiindcă umblam într-o secție a lagărului unde eu nu aveam voie, dar loviturile nu mă interesau: trebuia să-l găsesc pe soțul meu. În sfîrșit... cît timp mi-a trebuit..., l-am găsit!

Cu toate că, o dată cu primele experiențe ce-mi fură hărăzite în lagărul de concentrare, îmi pierdusem sensibilitatea, am fost foarte dureros șocată cînd l-am revăzut pe soțul meu. El, care întotdeauna a fost atît de pretențios și de scrupulos în îmbrăcăminte — Dr. Miklos Lengyel, directorul unui sanatoriu, chirurg, splendid exemplar uman —, avea acum un aspect jalnic: era murdar, zdrențăros și vlăguit de puteri; avea capul ras și haine de criminal. Se uita și el la mine cu niște ochi cărora nu le venea să creadă ceea ce vedeau. Se miră mai mult decît mine cînd mă văzu cu îmbrăcămintea mea jerpelită, care abia îmi acoperea trupul, cu pantaloni vărgați și rasă pe cap. Ce departe eram eu de femeia aceea care fusese soția și tovarășa lui de viață în zilele fericite de odinioară.

Am rămas în tăcere fără a reuși să ne ascundem emoțiile. La sfîrșit cu un glas ostenit de descurajare, îmi zise:

— Uite unde ne-au adus.

Nu s-a exprimat concret, dar l-am înțeles. Douăzeci de ani de strădanii intense, de trudă și de iluzii de viitor, pentru a sfîrși acolo ca robi ai celui de-al Treilea Reich!

Stăteam amîndoi lîngă rețeaua de sîrmă ghimpată fără a cuteza să ne mișcăm, căci gardienii puteau să ne descopere în orice clipă. I-am reprodus, cît mai concis cu putință, ceea ce îmi spusese *blocova* referitor la moartea celor doi copii ai noștri și a părinților mei. Îi vorbeam sleită de puteri, cu un ton ce-mi răsuna bizar în urechi, ca un dangăt de clopote. În timp ce-i vorbeam, chipul fiului meu cel mic, Thomas, îmi apăru în față. Îl asigurasem cîndva că niciodată nu i se va putea întîmpla nimic rău atîta vreme cît tatăl și mama lui erau cu el.

I-am spus:

— Nu pot să cred că ființe umane, chiar și nemți, să fie capabili să ucidă copii mici. Tu poți s-o crezi? Dacă e adevărat, atunci viața nu mai are nici un rost. N-am de ce să sufăr. Otrava încă o mai am. Pot pune capăt la tot, chiar acum.

Cuvintelor mele îi urmă o tăcere adîncă. N-a putut rosti nici măcar un cuvînt. Trăsăturile chipului său osteni nu-i trădau nici o emoție. Ce chinuri o fi putut îndura n-am fost în stare să desprind.

— Eu nu pot să-ți spun că trebuie să trăiești, în pofida a tot ceea ce s-a întîmplat — murmură el pînă la urmă. Totuși, poate că ar trebui să aștepți.

Înțelese profunzimea disperării mele. După încă o pauză adaugă cu glas răgușit:

— Vrei să-mi dai jumătate din otrava ta? Pe a mea au găsit-o. Tocmai mă aplecam să scot capsula din căptușeala ghetelor, cînd își schimbă gîndul.

— Nu, n-o vreau. Poate că tu vei avea nevoie de toată! Pentru mine oricînd e mai ușor să găsesc o cale, decît pentru tine.

În momentul acela ne-au zărit doi gardieni nemți. Se năpustiră sălbatic asupra noastră, ne bătură cu cravașele și ne îmbrînciră pe fiecare spre blocul lui. Nici măcar timp să ne luăm rămas bun n-am avut!

— Ei sînt deja înfrînți! — îmi strigă, în timp ce gardienii îl tîrau după ei. Ne vom revedea curînd! Curaj!

A doua zi, bărbații fură transferați din lagăr.

*

În timp ce mă întorceam spre baraca mea, m-am întîlnit cu un cunoscut ce fusese transportat în același tren cu noi. Fiul său, de șaisprezece ani, era lîngă el.

— Nu l-ai văzut cumva pe Thomas al meu? — l-am întrebat, făcîndu-mi din nou iluzii.

— Ba da, l-am văzut în gară — îmi răspunse el. Cînd l-au despărțit de bunica lui, a fost trimis cu alți doi copii de cealaltă parte a peronului, acolo...

Îmi arătă cu degetul în direcția „brutăriei".

— La Blocul 2 — adăugă băiatul —, acolo e un birou unde prizonierii sînt înregistrați și tatuați. Duceți-vă acolo, repede! Spuneți-le că băiatul dumneavoastră are doisprezece ani. Poate reușiți să-l admită în lagăr.

Am alergat imediat spre Blocul 2.

— Încotro fugi așa de repede? — mă întrebă un prizonier neamț.

Era îmbrăcat în haine de pușcăriaș și purta pe piept un triunghi verde. Triunghiul verde indica originea sa ger-

mană. Aceştia erau criminali de rînd care, adeseori, îndeplineau sarcini importante în lagăr.

— Vreau să încerc ca să-l transfere pe fiul meu la un grup de muncă — i-am răspuns.

— Unde e?

— Nu ştiu, dar ieri l-au dus de cealaltă parte a liniei ferate.

— Atunci să uiţi de el — mă sfătui deţinutul cu un gest de resemnare.

— Trebuie să-l găsesc!

N-am plîns, dar am simţit că ochii mi se umpleau de lacrimi.

— E inutil — îmi zise. Nu găseşti pe nimeni acolo.

— Vreau să-l găsesc pe fiul meu! — am repetat cu încăpăţînare.

— Ar fi bine să-ţi vezi de necazurile dumitale — îmi recomandă. Dumneata eşti tînără şi încă poţi să-ţi salvezi pielea. Dacă dai dovadă că poţi să te porţi în mod raţional, atunci s-ar putea să primeşti cîte ceva de mîncat şi de îmbrăcat. De fapt, numai asta contează.

Deodată apăru în goană o SS-istă în uniformă. Strîngea în mînă o cravaşă de piele cu ţinte de metal. Am recunoscut-o pe Hasse, una dintre cele mai groaznice comandante din lagăr.

Criminalul neamţ întinse mîna să mă protejeze.

— N-o bateţi — îi zise. E una recent sosită. Îşi caută fiul. I l-au dus ieri de partea cealaltă a şinelor.

Criminalul îi făcu semn, iar comandanta păru să se calmeze. Pe cît era el de atractiv fizic, pe atît era ea de mătăhăloasă şi de urîtă. Îl privi cu interes pe criminal şi uită de mine. În ochi îi licărea o expresie de dorinţă şi sete de aventură. Lucrurile astea se înţelegeau bine în lagăr.

Condamnatul purta haine de prizonier relativ curate şi, lucru rar, nu avea capul ras. Dar, evident, nu era un prizonier politic ci un condamnat pentru omucidere.

SS-ista începu să rîdă şi se apropie de el mai mult. Eu am fugit; pentru moment scăpasem de o biciuire. Frumosul meu protector masculin dobîndise pentru mine favoarea unei femele SS. Lumea creată de nazişti era cu susul în jos.

CAPITOLUL V

CHEMAREA LA APEL ȘI SELECȚIILE

Știam deja că în lagărul de concentrare se făceau „selecții" periodice pentru a fi trimise noi victime la crematorii. Nu știam însă că și chemarea la apel era folosită pentru a decima prizonierii.

Zilnic aveau loc două chemări de acest fel: prima în zorii zilei iar a doua în jurul orei trei după-amiază. La orele acelea ne temeam să ne prezentăm.

Înainte de a se face apelul eram nevoite să așteptăm ore în șir. Așteptam, indiferent de cum era timpul, în picioare: în fața fiecărei barăci se aflau cîte 1.400 de femei — dintr-un total de 35.000 din întreg lagărul și de 200.000 din toate lagărele de pe Aria Birkenau—Auschwitz. Cînd eram acuzate, de vreo abatere de la dispoziții, trebuia să așteptăm în genunchi, în noroiul cleios.

Dimineața, la primele ceasuri ale zilei, tremuram de frig mai ales cînd ploua, lucru care se întîmpla frecvent. Iarna, apelul se făcea întotdeauna în aceleași condiții, indiferent dacă era ger sau ninsoare. Încercam să ne frecăm una de alta ca oile în turmă, însă gardienele noastre, îmbrăcate bine, desigur, erau vigilente. Trebuia să rămînem în poziție de drepți și să respectăm distanțele cuvenite.

În după-amiezile de vară, dimpotrivă, ne ardea soarele cu razele sale dogoritoare. Asudam pînă cînd și zdrențele murdare ni se lipeau de piele. Eram tot timpul torturate de sete, dar nu îndrăzneam să ieșim din rînd ca să căutăm o picătură de apă. Senzația de sete insuportabilă este legată, inevitabil, de toate amintirile mele din lagăr, fiindcă rația noastră zilnică de apă abia trecea de un sfert de litru de persoană, ceea ce echivala cu cel mult două înghițituri.

Toată lumea trebuia să fie prezentă la adunare, chiar și bolnavii. Și prizonierele care sufereau de scarlatină sau de pneumonie trebuiau să fie acolo. Cele care nu puteau sta în picioare erau întinse pe o pătură în rîndul întîi, lîngă cele moarte. Nu putea lipsi nimeni, nu exista absolut nici o excepție, nici chiar pentru morți.

La început, cîteva prizoniere căutau să se sustragă și să nu participe la adunare, ca să nu răcească ori să nu se

istovească, dar asta le costa foarte scump. Adesea, cîte una adormea, atunci se produceau scene catastrofale. Cele care lipseau trebuiau găsite, iar restul nu puteam părăsi formația pînă ce nu dădeau de ele.

Dar și gardienii înșiși greșeau numărătoarea; ne numărau și iar ne numărau, o dată și încă o dată. Unii alergau încoace și încolo pe bicicletele lor, între biroul comandantului și barăci, alții controlau în *koias*. În întreg lagărul se dădea semnalul de alarmă.

Cei mai exaltați dintre gardieni considerau astfel de evenimente drept absență! Erau mai cu seamă SS-iștele cu înfățișări bizare în impermeabilele lor de ploaie mari și negre. Arătau ca niște vulturi ce așteaptă să se năpustească asupra prăzii. În ciuda mantalelor și uniformelor lor bune, căutau mereu adăpost contra ploii. De multe ori nici nu se osteneau să asiste la adunare. Numai prizonierele trebuiau să îndure asprimea vremii; și cu toate acestea, dacă reușeam să adunăm și să înghițim cîțiva picuri de ploaie, ca să ne umezim gîturile, ne simțeam răsplătite.

Pe lîngă chemările obișnuite la apel existau și altele cu caracter special. Suna un gong și se auzeau și repetau cuvintele fatale:

— Adunarea!

Cînd auzeam ordinul — indiferent unde ne aflam: în bucătării, la spălătoare ori în latrine —, alergam ca posedate de diavol spre locul unde trebuia să ne încolonăm. Lagărul se zguduia.

Cînd ne așezam în rînduri, nu trebuia să facem altceva decît să-i așteptăm pe șefii noștri, adeseori în genunchi, devorate de ura și de spaimele noastre. Întotdeauna le descopereau pe cele care soseau cu întîrziere ori care se făceau nevăzute. Erau tratate cu violență și bătute de către „kapi" care, la fel ca supraveghetorii însărcinați cu grupurile de muncă, rivalizau între ele la aplicarea acestui fel de „corecție", deși și ele erau prizoniere, iar din întrecerea aceea „vinovatele" ieșeau cu oasele rupte ori cu fețele însîngerate.

La aceste adunări cu caracter special erau scoase, totodată, prizoniere de toate naționalitățile și toate clasele sociale. Una dintre vecinele mele era soția unui ofițer de carieră, provenită din Cracovia; alta era o muncitoare pariziană. Auzeam plînsetele unei țărănci ucrainene, bles-

temele unei tinere desfrînate din Salonic, rugăciunile unor femei cehe.

— De ce ești aici? — ne întrebam unele pe altele.

Răspunsurile erau variate:

— În orașul meu a fost omorît un neamț.

— Gestapoul m-a scos din cinematograf.

— M-au luat pe cînd ieșeam de la biserică cu cei doi fii ai mei. Nici măcar n-am avut timp să-l înștiințez pe soțul meu.

— Sînt evreică.

— Sînt țigancă.

Dar cel mai des răspuns era:

— Nu am nici cea mai mică idee de ce mă aflu aici.

Cea mai mare parte a prizonierelor din Auschwitz s-au împăcat cu soarta și și-au alcătuit o filosofie cu totul simplă: nemții le-au ridicat pentru că ele n-au avut noroc; altele se aflau și acum la casele lor și în libertate pentru că au avut noroc.

În lagărul nostru se aflau și cîteva prizoniere foarte tinere, practic, niște fetițe. Și ele erau obligate să se prezinte la adunare. Nemții le permiteau să mai trăiască un pic, iar fetițele acelea, de treispreze sau paisprezece ani, împărțeau toate chinurile vieții din lagăr. Totuși, puteau să se considere privilegiate în comparație cu fetițele evreice de aceeași vîrstă, care erau trimise direct la camerele de gazare.

Tratamentul care li se aplica acestor copile era incredibil. Ca pedeapsă, le sileau să stea în genunchi ore în șir; unele cu fața spre soarele arzător, altele cu pietre pe cap și, adeseori, ținînd în mîini cîte o cărămidă. Aceste biete ființe nu erau decît piele și oase, și erau murdare, flămînde, pline de zdrențe și desculțe. Ofereau o privelițte de plîns.

Uneori le auzeam cum discutau. Vorbeau, la fel ca noi, despre lucruri ce alcătuiau existența noastră de zi cu zi în lagăr: despre moarte, execuții prin spînzurare, crematorii. Discutau în mod realist, cu realismul cu care alte fetițe de vîrsta lor vorbeau despre joacă sau despre treburi școlare.

Îmi amintesc încă de acele chemări la apel. Ce rost puteau avea ele? De ce îi interesa atît de mult pe cîrmuitorii lagărului adunările acelea? Menirea lor era, cu siguranță, să distrugă moralul prizonierelor; dar, în același timp, ți-

nîndu-ne mereu în noroi, în frig și în arșiță, naziștii grăbeau munca de exterminare care era adevăratul scop al lagărului.

*

„Selecțiile" se făceau, de regulă, în cadrul chemărilor la apel. Asistau la ele SS-istele Hasse și Irma Griese, sau dr. Mengele, dr. Klein și alte căpetenii naziste. Aceștia alegeau de fiecare dată un anumit număr de femei sub falsul pretext al unui așa-zis „transfer".

Înainte de a-i fi văzut auzisem de la prizonierele mai vechi că dr. Mengele și Irma Griese erau șefi ai lagărului și că semănau foarte bine amîndoi. Dar am rămas într-adevăr surprinsă cînd am văzut cît de frumoși și de atractivi erau. Totuși, exista în ochii lui Mengele o anumită cruzime care îți crea o stare de neliniște. În timpul selecțiilor nu scotea niciodată nici un cuvînt. Se mulțumea să șadă și să fluiere o melodie, indicînd cu degetul gros al mîinii, spre dreapta sau spre stînga, grupul în care trebuiau să meargă selecționatele. Și, în timp ce el lua decizii care însemnau exterminarea, era bine dispus și plin de îngîmfare așa cum numai unul de soiul lui putea fi. Cînd mi-am pironit ochii la Irma Griese, am crezut că ea fiind atît de frumoasă nu putea fi crudă — pentru că era într-adevăr un „înger" cu ochi albaștri și părul blond.

Din cînd în cînd se alegeau cîteva prizoniere și pentru fabricile de armament, dar, de regulă, erau selecționate pentru camerele de gazare. De fiecare dată erau scoase între 20—40 de femei de baracă. Cînd selecția se făcea în întreg lagărul, atunci erau trimise la moarte între 500—600 de ființe umane.

Cele selecționate erau imediat înconjurate de *Stubendienst*s care erau obligate — sub amenințarea cu pedepse severe — să aibă grijă ca nimeni să nu scape. Bărbații și femeile condamnați la moarte erau duși în direcția intrării principale. Acolo îi aștepta un camion care îi transporta la camerele de gazare. Cînd selecționatele depășeau cota stabilită pentru moarte, ele erau trimise în barăci speciale sau la spălătoare unde trebuiau să aștepte ore întregi, uneori zile, ca să le vină rîndul la gazare. Totul se făcea cu dibăcie și fără cea mai mică urmă de compasiune din partea stăpînitorilor noștri.

Pe lîngă chemările la apel, mai exista și așa-numitul *Zahlappele* care se făcea înăuntrul barăcii. Clădirea era

dintr-o dată izolată, iar medicul-şef SS asistat de o doctoriţă — ea însăşi o prizonieră, care avea în sarcina ei deportatele — intrau în baracă şi procedau la „selecţii" suplimentare.

Li se poruncea femeilor să se dezbrace complet de zdrenţele lor, după care erau puse să defileze, cu braţele ridicate în sus, prin faţa doctorului Mengele. Nu-mi pot imagina ce anume îl putea interesa la chipurile acelea vlăguite. Însă el îşi alegea victimele. Le punea să urce într-un camion care le ducea în altă parte aşa goale cum erau. Priveliştea aceea era pe cît de tragică pe atît de umilitoare. O umilire nu doar pentru bietele sacrificate ci pentru întreaga umanitate, fiindcă acele nefericite duse la abator erau fiinţe umane — ca tine, ca mine.

CAPITOLUL VI

LAGĂRUL

După ce se termina apelul, puteam să ne întoarcem în *koias* sau să mergem la latrine. Am profitat de acea relativă libertate ca să fac cîteva „excursii" şi să aflu despre organizarea acelei vaste întinderi a temniţei.

Lagărul era împărţit prin *Lagerstrasse*, aleea principală, care se întindea pe vreo cinci sute de metri lungime şi era mărginită pe fiecare latură de cîte şaptesprezece barăci, cu numerele perechi la stînga iar cu cele neperechi la dreapta. După cum am arătat mai înainte, aceste clădiri erau construite, într-un fel original, ca grajduri. Acum, una era folosită pentru latrine iar alta pentru spălătoare. Baraca No. 1 era depozitul de alimente. No. 2 era destinată administraţiei. Aici se afla *Schriebstube*, biroul în care lucrau vreo zece prizoniere. Tot aici locuia şi *Lageraelteste*, suverana fără coroană a lagărului; denumirea se referea la aceea care se afla acolo de mai multă vreme, deşi, la drept vorbind, nu era „decana" deportatelor. De fapt, *Lageraelteste* era o tînără institutoare de *kindergarten* dintr-un mic oraş ceh. Nemţii au ales-o pentru funcţia aceea prin care au

investit-o cu cea mai mare autoritate peste prizoniere. Singura restricție pentru libertatea ei era aceea că nu i se permitea să treacă de rețeaua de sîrmă a lagărului. Altminteri, domnea ca o stăpînă absolută a celor 30.000 de femei din lagăr și era responsabilă numai în fața nemților. Niciodată în orașul său natal nu și-ar fi visat ea atîta putere.

Suita lui *Lageraelteste* era compusă din *Lagerkapo*, șefă adjunctă a lagărului; *Rapportschreiber*, șefă de birou, și *Arbeitdients*, șefă de servicii. Fiecare dintre aceste demnitare își avea camera ei separată care, deși nu era luxoasă, era un paradis în comparație cu bîrlogurile murdare în care trăiau laolaltă deportatele de rînd. Și *blocovas* își aveau micile lor camere aranjate intim și cochet, dotate adeseori cu divane moi și perne. Aceste șefe de bloc aveau voie să-și aleagă slugi dintre celelalte deportate, în schimbul diferitelor servicii pe care le făceau nemților. Citeodată, ironia soartei făcea ca o *blocova*, care mai înainte fusese folosită ca slugă, să-și aleagă pentru serviciile sale personale pe vechea ei stăpînă pe care o punea să-i curețe pantofii și să-i cîrpească rupturile.

În baraca noastră domnea o ierarhie de rang inferior. În frunte se afla *blocova*. Era slujită de *Vertreterin*, adjuncta ei, de *schereiberin*, secretara ei — a cărei sarcină specială era să redacteze listele chemărilor la apel și rapoartele —, de doctoriță — ale cărei activități erau cu totul iluzorii fiindcă acolo nu existau medicamente —, de infirmiere și de *stubendiensten*, gardienele, în număr de șase sau opt.

Și polițistele lagărului erau alese tot dintre prizoniere. Ele purtau uniforme de un albastru melanj. Principala lor misiune era de a goni pe toți aceia care se apropiau prea mult de rețelele de sîrmă, ca să comunice cu deținutele sau pentru orice alt motiv. Cînd vremea era ploioasă, se înfofoleau în pelerinele lor de ploaie în care aveau aspect de fantome, noaptea mai ales.

De asemeni, existau în lagăr și femei fochiste, cărătoare de gunoi și adunătoare de cadavre.

Personalul de la bucătărie era alcătuit din 400 de femei. Pentru acestea era rezervată o parte a barăcii No. 2. Și ele se bucurau de anumite privilegii; nu mîncau mîncarea obișnuită, cu excepția unora care erau pedepsite. Ele își pregăteau mîncări speciale. Își rețineau pentru ele o

mare parte din hrana destinată întregului lagăr, mai ales cartofii din care n-am văzut niciodată vreo bucată. De asemeni, își însușeau, cît puteau de mult, conservele și margarina, nu numai pentru a le consuma ci și ca mijloc de schimb: cu aceste bunuri își puteau procura obiectele de îmbrăcăminte indispensabile. Denumirea de „musulmană", care se folosea pentru a descrie scheletele ambulante atît de numeroase în Auschwitz, nu li se putea aplica niciodată.

Totuși, aceste bucătărese efectuau adesea munci istovitoare. Unele descărcau vagoane de scînduri sau de lemne de foc, cărbuni și cartofi. Altele spălau toată ziua sau efectau adevărate munci de condamnate, cu picioarele aproape întotdeauna bălăcind în apă. Aveau mîinile deformate iar picioarele pline de eczeme. Cînd le găseau furînd, le sileau să alerge înăuntrul lagărului ore întregi, fără oprire, purtînd în mîini pietre grele. În mijlocul capului li se făcea o tăietură a părului de forma unei panglici, lată de zece centimetri. Nemții numeau asta „sport".

E greu de spus care erau prizonierele tratate mai rău. Majoritatea dintre noi — fie că eram prizoniere politice, rasiste, sau criminale — ne tiram existența la fel ca dobitoacele. Evreicele și rusoaicele erau tratate cu adevărată cruzime. Nemțoaicele, dimpotrivă, — fie că erau criminale, sau pervertite, sau prizoniere politice — beneficiau de anumite privilegii. Dintre ele se alegea un însemnat număr ca funcționare ale lagărului; și oricare ar fi fost îndatoririle lor, niciodată nu intrau în grupul celor supuse înfricoșătoarei „selecții".

*

Dintre barăci, două au fost transformate în spălătoare. De-a lungul fiecăreia treceau două țevi de metal pentru a duce apa la robinete, aflate la un metru și ceva depărtare unul de altul. Dedesubtul țevilor se afla un soi de chiuvetă de adunat apa, dar de cele mai multe ori nu exista nici o picătură de apă.

Robinetele erau deschise o dată sau de două ori pe zi, timp de o oră sau două, și, în teorie, eram libere să ne spălăm. Locul destinat pentru a ne face curățenia corporală l-am numit „spălătoare"; tot acolo trebuia să ne clătim gura și să ne pieptănăm, dar, chiar și atunci cînd era apă, era imposibil s-o facem.

La ușa clădirii se îmbulzea zilnic o adevărată gloată de femei. Turma aceea de femei murdare mirosea atît de urît, încît le inspirau o greață profundă nu numai camaradelor lor ci și lor înseși. Dar nu cu intenția să ne spălăm ne adunam noi acolo, ci cu speranța că o să ne putem potoli un pic setea cumplită. La ce folosea să ne ducem acolo, ca să ne spălăm, din moment ce nu aveam nici săpun, nici perie de dinți, și nici pieptene? Pe lîngă aceasta, prețioasa apă făcea să ne crească și mai mult setea, căci rația noastră de apă era stupid de mică. Torturate în permanență de sete, nu pierdeam niciodată ocazia, cînd ni se ivea, ca să schimbăm mizerabilele noastre rații de pîine sau de margarină pe o jumătate de sfert de apă. Era mai ușor de suportat foamea decît de îndurat focul acela chinuitor care ne ardea permanent gîtul.

Apa care curgea prin țevile acelea ruginite de la spălătorie puțea; avea și o culoare foarte suspectă și îți venea greu s-o bei. Dar nu de asta ne bucuram, chiar și mai puțin, să înghițim cîteva picături — deși eram expuse să ne plătim acea scurtă alinare a setei printr-un atac de dezinterie sau prin vreo altă boală. Apa aceea era mai bună decît cea de ploaie stagnată în băltoace; unele prizoniere sorbeau lichidul acela noroios ca și cîinii, și mureau.

Spălătoarele puteau oferi un foarte bun teren de observație pentru un moralist. Cîteodată, în ciuda tuturor dificultăților, unele prizoniere izbuteau, într-o oarecare măsură, să-și facă curățenia corporală. Dar cînd reușeau, dacă reușeau, asta le aducea, de obicei, consecințe neplăcute: de cele mai multe ori nu-și mai puteau găsi hainele, pentru că li se furau. În lagăr, furturile au ajuns să fie o adevărată știință, sau artă. Hoața știa că victima ei trebuia să iasă goală și că, astfel, se expunea groaznicelor bătăi din partea nemților. Femei care fuseseră oneste mame de familie, înainte incapabile de a fura un ac, acum deveniseră niște adevărate borfașe fără a avea nici cea mai mică remușcare.

Ce preț ne era dat să plătim pentru o jumătate de sfert de apă! Dar se mai întîmpla uneori ca, în chiar momentul în care una își ducea la gură lichidul acela dobîndit cu atîta trudă, să vină o altă prizonieră și să-i smulgă vasul din mînă. Ce putea face cineva? Legile nescrise ale lagărului nu pedepseau astfel de agresiuni. Asta nu domolea

victimele din jungla noastră. Poate că nemții vroiau să ne contamineze cu sistemul de moralitate nazistă. În majoritatea cazurilor reușeau.

*

Pentru closete au fost destinate două gropi. Fiecare era înconjurată de un șanț pietruit, adînc de aproape un metru; deasupra se aflau două soiuri de lăzi, ca niște sertare enorme, înalte de vreo 30 de centimetri. Fiecare ladă avea două găuri unde își făcea nevoile numeroasa populație a lagărului. Se aflau în lagăr vreo 30 de asemenea closete. Trebuiau curățate zilnic. Pentru această treabă erau preferați de obicei intelectualii — doctorii și profesorii.

În orele „libere", accesul la latrinele acelea nu era mai ușor decît la spălătoare. Trebuia să ne îmbrîncim ca să putem intra, iar odată intrate trebuia să așteptăm să ne vină rîndul. Dacă cineva era grăbit, se expunea la pedepse aspre. Totuși precipitarea era la ordinea zilei, fiindcă un mare număr de prizoniere sufereau de enterită cronică, boală care se datora murdăriei din jurul latrinelor. Cele suferinde de această boală nu mai puteau rezista și își făceau nevoile lîngă barăci. Cînd erau descoperite de paznici, le băteau fără milă. Lipsa totală de hîrtie igienică era o altă dificultate care făcea imposibilă igiena personală, ca să nu mai vorbesc de curățenia latrinelor.

Se întîmpla frecvent ca prizonieri de ambe sexe să se găsească alături la spălătoare sau la latrine. Erau mulți bărbați care lucrau în lagărul de femei la reparatul camioanelor sau cu alte treburi. Cînd spălătoarele erau ticsite, ele deveneau „saloane", mai ales la prînz. Cîteodată, unele își duceau acolo „hrana". Acolo se făcea schimb de informații, și tot acolo se plasau boarfe la bursa neagră.

Un alt loc în care ne adunam era colțul destinat gunoaielor, pentru că acolo puteau fi găsite multe obiecte prețioase.

Eu aveam nevoie urgentă de un cordon ca să-mi prind pantalonii. Spre norocul meu am găsit în grămada de gunoi trei bucăți de sfoară pe care le-am înnodat. Tot așa am găsit o bucată de lemn pe care am ascuțit-o în formă de cuțit. În aceeași zi mi-a surîs din nou norocul. Una dintre tovarășele mele de *koia* mi-a făcut un dar regesc; două bucăți de cîrpe. N-am reflectat prea mult ca să văd ce puteam face cu ele; una îmi servea de perie de dinți iar

cealaltă de batistă. Eram foarte răcită și, cu toate eforturile mele, niciodată n-am învățat să-mi suflu nasul cu degetele. Mărturisesc că îmi invidiam camaradele care știau s-o facă. Cum nu aveam buzunar, mi-am prins cele două accesorii de igienă de noul meu cordon, lîngă cuțitul de lemn. Aceste noi achiziții mă umplură de mîndrie. Mi se părea că devenisem o femeie bogată în lagăr.

CAPITOLUL VII

O PROPUNERE ÎN AUSCHWITZ

Mă aflam în Auschwitz de trei săptămîni și încă nu puteam s-o cred. Mi se părea că visez sperînd că cineva va veni să mă trezească.

Deținutele țipau, se certau și se insultau. Vociferările lor îmi răsunau vag ca larma unei haite de animale. Cufundată în nefericirea și apatia mea priveam din *koia*, ca printr-o perdea, interiorul barăcii.

Peste acest concert de mizerie îmi ajunse deodată la urechi o voce caldă, umană. M-am dezmeticit și m-am uitat din *koia* mea în sus. Din al treilea șir de priciuri se apleca în jos un bărbat cu ochi albaștri îmbrăcat în haine vărgate de pușcăriași. Am rămas surprinsă văzînd acolo un bărbat. Baraca noastră era una de femei. Toată dimineața reparase priciurile, dar eu am fost atît de cufundată în letargie încît nu l-am auzit ciocănind. Se uită la mine și-mi zise:

— Fruntea sus! Ce se întîmplă cu dumneata?

M-am uitat la el, dar nu i-am răspuns. Atunci el coborî. Am văzut că era înalt, avea ochi limpezi, de un albastru radiant; era tuns pe cap, firește, dar se observa că era șaten. Zîmbea, fapt care îmi atrase atenția. Cum putea un om să zîmbească în lagăr? Întîlnisem pe cineva care nu căzuse pradă degradării.

Continuă să-mi vorbească și mă făcu să intru cu el în vorbă. Am aflat că era polonez și că se afla de patru ani în lagăr, de la ocuparea Varșoviei de către nemți. Îmi spu-

se rîzînd că era tîmplar și că, uneori, curăța latrinele sau lucra cu echipa la drumuri.

După aceea a venit zilnic să repare priciurile. Stăteam cu el de vorbă și am devenit prieteni. După cîtva timp îi așteptam cu nerăbdare vizitele. Nu mă interesa ca bărbat, ci faptul că era singurul om din lagăr al cărui glas avea sunete umane.

Lucrătorilor li se permitea o pauză de o oră, de obicei — socotind după poziția soarelui —, în jurul orei 11 dimineața. Într-una din zile, mi-a spus la plecare să-l însoțesc. I-am fost într-adevăr recunoscătoare pentru invitație și m-am dus. Pînă atunci niciodată nu mi s-a întîmplat să pot ieși din baracă, nici măcar pentru o clipă. L-am însoțit îndeaproape și, în fine, am ajuns într-un loc defrișat unde lucrătorii făceau de mîncare la foc. Spre uimirea mea, prietenul meu, care se numea Tadek, scoase doi cartofi, lucru rar, și îi puse într-o oală la fiert. Îi urmăream cu privirea fiecare mișcare. Totul era ca o escapadă de copii. Tadek îmi dădu un cartof, apoi se așeză în fața mea și începu să-l mănînce pe celălalt cu lăcomie. Aceea a fost întîia bucățică de hrană pe care mi-a suportat-o stomacul. Pînă atunci, tot ce băgasem în gură am dat afară.

Tadek mi-a mai făcut o surpriză: mi-a dăruit un șal.

— Poți să-ți înveleștí capul cu el. Pentru o femeie trebuie să fie groaznic văzîndu-se fără păr — îmi spuse el.

Eram copleșită. Am vrut să-i mulțumesc, dar nu eram sigură că n-o să încep să plîng dacă voi deschide gura.

— În fiecare zi vei fi invitata mea la cartofi — continuă el. Și poate voi putea „organiza" și altceva de-ale mîncării, și chiar ceva haine.

Se apropie de mine și, ca și cum ar fi vorbit cu el însuși, îmi zise:

— Pare ciudat, însă, cu toate că n-ai păr pe cap și ești îmbrăcată în zdrențe, ai în dumneata ceva atrăgător.

I-am simțit brațul în jurul taliei; cu mîna cealaltă începu să mă pipăie și să mă mîngîie pe piept.

Lumea mea se prăbuși, sfărîmată bucățele. Doar îi spusesem ceea ce mi s-a întîmplat: că-mi pierdusem familia. Să nu fi putut el înțelege cît de mult sufeream? Eu doar cu *omul* din el voiseм să mă împrietenesc, nicidecum din pasiune. Ulterior, am aflat că avea cel mai rafinat stil de a face dragoste în Auschwitz. Maniera lui obișnuită de a

face propuneri era mult mai crudă. Am rămas în tăcere cu fața scăldată în lacrimi. El fu dezorientat.

— Nu plînge — mormăi. Dacă nu vrei acum, o să aștept. Dacă-ți schimbi gîndul, spune-mi; mă vei găsi la lucru.

Tocmai sună un gong, iar el se răsuci să plece într-acolo. Dar, mai înainte să plece, adăugă:

— Pînă una alta, putem sta de vorbă, dar fără să-ți dau de mîncare. Nu am mare lucru, dar cu puținul pe care-l am trebuie să-mi găsesc femei. În această mizerie și agitație avem nevoie de ele mai mult decît în viața normală. Femeile sînt destul de ieftine, numai că e aproape imposibil de găsit un loc unde să putem fi la adăpost. Nemții ne pîndesc tot timpul și dacă ne prind, plătim cu viața.

Apoi se simți rușinat.

— Tu nu înțelegi asta. Întotdeauna mi-e frig și mi-e foame. Tot timpul sînt bătut și niciodată nu știu cînd îmi vor trage un glonte. Ești încă o novice, dar te vei schimba și peste cîteva săptămîni vei înțelege.

Tadek continuă să vină zilnic în baraca noastră cu un pachet de alimente, nu pentru mine, pentru altă femeie. De fiecare dată cînd trecea, îmi oferea mîncarea. Uneori nu schimbam nici un cuvînt. Îmi oferea pachetul, dar eu întorceam capul. Zi după zi deveneam tot mai slabă, iar el zîmbea și mai sarcastic cînd îi refuzam ofertele. După cîteva săptămîni abia mai aveam putere să umblu, iar la chemările la apel leșinam tot mai des. Cu toate acestea, eram hotărîtă să nu cedez. Dar știam că nu voi mai putea rezista mult în acest fel.

Am decis să mă duc la spălătoare unde, după cum auzisem, se adunau bărbați în orele lor libere și își împărțeau cîteodată hrana cu femeile. M-am rugat lui dumnezeu să pot găsi măcar o ființă care să se îndure de mine.

Cînd am ajuns acolo, am văzut niște prizoniere pîndind apariția gardienilor. Se prefăceau că lucrează, pentru că femeilor le era strict interzis să intre la spălătoare cînd se aflau acolo bărbați.

Priveliștea dinăuntru era demoralizantă. În fundul barăcii murdare cîțiva bărbați își sorbeau zgomotos supa din cutii slinoase de tablă pe care le culeseseră de prin resturile de gunoi. Încăperea era plină de oameni. Bărbați și femei se îngrămădeau prin toate colțurile. Perechile se înghesuiau unele lîngă altele sporovăind. Altele stăteau reze-

mate de pereți într-o îmbrățișare intimă. Cîțiva făceau tranzacții la bursa neagră. Duhoarea emanată de trupurile nespălate se amesteca cu mirosurile de alimente rîncede și murdare, și cu transpirația generală. Aerul era de nerespirat.

În altă parte a lagărului se desfășura o scenă cu totul diferită. Tocmai sosise un nou transport de deportați. Strigătele deznădăjduite ale femeilor și copiilor, despărțiți la prima selecție imediat ce coborau din vagoane, răsunau peste vorbăria din spălătoare. Flăcările ce ieșeau din hornurile crematoriului aruncau mănunchiuri de fum către cer.

Abia trecusem pragul acela că îmi veni s-o iau la fugă înapoi, dar n-am putut. O durere mistuitoare îmi rupea stomacul; era mai mult decît o simplă foame.

Într-un colț al barăcii, un bătrîn stătea rezemat de perete și mînca dintr-o cutie de tablă. Era oribil și te îngrozeai numai privindu-l. Poate chiar din acest motiv mi se păru că puteam nădăjdui la el. Părea să aibă vreo 55—60 de ani; nu avea nici un dinte în gură iar obrazul îi era însemnat cu ciupituri de vărsat și plin de cicatrice. Pe cap i se vedea o steatomă și, ca și cum soarta nu-i rezervase destule sluțenii, mai era și chior de un ochi.

În lichidul negricios din cutia lui de tablă pluteau doi cartofi. Cartofi! Mă uitam cu ochi rîvnitori cum îi mușca. Dar nu-i putea mînca decît pe dinafară pentru că miezul crud era prea dur pentru gingiile lui fără dinți. Ce nu putea mînca arunca înapoi în cutie. Își sorbi „supa" negricioasă iar cartofii rămaseră acolo.

Se uită în jurul lui. O fi căutînd pe cineva cu care să-și împartă darul acela princiar? Mă văzu cum mă uitam la el cu ochii plini de lăcomie. Îmi oferi restul *lunch*-ului său cu un zîmbet atît de diform și de oribil încît am simțit că înnebunesc. Am apucat darul din mîna lui și am început să mănînc. Deodată, o femeie se năpusti la mine și-mi smulse cartofii din mînă.

— Porc murdar! — îi zbieră ea bătrînului. Dai mîncarea alteia?

— Du-te la dracu! — îi răspunse bătrînul. Eu fac ce-mi place. Asta-i mai tînără decît tine!

Împinse femeia de lîngă mine, o azvîrli la pămînt și îi trase o lovitură cu piciorul. Strigătele ei au atras atenția celorlalți care se aflau la spălătoare. Toți, chiar și cei care

erau ocupați cu dragostea, s-au strîns în jur. Mi se urcă sîngele în obraz.

Deodată se apropie Tadek:

— Sînt surprins să văd aici pe Înălțimea Voastră! — exclamă el zîmbind sarcastic. Ți-a trebuit mult să te faci văzută. Asta o să fie mai bun decît cartofii mîncați pe jumătate, adăugă el oferindu-mi ca întotdeauna pachetul cu mîncare.

Am rămas uitîndu-ne unul la altul. Cît l-am urît în momentul acela! Am apucat pachetul și i l-am azvîrlit în față cu toată puterea, apoi am luat-o la fugă. Nici în ziua de azi nu-mi amintesc cum am ajuns la baraca mea.

Multă vreme după acea ultimă întîlnire cu Tadek, nu l-am mai văzut. Nu știam nimic de el, dar o vedeam pe Lili, femeia căreia îi aducea acum bucatele sale de mîncat. După o vreme, cînd m-au trimis să lucrez la infirmerie, rivala mea devenise o vizitatoare permanentă. Mi-am sacrificat rația de pîine ca să cumpăr pentru ea, de la bursa neagră, un medicament foarte rar: era pentru combaterea sifilisului.

CAPITOLUL VIII

SÎNT CONDAMNATĂ LA MOARTE

Trecură cîteva zile interminabile. Inactivitatea aceea impusă aproape că ne înnebunea. Singurul lucru ce-l aveam de făcut era să ne prezentăm la chemările la apel.

Ajunsesem mai subțire decît un schelet. Eram chinuită de febră și de tuse, și aveam mereu frisoane. Răcisem la începutul verii, cînd ploua și vremea se răcise. Într-o zi, simțindu-mă mai bolnavă decît în alte dăți, mi-am acoperit spatele cu o țesătură ponosită de lînă pe care mi-o împrumutase o vecină. Magda, una dintre prietenele mele care avea angină, urmîndu-mi exemplul își înfășură gîtul cu o cîrpă. Speram că *Fuhrerin*, odioasa Hasse, nu va observa nimic și că vom apuca să luăm de pe noi aceste obiecte suplimentare înainte ca ea să se apropie de noi. Dar a

fost în zadar, fiindcă Hasse a observat imediat modificările din ținuta noastră, ceea ce era considerat o gravă abatere de la disciplină. Ne-a bătut pînă ce a obosit și ne-a mai și destinat „selecției", pentru că, după cum se vede, răzbunarea ei n-a fost satisfăcută. Pentru o mică și nefericită „abatere" ne condamna să murim.

În ziua aceea îngrozitoare au fost incluse printre selecționate cîteva duzine de femei și din baraca noastră. *Stubendiensts* ne-au închis într-un ocol spre ieșirea din lagăr și ne-a poruncit să rămînem acolo și să așteptăm. Camionul care urma să ne ducă la camera de gazare nu sosise încă.

Selecțiile, camera de gazare și cuptoarele crematoriului au fost multe zile în șir subiectul nesfîrșitelor discuții din baraca noastră. Camaradele mele credeau că toate relatările acelea nu erau altceva decît zvonuri, închipuiri și nimic mai mult.

Eu știam deja că selecția însemna camera de gazare, și multe alte prizoniere aflaseră despre acest secret. Însă pe majoritatea femeilor era tot atît de greu să le faci să înțeleagă acest lucru, pe cît e de greu a-l face pe cititor să pătrundă cu mintea cît de jalnice erau condițiile în care ne tîram existența.

Eram doar la vreo cîteva sute de metri de așa-numita „brutărie" și simțeam mirosul dulceag pe care îl răspîndea. În „brutăria" aceea erau arși oameni. Cu toate acestea, chiar și după luni și luni de detenție, mai existau în lagăr deținute, care nu credeau că aceasta era posibil. De ce refuzau adevărul? Mi-am pus de multe ori această întrebare. Poate se îndoiau pentru că nu dădeau crezare la ceea ce li se spunea. Chiar și în clipa în care erau împinse cu violență în camera de gazare multe femei refuzau să creadă. Magda era una dintre acele incredule.

Mă vedeam adesea în încurcătură. Ce atitudine trebuia să adopt față de acelea care nu vroiau să creadă că existau camere de gazare și crematorii. Trebuia să le las cu ideea lor: că acelea n-ar fi decît minciuni inventate, instrumente nemiloase mînuite de sadicele *blocovas* pentru a ne înfricoșa? Nu era, oare, de datoria mea să-mi informez tovarășele de suferință? Dacă nu reușeam să le conving despre crudul adevăr, erau în stare să se ofere într-o zi chiar ele pentru prima selecție.

În timp ce aşteptam să sosească camionul, *Stubendienst* şi prizonierele nemţoaice s-au prins de mîini şi au format în jurul nostru un cordon. I-am şoptit Magdei la ureche că trebuie să fugim din cercul acela. Ea dădu din cap şi răspunse:

— Nu, lagărul e atît de înfiorător încît, oriunde ne-ar trimite, n-ar fi mai rău. Eu nu voi fugi.

— Proastă! — am şoptit —. Ne-au selecţionat din pedeapsă. Este evident că unde ne vor trimite va fi şi mai rău. Vii cu mine?

— Nu!

— Atunci voi încerca singură să rup cordonul.

Dar asta era mai uşor de zis decît de făcut. Abia gîndisem la planul meu de fugă, cînd unele dintre „selecţionate" începură să strige:

— *Stubendienst!* Cineva încearcă să fugă!

De ce m-au trădat? Adevărat, ignorau faptul că urmau să fie duse la abator, dar ştiau bine că selecţiile nu se făceau ca să le îmbunătăţească situaţia. Cu toate acestea, protestau contra oricui încerca să se salveze de destinul comun, pentru că ele nu aveau curajul de a risca o asemenea primejdie.

M-am văzut silită să rămîn în rînduri. Tremuram. Am încercat să mă separ pe cît posibil de tovarăşele mele din faţă. În timp ce făceam manevra aceea, a sosit camionul care trebuia să ne transporte la camera de gazare. Instinctiv, grupul se trase înapoi.

Deodată, ca prin minunea minunilor, am zărit o bîtă aruncată pe jos. În Auschwitz, o bîtă era simbol al puterii şi autorităţii. Am apucat ţărusul şi m-am amestecat într-un grup de *stubendients* din altă baracă. Apoi am fugit cu toată viteza spre bucătării. Magda, care între timp îşi schimbase gîndul, m-a urmat. În faţa bucătăriilor se afla, ca de obicei, un grup de prizoniere care pierdeau vremea. Cu cel mai natural aer din lume, am început să pun farfuriile în ordine. Apoi m-am oferit să ajut cărătoarelor la cazanele cu supă, şi aşa am procedat de la baracă la baracă pînă ce am reuşit să ajung la a mea. Magda, care făcuse exact ca şi mine, dispăru, în alt bloc. Nu fără dificultăţi, mi-am schimbat veşmîntul cu altă deportată şi m-am vîrît în *koia* mea. Am avut grijă să nu ies de-acolo pînă la primul apel. Vreo două prizoniere au rămas speriate cînd m-au văzut, dar le-am explicat foarte liniştită că am fost confundată

probabil cu altă femeie, pentru că pe mine nu m-au selecționat deloc.

Schimbarea în îmbrăcămintea mea a trezit însă unele bănuieli. Eram sigură că Hasse nu mă va recunoaște între cele 40.000 de prizoniere. Totuși, am simțit că era mai bine ca ea să nu mă vadă în vechile mele haine. Dar, dacă calmul meu a liniștit pe cea mai mare parte a tovarășelor mele, nu același lucru s-a întîmplat cu Irka, adică *blocova*.

În ziua următoare, m-a trezit dis-de-dimineață *stubendients*, sluga personală a *blocovei*.

— Irka zice că vrea imediat ghetele tale, ori te va denunța lui Hasse.

Am încercat să protestez.

— Sînt bolnavă, am febră. Plouă și nu am absolut nimic ce să pun în picioare.

— Nu fi atît de îngrijorată de asta — insistă sluga credincioasă, *stubendients* —, Irka îți va da o pereche de pantofi.

— S-a făcut!

Dimineața următoare am primit doi pantofi de la perechi diferite, amîndoi pe piciorul stîng, amîndoi făcuți din barete și aproape fără talpă. Dar n-am îndrăznit să mă plîng. Nu încheiasem o afacere proastă. Continuam să trăiesc.

CAPITOLUL IX

INFIRMERIA

Săptămîni în șir n-au existat mijloace de îngrijire medicală. Nu exista nici spital pentru servicii sanitare, și nici medicamente. Ni s-a comunicat într-una din zile că vom avea, în sfîrșit, o infirmerie. Dar și de data aceasta nemții au folosit un cuvînt mare pentru o situație făcută în batjocură.

Eu am făcut parte din personalul infirmeriei. Cum am ajuns să fiu numită merită un subiect aparte. Scurt timp după sosirea mea în lagăr, mi-am luat inima în dinți și i-am cerut doctorului Klein, medicul-șef SS al lagărului, ca

să-mi dea voie să fac ceva pentru a alina suferințele tovarășelor mele de captivitate. M-a respins cu brutalitate, pentru că era interzis să te adresezi unui medic SS-ist fără aprobare. Totuși, în ziua următoare a trimis să mi se comunice că de acum încolo aveam însărcinarea de a ține legătura cu doctorii din diferite barăci. Întrucît el pierdea un timp prețios cu ascultarea rapoartelor, în timp ce-și efectua vizitele, avea nevoie de ajutor.

Curînd, se stabili o nouă ordine a lucrurilor. Toate prizonierele care aveau cevа cunoștințe medicale trebuiau să se anunțe. Multe s-au oferit în mod voluntar. Întrucît eu nu eram lipsită de experiență, am fost trimisă să lucrez la infirmerie.

Noua secție a fost instalată în Baraca No. 15, poate cea mai dărăpănată din întreg lagărul. Ploaia trecea prin crăpăturile tavanului iar pereții aveau găuri și crăpături enorme. La dreapta și la stînga intrării se aflau două încăperi mici. Una era desemnată pentru „infirmerie" iar cealaltă pentru „farmacie". După cîteva săptămîni se instală un „spital", în celălalt capăt al barăcii, iar noi am fost capabile să primim 400—500 de bolnave.

Multă vreme n-am dispus decît de cele două încăperi mici. Singura lumină pe care o aveam venea de pe coridor; nu exista apă curgătoare și era greu de întreținut curată dușumeaua de scînduri, deși o spălam cu apă rece de două ori pe zi. Neavînd apă caldă și dezinfectante, nu reușeam să curățăm urmele de sînge și de puroi care rămîneau printre crăpături.

Mobilierul infirmeriei se compunea dintr-un dulap, fără rafturi, pentru medicamente; o masă instabilă pentru explorare, pe care trebuia să o sprijinim pe cărămizi; și o masă mare, pe care am acoperit-o cu un cearșaf, unde ne puncam instrumentele. Era ceva mai mult decît nimic ceea ce aveam, dar totul într-o stare jalnică.

Întotdeauna cînd trebuia să folosim ceva, eram confruntate cu aceeași problemă: să utilizăm instrumentele fără a le steriliza ori să ne lipsim de ele? De exemplu, după tratamentul unui furuncul sau al unui antrax, trebuia să tratăm un abces mai puțin grav cu aceleași instrumente. Știam că ne expuneam bolnava la infecție. Dar ce puteam face? A fost o minune că, datorită acestei situații, niciodată n-am avut un caz de infecție gravă. Ne gîndeam adeseori

că tratamentele noastre contraziceau toate teoriile medicale despre sterilizare.

Numărul total al prizonierilor din lagărul nostru era de 30.000—40.000, iar întreg personalul de la infirmerie nu trecea de cinci! E inutil de adăugat că nu mai pridideam cu munca.

Ne sculam la orele 4,00 dimineața. Consultațiile începeau la orele 5,00. Bolnavele, care ajungeau adeseori la 1.500 pe zi, trebuiau să-și aștepte rindul în șiruri de cîte cinci. Ți se făcea pielea de găină văzînd convoaiele acelea de femei suferinde, în straie sărăcăcioase, așteptînd umil în ploaie, burniță sau ninsoare. De multe ori, cînd nu mai puteau rezista, se prăbușeau la pămînt, în nesimțire.

Consultațiile urmau fără întrerupere din zori și pînă la orele trei după-amiază, cînd ne opream ca să ne odihnim puțin. Timpul acela ni-l foloseam pentru masă — dacă mai rămînea ceva —, pentru spălatul pe jos și pentru curățatul instrumentelor. Munceam pînă seara la orele opt. Cîteodată, în cursul nopții, aveam și nașteri. Eram literalmente copleșite de povara muncii. Exilate într-o baracă lipsită complet de aer proaspăt, fără exerciții fizice și fără odihnă suficientă nu puteam nădăjdui la altceva decît la un pic de odihnă.

Cu toate că eram lipsite de cele necesare, inclusiv de pansamente, ne dăruiam cu fervoare muncii, îmboldite în conștiința noastră de marea noastră responsabilitate. Cînd ne simțeam la capătul puterilor, ne stropeam fața și gîtul cu cîteva picături din prețioasa apă; eram nevoite să sacrificăm acele rare picături ca să ne putem continua lucrul. Însă efortul nostru fără sfîrșit ne epuiza. Cînd existau nașteri în serie și trebuia să petrecem noaptea albă, eram atît de istovite încît ne clătinam de parcă am fi fost băute. Cu toate acestea, aveam o infirmerie iar noi făceam o muncă frumoasă și utilă.

Nu voi uita niciodată bucuria pe care o simțeam cînd, după terminarea muncii de fiecare zi la infirmerie, puteam, în sfîrșit, să mă duc la culcare. Pentru prima oară, după multe săptămîni, nu mai trebuia să dormim în promiscuitatea de nedescris din *koia*, tăvălindu-ne în slinul, în păduchii și în putoarea ei. În această încăpere relativ mare eram numai cinci femei, care lucram.

Înainte de a ne duce la culcare ne permiteam luxul să facem curățenie, folosindu-ne de un lighean. Obiectul era

găurit în două locuri și nu se putea folosi numai dacă le astupam cu miez de pîine... dar cîtă ni se dădea în plus? Era un lighean autentic pe un suport real. Conținea apă adevărată și chiar și o fărîmă de săpun, lux suprem! Însă, ceea ce nemții numeau săpun, nu era decît o pastă lipicioasă, de proveniență dubioasă și cu miros grețos; dar făcea spumă, deși puțină.

Ni s-au dat două pături pentru toate cinci. Una o puneam pe jos, aceea care n-o puteam curăța, iar cu cealaltă ne înveleam. Comparativ cu viața normală nu puteam spune că aveam condiții de viață confortabile. În prima noapte a plouat, iar vîntul sufla prin crăpăturile de scînduri. Acoperișul dărăpănat lăsa să pătrundă ploaia iar noi trebuia mereu să ne mutăm ca să scăpăm de băltoace. Totuși, după ce am cunoscut mizeria din baracă, aici era un rai.

În zilele care au urmat condițiile noastre de viață s-au ameliorat cu ceva. Aveam o anumită independență, relativă desigur, puteam să discutăm și eram libere să mergem la latrine cînd era necesar. Cei care niciodată nu s-au văzut lipsiți de aceste mici libertăți nu-și pot imagina cît de importante ajung să fie.

Situația noastră vestimentară a rămas însă aceeași. În timp ce le tratam pe bolnave purtam aceleași zdrențe, care ne serveau și de cămașă de noapte, și de halat, și de tot. Dar bietele bolnave cu greu își dădeau seama de asta, fiindcă umblau mai zdrențăroase decît cerșetoarele, cînd nu purtau haine de pușcăriași.

La început, personalul infirmeriei dormea chiar în încăperea de consultații, pe jos. Se poate imagina bucuria noastră cînd ni s-a dat, într-o zi, un întreg „apartament". Adevărat, era vechiul urinar al Bărăcii No. 12, dar avea să fie la dispoziția noastră. Încăperea era așa de strîmtă încît cu mare greutate încăpeau două paturi înguste de scînduri, tip lagăr. Ca urmare, am adoptat sistemul paturilor în șir, la fel ca și *koias*-urile din bărăci. Din trei șiruri ne-am făcut șase paturi. Asta era ca în vis. De acum înainte, micul dormitor avea să fie domiciliul nostru; așa eram mai ca acasă.

Multe seri le petreceam discutînd, gîndindu-ne la șansele noastre de eliberare și analizînd la nesfîrșit ultimele știri despre război, așa cum le înțelegeam noi. Cîteodată, foarte rar, ajungea la noi, pe ascuns, cîte un ziar nemțesc; atunci, examinam fiecare cuvînt, ca să găsim un dram de

adevăr între toate minciunile acelea. Adesea dădeam frîu liber dorului, vorbind despre ființele noastre dragi, sau discutam despre chinuitoarele probleme ale zilei: dacă trebuia sau nu trebuia să sacrificăm pe vreun nou-născut ca să putem salva pe biata mamă. Ca să putem adormi într-o stare de liniște spirituală, să uităm, să fugim de prezentul îngrozitor, uneori recitam versuri.

Rezultatele obținute la infirmerie erau departe de a fi strălucite. Condițiile deplorabile din lagărul de concentrare făceau ca numărul bolnavelor să crească necontenit. Cu toate acestea, stăpînitorii noștri refuzau să sporească personalul infirmeriei. Cinci femei erau destule! Am fi putut da o parte din medicamente și din pansamentele noastre doctorilor din alte barăci, dar nemții nu ne lăsau.

Evident, nu le puteam trata pe toate bolnavele; multe cazuri, fiind neglijate, se agravau; de exemplu, cînd aveam de vindecat răni cangrenoase. Infecțiile acelea emanau un miros de putred iar larvele se înmulțeau în ele rapid; foloseam o seringă îngrozitoare și le dezinfectam cu o soluție de permanganat de potasiu. Trebuia să repetăm operațiunea aceea de zece sau douăsprezece ori, dar ni se termina apa. Ca urmare, celelalte femei bolnave trebuiau să aștepte și să sufere în continuare.

Situația s-a ameliorat cu ceva după ce spitalul a fost instalat în celălalt capăt al barăcii. Acest spațiu era rezervat pentru cazuri care impuneau intervenții chirurgicale, dar, din lipsă de mijloace, se tratau tot felul de infecții. În spital încăpeau între 400—500 de bolnave. Era greu, firește, să fie primite toate, din care cauză cele care erau des bolnave trebuiau să aștepte zile întregi pînă să fie spitalizate. Imediat ce soseau, trebuiau să-și lase acolo toate straiele de pe ele în schimbul unei cămăși mizerabile, dar le obligau să doarmă în continuare în *koias* ori pe saltele dure de paie, și numai cu o pătură la patru femei. Nici măcar nu se putea pune problema să fie izolate din motive medicale.

Totuși, cel mai mare pericol prin care treceau femeile bolnave era amenințarea de a fi „selecționate", pentru că ele erau mai expuse decît cele sănătoase. Selecția însemna transportarea direct la camera de gazare sau o injecție cu fenol în inimă. Prima oară am auzit vorbindu-se de fenol de la dr. Pasche, care era un membru în mișcarea de rezistență.

Cînd naziștii și-au dezlănțuit selecțiile în masă, era primejdios de stat în spital. De aceea, pe acelea care nu erau așa bolnave le îndemnam să rămînă în barăcile lor. Dar, la început mai ales, prizonierele refuzau să creadă că spitalizarea era folosită împotriva lor ca pretext pentru a le trimite la camera de gazare. Ele își închipuiau în mod naiv că selecțiile făcute în spital și la chemările la apel erau pentru a le transfera în alte lagăre și că bolnavele erau trimise la un spital central.

Înainte ca infirmeria să fie instalată iar eu să fiu în serviciul dr. Klein, într-o zi le-am spus tovarășelor mele de captivitate că ar trebui să se ferească de a-și expune figura bolnavă. În aceeași zi chiar, îl însoțeam pe dr. Klein în turul său medical. Se comporta diferit de ceilalți SS-iști: Nu striga niciodată și afișa maniere alese. O bolnavă îi atrase atenția:

— Noi vă apreciem bunăvoința, *Herr Oberarzt*, și continuă să-i spună că existau în lagăr unii care pretindeau că bolnavii erau trimiși la camera de gazare.

Dr. Klein se prefăcu surprins și îi răspunse:

— Nu aveți de ce să credeți toate prostiile care circulă pe aici. Cine a răspîndit acest zvon?

Am început să tremur. Chiar în dimineața aceea îi spusesem acestei biete ființe realitatea. Din fericire, *blocova* îmi veni în ajutor: își încreți sprîncenele și o strivi literalmente pe flecară cu o privire de gheață.

Bolnava înțelese că o luase gura pe dinainte și bătu imediat în retragere.

— Oh, eu nu știu nimic din toate astea — murmură —. Pe aici se spun lucrurile cele mai absurde.

În celălalt spital al lagărului, la secția *B-3*, se aflau, în august 1944, vreo 6.000 de bolnave, număr considerabil mai mic decît la noi, de 35.000. Pentru cazurile contagioase, secția avea încăperi separate. Așa cum era caracteristic pentru lagărele de concentrare modul irațional în care erau organizate, și această secție, considerabil mai mică, avea o infirmerie de zece ori mai mare decît a noastră, avînd în serviciul ei și cincisprezece medici. Cu toate acestea, condițiile de igienă de acolo erau și mai deplorabile, fiindcă acolo nu existau deloc latrine, numai niște lăzi de lemn în aer liber iar prizonierele erau în văzul SS-iștilor și al deținuților bolnavi.

Cînd aveam cazuri contagioase trebuia să le ducem la secția aceea. Asta ne punea în încurcătură: dacă rămîneam cu cazurile contagioase, riscam să răspîndim boala, iar dacă erau duse la spital, riscau să fie selecționate. Dar ordinele erau stricte, și noi am fi fost aspru pedepsite dacă rămîneam cu cazurile contagioase. În afară de aceasta, dr. Mengele făcea dese incursiuni și controale. Se înțelege de la sine că încălcam ordinele de cîte ori puteam.

Transferul bolnavelor contagioase era un spectacol vrednic de milă. Femeile arzînd de febră o luau pe *Lagerstrasse* cu păturile pe ele. Celelalte le ocoleau ca pe niște leproase. Unele dintre femeile acelea nenorocite erau exilate în *Durchgangszimmer* (sau cameră de trecere), o încăpere de trei metri pe patru, unde zăceau pe podeaua goală. Era o adevărată antecameră a morții. Cele care treceau de ușa aceea, spre nimicirea lor, erau șterse imediat de pe lista de efective și, ca urmare, nu li se mai dădea nimic de mîncare. Astfel, nu le rămînea decît să-și aștepte ultimul drum. În sfîrșit, veneau camioanele „Crucii Roșii" în care bolnavele erau încărcate claie peste grămadă ca sardelele. Protestele erau inutile. Neamțul responsabil cu transportul închidea portiera camionului și se așeza liniștit lîngă șofer. Camionul se îndrepta cu iuțeală spre camera morții. De aceea ne era atît de frică să trimitem cazurile contagioase la „spital".

Sistemul de administrație era complet lipsit de logică. Era uluitor să vezi cît de slabă legătură exista între diferite ordine obișnuite, care urmau unul după altul. Aceasta se datora numai în parte neglijenței. Nemții încercau, după cîte se părea, să deruteze prizonierii pentru a micșora pericolul unei răzvrătiri. Același lucru se întîmpla cu selecțiile. Cîtva timp erau selectate automat o anumită categorie de bolnave, pentru ca într-o zi totul să se schimbe: cele afectate de aceeași boală, cum era difteria de exemplu, puteau fi supuse tratamentului într-o încăpere separată și lăsate în grija medicilor, și ei prizonieri.

De cele mai multe ori era primejdios să ai scarlatină; totuși se întîmpla uneori ca cele care contractaseră boala să fie supuse tratamentului, iar unele ajungeau chiar să se vindece. Atunci erau trimise înapoi la barăcile lor, iar asemenea exemplu le convingea pe celelalte că scarlatina nu însemna condamnarea la moarte în camera de gazare. Dar,

imediat după aceea, măsura respectivă era anulată și înlocuită prin alta. Așadar, cum putea ști cineva ce să creadă?

Oricum ar fi, bolnavele noastre în foarte rare cazuri se mai întorceau de la secția aceea a spitalului; acestea nu au trecut niciodată prin *Durchgangzimmer*, de aceea ele nu știau nimic despre condițiile din antecamera morții. „Spitalul" acela era un spectru al groazei pentru noi toate. Era înconjurat de mister și de umbrele morții.

•

În spitalul acela am fost de față într-o zi la o scenă patetică extraordinară. Una dintre infirmiere, o tînără și drăguță evreică din Ungaria, numită Eva Weiss, contractase scarlatina în timp ce-i îngrijea pe bolnavi. În ziua în care a aflat că era bolnavă, nemții tocmai revocau măsura de tolerare a bolii. Întrucît diagnosticul îi fusese stabilit de către un doctor neamț, biata infirmieră știa că drumul ei la camera de gazare era sigur și că peste puțin va sosi o falsă ambulanță care o va duce la fel ca pe celelalte bolnave selecționate.

Cele care bănuiau adevărul erau în culmea disperării. Încăperea răsuna de plînsete.

— Vă asigur că nu aveți de ce să vă alarmați — le spuse Eva Weiss, care se trăgea tot din Cluj. Vă imaginați lucruri îngrozitoare, dar veți vedea, asta e ceea ce o să se întîmple: vom fi transferate într-un spital mai mare unde ne vor îngriji mult mai bine decît aici. Chiar pot să vă spun unde se află acest spital: în lagărul bătrînilor și al copiilor. Acolo infirmierele sînt în vîrstă. Poate că unele dintre noi o să ne găsim acolo și mamele. După aceea va trebui să ne gîndim cît de fericite sîntem.

— Ca infirmieră — gîndeau bolnavele — trebuie că era bine informată.

Iar cuvintele ei le-au încurajat.

Înainte ca ușa ambulanței să se închidă, celelalte infirmiere i-au spus camaradei lor, Eva, ultimul adio. Tînăra aceea curajoasă, cu calmul său imperturbabil, a știut să le cruțe pe nefericitele ce o însoțeau spre moarte de tortura neliniștii și a spaimei. Dar la ceea ce o fi simțit în sinea ei, în timp ce era dusă la camera de gazare, e mai bine să nici nu ne gîndim.

•

Am văzut, firește, sute de episoade tragice. E imposibil de scris o carte care să le cuprindă pe toate. Unul dintre ele m-a tulburat însă peste măsură.

Ne-a fost adusă la infirmerie, dintr-o baracă apropiată, o tînără grecoaică. În pofida atrofierii sale după boală și a faptului că ajunsese o epavă omenească, își păstra încă frumusețea. N-a putut să răspundă la nici una dintre întrebările noastre, rămînea mută. Noi eram specializate, înainte de toate, în chirurgie și n-am înțeles de ce ne-au trimis-o. Fișa ei medicală arăta că nu avea nevoie de intervenție chirurgicală.

Am supus-o observației. Curînd am descoperit că se comisese o greșeală. Fata aceea ar fi trebuit internată la secția pentru alienați mintali. Ședea aproape tot timpul, imitînd exact mișcările unei filatoare. Din timp în timp, ca și cum ar fi fost istovită de muncă, își pierdea cunoștința. N-o puteam face să-și revină în fire timp de o oră sau două. Apoi, mișca din cap, într-o parte și în alta, își deschidea ochii și ridica brațele, ca și cum se ferea de lovituri în cap.

În ziua următoare am găsit-o moartă. În cursul nopții, își golise salteaua de paie ca s-o „toarcă". În afară de asta, își sfîșiase bluza în bucățele — ca să aibă mai multă materie primă pentru fusul ei imaginar.

Am văzut multe decedate, dar puține chipuri m-au mișcat atît de profund ca acela al tinerei grecoaice. Probabil că fusese folosită la munci forțate, la mașina de filat. Eforturile ei nu i-au adus decît bătăi. A sucombat, căci spaima de tortura bestială și deznădejdea i-au distrus pînă la urmă echilibrul mintal.

CAPITOLUL X

UN NOU MOTIV SĂ TRĂIESC

La infirmeria noastră veneau uneori și bărbați; erau prizonieri care efectuau diferite munci în lagărele de femei. Cînd se întorceau seara la barăcile lor, își găseau infirmeria închisă. Nu puteam refuza să-i tratăm, deși era

strict *verboten* din partea nemților; dar leziunile lor proveneau din accidente de muncă.

Printre acești bolnavi se afla un francez mai în vîrstă, pe care îl voi numi „L". Rana pe care o avea la picior l-a făcut un vizitator permanent al infirmeriei. L. era o persoană încîntătoare și-l primeam cu o adevărată bucurie. În fiecare zi ne aducea vești încurajatoare despre situația militară și politică din Europa. În timp ce noi îi tratam rănile, el ne alina sufletul. Era aproape singura noastră sursă de informații; măcar ne aducea informații reale și nu zvonuri fanteziste.

Din atitudinea temnicerilor noștri nu puteam trage nici o concluzie, fiindcă păreau să considere lagărul drept instituție cu caracter permanent.

Văzut de la Auschwitz-Birkenau, războiul acela sîngeros ni se părea foarte departe și aproape ireal. De altfel, în afară de alarmele aeriene, noi nu aveam experiența războiului. Imediat ce sunau sirenele, curajoșii SS-iști o luau la sănătoasa cu toată iuțeala și fugeau să se ascundă în pădure. Se opreau doar ca să ne întoarcă pe noi în lagăre și să ferece bine porțile. Prizonierele erau expuse pericolului exploziei cu bombe, dar SS-iștii se puneau la adăpost.

Deoarece eu treceam atunci printr-o depresiune nervoasă accentuată, știrile pe care ni le aducea L. erau pentru noi un adevărat suport moral. De cînd am început să lucrez la infirmerie, îmi ameliorasem un pic situația sub aspect material, dar viața mi se părea o povară teribilă. Îmi pierdusem părinții, fiii, iar de soțul meu, unica ființă dintre cei vii a cărei existență mă mai ținea în viață, nu știam nimic. Eram cu gîndul în pragul sinuciderii. Tovarășele mele observau că mă ofileam zi de zi, văzînd cu ochii.

Odată, L. mă luă deoparte și mă dojeni:

— Nu ai dreptul să-ți distrugi viața. Dacă pentru dumneata personal această viață nu te mai atrage deloc, totuși trebuie să-ți continui viața, chiar dacă numai pentru a alina suferințele celor din jur. Locul în care te afli se potrivește perfect pentru a aduce servicii foarte prețioase.

Mă privi în ochi pătrunzător și continuă:

— Desigur, asta nu va fi fără riscuri. Dar, oare, nu viața noastră toată e în pericol cîtă vreme sîntem aici? Esențialul e să avem un scop, un ideal.

Atunci îmi veni mie rîndul să-l privesc drept în ochi.

— Mă pun în serviciul dumitale — i-am răspuns —. Ce trebuie să fac?

— Poți să faci pentru noi două servicii — răspunse el. Întîi: poți să transmiți cu atenție toate știrile pe care ți le aduc. Asta e de cea mai mare importanță pentru a menține la înălțime starea de spirit a prizonierilor. Nu crezi?

Răspîndirea de „zvonuri false" era interzisă de nemți sub pedeapsa cu moartea. Dar ce mai era de adăugat pentru a muri? Eu nici măcar nu mă gîndeam la asta.

— În al doilea rînd — continuă L. —, munca pe care o desfășori face să fii ideală ca factor poștal. Vor începe să-ți aducă pachete și scrisori. Dumneata le vei înmîna potrivit instrucțiunilor pe care le vei primi. Și, nimănui nici un cuvînt, nici măcar la cea mai bună prietenă de-a dumitale; pentru că, dacă te vor prinde, te vor supune interogatoriului, și nu vrem să existe nici un martor împotriva dumitale. Nu toți sînt capabili să suporte tortura. Crezi că ești atît de tare ca să înduri torturile lor?

Am rămas tăcută. Ar putea exista, oare, suferințe mai mari de îndurat?

— Voi căuta să fiu tare.

— Rămase îngîndurat, apoi adăugă:

— Încă ceva. Trebuie să observăm tot ceea ce se întîmplă aici. Mai tîrziu vom scrie tot ceea ce am trăit. După ce se va termina războiul, lumea va trebui să afle despre asta. Trebuie să se facă public adevărul.

Din acel moment, aveam un nou motiv să trăiesc. Eram membră a mișcării de rezistență.

După întrevederea aceea, am avut ocazia să întîlnesc și alți membri ai Rezistenței. Ne limitam relațiile la munca noastră și nici măcar nu ne întrebam unul pe altul cum ne cheamă. Se proceda așa din precauție, pentru a evita să ne trădăm reciproc, în cazul în care ne-ar fi capturat și ne-ar fi supus torturilor. Prin aceste noi relații am aflat, în sfîrșit, mai multe amănunte despre camera de gazare și crematorii.

*

La început, condamnații la moarte în Birkenau erau împușcați în pădurea din Braezinsky sau erau gazați în infama casă albă din lagăr. Cadavrele erau incinerate într-o groapă. După anul 1941, s-au pus în funcțiune patru cre-

matorii, iar „randamentul" acestei imense instalații de exterminare s-a mărit considerabil.

În prima perioadă, erau trimiși la crematoriu și evrei și neevrei, deopotrivă, fără nici un fel de favoritism. Începînd din iunie 1943, camera de gazare și crematoriile erau rezervate exclusiv evreilor și țiganilor. Poate din greșeală sau din vreo pedeapsă specială, arienii nu erau trimiși acolo; în general, aceștia erau executați prin împușcare, prin spînzurare sau prin injectare cu otravă.

Dintre cele patru unități destinate crematoriului din Birkenau două erau enorme și înghițeau un extraordinar de mare număr de cadavre. Celelalte două erau mai mici. Fiecare unitate consta dintr-un cuptor, un vestiar mare și o cameră de gazare.

Deasupra fiecărei unități se înălța un coș înalt, alimentat, în general, de nouă focuri. Cele patru cuptoare erau încălzite de un total de 30 de focuri. Fiecare cuptor avea niște guri uriașe, ceea ce însemna că existau acolo 120 de guri și în fiecare dintre ele încăpeau deodată trei cadavre. Cu alte cuvinte, la fiecare operațiune puteau fi arse 360 de cadavre. Pentru „scopul producției" naziste acesta era doar începutul.

Trei sute șaizeci de cadavre la fiecare jumătate de oră — acesta era timpul necesar pentru a reduce trupul uman la cenușă —, rezultau 720 pe oră, adică 17.280 de cadavre la fiecare douăzeci și patru de ore. Și cuptoarele funcționau cu efect ucigător zi și noapte.

Dar asta nu era totul. Mai trebuie reamintite gropile morții în care puteau fi nimicite zilnic alte 8.000 de cadavre. În cifră rotundă, se încinerau pe zi vreo 24.000 de cadavre. Admirabil record de producție... unul care spune mult despre industria nemțească!

Cînd eram încă în lagărul de concentrare, am reușit să obțin statistici foarte amănunțite privind numărul de convoaie care au sosit în Auschwitz-Birkenau în anii 1942 și 1943. Astăzi, aliații cunosc numărul exact al acestor contingente, fiindcă aceste cifre au fost în multe rînduri atestate prin martori în cursul proceselor contra criminalilor de război. Am să dau cîteva exemple.

În februarie 1943, soseau zilnic la Birkenau cîte două sau trei trenuri, fiecare avînd între treizeci și cincizeci de vagoane. Cu aceste transporturi soseau un număr uriaș de evrei și alți numeroși dușmani ai regimului nazist, prizo-

nieri politici de toate naționalitățile, criminali de rînd, precum și un considerabil număr de ruși prizonieri de război. Totuși, specialitatea supremă la Auschwitz-Birkenau era exterminarea evreilor din Europa, care, potrivit ideologiei naziste, constituiau elementul indezirabil prin excelență. Sute de mii de israeliți erau arși în cuptoarele crematoriilor.

Cîteodată, cuptoarele aveau atît de mult de lucru, încît nu puteau arde în douăzeci și patru de ore toate cadavrele adunate într-o zi obișnuită de muncă. Atunci, nemții le ardeau în „gropile morții". Acestea erau niște tranșee lungi de peste cincizeci de metri și late de patru metri, prevăzute cu un foarte abil sistem de drenare care lăsa să se scurgă grăsimea trupurilor arse.

A fost o vreme cînd trenurile soseau în număr și mai mare. În anul 1943 au fost transportați la Birkenau 47.000 de evrei greci. Dintre aceștia, 39.000 au fost executați imediat. Ceilalți au fost băgați în lagăr dar au murit ca muștele pentru că n-au putut să se adapteze la climă. Cei care au murit de frig și de privațiuni în cel mai mare număr au fost grecii și italienii, probabil și pentru că, dintre toți cîți soseau, ei au fost cel mai prost hrăniți. În anul 1944 a venit rîndul evreilor unguri și peste o jumătate de milion au fost exterminați.

Dețin cifrele corespunzătoare numai pentru mai, iunie și iulie 1944. Doctorul francez Pasche, medic al *Sonderkommando*-ului de la crematoriu, fiind într-un loc în care putea culege informații statistice privind gradul de exterminare, mi-a procurat datele pe care le public în continuare:

Mai, 1944	360.000
Iunie, 1944	512.000
De la 1 la 26 iulie 1944	442.000
	1.314.000

În mai puțin de un trimestru, naziștii lichidaseră la Auschwitz-Birkenau peste 1.300.000 de persoane.

*

Am avut multe ocazii să asist la sosirea transporturilor cu deportați. Într-o zi am fost trimisă împreună cu alte trei deținute după pături pentru infirmerie. Cînd am ajuns la gară, tocmai intra pe șine un tren. Vagoanele de vite erau

golite de ființele umane strivite și înfometate, care făcuseră drumul laolaltă, cîte o sută în fiecare vagon. Din acea nefericită mulțime de oameni țișneau strigăte sfîșietoare în toate limbile din Europa: în franceză, în română, în poloneză, în cehă, în olandeză, în greacă, în spaniolă, în italiană — și cine știe în mai cîte?

— Apă! Apă! Ceva de băut!

Atunci cînd am sosit eu, la fel ca și ei, am privit totul cu o umbră de neîncredere și nu puteam să-mi dau seama de amănunte, abia puteam să-mi cred ochilor ceea ce vedeam, dar cu timpul am învățat să interpretez totul. Am recunoscut pe cîțiva șefi SS-iști. Am identificat pe infamul Krammer, pe care ziarele aveau să-l numească „bestia din Belsen", a cărui statură de matahală domina întreaga scenă. Masca lui de gheață sub părul tufos supraveghea deportații cu o expresie nemiloasă și sfredelitoare. M-am cutremurat văzîndu-l cum se uita la ei ca cineva care-și fixează ochii asupra unei cobre. Nu voi uita niciodată zîmbetul lui discret plin de satisfacție la vederea acelei mase umane atît de reprimată și lăsată cu totul la cheremul lui.

În timp ce deportații erau debarcați din vagoane, orchestra lagărului, formată din deținuți cu haine de pușcărieși, intona cîntece vesele pentru a da „bun venit" noilor sosiți. Camera de gazare aștepta, dar victimele trebuiau mai întîi calmate. Selecțiile care se făceau în gară erau făcute de regulă în ritm de tangouri languroase, de numere de jazz și de cîntece populare.

Deoparte, autocamionul-ambulanță aștepta să-i ducă pe bolnavi și pe bătrîni. Am vorbit mai sus cum se făcea prima selecție: bătrînii, bolnavii și copiii sub doisprezece sau paisprezece ani erau trimiși la stînga iar restul la dreapta. La stînga voia să zică camera de gazare și crematoriul din Birkenau iar la dreapta detenție „temporară" la Auschwitz.

Totul trebuia să se facă „cum se cuvine" în acea lugubră ceremonie. Chiar și trupele SS urmăreau cu atenție regulile jocului. Erau interesați să evite incidente. Cu tactica aceea erau de ajuns cîțiva gardieni pentru a menține ordinea între miile de condamnați.

Despărțirile dădeau prilej la episoade dramatice dar naziștii știau să rezolve problema cu abilitate. Cînd o tînără insista că nu vroia să se despartă de bătrîna sa mamă, ei interveneau și o lăsau pe deportată să se reunească cu per-

soana de care nu vroia să se separe. Astfel, amîndouă treceau în grupul din stînga — destinat morții.

După aceea, tot în sunetele muzicii — nu pot să nu amintesc de Pied Piper din legendă —, cele două cortegii își începeau procesiunea.

În vremea aceasta, deținuții de serviciu adunau bagajele, iar deportații încă mai credeau că le vor găsi după ce vor ajunge la destinație. Alți deținuți îi duceau pe bolnavi în ambulanțele „Crucii Roșii". Îi tratau cu blîndețe numai pînă ce convoaiele se pierdeau din vedere, dar, imediat după aceea, comportamentul acestor sclavi ai SS-iștilor se schimba complet. Îi împingeau pe bolnavi cu brutalitate în camioane de gunoi, ca pe niște saci de cartofi, fiindcă ambulanțele erau deja ticsite. După ce toată lumea era băgată înăuntru, camionul o pornea spre cuptoarele crematoriilor, între gemetele și strigătele pline de groază ale prizonierilor.

Datorită dovezii directe pe care am obținut-o de la dr. Pasche și de la alți membri ai rezistenței pot reconstitui ultimele ceasuri de viață ale acelora care erau încolonați la stînga.

În ritmul sunetelor atrăgătoare, interpretate de muzicanți deținuți cu ochii vărsînd șiroaie de lacrimi, convoiul de condamnați se îndrepta către Birkenau. Din fericire, nu erau conștienți de soarta ce-i aștepta. Cînd au văzut grupul de construcții de cărămidă roșie, care se zărea în față, au crezut că acolo era un spital. Gardienii SS care îi escortau se purtau cu o „corectitudine" ireproșabilă. Nu așa politicoși erau în relațiile cu selecționații din lagăr, față de care nu aveau nevoie să se poarte cu mănuși; dar noii sosiți trebuiau tratați cum se cuvine pînă la sfîrșit.

Osîndiții erau conduși într-un lung viaduct subteran numit „Sector B", care semăna cu culoarul unei băi comune. Puteau fi introduși acolo pînă la două mii de oameni. „Directorul Băii", în bluză albă, împărțea prosoape și săpun — un detaliu în plus pentru înșelăciunea aceea teribilă. Încrezători, prizonierii se dezbrăcau de tot ce aveau pe ei și își lăsau obiectele pe o masă enormă. Sub agățătorile de haine se aflau tăbliță pe care scria în toate limbile europene: „Dacă doriți să vă găsiți lucrurile la plecare, vă rugăm să rețineți numărul cuiernului dumneavoastră."

„Baia" pentru care erau pregătiți condamnații nu era altceva decît camera de gazare, care se afla la dreapta acelui

enorm coridor sau vestiar. Încăperea era prevăzută cu o mulțime de dușuri la vederea cărora deportații cîștigau un sentiment de încredere. Dar dușurile nu funcționau iar din robinete nici nu curgea apă.

Imediat ce condamnații umpleau mica și îngusta cameră de gazare, naziștii isprăveau cu farsa, își lepădau masca. Acum victimele nu mai puteau scăpa și nici opune vreo rezistență.

Erau uneori situații cînd condamnații la moarte, preveniți parcă de un al șaptelea simț, dădeau înapoi în fața ușii, dar nemții îi împingeau înăuntru cu violență fără a șovăi să-și descarce pistoalele asupra mulțimii.

Încăperea era umplută cu un cît mai mare număr posibil de oameni. Dacă vreun copil sau doi rămîneau pe dinafară, atunci erau azvîrliți înăuntru peste capetele adulților. Apoi, ușa masivă se închidea ca lespedea unui mormînt.

Înăuntrul camerei de gazare aveau loc scene cutremurătoare pe care acele biete ființe umane nici chiar atunci nu le-ar fi putut bănui. Nemții nu dădeau drumul la gaz imediat. Așteptau. Experții în gazare observaseră că mai întîi trebuia să crească temperatura camerei cu cîteva grade. Căldura emanată de mulțimea umană ușura acțiunea gazului. Pe măsură ce temperatura se ridica, aerul devenea tot mai înăbușitor. Mulți dintre condamnați au murit, după cîte am înțeles, înainte să fie deschise robinetele de gaz.

În plafonul încăperii se afla un ochi de geam patrat, cu grilă și acoperit cu sticlă. La momentul hotărît, un gardian SS, echipat cu o mască de gaze, deschidea ferestruica și slobozea un cilindru cu „Cyclon-B", un gaz preparat în Dessau pe bază de hidrat de cianură.

Se spunea că Cyclonul-B avea un efect devastator. Dar nu întotdeauna se întîmpla așa, probabil pentru că, existînd acolo un atît de mare număr de oameni de lichidat, nemții mai și economiseau din gaz. În afară de asta, poate că unii condamnați au avut o puternică rezistență organică. În orice caz, existau de multe ori supraviețuitori, dar naziștii nu aveau milă; pe muribunzii încă respirînd îi cărau la crematorii și îi împingeau în cuptoare.

Potrivit mărturiilor vechilor deținuți din Birkenau, la inaugurarea crematoriului și a camerelor de gazare au fost prezente numeroase căpetenii de frunte ale nazismului,

mulți politicieni și alții. Ei și-au exprimat admirația pentru capacitatea funcțională a acelui uriaș sistem de exterminare. În chiar ziua inaugurării au fost uciși 12.000 de evrei polonezi, ceea ce nu însemna mare lucru pentru *Moloch*[1]-ul nazist.

*

Nemții lăsau în viață de fiecare dată cîteva mii de deportați, dar numai cu scopul de a ușura exterminarea altor milioane. Pe aceste victime le obligau să comită cele mai josnice acțiuni. Făceau parte din *Sonderkommando;* vreo trei sau patru sute deserveau cîte un crematoriu. Sarcina lor era să-i împingă pe osîndiți înăuntrul camerei de gazare; după ce omorul în masă era săvîrșit, ei trebuiau să deschidă ușile și să scoată cadavrele. Pentru anumite treburi erau preferați medicii și dentiștii, aceștia din urmă pentru a smulge din gura cadavrelor dantura falsă și a recupera materialele prețioase din care era făcută. Pe lîngă aceasta, membrii *Sonderkommando*-ului trebuiau să taie părul victimelor, ceea ce presupunea încă un cîștig pentru economia național-socialistă.

Doctorul Pasche, ce fusese înrolat cu forța în *Sonderkommando*, a fost cel care mi-a furnizat datele privind activitatea zilnică a personalului de la crematoriu. Oricît de paradoxal ar părea — iar acesta nu era unicul paradox existent în lagărul de concentrare —, dar nemții aveau un medic special pentru îngrijirea sclavilor cuprinși în fabrica de exterminare. Dr. Pasche desfășura o muncă activă în mișcarea de rezistență și aducea statisticile în fiecare zi cu prețul vieții sale. El comunica datele obținute numai cîtorva persoane, de care era absolut sigur, în speranța că într-o bună zi datele respective vor fi aduse la cunoștința întregii lumi. Dr. Pasche nu-și făcea nici o iluzie cu privire la soarta ce-l aștepta. Și, într-adevăr, a fost lichidat mult înainte de eliberarea Auschwitz-ului.

Din declarațiile martorilor oculari ne putem imagina tabloul pe care îl oferea camera de gazare după închiderea ușilor. În timpul chinurilor, a agoniei, osîndiții încercau să se cațere unii peste alții, înfigîndu-și unghiile în carnea vecinilor lor. De regulă, cadavrele erau atît de strîns încleștate și de încolăcite laolaltă, încît era imposibil să fie sepa-

1 (engl.) șopîrlă ghimpoasă (n.n.).

rate. Pentru a le putea scoate, tehnicienii nemți inventară niște prăjini speciale prevăzute la un capăt cu gheară pe care o înfigeau în carnea cadavrelor.

După scoaterea din camera de gazare, cadavrele erau cărate la crematoriu. Am arătat mai sus că nu rare erau cazurile în care victimele se mai aflau în viață. Dar ele erau tratate ca și cadavre, fiind introduse în cuptoare laolaltă cu morții.

Trupurile umane erau ridicate cu o macara și aruncate în cuptoare, dar mai întîi erau sortate: în față puneau copiii, pentru a-i folosi de tăciuni; apoi urmau trupurile vlăguite și la urmă cele mai robuste.

În vremea aceasta, „serviciul de recuperare" funcționa fără încetare. Dentiștii smulgeau din gura cadavrelor dinturile metalice, punțile, coroanele și plăcile. Alți funcționari ai *Sonderkommando*-ului scoteau inelele din degete, fiindcă, în ciuda controlului făcut cu rigurozitate, unii prizonieri rămăseseră cu ele, iar nemții nu vroiau să le scape nimic din ceea ce era de valoare.

„Supraoamenii" nordici știau să profite de orice. Adunau și grăsimea umană în niște butoaie enorme. Nu era deloc de mirare că săpunul din lagăr avea un miros atît de ciudat, și nici faptul că prizonierii suspectau uneori aspectul unor bucăți de salam! Pînă și cenușa cadavrelor era folosită ca îngrășămînt la fermele agricole și la grădinile învecinate. „Surplusul" era azvîrlit în Vistula. Apele acestui fluviu au dus cu ele resturile a milioane de nefericiți deportați.

Munca din *Sonderkommando* era într-adevăr cea mai grea și mai respingătoare. Existau două ture de cîte douăsprezece ore fiecare. Personalul încadrat acolo era cazat într-o zonă specială a lagărului iar contactul cu ceilalți deținuți îi era strict interzis. Uneori, drept pedeapsă, nu i se permitea nici măcar să se întoarcă în lagăr, ci era obligat să locuiască chiar în clădirea în care se aflau crematoriile. Acolo căldura prisosea. Dar ce loc îngrozitor pentru masă și odihnă!

Viața membrilor din *Sonderkommando* era cu adevărat infernală. Mulți dintre ei au înnebunit. Adeseori, un soț era silit să-și ardă propria soție; un tată pe propriii lui copii; un fiu pe părinții lui; un frate pe sora lui.

La capătul a trei sau patru luni în infernul acela, lucrătorii din *Sonderkommando* vedeau că le vine și lor rîndul. Nemții îi includeau și pe ei pe listă. Piereau în camera

de gazare, iar apoi erau arşi de aceia care erau aduşi să le ocupe locurile. Cu toate că personalul se schimba, fabrica de exterminare nu-şi înceta producţia!

*

Aşadar, aveam două motive să trăiesc: unul, ca să activez în mişcarea de rezistenţă şi să ajut cît voi putea să mă menţin pe picioare; al doilea, să sper şi să mă rog ca să vină ziua aceea în care să pot fi liberă şi în care să pot spune întregii lumi: asta e ceea ce am văzut cu propriii mei ochi! Nu trebuia să admitem ca să se mai repete vreodată!

CAPITOLUL XI

„CANADÁ"

Exista în Auschwitz-Birkenau o clădire căreia din anumite motive noi i-am zis „Canadá". Între zidurile ei se depozitau hainele şi restul obiectelor luate de la deportaţi de cum soseau în gară, sau cînd erau mînaţi la duşuri ori în vestiarul crematoriului.

„Canadá" cuprindea o bogăţie imensă deoarece nemţii îi încurajaseră pe deportaţi să aducă cu ei obiecte de valoare. Nu anunţaseră ei, oare, în multe dintre oraşele ocupate, că „nu era împotriva ordinelor" să-şi aducă cu ei obiecte personale? Această invitaţie indirectă a fost mult mai eficace decît dacă li s-ar fi sugerat victimelor să-şi aducă bijuteriile. De altfel, mulţi deportaţi au cărat cu ei cît au putut în speranţa că, în schimbul obiectelor lor valoroase, se vor putea bucura de anumite privilegii.

În bagaje se afla cîte un pic din toate: tutun, jachete îmblănite, şuncă afumată, pînă şi maşini de cusut. Ce strașnică recoltă pentru serviciul de recuperare al lagărului!

La Canadá se aflau specialişti care nu aveau altă ocupaţie decît descusutul căptuşelilor, dezlipirea încălţămintei, făcute cu scopul de a găsi tezaurele ascunse. Procedeul trebuie să fi dat nemţilor rezultate bune de vreme ce pentru această îndeletnicire ei au desemnat un întreg contin-

gent de oameni alcătuit din 1.200 de bărbați și 2.000 de femei. În fiecare săptămînă plecau din Auschwitz spre Germania trenuri încărcate cu lucruri adunate de la deportați prin serviciul de recuperare de la Canadá.

La mulțimea de obiecte jefuite de la deportați și sustrase din bagajele lor se adăuga și părul victimelor, provenit prin tunderea celor vii și de la cadavre. Dintre articolele depozitate la Canadá cel mai dureros m-a impresionat șirul de trăsurici pentru copii, care m-au dus cu gîndul la toți acei nefericiți copilași uciși de naziști. Una dintre secțiile întotdeauna bine aprovizionate era aceea destinată ghetuțelor de copii și jucăriilor.

A aparține personalului de la Canadá sau a fi asociat cu kapii ei era un mare privilegiu pentru deținuți. Acești „funcționari" aveau numeroase prilejuri să fure și profitau de ele cît puteau, în ciuda amenințărilor cu pedepse severe. Însă regulile nu se aplicau ofițerilor SS, care făceau deseori inspecții la Canadá de unde își luau, ca amintire, cîteva diamante într-un aparat fotografic sau în vreo tabacheră.

Mulți din compania Canadá furau cu speranța că își vor putea răscumpăra libertatea. Datorită mituirilor de acest fel au avut loc multe evadări cînd mă aflam în lagăr. De regulă, fugarii eșuau. Nemții acceptau cu dragă inimă tot ceea ce li se oferea, dar, în loc să le înlesnească fuga, găseau că era mai plăcut să-și împuște clienții.

Obiectele furate de la Canadá erau comercializate ulterior la bursa neagră.

*

În ciuda ferocelor măsuri disciplinare, exista în lagăr un foarte activ comerț clandestin. Prețurile se fixau în funcție de raritatea articolelor, de puținătatea rațiilor și, firește, în funcție de riscurile pe care le presupunea obținerea articolului în chestiune. Prin urmare, nu trebuie să ne mire că circa 0,500 kg de margarină costa 250 de mărci-aur sau, aproximativ, 100 de dolari; un kg de unt, 500 de mărci; un kg de carne, 1.000 de mărci. O țigară costa 7 mărci iar prețul unui fum de țigară era supus fluctuațiilor.

E limpede că numai cîțiva își puteau permite aceste luxuri, numai meschinii funcționari sau lucrători de la Canadá dispuneau de mijloace. Pentru a putea schimba obiectele de preț pe bani sau pe articole rare ei luau legătura

cu cei care lucrau în afara incintei lagărului sau chiar cu gardienii. În aceste duble schimburi pierdeau mult; uneori o bijuterie de mare preț era schimbată pe o butelie de vin obișnuit.

La trafic contribuia și personalul de la bucătărie. Spre deosebire de prizonierii comuni, și acesta făcea parte dintre privilegiați. La bucătărie se mînca mai bine și, pe lîngă aceasta, toți care lucrau acolo puteau să-și facă rost de haine mai bune prin sistemul de schimb, cu alte obiecte sau în natură. Alimentele furate erau schimbate pe încălțăminte sau pe jachete vechi. În fiecare seară, între orele cinci și șapte, funcționa în afara unor barăci un susținut comerț clandestin.

Acest tip de trafic în natură era rezultatul firesc al condițiilor de lagăr în care trăiam. Era greu să i te sustragi. Eu mi-am plătit cu rația de pîine pe opt zile un material de care aveam nevoie ca să-mi fac o bluză de infirmieră. Și, pe lîngă aceasta, a trebuit să-mi sacrific și trei supe ca să mi-o coasă. Hrană sau îmbrăcăminte? era veșnica dilemă în care ne aflam.

•

Acel soi de comerț clandestin mă determină să vorbesc despre „Lagărul pentru cehi", care, vreme de mai multe luni, a fost o bogată sursă pentru îmbrăcăminte. După cîteva scurte tratative, prizonierele din lagărul nostru își aruncau rațiile de margarină sau de pîine peste gardul de sîrmă ghimpată în lagărul cu cehi. Cehoaicele le aruncau în schimb obiecte de îmbrăcăminte. Schimbul era foarte riscant; dacă apărea vreun gardian, putea să le împuște; sau haina primită în schimb putea rămîne agățată în sîrmele ghimpate. Dar, vorba proverbului, „Cine nu riscă, nu cîștigă".

Cărui fapt se datora că, cehoaicele erau mai bogate decît noi în îmbrăcăminte? Ori era vorba de un capriciu sau de neglijența administrației ori, poate, după cum se șoptea, aceasta se datora intervenției energice din partea unor persoane influente din Cehoslovacia.

La începutul verii anului 1943, un transport cu cehi a fost scutit de toate formalitățile de rigoare: n-au existat selecții, nici confiscări de bagaje, nici tunderea părului. În afară de asta, bărbații au fost scutiți de muncile forțate iar familiile au rămas împreună, ceea ce era un privilegiu

nemaiîntîlnit în Birkenau. Pentru copiii lor a fost înființată un fel de școală. Cehii erau singurii care, o anumită perioadă cel puțin, primeau în mod regulat pachete de la casele lor. Ei aveau, în mod oficial, permisiunea de a cere orice fel de obiecte de folosință, mai ales lînă de împletit, din care confecționau haine călduroase fie pentru uzul lor personal fie pentru a face cu ele schimb.

Dar privilegiile acelea aveau să dureze scurtă vreme. După șase luni, tratamentul de favorizat a luat sfîrșit. Într-una din zile, cehii au aflat că naziștii se pregăteau să-i lichideze. Imediat au decis să se răscoale. Dar conspirația a fost descoperită. În ultimul moment, liderul răscoalei, un profesor din Praga, a fost otrăvit. Cu rezolvarea situației s-a angajat *Lageraelteste*, un criminal neîndurător și bestial. În seara următoare li s-a distribuit cehilor mai multe cărți poștale ca să-și informeze rudeniile apropiate, cum că erau sănătoși și să le mai ceară în plus cîteva pachete. Cîteva ceasuri mai tîrziu, tineri și bătrîni, sănătoși și bolnavi, toți au fost exterminați.

N-a trecut mult timp și alți cehi au fost duși acolo, ca să umple lagărul cu ei.

Am avut ocazie să comunic cu contingentul de cehi din al doilea transport. Și aceștia au fost bine tratați, la început, cu excepția hranei care era îngrozitoare. Copilașii lor flămînzi se învîrteau pe lîngă rețeaua de sîrmă ca puii de animale în speranța că cineva le va arunca vreun rest de mîncare sau vreo bucățică de pîine.

Într-o zi, a circulat zvonul că cehii din al doilea transport fuseseră lichidați. Întîi au fost duși bărbații, apoi femeile tinere. Cei care au rămas, adică copiii și bătrînii, nu-și făceau iluzii. Începură să schimbe ceea ce mai aveau pe o rămășiță de pîine sau de margarină. Vroiau cel puțin să moară sătui.

În după-amiaza aceea, un băiat ceh îndrăgostit de o tînără *Vertreterin* din lagărul nostru își lua rămas bun de la ea prin gardul de sîrmă ghimpată ce ne separa de ei.

— Cînd vei vedea în revărsat de zori primele vîlvătăi ieșind din crematoriu — îi șoptea el —, să știi că acelea vor fi un bun rămas din partea mea pentru tine.

Fata leșină. El se uita la ea prin rețeaua de sîrmă cu ochii scăldați în lacrimi. Am ajutat-o noi să-și revină.

— Draga mea — continuă băiatul —, am un diamant pe care-l ținusem ca dar pentru tine. L-am sustras cînd

lucram la Canadá". Acum, însă, voi încerca să-l schimb pe învoirea de a putea trece în lagărul tău, ca să fiu cu tine înainte de a-mi da sufletul.

Cumva, problema s-a rezolvat, iar băiatul a reușit să treacă dincolo de gard: Toată lumea știa că sfîrșitul cehilor se apropia: momentul putea fi ziua următoare sau, poate, numai peste cîteva ceasuri. *Blocova* lăsă tînăra pereche în camera ei. Celelalte deținute se postară pe afară, să observe dacă apărea vreun neamț pe neașteptate.

În cursul obișnuitului apel de seară, cehii au fost obligați să-și predea încălțămintea. Acela era un indiciu neînșelător. Mai tîrziu, după ce s-a întunecat, au sosit în lagăr cîteva camioane de gunoi. Toți cîți se mai aflau în lagărul pentru cehi au fost siliți să intre în ele. Cîțiva au încercat să opună rezistență, dar gardienii SS îi băteau sau îi apucau de la distanță cu cangele prevăzute la capăt cu gheare de fier.

Lipite de pereții infirmeriei, asistam la scena aceea îngrozitoare. Micuța *Vertreterin* se uita cum îl băgau cu violență în autocamion pe iubitul ei ceh. Revărsatul zorilor ne-a găsit tremurînd pe lîngă pereți; ultimele autocamioane se puseseră și ele în mișcare. Privirile noastre urmăreau traiectoria fumului ce ieșea din crematorii — erau resturile bieților noștri vecini.

În cursul nopții, părul tinerei *Vertreterin* a albit complet.

Primele raze de soare, împrăștiate pe solul lagărului pentru cehi, dădură la iveală cîteva lucruri părăsite: un colț de pîine, o păpușă din cîrpe și cîteva obiecte de îmbrăcăminte. Atît a mai rămas dintr-un sat cehesc cu 8.000 de suflete ce avuseseră o atît de scurtă viață.

CAPITOLUL XII

DEPOZITUL DE CADAVRE

Deși munca mea ținea de infirmerie, cîtva timp a trebuit să car și cadavre din spital. Ca și cum aceasta nu era de ajuns, mai trebuia să și spălăm cadavrele — treabă

oribilă fiindcă ele aparţineau acelora care înainte ne fuseseră paciente; şi, în afară de asta, aprovizionarea noastră cu apă era foarte limitată, ca să-i spălăm chiar şi pe cei vii, şi cu atît mai puţin pe cei morţi. După ce făceam această treabă, trebuia să-i aruncăm pe morţi peste un morman de cadavre putrezite. La urmă, cînd terminam, nu aveam cu ce să ne dezinfectăm sau să ne spălăm cel puţin pe mîini.

Munca aceea o făceam cîte două. Întindeam cadavrele pe nişte tărgi şi le transportam, sub supravegherea nemţilor, la morgă, aflată cale de o jumătate de oră de la spital. Lucrul acela, care ar fi fost anevoios chiar şi pentru bărbaţi, ne istovea. Gardienii SS nu ne lăsau nici o clipă să respirăm, însă lipsa de umanitate era ceva firesc în Birkenau.

La intrarea în depozit puneam tărgile jos şi căram morţii înăuntru, îngrămădindu-i, pur şi simplu, peste cellalţi. Asudam foarte tare de oboseală, dar nu îndrăzneam să ne ştergem faţa cu mîinile infectate.

Dintre toate muncile înfiorătoare pe care am fost silită să le fac, aceasta mi-a lăsat cea mai macabră amintire. Nu doresc să mai vin cu amănunte pentru a descrie cum ne loveam de grămada de trupuri omeneşti în putrefacţie, dintre care multe aparţineau unora ce sfîrşiseră în urma unor boli groaznice. Încă mă întreb de unde am putut avea forţa necesară ca să rezist la o astfel de muncă. Nici măcar o dată n-am leşinat, cum se întîmpla cu atîtea camarade de-ale mele.

La transportarea cadavrelor am fost multă vreme ajutată de o fată, ce fusese studentă la Varşovia. Eram foarte des bătute pentru că nemţii ne acuzau că nu ne făceam datoria cu sîrguinţă şi că ne mişcam prea încet în acel „marş funerar". Şi zbierau:

— Căraţi mai iute aceste *Scheiss-Stucke!* — cum le ziceau ei la cadavre. Şi, în timp ce ne zoreau, ne loveau cu ciomegele.

Tînăra poloneză era dominată de un singur simţămînt: dragostea pentru mama ei. Era tema principală a discuţiilor sale. Cînd vorbea despre ea, îmi mărturisea:

— Stă ascunsă în munţi. Nemţii niciodată n-or s-o găsească.

Dar, într-o zi, cînd am intrat cu ea în depozitul de cadavre, a izbucnit într-un rîs isteric. A trebuit să o scot de acolo înainte s-o observe nemţii. Tocmai descoperise prin-

tre cadavre trupul dragei sale mame, de care era atît de sigură că trăiește.

După aspectul cadavrelor din depozit puteam determina ce fel de deformațiuni fizice producea viața în lagărul de concentrare. Chiar după puțin timp de ședere acolo, prizonierii arătau ca niște schelete; pierduseră între 50—60% din greutatea normală și se micșoraseră în statură. Pare incredibil, dar cadavrele lor nu treceau de treizeci sau treizeci și ceva de kilograme. Alte trupuri erau umflate anormal, din același motiv: malnutriția.

La femei, obezitatea era provocată adesea de dificultăți menstruale. După ce Auschwitz-ul a fost eliberat, un profesor din Moscova, care făcuse multe observații științifice în timpul autopsiilor, a conchis că 90% dintre prizoniere arătau o evidentă ofilire a ovarelor. De asemeni, dismenoreea era aproape un fenomen general. Nu e acesta momentul potrivit pentru explicații științifice, dar trebuie să adaug că unul dintre factorii care contribuiau la toate acestea era permanenta spaimă în care trăiam.

Misteriosul praf cu care nemții ne condimentau mîncarea era, probabil, una din cauzele pentru care ni s-a întrerupt ciclul menstrual. Personal, nu am reușit să fac rost de proba de care aveam nevoie pentru a demonstra că nemții diluau în hrana noastră substanțe chimice cu scopul de a ne atrofia reacțiile fiziologice. Oricum ar fi dar, în majoritatea cazurilor, acele *Lageraelteste, Blocovas, Stubendients,* precum și angajatele de la bucătărie — dintre care nici una nu mînca mîncarea obișnuită din lagăr —, nu sufereau de tulburări menstruale.

Într-adevăr, am motive temeinice să cred că nemții ne otrăveau cu praful lor misterios. Odată, am discutat cu o prizonieră care lucra la bucătărie. Mi-a confirmat că aveau ordin să amestece substanța aceea chimică în toate alimentele pe care ni le dădeau.

— E tot una, dă-mi un pic din praful acela — am rugat-o —. Dacă vreodată am să scap de aici, am să aduc încă o dovadă contra lor.

— Nu am deloc — îmi spuse ea —. Numai SS-ista, ea personal, îl amestecă în mîncarea preparată. Nimănui altcuiva nu îi este permis să se apropie de praful acela.

Era uluitor să vezi cum, în decurs de numai cîteva săptămîni, se schimba aspectul fizic al femeilor deportate în lagărul de concentrare; își pierdeau vitalitatea, mișcările

le deveneau mai încete, erau mai apatice; păşeau cu călciele întoarse înăuntru. Iarna, muşchii aductori li se contractau din cauza frigului, accentuîndu-le şi mai mult înfăţişarea anormală.

În multe cazuri, prizonierele dădeau semne de tulburări mintale; îşi pierdeau memoria şi capacitatea de concentrare. Stăteau ore întregi privind în gol, fără a da nici cel mai mic semn de viaţă. Pînă la urmă, deveneau total indiferente faţă de soarta lor şi se lăsau duse la camera de gazare într-o stare de pasivitate absolută. Această îndobitocire uşura, desigur, treburile plănuite de nazişti.

*

Niciodată n-am ştiut dacă era mai greu să sap gropi lîngă crematoriu ori să muncesc în staţia gării unde trebuia să adunăm gunoaiele lăsate de fiecare convoi. Adunam gunoaiele în saci mari. Erau ziare din toate ţările, cutii de sardele, sticle sparte, jucării, linguri. De multe ori trebuia să cărăm bagajele de la gară pînă la „Canadá" unde se adunau în nişte grămezi mari cît munţii.

Obligaţia mea era să duc genţile la deţinutele care le sortau şi clasificau conţinutul: cămăşile la grămada cu cămăşi, jucăriile la grămada cu jucării, iar rămăşiţele la grămada de gunoi.

Cîteodată trebuia să deschidem o sărăcăcioasă şi murdară cutie de carton legată cu sfoară. Uneori dădeam peste valize de piele, scumpe. Bogăţia şi sărăcia din întreaga Europă îşi dădeau întîlnire la Birkenau.

În cutiile de carton puteau fi găsiţi uneori nişte pesmeţi uscaţi şi vechi, înfăşuraţi în hîrtie de ziar. Cîteva deportate îşi aduseseră cu ele carne măcinată; mirosul putred umplea încăperea. Dar, pînă şi pesmeţii aceia uscaţi şi chiftelele acelea scîrboase ne trezeau pofta de mîncare.

Cînd săpam aproape de crematoriu, auzeam ultimele strigăte ale celor care erau băgaţi în camera de gazare.

Cînd lucram lîngă staţia de cale ferată, era pentru noi un chin să auzim ce discutau fiinţele acelea naive recent sosite. La coborîrea din vagoane, figurile lor trădau o expresie de uşurare, ce părea să zică:

— Am suferit noi în acest drum lung, dar acum, slavă Domnului, sîntem aici!

Văzînd cum se ajutau reciproc, fie potrivindu-şi o năframă, fie încheind nasturii unui paltonaş la un copil, îmi

aduceam aminte de sosirea mea în lagăr și de deziluzia suferită după aceea.

Cum puteam face să le previn să nu comită și ele aceeași greșeală pe care am comis-o eu? Acum treceau prin fața ofițerului SS de la masă pentru prima selecție. Am încercat să mă apropiu de femeile cărora le venea rîndul să treacă înainte și să le șoptesc la ureche:

— Spune-le că fiul dumitale are peste doisprezece ani... Nu lăsa pe fiica dumitale să spună că e bolnavă... Spune-i fiului dumitale să stea foarte drept... Spuneți-le întotdeauna că sînteți sănătoase...

Șirul înainta încet spre masa ofițerului SS. Femeile mă priveau surprinse și mă întrebau:

— De ce?

Și rămîneau cu ochii pironiți la mine, ca și cum vroiau să zică:

— Ce o fi vrînd femeia asta jegoasă? Trebuie să fie nebună!

Nu, ele nu puteau să înțeleagă importanța a ceea ce le spuneam. În privirea lor se vedea un aer de dispreț. Ce le învățau pe ele niște femei zdrențăroase? Nici măcar nu le trecea prin minte că și ele aveau să devină niște creaturi acoperite de zdrențe. Și, astfel, tragedia se relua de la capăt. Din dorința fierbinte de a-și feri copiii de muncile forțate, mamele mințeau în privința vîrstei copiilor lor și, fără să știe ce fac, îi destinau camerei de gazare.

În mijlocul haosului, nemții strigau, prizonierii șușoteau, separarea continua mai departe, în două grupuri: dreapta și stînga!... viață sau moarte!

*

Stăteam și priveam cu atenție transporturile cînd, spre marea mea uimire, am văzut ieșind din rînd patru bărbați îmbrăcați în uniformă de sportiv. Erau blonzi, zvelți și cu înfățișare plăcută, dar cam obosită din cauza drumului. Gardienii încercau să-i împingă înapoi dar ei insistau că trebuiau să vorbească cu „comandantul". Un ofițer SS care se învîrtea pe acolo făcu soldaților un semn să-i lase să se apropie. Eu mă aflam la vreo zece metri depărtare dar auzeam cum vociferau. Am fost surprinsă cînd i-am auzit vorbind în engleză.

Ofițerul neamț îi înțelegea, evident, dar, după primele cuvinte, le ceru să vorbească nemțește. Unul dintre bărbați

a reușit să rupă cîteva cuvinte în germană și fu interpretul grupului. Se refereau la un alt lagăr de unde fuseseră transferați iar acum insistau că nemții n-aveau dreptul să-i ia de acolo. Ofițerul neamț fu amuzat.

— Noi nu avem dreptul? — întrebă el cu un zîmbet sarcastic.

— Sigur că nu aveți! — răspunse interpretul cu haine de sportiv. Noi nu sîntem evrei!

— Pe noi nu ne interesează dacă sînteți sau nu evrei! Sînteți americani! — preciză neamțul.

— Vă cer să ne tratați după normele Dreptului Internațional!

— Desigur — le răspunse cu glas mieros ofițerul. Vom trimite cererea d-voastră direct Guvernului american. Dacă aveți puțină răbdare o vom duce noi, personal, la Washington.

— Duceți-i pe acești cavaleri în Lagărul american! — ordonă un alt ofițer SS.

Soldații își ajustară carabinele și, luînd poziția de drepți, îl salutară pe SS-ist cu „*Heil*"-ul lor obișnuit, după care luară micul grup cu ei, spre pădure, la o distanță de vreo cincizeci de metri de acolo. După cîteva minute auzirăm niște detunături; dar ele erau atît de obișnuite în Birkenau, încît nici măcar n-au reținut atenția.

În vremea aceasta, muzica cînta iar convoaiele de deportați mărșăluiau înainte, spre moarte.

Cîteva săptămîni mai tîrziu, în timp ce sortam echipamentul „revendicat" din stația gării, am găsit o mulțime de valize care semănau între ele. Toate conțineau cămăși cu etichete americane, rachete de tenis, jersee, aparate fotografice și fotografii de familie cu copii. Împreună cu ele am găsit o valiză cu cîteva discuri muzicale.

Un deținut, aflat mai demult în lagăr, care era mort după muzică, puse imediat un disc la *pick-up*-ul ce-l găsisem în bagaj. Auzirăm o voce frumoasă și limpede cîntînd o colindă de Crăciun. Am rămas impresionate. Celelalte prizoniere și-au întrerupt lucrul ca să asculte și ele melodia.

Un gardian SS care, fără îndoială, auzise muzica se repezi în încăpere, izbi cu piciorul în pick-up și fărîmă discul. Cînd am cules bucățile sparte, am citit eticheta de pe ele. Ascultasem colinda *Silent Night*[1] interpretată de Bing

[1] Noapte de liniște (n.n.)

Crosby. Cîntărețul american ne făcuse să uităm pentru cîteva clipe de soarta noastră din Auschwitz.

Începusem să arunc fotografiile la grămada de gunoi, așa cum cereau ordinele. Deodată o fotografie îmi atrase atenția.

— Am văzut undeva chipurile astea — mă gîndeam eu. Apoi, mi-am amintit: erau americanii din gară.

— Unde e lagărul american? — am întrebat eu pe o veche prizonieră.

— Nu fi stupidă! — îmi răspunse ea supărată. Nu știi că nu există nici un fel le lagăr pentru americani?

— Dar am auzit că este unul — am insistat eu.

— Bine, dacă vrei... Lagărul american e în același loc cu cel al bătrînilor și al copiilor.

— Înseamnă că i-au ucis pe americanii aceia? E posibil?

Prizoniera a zîmbit afectat.

— Americanii — îmi explică ea — nu sînt altceva decît combustibil pentru crematorii. În ochii naziștilor, ei nu sînt altceva decît niște dușmani, ca și noi. A ucide n-a fost niciodată pentru naziști o problemă. Îi duc cu ei în pădure și-i împușcă. Acolo e lagărul american!

CAPITOLUL XIII

„ÎNGERUL MORȚII" CONTRA „MARELUI SELECȚIONER"

În ziua aceea era să mor. Nici chiar atunci cînd am fost „selecționată" n-am fost atît de aproape de moarte. Cînd mă gîndesc la asta, mă văd moartă și îmi închipui că m-am întors din altă lume.

Dacă Irma Griese ar fi fost mai puțin curioasă, eu aș fi pierit. Dar, cum se vede, era prea interesată să afle de ce dr. Fritz Klein, medicul SS care răspundea de lagărul de femei din Auschwitz iar apoi din Bergen-Belsen, crease un post anume pentru mine, cu toate că ajunsesem o epavă

omenească, rasă pe cap, murdară, zdrențăroasă și încălțată cu două ruine de pantofi bărbătești de la perechi diferite. Tocmai pentru că vroia să știe, am scăpat.

Pe atunci, „selecțiile" erau făcute de către SS-istele care, în linie feminină, aveau cele mai înalte grade ierarhice din lagăr: Hasse și Irma Griese. În zilele de luni, miercuri și sîmbătă apelul dura din zori și pînă la sfîrșitul zilei — pînă ce cota lor de victime era completă. Cînd cele două SS-iste apăreau în poarta lagărului, prizonierele, care știau acum ce le așteaptă, începeau să tremure de frică.

Frumoasa Irma Griese venea către prizoniere cu mersul său unduios și legănînd din șolduri. Ochii a 40.000 de femei nenorocite, tăcute și nemișcate, erau ațintiți la ea. Era de statură mijlocie, dichisită elegant și cu părul aranjat impecabil. Spaima de moarte pe care o producea apariția ei îi făcea vizibil plăcere, pentru că SS-ista aceea în vîrstă de 22 de ani era complet lipsită de suflet. Își alegea victimele cu mînă sigură, nu numai dintre cele sănătoase ci și dintre cele bolnave, slăbite și neputincioase. Acelea care, în ciuda foamei și a chinurilor, își mai păstrau încă frumusețea fizică erau primele ce urmau să fie selecționate. Ele erau în mod special ținta atenției Irmei Griese.

În timpul selecțiilor, „îngerul blond din Belsen", cum avea s-o numească presa mai tîrziu, mînuia cravașa după bunul său plac; lovea în cine-i trăznea prin minte, iar noi trebuia să îndurăm tot mai mult. Zvîrcolirile noastre de durere și șiroaiele de sînge o făceau să zîmbească. Ce dantură superbă avea! Dinții ei păreau niște perle!

Într-una din zilele lui iunie 1944, vreo 315 femei „selecționate" au fost băgate cu violență în spălătoare. În holul acela imens, bietele nenorocite au fost biciuite și lovite cu picioarele. Apoi, Irma Griese porunci gardienilor să țintuiască ușile în cuie. Pentru ea era ceva simplu.

Înainte de a fi trimise la camera de gazare, femeile trebuiau să treacă în șir prin fața doctorului Klein, dar el le făcea să aștepte și cîte trei zile. În timpul acesta, condamnatele zăceau înghesuite una lîngă alta pe podeaua goală, fără hrană, fără apă, și lipsite de latrine. Erau ființe umane, dar cui îi pasă de asta?

Tovarășele mele știau că îl însoțeam, de obicei, pe dr. Klein în vizitele sale medicale; m-au rugat să-l duc spre locul unde erau spălătoarele și să încerc să salvez de acolo

cîteva biete suflete; altele m-au rugat să intervin pentru viața vreunei prietene, a mamei sau a surorii lor.

În ziua în care urma să sosească dr. Klein, am simțit că mi se urca sufletul la gură. Hotărîsem să smulg din ghearele morții, cu orice preț, cîteva dintre ființele acelea.

— *Herr Oberarzt* — i-am zis tremurînd toată, în timp ce-și începuse rondul —, la ultimele selecții în mod sigur s-a comis o eroare: au fost închise în spălătoare cîteva femei care nu sînt bolnave. Poate nu merită să fie trimise la „spital". Mă făceam că nu știu nimic de existența camerei de gazare.

— Dar d-ta nici măcar n-ai medicamente — remarcă Klein. În afară de aceasta, selecția a făcut-o șefa dumitale, personal. Eu nu mai pot face mare lucru.

Aceasta s-a petrecut înainte ca în lagărul nostru să existe spital ori infirmerie, și cînd eu încă nu îndrăznisem să-i propun lui Klein ca să îngrijim noi înșine de bolnave; aveam doctorițe-prizoniere în fiecare baracă, dar ele nu aveau nici un fel de medicamente!

Acum hotărîsem să-l lingușesc un pic pe Klein:

— Aceste biete femei nu mai au acum nimic pe lume — am zis. Ele n-au nici cămin, nici familie, dar cîteva mai au în lagăr o mamă, ori o soră, ori un copil. Vă implor, doctore, nu-i despărțiți! Gîndiți-vă la sora ori la mama dumneavoastră, dacă le aveți!

Klein nu-mi răspunse. Îi vorbisem în timp ce ne îndreptam către spălătoare. Acum eram acolo. Urmă o comandă scurtă și gardienii SS forțară ușa bătută în cuie. Am intrat.

Cele 315 femei se aflau acolo, închise de trei zile și trei nopți. Dintre ele multe sucombaseră deja; altele, care acum nu se mai puteau ține pe picioare, stăteau pe vine, peste cadavre; cîteva erau adevărate schelete vii, prea vlăguite pentru a se mai putea ridica. Fiind închise acolo de atîtea zile, acum, la vederea luminii, clipeau din ochi și își acopereau fața cu mîna.

Plîngeau și strigau:

— N-am mîncat de trei zile! Noi nu sîntem bolnave! Nu vrem să mergem la spital!

Dr. Klein, care de obicei era calm și unicul neamț din Auschwitz care nu striga niciodată, acum își pierdu calmul; obrazul i se înroși și deodată începu să urle:

— Ce se întîmplă în baraca asta? Adică nu mai vor să muncească! Vor să expedieze toată lumea la spital?! O să le învăţ eu minte! Afară de aici! Nu sînteţi decît o turmă de trîntore!

M-am cutremurat asistînd la explozia aceea de mînie. Apoi, cînd l-am văzut că împingea spre ieşire cîteva femei mai în putere, am înţeles.

— Uitaţi-vă, doctore, aici mai e o aşa-zis bolnavă — i-am spus, arătînd cu degetul o tînără, talentată matematiciană.

— Ieşi de aici! Să nu te mai văd în faţa ochilor! — ţipă Klein.

Ceva mai tîrziu, sinistrele autocamioane ale morţii îşi făcură apariţia pentru a duce la gazare încă 284 de victime. Am salvat de la moarte în ziua aceea treizeci şi una. Aceasta pentru că dr. Klein a făcut un rar gest de umanitate — rar doar pentru un SS-ist.

În duminica următoare am fost pedepsite. Nu-mi amintesc din ce motiv, dar nu era prima oară cînd ne petreceam duminica stînd în faţa barăcilor cu genunchii în noroi, fiindcă în dimineaţa aceea plouase.

Stăteam îngenuncheat parcă de-o veşnicie, timpul părea că se oprise în loc. Ploaia se porni din nou să curgă, dar noi trebuia să stăm în continuare în genunchi, nemişcate şi cu braţele ridicate în sus. Un ciob de sticlă îmi rănise genunchiul drept, dar n-am cutezat să mă mişc de frică să nu mi se dea o pedeapsă în plus.

Deodată mă strigă cineva. Era dr. Klein. M-am ridicat şi am alergat spre poarta lagărului, unde mă aştepta.

— Niciodată n-am venit duminica în lagăr — mărturisi el —, dar, fiindcă ieri ţi-am promis că-ţi aduc medicamente pentru bolnavele dumitale, am făcut o excepţie. Iată, ţi-am adus mai multe feluri de medicamente.

Tocmai cînd întindeam mîna să iau cutia de carton, am simţit o mînă pe umăr. M-am întors. Era Irma Griese înarmată cu nelipsita ei cravaşă.

— Ce faci aici, tu scroafă! — îmi zbieră. Nu ştii că nu poţi pleca din rînd?

— Eu am chemat-o — îi răspunse Klein în locul meu.

— Nu aveţi dreptul să faceţi acest lucru *Herr Oberarzt*. Azi e duminică, iar dumneavoastră nu aveţi ce căuta aici.

— Şi cutezi să-mi interzici să vin?

— De ce nu? — rînji Griese. Am tot dreptul s-o fac. Nu uita, doctore, că aici *eu* dau ordine.

— Poate, dar nu mie — îi răspunse el. Sînt medic-şef şi am dreptul să vin cînd am chef.

Frumoasa Irma Griese îşi muşcă buzele, dar nu se dădu bătută. Îşi vărsă furia asupra mea.

— La locul tău, numaidecît, potaie murdară! — urlă mînioasă.

— Nu, încă nu — se opuse foarte calm dr. Klein.

— Nu vă amestecaţi în asta *Herr Oberarzt*. Conduita dumneavoastră de multă vreme e una dintre cele mai neobişnuite. Aţi pus în libertate nişte bolnave care erau închise la spălătoare. Apăreţi duminica în lagăr sub pretext că aduceţi medicamente, dar, în realitate, pentru a vă amesteca în treburi care nu vă privesc. Aţi încălcat ordinele mele, iar pentru asta va trebui să răspundeţi.

— Eu îmi asum întreaga responsabilitate; sînt cel mai important medic SS.

— Atunci, vă previn *Oberarzt* că faceţi un joc periculos.

— Asta-i treaba mea. Nu fi îngrijorată pentru mine.

Apoi Klein mi se adresă mie:

— Vino, urmează-mă! Îmi făcu un semn de parcă Irma Griese nici n-ar fi existat.

O luarăm prin *Lagerstrasse*, printre două şiruri de barăci. Blondul „Înger al morţii" rămase pironită locului, de parcă ar fi prins rădăcini în pămînt, tremurînd însă de furie.

Toată lumea din lagăr ştia cît de ranchiunoasă şi de răzbunătoare era Irma Griese. Situaţia mea era una dintre cele mai delicate. Am încercat să mă ascund, dar a fost în zadar; unde putea să se ascundă cineva în Auschwitz?

La două ore după ce dr. Klein mă lăsă să plec, mă aflam în poziţie de drepţi pe enorma blană de lup, covorul din biroul Irmei Griese. Ştiam ce-mi pregătise. Cineva trebuia să plătească pentru umilirea ei, iar acel cineva eram eu. Ar fi fost mai bine dacă m-ar fi ucis dintr-o dată, fără să mă supună la torturi odioase. Ştiam acum ce erau capabili să facă călăii aceia fără milă.

— Cine eşti tu? Unde l-ai cunoscut pe dr. Klein? În ce limbă vorbiţi amîndoi? — mă întrebă Irma Griese pe nerăsuflate, tunînd şi fulgerînd din ochi.

— *Oberarzt* se trage din aceeași regiune cu mine, din Transilvania, și îi vorbesc în limba mea maternă. L-am cunoscut aici, în lagăr. Sînt studentă la medicină — i-am răspuns.

— Bine, bine, și cum te cheamă? — mă întrebă ea.

O asemenea întrebare era într-adevăr tulburătoare în Auschwitz—Birkenau, unde noi nu existam decît ca numere, și nu ca femei.

Între timp, diavolul blond se sculă de la locul unde era.

— De acum înainte îți interzic să-l însoțești pe dr. Klein în tururile sale prin lagăr. Dacă el ți se va adresa, nu-i vei răspunde. Dacă trimite după tine, nu vei merge. Înțeles? Iar acum, să-mi răspunzi de ce mi-ai nesocotit ordinul? De ce nu te-ai întors la apel imediat ce ți-am poruncit?

— Fac parte din personalul infirmeriei. Am crezut că trebuie să mă supun ordinului doctorului Klein.

— Va să zică asta era ceea ce credeai? Numai mie trebuie să mi te supui, numai mie!

Cu o încetineală calculată, își scoase din masă revolverul și veni către mine. Formam un contrast izbitor: eu, rasă pe cap, zdrențăroasă, murdară, udă leoarcă de ploaie; ea, cu părul îngrijit și pieptănat splendid, cu frumusețea ei strălucitoare și machiată desăvîrșit. Impecabilul ei costum îi scotea și mai mult în relief statura zveltă.

— Tu, scroafă! — șuieră printre dinți.

M-am retras timidă din fața țevii reci a revolverului ei, cînd, deodată, mi-l trecu peste sînul stîng. Am simțit-o cum respira.

— Ți-e frică, nu-i așa?

Dintr-o dată îmi izbi o lovitură în cap cu patul armei. O dată, de două ori, și încă o dată, și încă o dată . . . Îmi trînti un pumn în obraz, și încă o dată, și încă o dată . . .

Mi-am simțit gustul sîngelui. M-am împleticit și am căzut peste blana de lup.

Cînd mi-am deschis ochii, eram afară, întinsă în nămol sub ploaia curgînd șiroi. Sirena lagărului șuiera, anunțînd imediata „selecție". Rănită și plină de sînge, m-am ridicat și am fugit la baraca mea, ca să nu lipsesc de la apel.

Tocmai cînd mă întorceam, am văzut-o pe Irma Griese venind de la *Führerstube* cu cravașa în mînă, ca să indice

următorul lot pentru camera de gazare. De ce nu m-a trimis acolo, ori nu m-a împuşcat, ori nu m-a ucis altfel e ceva ce nu voi şti niciodată.

CAPITOLUL XIV

„ORGANIZARE"

— Trebuie să rezistăm — îmi şopti într-o zi, la sosire, un prizonier mai vechi ce lucra la terasamentul din lagărul nostru.

Tocmai ne răseseră pe cap şi dîrdîiam de frig în zdrenţele de pe noi, aşteptînd ca ambulanţele să ne lase să trecem pe departe.

— Şi ca să putem rezista — adăugă el, nu avem decît un singur lucru de făcut: „să organizăm!".

În zilele care au urmat m-am întrebat adeseori ce-o fi însemnînd aceea „să organizăm". Să organizăm ce? Mi-a trebuit multă vreme ca să înţeleg adevăratul sens al cuvîntului „a organiza". Am făcut legătura; sfatul bătrînului pietrar plus recomandările unor prizoniere mi-au dat răspunsul: „Dacă nu vrei să mori de foame, n-ai decît o singură soluţie: să furi". Am priceput numaidecît: „a organiza" însemna „a fura".

Evenimentele care au urmat au confirmat interpretarea mea. Totuşi, termenul „a organiza" conţinea o nuanţă pe care o vreme n-am sesizat-o. Da, a fura, dar a fura pe socoteala nemţilor. În felul acesta, furtul devenea o acţiune nobilă şi chiar în folosul deportatelor. Cînd cele de la „Canadă" sau *„Bekleidungskammer"* furau haine călduroase pentru camaradele lor îmbrăcate jalnic, aceea nu era un furt obişnuit ci un act de solidaritate socială. Cu cît cineva fi fura pe nemţi mai mult şi trimitea obiectele la barăcile din lagăr pentru a le folosi prizonierele — în loc să fie expediate în Germania —, cu atît sprijinea mai mult cauza.

În consecinţă, cuvintele „a fura" şi „a organiza" nu erau întru totul sinonime. Dar, din nefericire, nu era uşor de tras linia de demarcaţie. Omul de multe ori vorbeşte cu

mîndrie de acțiunile lui mai puțin nobile, tot așa, termenul de „organizare" era folosit adesea pentru a acoperi furturi josnice.

— Mi-ai luat rația de pîine — se plîngea cîte o prizonieră. Asta e furt!

— Oh, îmi pare rău — replica acuzata —, nu știam că era a ta. Și nu-mi vorbi de furt, fiindcă ăsta e... „organizare".

Așa se întîmpla că, cu acest pretext, unele prizoniere îmboldite de foame furau de la vecinele lor rațiile mizerabile de hrană; multe dintre ele, fiind îmbrăcate mizerabil, furau de la spălătoare zdrențele nenorocite ale altora.

În iadul acela clocotitor din Auschwitz-Birkenau, barierele sociale se năruiau iar prejudecățile de clasă dispăreau. Existau țărănci simple, fără școală, care făceau adevărate minuni în acțiunea de „organizare", dînd o minunată dovadă de dezinteres; pe cînd altele, femei sofisticate, a căror moralitate niciodată n-a fost pusă la îndoială, se angajau la „organizare" în paguba tovarășelor lor de suferință. Poate că actele lor nu aveau grave consecințe, dar aceasta nu înseamnă că erau mai puțin semnificative.

În septembrie, 1944, prietenul nostru L. a reușit „să organizeze" cinci linguri. Le-a dăruit cu generozitate personalului infirmeriei care îi acordase îngrijire medicală. Cînd am primit obiectul acela, atît de simplu și de obișnuit în viața civilizată, nici n-am știut cum să-mi exprim bucuria. Luni de zile mîncasem fără lingură și furculiță trebuind, la fel ca toate celelalte femei, să sorb sau să ling mîncarea din castron ca un cîine. De aceea lingura mă făcu foarte fericită.

Imaginați-vă supărarea mea cînd, după cîteva zile, mi-a dispărut lingura. Am făcut o investigație minuțioasă și am descoperit adevărul: hoața nu era alta decît soția unuia dintre cei mai mari industriași din Ungaria, o multimilionară, care era obișnuită cu averi fabuloase. În Birkenau, unde numai ființele umane înzestrate cu o morală excepțională puteau rămîne demne și bune, ex-milionara a demonstrat că nu prea era dotată cu simțul moralității.

Asemenea incident era alarmant pentru viitorul statut social al acestor prizoniere — dacă vreodată aveau să scape cu viață din lagărele de concentrare. Pentru moment însă eram nevoite să facem tot ce putem ca să supraviețuim.

*

Mă aflam la infirmerie de cîteva săptămîni cînd veni la mine o prietenă să-mi spună că o prizonieră din Baraca No. 9, cu numele de Malika, schimba material din lînă pe pîine și pe margarină. Eu aveam nevoie urgentă de o jachetă călduroasă, dar nu aveam nici pîine, nici margarină; totuși, puteam cere cu împrumut de la o prietenă.

Malika era o gardiană a cărei sarcină era să-și folosească bastonul pentru a fugări pe deportate de lîngă rețeaua de sîrmă ghimpată. Multe femei încercau să comunice cu cele din lagărul pentru cehi. Obligația Malikăi era să împiedice tranzacțiile comerciale. Își făcea datoria cu conștiinciozitate. Cînd era de serviciu, nimeni nu putea negocia cu cehoaicele — nimeni în afară de Malika, se înțelege. Punea monopol pe tot. Acea fostă vînzătoare de fructe devenise acum una dintre principalele bișnițare din lagăr.

Prietena care îmi dădu informația respectivă intenționa să-și cumpere și ea o bluză albă, astfel că mă însoți pînă la Baraca cu N. 9. Malika nu era acolo, dar am așteptat-o.

Ne economisisem rația zilnică de hrană ca să ne putem procura cu ea îmbrăcăminte, iar acum eram chinuite de foame. Din baracă ne veneau arome ce ne provocau chinurile iadului. *Califactorka*, adică sluga *blocovei*, pregătea pentru stăpîna sa o mîncare de *plazki*. Pentru niște captive cum eram noi, *plazki* era un vis irealizabil. Era ceva asemănător cu clătitele, făcută cu cartofi rași și miez de pîine, apoi rulată și prăjită în margarină. Numai *blocova* și alte cîteva angajate își puteau permite să mănînce astfel de delicatese, dar chiar și ele numai cîteodată, nu întotdeauna. Ne uitam cu lăcomie la cratiță. Cum oftam simțind mireasma aceea îmbietoare!

Califactorka ne făcu un semn:

— Vreau să fac cu voi o afacere — spuse ea cu glas scăzut. Aduceți-mi cîteva tablete de aspirină și o să vă dau o bucată de *plazki*. Mă dor foarte tare urechile și nu vreau să aștept în rînd la infirmerie.

Prietena mea mă luă deoparte. Am înțeles lupta ce se dădea în sufletul ei. Avea la ea două tablete de aspirină, dar în lagăr aspirina era o raritate și fiecare bucată însemna o avere. Oare aveam dreptul să facem cu ea un schimb în interes personal? Mirosul de *plazki* ne tortura, iar noi ne luptam cu propria noastră conștiință. La urmă, prietena mea luă o decizie:

— Deoarece *Califactorka* are dureri de urechi, va primi oricum aspirina de la infirmerie. Singurul lucru ce-l avem de făcut este să-i cruțăm timpul pe care l-ar pierde stînd la coadă. Nu cred că ar fi o crimă să i-o dau chiar acum. Ce zici?

Din slăbiciune, am cedat. Totuși, în sufletele noastre simțeam că fapta noastră nu era corectă. La infirmerie, medicamentele ne erau atît de drămuite, încît trebuia să rezervăm aspirina pentru cazuri mai grave decît pentru o simplă durere de urechi. Dar, chiar și stînd la coadă, era îndoielnic ca *Califactorka* să fi primit vreo tabletă. Dar nu faptul că ar fi primit sau nu avea importanță, ci că abuzam în interes personal de locul ce-l ocupam în lagăr. În condiții normale, nici prietena mea nici eu n-am fi căzut atît de jos. Dar ne aflam în Birkenau-Auschwitz și eram mistuite de foame.

Prietena mea desprinse cu discreție două tablete de aspirină pentru *Califactorka*. Ea, la rîndul ei, împărți cu mîinile sale murdare un *plazko* în două bucăți și ni le trecu pe furiș.

M-am uitat cu coada ochiului la prietena mea. Eram amîndouă roșii de rușine.

CAPITOLUL XV

NAȘTERI OSÎNDITE

Cea mai tulburătoare problemă care ni se ivea în față, cînd îngrijeam pe tovarășele noastre, era aceea a nașterilor. De cum se năștea la infirmerie un copil, mama și copilul erau trimiși împreună la camera de gazare. Așa era hotărîrea nemiloasă a stăpînitorilor noștri. Doar dacă pruncul nu avea perspective să trăiască ori se năștea mort, numai atunci se cruța viața mamei și i se îngăduia să se întoarcă în baracă. Concluzia pe care noi am tras-o de aici e simplă: naziștii nu admiteau ca noii-născuți să trăiască; dacă trăiau, atunci trebuiau să moară împreună cu mamele lor.

Noi, cele cinci infirmiere, care aveam datoria să ajutăm la venirea pe lume a acestor prunci — pe lumea din Birkenau-Auschwitz — simțeam povara acelei monstruoase decizii, care sfida toate legile umane și morale. Faptul că aceasta era o absurditate și din punct de vedere medical, nu avea pentru moment importanță. Cîte nopți n-am petrecut noi fără să închidem ochii, gîndindu-ne mereu la acea tragică alternativă care ne frămînta mintea! Și cînd sosea dimineața, mamele și copiii lor erau trimiși să piară!

Într-una din zile, am găsit că de prea multă vreme dovedisem lipsă de fermitate, ar fi trebuit să le salvăm măcar pe mame. Pentru ca planul nostru să fie realizabil, trebuia să procedăm ca și cum pruncii s-ar fi născut morți. Dar chiar și așa trebuiau luate multe măsuri de precauție, deoarece, dacă nemții ar fi bănuit ceva, am fi sfîrșit și noi la camera de gazare — sau, poate, mai înainte, la camera de tortură.

Cînd eram anunțate că vreo femeie începea să aibă dureri de naștere în timpul zilei, nu duceam lăuza la infirmerie, ci o întindeam pe o pătură într-unul din priciurile de jos, în prezența vecinelor ei. Cînd durerile începeau noaptea, atunci ne hazardam să transportăm femeia la infirmerie, fiindcă la adăpostul întunericului puteam proceda cu o relativă siguranță. În *koia* cu greu puteam face un consult medical obișnuit, dar la infirmerie aveam totuși o masă de explorare; e drept, nu aveam antiseptice iar pericolul de infecție era foarte mare, pentru că și rănile purulente le tratam în aceeași încăpere.

Din nefericire, soarta noului-născut era întotdeauna aceeași. După ce luam cîteva măsuri de precauție, îi prindeam și astupam nările cu un clește, iar cînd deschidea gura să respire, îi administram un produs cu efect mortal. Ar fi fost mai ușor să-i fi dat o injecție, dar aceasta putea lăsa urme și nu vroiam să trezim nemților bănuieli. Puneam fătul mort în aceeași cutie în care ni-l adusese din baracă — dacă nașterea avusese loc acolo. În ceea ce privește administrația lagărului, faptul trecea drept naștere a unui copil mort.

Așa s-a ajuns ca nemții să ne facă să devenim și noi asasini. Pînă în ziua de azi mă obsedează imaginea acelor prunci uciși. Copilașii noștri pieriseră în camerele de gazare și fuseseră mistuiți în cuptoarele din Birkenau, dar la alții le curmam noi viața înainte să poată scoate întîiul scîncet din micuții lor plămîni.

Stau adesea și reflectez la destinul ce l-ar fi putut avea acele micuțe ființe asfixiate în chiar pragul vieții. Cine știe? Poate că noi am ucis un Pasteur, un Mozart, un Einstein. Dar, chiar dacă pruncii aceia ar fi fost destinați unei vieți șterse, crimele noastre nu erau mai puțin oribile. Singura noastră încercare de consolare era faptul că, prin omorurile acelea, noi am salvat viața mamelor. Fără intervenția noastră ei ar fi îndurat chinuri mai mari, fiindcă i-ar fi aruncat de vii în cuptoarele crematoriilor.

Cu toate acestea, în zadar încerc să-mi liniștesc conștiința. Încă îi mai văd pe micuții aceia ieșind din pîntecele mamei lor. Încă le mai simt în palme căldura trupușoarelor. Mă cutremur cînd mă gîndesc cum ne-au făcut naziștii aceia să ajungem la o asemenea decădere morală.

*

SS-iștii lagărului nu așteptau ca nașterile să sporească în Auschwitz. La anumite intervale de timp — dat fiind că toate măsurile erau luate, fără excepție, cu intermitențe și supuse schimbărilor capricioase —, ei expediau toate femeile însărcinate la camera de gazare.

De regulă, gravidele care soseau în transporturile cu evrei erau trecute imediat la stînga — cînd le selecționau în gară. Femeile purtau de obicei cîteva haine una peste alta sperînd că le vor putea păstra. De aceea, chiar și cazurile evidente de sarcină erau greu de descoperit înainte ca deportatele să fie obligate să-și dea jos hainele de pe ele. De altfel, nemții nu aveau totală încredere în controlul preliminar pentru a determina sarcinile încă neevoluate. Nici chiar în lagăr nu era ușor de descoperit care erau femeile ce așteptau copil.

Întrucît se zvonise că era foarte primejdios dacă le găseau pe femei însărcinate, cele care, la sosirea lor în lagăr, se aflau în această stare se ascundeau tot timpul pe unde puteau, iar pentru asta se bizuiau pe ajutorul camaradelor lor.

Oricît de incredibil ar părea, unele femei reușeau să-și ascundă sarcina pînă în ultimul moment, iar nașterile aveau loc, în secret, în barăci. Nu voi uita niciodată, cît timp voi trăi, dimineața aceea cînd, din mijlocul tăcerii de moarte ce domnea între miile de deportate, în timpul apelului, țîșni un țipăt sfîșietor. O femeie simțise pe neașteptate primele sale dureri de naștere. Nu e nevoie să mai descriu ce s-a întîmplat cu acea sărmană ființă.

N-a trecut mult pînă cînd nemții au băgat de seamă că la transporturile următoare de deportați s-a raportat un procentaj extrem de scăzut de gravide. Ca urmare, au decis să ia măsuri mai energice, ca să fie mai siguri în privința acestei probleme.

Medicii de barăci, care erau obligați să țină evidența femeilor însărcinate, au primit ordine severe. Cu toate acestea, nu o dată am văzut medici care sfidau primejdiile și certificau că o femeie nu era însărcinată, deși știau că nu era adevărat. Doctorul G., care îl asista pe infamul dr. Mengele — medicul-șef al lagărului —, a negat toate cazurile de sarcină, care puteau fi negate. Ulterior, infirmeria a fost, oarecum, asigurată cu un produs farmaceutic injectabil care provoca nașteri premature. Ce puteam face noi? De cîte ori era posibil, doctorii apelau la acest procedeu, care în mod sigur era o oroare dar mai puțin torturantă pentru mamă.

Cu toate că numărul femeilor gravide s-a micșorat extrem de mult, nemții, pentru a-și înlătura îndoiala, folosiră obișnuitele lor șiretlicuri. Anunțară că femeile însărcinate, chiar și evreice — care mai erau în viață —, vor fi tratate cu deosebită atenție: vor fi scutite de a se prezenta la apel, vor primi o rație mai mare de pîine și de supă și vor putea dormi într-o baracă specială. În fine, li s-a mai promis că, imediat ce le va sosi ceasul să nască, vor fi transferate la spital.

— Lagărul nu este o secție de maternitate! — declară dr. Mengele.

Această afirmație de un adevăr tragic oferea mari speranțe multora dintre acele nefericite femei.

De ce putea crede oricine de aici în orice spuneau nemții? Mai întîi, pentru că mulți n-au cunoscut niciodată ororile sfîrșitului, cînd era prea tîrziu ca să mai poată comunica semenilor lor adevărul. În al doilea rînd, pentru că nici o ființă omenească nu putea pătrunde cu mintea sfîrșitul oribil de care erau în stare, pe care ei îl plănuiseră zi de zi și care făcea parte din uriașul lor plan de dominare a lumii.

Dr. Mengele nu pierdea niciodată ocazia să pună femeilor întrebări indiscrete și necuviincioase. Nici nu se ferea să-și manifeste buna dispoziție cînd afla că vreo deportată însărcinată nu-și văzuse soțul de luni întregi, fiindcă era

în serviciul militar. Odată, a asediat-o cu întrebări pe o fetiță de cincisprezece ani, a cărei sarcină era legată, evident, de data sosirii ei în lagăr; a chestionat-o pe îndelete, insistînd asupra celor mai mici detalii. Apoi, după ce și-a satisfăcut curiozitatea, a expediat-o cu primul grup de selecționate la gazare.

Lagărul nu era o secție de maternitate. Era doar o antecameră a Infernului!

CAPITOLUL XVI

CÎTEVA DETALII DESPRE VIAȚA DIN DOSUL SÎRMELOR GHIMPATE

Pe la sfîrșitul lui noiembrie 1944, paza nemțească e mai slăbit un pic. Ne-a liniștit mai ales dispariția gardienilor care stăteau la pîndă de-a lungul gardului de sîrmă ghimpată. Acum, bărbații și femeile din lagărele alăturate erau un pic mai liberi să schimbe cîteva cuvinte prin îngrăditurile de sîrmă. Era o priveliște de neuitat: perechile — despărțite printr-un gard de sîrme încărcate cu electricitate, a căror atingere, oricît de ușoară, era mortală — stăteau cu genunchii înfundați în zăpadă, la umbra crematoriilor, făcîndu-și „planuri de viitor" și transmițîndu-și zvonuri de ultimă oră.

Dacă întrevederile acelea ar fi fost măcar autorizate și, prin urmare, lipsite de primejdii..., dar aceste întîlniri erau chiar interzise. Alinarea era doar temporară, o clipă și nimic mai mult. Singurul lucru ce-i lipsea ca să sfîrșească era doar un gardian SS care să deschidă focul asupra grupului. Și de multe ori, cîte o santinelă perversă și sadică aștepta înadins cîte o jumătate de oră, și chiar o oră, pînă ce se aduna un cît mai mare număr de perechi. Atunci, un foc de armă asupra grupului nu era o muniție irosită degeaba. Dar prizonierii nu dădeau atenție la astfel de amenințări. Natura umană se poate deprinde cu orice situație, chiar și cu prezența permanentă a morții. Pentru o clipă de plăcere, deținuții erau în stare să înfrunte orice primej-

die. Iar plăcerile erau atît de rare și viața nu însemna nimic în Auschwitz-Birkenau!

Într-o duminică după-amiază fu adusă la infirmerie o fată, unguroaică, în vîrstă de aproximativ douăzeci de ani. Era rănită la ochi de un glonte. Am aflat că făcuse cunoștință cu un deportat francez, un student ce fusese arestat ca membru al rezistenței. S-au întîlnit în fața gardului de sîrmă ghimpată și s-au îndrăgostit. În ziua aceea, o santinelă s-a distrat descărcîndu-și arma asupra mulțimii. Glonțul s-a oprit în ochiul drept al fetei. Nefericita avea obrazul plin de sînge și ne ruga să-i spunem dacă își va recăpăta vederea.

— Dacă nu-l mai revăd niciodată pe George, la ce bun să mai trăiesc? Nu vreau să fiu oarbă!

Am dus-o în lagărul F unde a fost operată; i-a fost extirpat ochiul drept, dar și cel stîng îi era în pericol. Nu-i puteam spune acest lucru, dimpotrivă am asigurat-o că peste cîteva luni totul va fi bine.

O oră mai tîrziu, în fața rețelelor de sîrmă ghimpată se aduna un alt grup. Accidentul fusese uitat.

Gardul de sîrmă era simbolul autentic al captivității noastre, dar el avea și puterea de a ne elibera. În fiecare dimineață lucrătorii găseau cadavre contorsionate lipite de cablurile de sîrmă încărcată cu curent de înaltă tensiune. Mulți au reușit să-și pună capăt chinurilor în acest fel. O echipă specială trăgea cadavrele cu cîngile. Imaginea acestor trupuri desfigurate ne producea sentimente contrarii: pe de o parte ne inspira milă, pentru că morții aceia erau realmente oribili, iar pe de alta îi invidiam, pentru că avuseseră curaj să curme o viață care nici măcar numele nu și-l merita.

*

În lagărul de concentrare Auschwitz-Birkenau, iar mai tîrziu și în alte părți, circulau zvonuri despre tatuarea prizonierilor. Unii credeau că toți deportații erau tatuați imediat ce soseau. Alții credeau că tatuarea îi apăra de trimiterea la camera de gazare sau că, cel puțin, pentru a executa un prizonier marcat prin tatuaj era necesară o autorizație specială de la Berlin. Chiar și în lagărul nostru multe femei erau sigure de aceasta. În realitate însă, la fel ca în multe alte situații, nu exista o regulă fixă. Uneori erau tatuați toți deportații imediat ce soseau în lagăr; după

aceea, măsura rămînea baltă și, timp de cîteva luni, prizonierii de rînd nu erau tatuați deloc.

Cei destinați pentru Birkenau erau trimiși în lagărele lor fără număr de înmatriculare. Desigur, astfel de formalități erau inutile chiar și pentru SS-iști, fiindcă mulțimea aceea de oameni nu le servea decît de combustibil pentru cuptoarele crematoriilor.

Cît privește tatuarea deportatelor, aceasta era discutabilă. Toate care aveau vreo responsabilitate — *blocovas* și alte slujitoare de rang inferior, cît și cele care lucrau la infirmerii — erau tatuate. Ele nu mai erau considerate *Häftling* ci *Schutzhäftling* (prizoniere protejate). Acestora li se întocmeau la *Schreibstube* fișe individuale, conținînd numele și alte date. În caz că mureau de moarte naturală, orice informație referitoare la datele personale putea fi găsită în fișa aceea. În caz că erau executate, li se adăugau inițialele *S. B.* care însemnau *Sonderbehandlung* (tratament special). Prizonierele care nu erau tatuate, nu aveau fișă de deces la dosar. Ele nu însemnau decît niște numere în statisticile de „producție" a fabricii de exterminare.

Operația de tatuare era efectuată de către deportați, funcționari la *Politische Buro* (Biroul politic). Foloseau niște ace groase și ascuțite de metal și aplicau numărul de înregistrare pe braț, pe spate sau pe piept. Cerneala injectată sub epidermă era de neșters.

Cînd murea un prizoiner tatuat, numărul lui de înmatriculare era trecut la deportatul următor, pentru că SS-iștii, din motive pe care numai ei le știau, niciodată nu scriau un număr mai mare de 200.000. Cînd ajungeau la el, începeau altă serie de numere. Deportații evrei purtau numărul de înregistrare împreună cu un triunghi sau Steaua lui David.

Tatuarea era foarte dureroasă și întotdeauna urmată de inflamații. E imposibil de reprodus efectul pe care îl avea semnul acela asupra stării morale a celui însemnat. O femeie tatuată simțea că viața ei se sfîrșise pentru totdeauna, că ea nu mai era altceva pe lume decît un număr.

Eu eram numărul „25.403"; îl am și acum pe brațul drept și îl voi purta cu mine pînă în mormînt!

*

Tatuarea nu era singura metodă pentru a-i stigmatiza pe deportați. Naziștii ne marcau și cu alte semne distincti-

ve prin care indicau naționalitatea sau categoria deținutului. Purtau pe pieptul hainei, în partea inimii, un triunghi, fixat pe un petic de țesătură albă. Astfel, litera *P* însemna polonez; *R*, rus. Inițialele *N. N. (Nacht and Nebel)* indicau că purtătorul lor era condamnat la moarte. Acești termeni, însemnînd *noapte și negură*, fuseseră însușiți de la o organizație secretă olandeză. În lagăr, noi nu aveam idee ce puteau însemna inițialele *N. N.* Eu am aflat ulterior de la membrii mișcării de rezistență.

Existau în lagăr foarte mulți polonezi și ruși, prizonieri de război, dar și armata franceză era reprezentată printr-un însemnat număr de captivi. Printre cîteva nume distinse figurau: locotenent-colonel Robert Blum, cavaler al Legiunii de onoare și șeful mișcării de rezistență din regiunea Grenoble; căpitanul René Dreyfus, cavaler al Legiunii de onoare, nepotul lui Alfred Dreyfus; cît și generalul-medic Job, care, în ciuda celor 76 de ani pe care îi avea, a fost executat, la fel ca și colonelul și căpitanul.

Printre „anonimii" din Birkenau-Auschwitz se aflau prizonierii care, înainte de a fi deportați, aveau numele de Geneviève de Gaulle, Daniel Casanova — amîndoi importanți membri ai mișcării de rezistență franceză.

Culoarea insignei varia în funcție de categoria deținutului. Cei de același „soi", adică sabotorii, prostituatele și cîțiva care căutau să se eschiveze de la muncă, purtau un triunghi negru. Triunghiul verde era rezervat criminalilor de rînd. Existau, de asemenea, triunghiuri de culoare roz și violet, dar mai rar; primul îi însemna pe homosexuali iar al doilea pe membrii sectei religioase *Bibelforschers*[1]. Uniforma deținuților evrei era însemnată pe spate cu o dungă roșie, iar triunghiul lor era marcat cu o bandă galbenă. În Birkenau, insignele acelea echivalau cu acte de identitate.

Trebuie spus că în lagăr se aflau mai mulți ne-evrei decît evrei cum credeau, poate, cititorii din apus. Într-adevăr, populația civilă din Auschwitz era alcătuită din creștini în proporție de 80 la sută. Motivul nu era un secret. Cea mai mare parte a evreilor erau expediați, de cum soseau, la camerele de gazare și crematorii. Evenimentelor pe care le relatez le-au căzut victime deopotrivă catolici,

[1] (germ.) Exploratori ai biblici (n.n.).

protestanți și ortodocși greci — precum și aceia care dintru-un motiv sau altul, la fel ca și evreii, erau considerați de către căpeteniile naziste drept sacrificabili.

*

Birkenau cuprindea o mulțime de călugărițe și de preoți, mai ales polonezi. Unii fuseseră membri activi ai mișcării de rezistență sau colaboraseră cu ea. Alții fuseseră arestați în urma unor denunțuri, sau fără nici un motiv ci, pur și simplu, dintr-un capriciu.

În lagăr, practicile religioase erau interzise sub pedeapsa cu moartea imediată. Naziștii îi considerau pe toți eclezиasticii de prisos și îi puneau la muncile cele mai grele. Într-adevăr, torturile și umilințele la care îi supuneau pe preoți erau dintre cele mai sinistre. Clericii erau folosiți pentru tot felul de experiențe, inclusiv castrarea.

În anul 1944, au fost aduși la Auschwitz un mare număr de preoți. După ce au fost trecuți prin toate formalitățile de rigoare — îmbăierea, tunsul părului și înregistrarea —, naziștii le smulseră cărțile de rugăciuni, crucifixele și alte obiecte religioase, și le dădură în schimb zdrențe de ocnași. Spre uimirea deținuților-slujbași nu li s-a cerut să-i tatueze pe preoți. Dar naziștii nu făceau nimic fără perfidie. Mai înainte ca clericii să fi intrat în „băi", administrația lagărului ordonase deja ca ei să fie omorîți chiar în aceeași seară.

La sfîrșitul lui septembrie, un ministru, protestant, din Anglia și L. primiră ordin să golească apa dintr-un șanț.

— Voi sînteți „forțe aliate", iar apa din șanț este forța germană! — răcni gardianul SS. Goliți șanțul!

Cei doi bărbați cărară apa din șanț cu gălețile timp de cîteva ceasuri, gemînd sub loviturile de bici, pentru că SS-iștii care îi păzeau se distrau biciuindu-i și rîzînd de ei. Apa rămînea la același nivel, căci era alimentată de un izvor. Soi de umor nemțesc.

La spital am avut prilej să cunosc mai multe călugărițe. Una mi-a devenit chiar prietenă intimă. De la invadarea Poloniei i-a fost dat să treacă prin diferite închisori, iar în timpul interogatoriilor fusese multă vreme maltratată și bătută. Nemții n-au putut niciodată să o acuze de vreo crimă ori de vreun alt delict. Dacă ar fi putut s-o facă, atunci ar fi condamnat-o la o perioadă de închisoare, iar

așa viața ei ar fi fost mai ușoară decît aceea pe care o cunoscuse în lagăr.

La Birkenau, călugărița a fost victima unor umilințe incredibile. După ce i-au smuls de pe ea rasa de călugăriță, gardienilor SS le veni ideea să se îmbrace cu ea și, pentru a împinge batjocura și mai departe, începură să execute dansuri obscene în fața ei. Apoi o forțară să defileze în pielea goală prin fața soldaților SS. Soi de sport nemțesc.

SS-iștii au făcut o serioasă colecție de haine de călugărițe pe care le dădură prostituatelor din bordelurile lor.

Maicile aduse în lagărul nostru duceau aceeași existență ca și noi. Pentru ele cele mai crude privațiuni erau restricțiile pentru viața religioasă: nici slujbe, nici confesiuni, nici sacramente.

La infirmeria noastră a fost adusă o călugăriță de vreo treizeci de ani, care fusese supusă experiențelor cu raze X. În pofida suferințelor provocate de experiențele acelea, s-a comportat cu mult curaj. Se ruga zile întregi în tăcere și nu cerea absolut nimic. Cînd o întrebam cum se simte, ne răspundea:

— Vă mulțumesc. Există alții care suferă mult mai mult decît mine.

Zîmbetul ei liniștit ne chinuia dar ne și însuflețea. Înțelegeam cît de groaznice îi erau suferințele, și totuși nu puteam să o ajutăm acolo cu nimic. La sosirea ei în lagăr, după ce o înregistraseră, a protestat cu tărie cînd i-au fost smulse rozarul și imaginile pioase. Nemții o bătuseră, îi smulseseră din mîini obiectele acelea religioase și i le călcaseră în picioare. Dar și ea avusese curajul să spună:

— Nici o națiune nu poate exista fără dumnezeu!

Naziștii ar fi putut s-o ucidă de la bun început, dar știau bine că moartea era mai ușoară în comparație cu metodele lor de tortură. De aceea, au preferat s-o expedieze la „stațiunea de experimentare". De acolo a fost adusă la spitalul nostru, dar după cîteva zile SS-iștii anunțară că o transferă într-un alt „lagăr". Trecură ceasuri pline de desperare și așteptam neclintite ca să fim de față cînd aveau s-o ia. Eram agitate, unele plîngeau. Dar credincioasa nu-și pierdea nici o clipă expresia beatifică de pe chip.

— Nu fiți mîhnite din pricina mea — ne spuse. Mă duc la Domnul meu, dar, mai întîi, trebuie să ne luăm rămas bun. Să ne rugăm!

Celelalte deportate, fie că erau protestante, catolice ori evreice, se rugară în tăcere împreună cu ea. Chiar și acelea care își pierduseră credința i s-au alăturat spre a o mîngîia în ultimele ceasuri ale vieții sale. Cînd a sosit camionul morții, noi eram încă în rugăciune.

Preoții și călugărițele din lagăr au dovedit că aveau o adevărată tărie de caracter. Rareori se puteau întîlni asemenea ființe umane, cu excepția deportaților care erau însuflețiți de credința într-un ideal. În afară de clerici, numai membrii activi ai mișcării de rezistență împreună cu comuniștii militanți erau singurii care aveau înaltă forță morală.

Mulți dintre clerici erau lichidați scurt timp după sosirea lor în lagăr. Cei care scăpau la prima selecție mureau adeseori din cauza bolilor. Ceilalți erau trimiși la moarte printr-o manevră diabolică. Se poate spune, într-adevăr, că preoții și călugărițele din țările martirizate au plătit fasciștilor un greu tribut.

*

În lagărul D, care era destinat bărbaților, se afla o baracă rezervată copiilor — băieți. Într-o după-amiază, SS-iștii i-au adunat pe toți băiețașii pentru a-i trece în revistă și a proceda la selecția lor. Cum au supraviețuit selecției inițiale, făcută la sosire, nu știu; poate că pînă atunci nu avusese loc nici una. Procedeul pe care ei l-au folosit cu acești copii a fost îngrozitor. Au întins o coardă la o anumită înălțime și toți cei a căror statură era sub înălțimea aceea erau automat trecuți deoparte pentru gazare. Dintr-o sută de copii n-au supraviețuit decît cinci sau șase.

La lăsarea serii, deținuții se uitau uluiți la cele douăzeci de camioane care goneau spre Birkenau încărcate cu copiii aceia despuiați de haine și tremurînd de frig. În timp ce camioanele treceau, copiii își strigau numele ca părinții să afle de soarta lor.

Cei mai mulți dintre copiii condamnați să moară știau de soarta ce-i aștepta și totuși erau uluitor de calmi. Părea că lagărul de concentrare îi maturizase precoce fiindcă știrea au primit-o cu mai mult *sang froid* decît adulții.

Mi-a povestit un prizonier că se afla chiar în baraca copiilor în timp ce așteptau camioanele. Ședeau pe jos, pe podea, tăcuți și privind atent cu ochii larg deschiși. Pe unul dintre ei îl întrebă:

— Cum te simți Janeck?

Copilul îi răspunse cu figura dusă pe gînduri.

— Aici e așa de rău totul, încît poate e mai bine „dincolo". Nu mi-e frică.

Am stat de vorbă cu un băiețaș de 12 ani din lagărul pentru cehi; se învîrtea pe lîngă sîrmele ghimpate căutînd de mîncare. După ce am discutat cu el cîteva minute, i-am spus:

— Karli, știi că ești din cale afară de isteț?

— Da — îmi răspunse el —, știu că sînt foarte isteț, dar mai știu că niciodată nu voi mai avea prilej să fiu mai isteț. Asta-i tragicul.

S-a dus vestea în lagăr cît de curajos s-a comportat un băiețel înainte de a fi urcat în camionul ce avea să-l ducă la camera de gazare.

— Nu plînge, Pista — îl consola pe un alt băiețaș, tot ungur. N-ai văzut cum au fost omoriți bunicii noștri, părinții noștri, mamele și surorile noastre? Acum e rîndul nostru.

Înainte să fie băgat în camion, se întoarse către SS-ist cu o figură întunecată și îi zise:

— Un lucru îmi dă o deosebită satisfacție: că în curînd și ție o să-ți facă de petrecanie.

În după-amiaza aceea, în timp ce curățam latrina spitalului, m-am trezit ajutată de un grup de băieți, în vîrstă de vreo 15—16 ani, din lagărul D.; erau singurii supraviețuitori după lichidarea în masă a copiilor. Mi-au destăinuit că membrii din *Sonderkommando,* cu toate că ajunseseră suflete împietrite după asasinatele pe care au fost constrînși să le comită, au fost atît de indignați, încît, riscîndu-și propria viață, au lăsat cîteva victime să le scape. Acești copii s-au reunit cu camarazii lor. Cît timp aveau să se bucure de libertatea lor fără ca nemții să observe, era greu de prevăzut.

Mamele din lagărul nostru mai petrecură o noapte albă. Dar cum puteau ele să doarmă obsedate mereu de spaima că copiii lor, din lagărul D, au fost lichidați? Multe dintre ele încă mai refuzau să creadă că majoritatea copiilor au fost exterminați în chiar ziua în care au sosit.

Lagărul E era căminul ţiganilor. Dintre cei 8.000 de inşi cea mai mare parte proveneau din Germania iar cîţiva din Ungaria, Cehoslovacia, Polonia şi chiar din Franţa. Cîtva timp, condiţiile lor de viaţă au fost mai bune decît în alte lagăre. Într-adevăr, erau mai bine îmbrăcaţi, pe cînd noi arătam ca nişte sperietori. Hrana lor era comestibilă şi se puteau bucura de anumite libertăţi care le erau interzise celorlalţi prizonieri. Uneori chiar abuzau de privilegiile lor, iar cînd aveau prilej îi necăjeau pe ceilalţi deportaţi, spre amuzamentul nemţilor.

Într-o zi, totul s-a schimbat. Autorităţile luaseră o decizie. În prima zi a lui august, medicul-şef SS îi convocă pe doctorii deportaţi din lagărul E şi îi puse să semneze o hîrtie în care se spunea că în lagărul E au izbucnit grave epidemii de tifos, de scarlatină etc. Unul dintre medici avu curajul să atragă atenţia neamţului că acolo se aflau relativ puţini bolnavi şi că în lagărul acela nu se ivise nici un caz contagios. Doctorul SS-ist îi răspunse ironic:

— Întrucît dumneata manifeşti atîta interes pentru soarta acestor deţinuţi, îi vei urma la noua lor reşedinţă.

Prin „noua reşedinţă" înţelegea, desigur, crematoriul.

Cîteva ore mai tîrziu sosiră camioanele. Plecarea ţiganilor a fost însoţită de cîteva incidente. Bănuind ce se punea la cale, cîţiva ţigani încercară să se ascundă pe acoperiş, în spălătoare şi în şanţuri, dar au fost împuşcaţi unul cîte unul.

Nu pot uita strigătul unei mame, ţigancă din Ungaria. Uitase că moartea îi pîndea pe toţi, se gîndea doar la fiul ei şi implora:

— Nu-mi luaţi băiatul! Nu vedeţi că e bolnav?

Strigătele SS-iştilor şi plînsetele copiilor au atras atenţia ocupanţilor din lagărele învecinate. Au fost martorii oculari îngroziţi de plecarea multelor camioane. În aceeaşi noapte chiar, în flăcările mari şi roşii ale crematoriilor se înălţau în vîlvătăi către cer. Ce crimă comiseseră ţiganii? Constituiau o minoritate, iar aceasta era destul să fie condamnaţi la moarte.

*

Exterminarea evreilor — polonezi, lituanieni, francezi etc. — a fost făcută pe grupuri naţionale. Lichidarea evreilor din Ungaria a avut loc în vara anului 1944. Extermi-

narea aceea în masă a fost fără precedent chiar și pentru Birkenau. În luna iulie 1944, cele cinci cuptoare ale crematoriului, misterioasa „casă albă" și groapa morții au funcționat cu toată capacitatea lor.

Soseau în fiecare zi zece transporturi. Cărătorii de bagaje erau insuficienți, din care cauză ele erau îngrămădite în mormane enorme și lăsate în gară zile întregi.

În plus a fost adusă o echipă specială din *Sonderkommando*, dar tot n-a fost destul. În sfîrșit, au fost încorporați în *Sonderkommando* patru sute de greci, sosiți în transporturile din Corfu și Atena. Atunci s-a întîmplat ceva extraordinar. Cei patru sute de deportați au dovedit că, în ciuda sîrmelor ghimpate și a loviturilor cu bice, nu erau robi, ci ființe umane. Cu o rară demnitate, grecii au refuzat să-i ucidă pe unguri! Au declarat că preferau să moară ei înainte. Și, din nefericire, așa s-a și întîmplat. SS-iștii le-au satisfăcut dorința pe loc. Dar ce curaj și ce caracter au demonstrat țăranii aceia greci! Păcat că lumea nu știe mai multe despre ei!

Întrucît existau enorm de multe suflete ce urmau să fie lichidate, mijloacele de exterminare deveniră cu totul insuficiente. De aceea, au fost destinate clădiri mai multe pentru camerele de gazare, au fost săpate gropi enorme, umplute cu cadavre și acoperite cu lemne. Acolo nu era timp de pierdut; oamenii care nu muriseră de tot în camera de gazare erau azvîrliți în gropi și arși împreună cu morții. Eficiență de soi hitlerist.

Această asasinare în masă a fost întreprinsă cu complicitatea activă a guvernului pronazist ungar, prietenul hitleriștilor. Într-adevăr. Ungaria a fost unica țară care și-a trimis chiar delegați speciali la lagăre ca să se înțeleagă cu cîrmuitorii lor asupra proporțiilor și operativității deportărilor. Autoritățile fasciste din Budapesta au cooperat cu naziștii și au insistat să-i escorteze pe deportați cu polițiști unguri — măsură pe care nici un guvern european n-a luat-o, oricît de fidel colaborationist ar fi fost.

Sosirea la Auschwitz a polițiștilor unguri — sosire la care am fost și eu martor ocular — a determinat o scenă incredibilă: deportații unguri, care sosiră în transporturile anterioare, începură să ovaționeze de bucurie la vederea uniformelor ungurești. Le era atît de dor de patria lor, încît se repeziră înspre sîrmele ghimpate într-o explozie de veselie și de entuziasm, cîntînd și plîngînd în hohote, și sfîr-

şind prin a intona cu toţii în cor imnul său naţional. Ce credeau? Că poliţiştii au venit să-i răscumpere?

Tragică situaţie, pentru că „oaspeţii", pe care deportaţii îi aclamau cu atîta fervoare, s-au dus acolo doar ca să-i predea naziştilor pe propriii lor concetăţeni. De n-ar fi intervenit gardienii SS-işti ai lagărului, patrioţii aceia i-ar fi şi cuprins în braţe pe dragii lor compatrioţi.

Cîteva lovituri de bici şi focuri de revolver i-au depărtat pe bieţii prizonieri de poliţiştii unguri, ale căror căşti pavoazate cu pene de cocoş le amintiră de cîmpiile ungare şi de graţioasele coline din Buda reflectîndu-se în apele strălucitoare ale Dunării.

CAPITOLUL XVII

PROCEDEE ŞI ABSURDITATEA LOR

Auschwitz era un lagăr de muncă, pe cînd Birkenau era lagăr de exterminare. Dar şi în Birkenau se aflau cîteva detaşamente de muncă destinate să execute diverse munci fizice. Şi eu am fost obligată să fac parte în răstimpuri din multe asemenea detaşamente.

Mai întîi am făcut parte din *Esskommando*, grup alcătuit din cei care transportau hrana. După apelul de dimineaţă mă duceam împreună cu camaradele mele la bucătărie după vesela de masă. Trebuia să o cărăm pînă la spital, la o depărtare de aproape un kilometru. Cel puţin era o muncă utilă şi despre ea nu se putea spune decît că era obositoare.

Unele munci erau însă cu totul absurde şi eram convinse că numai un dement le putuse născoci, ca să-i înnebunească şi pe alţii. De pildă, ni se poruncea să cărăm dintr-un loc într-altul, cu mîna, cîte un morman de pietroaie. Fiecare femeie trebuia să umple cîte două găleţi cu vîrf. După ce ne speteam cu ele cîteva sute de metri, le goleam. Munca asta trebuia s-o facem cu conştiinciozitate. După ce terminam grămada de pietroaie, respiram uşurate sperînd că după aceea vom avea de făcut ceva mai uşor. Se poate ima-

gina ce simțeam noi cînd ni se ordona să cărăm din nou stiva de pietroaie înapoi, de unde le-am adus. Era evident că paznicii noștri vroiau să repete cu noi clasicul supliciu al lui Sisif.

Citeodată, în loc de pietre, trebuia să cărăm cărămîzi și chiar noroi. Muncile astea nu aveau, după cum se vede, decît un singur țel: să ne epuizeze rezistența fizică și morală în așa măsură încît să devenim numai buni candidați pentru „selecții".

Într-una din zile mi s-a poruncit să intru în *Scheisskommando*, adică echipa destinată să curețe latrinele. Ne duceam zilnic cu căldările la un puț aflat în dosul spitalului. Umpleam gălețile cu excremente și le căram la un alt puț, situat la vreo cîteva sute de metri. Munca asta o făceam zilnic. La sfîrșit, moarte de greață și de scîrbă, ne spălam cum puteam și ne duceam la culcare îngrozite la gîndul că în ziua următoare trebuia să luăm treaba de la capăt. Duhoarea ce-o răspîndea tovarășa mea de muncă, ce dormea în același pat cu mine, mă umplea literalmente de scîrbă. Trebuie că și eu îi produceam ei aceeași senzație.

La nămol trebuia să fim atente. Auschwitz—Birkenau se afla într-o regiune mlăștinoasă de unde smîrcul nu dispărea niciodată. Era un dușman viclean și puternic: ne pătrundea în îmbrăcăminte și în încălțăminte și ni se lipea de tălpi care se dilatau și deveneau prea grele pentru picioarele noastre umflate. Cînd ploua, terenul se transforma într-un ocean de noroi, împiedicînd circulația și făcînd nespus de grea orice fel de muncă. Nămolul și crematoriul! — cele mai mari obsesii ale noastre.

Unele detașamente de muncă lucrau în exteriorul lagărului. Constituiau așa-numitul *Aussenkommando*. Porneau la muncă în zorii zilei, indiferent cum era timpul. Membrii acestei echipe erau nevoiți să muncească cu stomacul gol, fără nici un fel de hrană, exceptînd lichidul acela gălbui căruia bucătarii îi ziceau ceai sau cafea, după cum aveau chef.

Plecarea la muncă a prizonierelor — îmbrăcate, unele, cu zdrențele lor obișnuite, iar altele în hainele lor de pînză vărgată, și încălțate cu saboți de lemn ori cu bocanci, cu numere de la perechi diferite — era un spectacol de plîns. În diminețile friguroase, în timp ce dîrdîiau de frig de le clănțăneau dinții, erau silite să mărșăluiască cîntînd. Aveau obrajii umezi de lacrimi. Ce satisfacție putea avea cineva

ca să cînte în Auschwitz? Dar n-aveau ce face decît să-şi continue drumul, în pas cadenţat şi fără să iasă din rînduri, căci dulăii sălbatici ai poliţiei SS, dresaţi după sistemul nazist, se năpusteau imediat la grumazul celor care ieşeau din coloană sau care rămîneau în urmă.

Munca la terenurile de lucru era istovitoare. Pe lîngă aceasta, supraveghetorii ne păzeau tot timpul ca nu cumva să ne oprim vreo clipă ca să ne tragem răsuflarea. Cele care demonstrau slăbiciune erau mereu bătute cu bice şi ciomege. Dacă vreo prizonieră sleită complet de puteri leşina, atunci i se administra o lovitură de bîtă ca să-şi revină. Dacă asta nu era îndeajuns, atunci îi zdrobeau capul de tot cu o măciucă sau cu picioarele. De-acum nu mai era nevoie să se prezinte la apel.

Leşinul era un fenomen cu totul obişnuit deoarece în detaşamentele de muncă întotdeauna existau bolnavi. Am văzut femei chinuite de pneumonie străbătînd cu greu un drum de 12—13 km — aceasta fiind distanţa de la lagăr pînă la locul de muncă —, ca apoi să sape ziua întreaga pentru a nu fi trimise la spital. Ştiau foarte bine că spitalul nu era altceva decît o antecameră a crematoriului. De altfel, chiar şi acelea care vroiau să fie spitalizate nu izbuteau întotdeauna. Ca să fie admise trebuiau să aibă febră foarte mare. E uşor de înţeles de ce femeile mureau ca muştele în timpul lunilor friguroase şi umede.

Într-una din zile, pe cînd ne întorceam de la lucru de pe terenurile de muncă, un SS-ist înarmat cu cravaşă ne-a oprit din drum ca s-o interogheze pe o „musulmană":

— De cînd eşti aici? — îi strigă.

— De şase luni — răspunse biata femeie. În viaţa ei particulară fusese profesoară, dar nu îndrăznea să ridice ochii la SS-istul ce fusese frizerul ei.

— Trebuie să te pedepsim! — declară brusc neamţul. Nu ai simţul disciplinei. O prizonieră „corectă" ar fi pierit încă de acum trei luni. Eşti în întîrziere cu trei luni, tîrfă mizerabilă!

Şi fără nimic altceva, începu să-i care la lovituri pînă ce o lăsă în nesimţire.

Cînd se prăbuşea vreo prizonieră, fie din cauza excesului de muncă fie de pe urma bătăilor primite de la SS-işti, ne obligau să ducem cadavrul în spinare pînă în lagăr, deoarece coloana trebuia să fie completă la apelul de seară. Aşa sunau ordinele. Convoiul nostru funerar era în-

timpinat la intrarea în lagăr de o orchestră de deținuți cîntînd arii vesele, deoarece porunca stăpînitorilor noștri era că la sfîrșitul zilei de muncă trebuia să predomine o atmosferă de bucurie.

*

SS-iștii făceau din cînd în cînd dezinfecția lagărului. Dacă această măsură ar fi fost executată în mod rațional, ar fi contribuit la îmbunătățirea condițiilor noastre de igienă. Dar, așa cum se făceau toate lucrurile în Auschwitz-Birkenau, și deparazitarea era făcută din batjocură neavînd alt scop decît să contribuie la ridicarea gradului de mortalitate. Fără nici o îndoială, aceasta făcea parte din planurile naziștilor.

Dezinfecția începea prin izolarea a patru sau cinci barăci. Noi trebuia să ne ducem la spălătoare, pe barăci. Hainele și încălțămintea, pe care ni le procurasem cu prețul atîtor privațiuni, ne erau luate și puse pe o etuvă fumigenă, timp în care noi trebuia să trecem pe sub dușuri. Operația nu dura decît un minut, ceea ce nu era destul ca să ne curățăm cum trebuia.

După ce ne presărau cu un praf dezinfectant, pe cap și pe zonele piloase ale corpului, ne mînau spre ieșire. Cele care aveau păduchi erau rase încă o dată.

Dar, după ce ieșeam de la spălătoare, trebuia să ne încolonăm afară complet goale, indiferent de timp ori de anotimp. Deși totul dura peste o oră, noi eram obligate să așteptăm, așa cum eram, pînă ce rîndul era complet format. Evident, acolo ne îmbolnăveam de pneumonie.

Apoi, dîrdîind de frig, trebuia să ne întoarcem la barăci. Cele care sperau să-și revină se convingeau o dată mai mult că în Birkenau nu era loc pentru optimism, pentru că, în timp ce noi stăteam afară, ne erau luate și acele puține pături pe care le aveam. Nu aveam ce face decît să așteptăm să ne fie restituite. Dar administrația nu se grăbea. Ca urmare, noi tremuram în continuare de frig și pe scîndurile goale ale priciurilor.

Pînă la urmă ne înapoiau hainele, dar și atunci ne aștepta o amară decepție, pentru că nemții nu ne restituiau tuturor ceea ce ne luau. De exemplu, odată, cînd au fost deparazitate 1.400 de femei, într-o singură zi, numai la 1.200 ne-au fost date hainele înapoi; restul de 200 de ne-

fericite, cărora le dispăruse îmbrăcămintea, nu aveau altă soluție decît să se apuce de „organizare". Însă, pînă atunci, în timp ce așteptau în frig, nu aveau nimic ce să le țină de cald în afară de vreo cîteva pături.

După cum am arătat mai înainte, la zece femei le revenea cîte o pătură. Din această pricină se iscau mereu certuri între cele care vroiau să și-o împartă. De altfel, fiecare socotea că avea dreptul s-o poarte în cursul zilei.

Femeile care rămăseseră fără veșminte, și nici nu reușiră să-și facă rost de pături, erau nevoite să alerge la apel în pielea goală. Era imposibil să rămînă în barăci și să nu se prezinte la încolonare.

Gardienii SS știau foarte bine de ce tovarășele noastre de captivitate apăreau goale la apel. Totuși, le stîlceau în bătăi pe acele „perfide" care n-aveau pic de rușine. Pe de altă parte, SS-iștii lagărului întotdeauna le lichidau întîi pe cele care rămîneau despuiate de haine.

Făceam tot ceea ce ne stătea în putere să le ajutăm pe acele biete ființe, dar îmbrăcămintea noastră era mult prea puțină ca să avem ce da. Cîte una își dădea combinezonul, alta sutienul, alta pantalonii. O deținută n-a avut ce să-și pună pe ea cîteva zile decît o bluză, care nu-i acoperea decît brațele și umerii.

În nefericirea noastră, L. ne-a adus servicii foarte prețioase. Prietenul lui de la depozitul de haine „organiza" zilnic cîte trei sau patru bluze cu pantaloni cu tot. Dar „organizarea" oricît de activă ar fi fost, nu era destul ca să acopere nevoile noastre.

După fiecare deparazitare, barăcile se goleau văzînd cu ochii. Cadavrele erau aruncate în spatele barăcilor, spre bucuria șobolanilor care erau, în mod sigur, cei mai fericiți locatari din Auschwitz-Birkenau. Rozătoarele acelea, care se îngrășau din carnea nefericitelor noastre camarade moarte, se simțeau atît de acasă la ele, încît nu reușeam să le gonim. Nu le era frică de noi, dimpotrivă mișunau acolo de parcă *ele* erau adevărații stăpînitori.

*

Captivitatea mea, la fel ca a altor prizoniere, s-a caracterizat prin diferite „schimbări de rezistență". Am fost mutată de trei ori dintr-un lagăr într-altul iar munca mea a fost schimbată în nenumărate rînduri. În majoritatea

timpului lucram la serviciile sanitare, infirmerie ori spital, dar trebuia să execut și alte munci, cum era curățirea latrinelor și muncile de pe terenurile de lucru. Un simplu capriciu al *blocovei*, sau o evacuare neașteptată, erau suficiente ca să fiu trimisă de ici colo. La sfîrșitul toamnei lui 1944 făceam parte din echipa de latrineri și numai dintr-un pur noroc am putut să mă întorc, puțin după aceea, la spital.

La începutul lui decembrie 1944, n-au mai rămas decît două lagăre de femei; celelalte fuseseră evacuate ori exterminate. Acestea erau lagărul B-2, care era un lagăr de muncă, și lagărul E, înainte ocupat de țigani, care includea acum blocurile spitalului.

Prizonierele din B-2 lucrau la țesătorii, unde se fabricau fitile pentru explozive. Condițiile de acolo erau mizerabile. Femeile își tîrau zilele în încăperi ticsite de mormane de lînă murdară, de la unu pînă la doi metri înălțime. La cea mai mică mișcare se ridicau în aer vîrtejuri de praf, care se lipeau de nări și împiedicau respirația. Fiind lipsite de apă, nici măcar nu puteau visa să se spele. Nu era deloc de mirare că spitalul era plin cu prizoniere de la lagărul B-2.

De două ori pe săptămînă, femeile bolnave de la țesătorii erau duse la lagărul E. Dacă nu puteau să umble, erau încărcate în camioane sau în camionete. Restul mergeau mai mult tîrîndu-se ori sprijinindu-se unele de altele. Mi-au venit în minte atunci ologii care îi sprijină pe orbi.

Exista o dispoziție stupidă care zicea că bolnavele, indiferent cît de grav erau, înainte să fie spitalizate trebuiau să treacă întîi pe sub niște dușuri. Adeseori leșinau. Citeodată, îndrăzneam să nesocotim regula aceea inumană și duceam bolnavele direct la spital. Ca de obicei, era ticsit iar condițiile de acolo erau mai mult decît insuportabile. Din numărul total al prizonierelor bolnave peste 30 la sută își datorau boala malnutriției și epidemiilor. Două, trei și chiar patru bolnave erau nevoite să împartă același pat. Înghesuite unele în altele, suportau nu numai propriile lor suferințe ci și pe cele ale vecinelor lor. O bolnavă, în loc să se vindece, putea contracta în spital încă o boală. Din cauza spațiului extrem de redus, era imposibil să se evite contaminările.

Locul acela îngrozitor oferea într-adevăr un bogat teren de observare a patologiei provocată de subnutriție. Bolile

cele mai frecvente erau edemele, flegmoanele, panariţiile, un fel de dizenterie la care nemţii îi ziceau *Durchfall*, furunculoza, cazurile excesive de avitaminoză şi, în fine, pneumonia. Existau de asemeni cazuri contagioase de difterie, de scarlatină şi de tifos care era transmis de milioanele de păduchi răspîndiţi în tot lagărul.

Prizonierele se luptau pe viaţă şi pe moarte cu păduchii, dar, în genere, învingeau paraziţii. Deparazitările acelea făcute în batjocură nu-i speriau pe adversarii noştri, iar noi nu aveam timpul şi forţa necesare pentru a lupta contra unui duşman ce se înmulţea în proporţii enorme. Toate eram invadate: cele din detaşamentele de muncă, cele care rămîneau în barăci şi chiar şi cele care prestam servicii la spital. Păduchii mişunau peste tot: prin haine, prin *koias*, pe cap, prin barbă şi prin sprîncene; se vîrau pînă şi în pansamentele de pe pielea bolnavelor. Mi-am zis adeseori că dacă vom mai rămîne multă vreme în lagăr, vom pieri toate, victime ale şobolanilor şi păduchilor care aveau să rămînă singurii supravieţuitori.

În ultimele luni ale şederii noastre în lagărul E situaţia a fost oarecum îmbunătăţită. *Lageralteste* (mica Orlî) declară păduchilor un război necruţător. Lua hainele femeilor şi prefera să le lase să moară de frig decît să lase înmulţirea paraziţilor.

Cele care lucram în spital eram oarecum privilegiate în lupta contra acestor insecte. În dormitorul nostru erau mai puţine şi, pe lîngă aceasta, dispuneam de preţiosul lighean găurit. Pe de altă parte, nu puteam lăsa terenul la cheremul paraziţilor, pentru că tot timpul eram expuse invaziilor lor iar bolnavele ni-i transmiteau din belşug la fiecare explorare pe care o făceam. Ţineam zilnic adunări de despăduchere şi le sfătuiam mereu pe bolnave să facă la fel. Dacă am fi fost mai multe infirmiere, iar echipa noastră ar fi fost mai bine dotată, nu ne-ar fi năpădit păduchii. Dar ştiam că nu-i puteam stîrpi iar asta ne făcea să suferim enorm.

Nimic nu era mai impresionant decît spectacolul acela pe care îl ofereau femeile trudindu-se toată noaptea să se cureţe amănunţit de păduchi. Îşi treceau de la una la alta o perie, singura de care dispuneam, cu hotărîrea fermă de a sfîrşi cu murdăria şi cu păduchii. Aceea era unica noastră

posibilitate de a lupta contra paraziților, contra temnicerilor noștri și contra oricărei forțe ce încerca să ne facă victimele ei.

*

Toți prizonierii din Auschwitz-Birkenau nutreau un singur vis: *să evadeze*. Deportații erau închiși în lagăr cu sutele de mii, dar numărul celor care izbuteau să scape, să se elibereze de acolo era extrem de redus. În toată perioada cît am fost acolo prizonieră, nu știu să fi reușit mai mult de trei sau patru evadări, deși nici aceste cazuri n-au fost cu totul sigure.

Sistemul nazist era de un efect înspăimîntător. Gardienii SS erau răsplătiți cînd împușcau prizonierii evadați. Dar, înainte de orice, era gardul de sîrmă ghimpată încărcat cu curent de înaltă tensiune; apoi erau „Observatorii", ciinii din afară care erau dresați special să-i urmărească pe fugari și să-i doboare la pămînt. De altfel, în momentul în care lipsea cineva se luau o serie de măsuri severe. Sirena de alarmă începea să urle. Cînd îi auzeam șuieratul înfiorător străbătînd aerul, știam ce însemna asta: cineva încercase să evadeze. Tremuram și ne rugam pentru izbînda cutezătoarei femei, dar sentimentele noastre erau amestecate cu egoism. Totuși, nutream speranța că cel care va izbuti să se descătușeze din infernul acela va putea spune lumii ceea ce se petrecea în Birkenau și poate, pînă la urmă, va veni cineva în ajutorul nostru. Dacă aliații ar reuși să arunce crematoriul în aer...! Cel puțin ar fi încetat viteza exterminării.

Dar urmărirea fugarilor începea fără a se pierde nici o clipă. În cursul nopții, reflectoarele puternice cercetau împrejurimile iar patrulele SS însoțite de ciini dădeau tîrcoale prin regiune. Din nefericire, fugarul, sau fugara, nu se putea bizui pe ajutorul localnicilor. Astfel, trei sau patru zile de foame și sete erau, de regulă, suficiente pentru a se sfîrși cu cei care izbuteau, ca prin minune, să scape de urmărire: Desigur, nu era recomandabil ca evadații să intre în vreo localitate, în căutare de hrană, fără să-și schimbe zdrențele de pe ei cu o îmbrăcăminte mai puțin bătătoare la ochi.

Practic, nu exista nici o posibilitate de evadare fără colaborarea cu gardienii. Unele deportate, care erau mai

de mult în lagăr și își făcuseră rost de aur sau de pietre prețioase de la „Canadá", reușeau să ademenească pe cîte o santinelă. Cîțiva au reușit să-și procure chiar uniformă de SS. Dar nici aceste măsuri de precauție nu asigurau succesul evadării.

În vara anului 1944, un polonez arian, care lucra în sectorul B-3, a reușit să-și facă rost de două uniforme SS, una pentru el iar cealaltă pentru o fată, evreică din Polonia, de care era îndrăgostit. Amîndoi erau în lagăr de multă vreme. Au evadat din Birkenau prin Auschwitz și au ajuns într-un sat din preajma Auschwitz-ului. Au petrecut acolo două săptămîni fericite, o adevărată lună de miere după anii lor de captivitate. Se credeau atît de în siguranță în uniformele de SS, încît începură să hoinărească nepăsători pe ulițele satului. Un ofițer SS, remarcînd ceva suspect în înfățișarea femeii, le ceru imediat legitimațiile. Bineînțeles, amîndoi au fost capturați.

Ordinele erau ca evadaților prinși și întorși în lagăr să li se aplice pedepse exemplare în fața tuturor deținuților. Mai întîi îi obligau să străbată lagărul purtînd o pancardă pe care stătea scris crima de care erau osîndiți. După aceea erau ori spînzurați în mijlocul lagărului ori trimiși la camera de gazare.

Muncitorul polonez și tovarășa lui dădură dovadă de un deosebit curaj. În fața mulțimii de prizonieri adunați acolo, fata refuză categoric să poarte pancarda. Nemții rămaseră ca trăsniți. Un gardian SS o bătu fără milă. Atunci, se întîmplă ceva incredibil: fata își adună toate forțele și îi trînti călăului un pumn în obraz! Prin mulțimea de prizonieri străbătu un murmur de uimire. Cineva cutezase să răspundă prin lovituri! Turbați de furie, SS-iștii se năpustiră asupra fetei cu o ploaie de lovituri de bîte și de picioare. Se prăbuși la pămînt cu fața însîngerată și mădularele rupte. SS-istul șef, triumfător, înălță pe trupul ei pancarda ce refuzase s-o poarte. Își făcu imediat apariția un camion. O tîrîră înăuntru ca pe un sac de cartofi. Și cu toate acestea, fata aceea pe jumătate moartă, cu un ochi zdrobit și fața desfigurată, se ridică în capul oaselor strigînd:

— Curaj, prieteni! Ei vor plăti pentru toate acestea! Ceasul eliberării e aproape!

Doi SS-iști săriră în vehicul și o striviră în picioare. Au reușit s-o reducă la tăcere așa cum au vrut; și totuși,

și la plecarea camionului încă mai izbeau cu picioarele în ea.

Cîtva timp după cele întîmplate, pe cînd eu făceam ordine în infirmerie într-un moment de repaus, spre marea mea uimire îl văzui intrînd pe Tadek — tînărul polonez cu ochi albaștri la care m-am referit într-un capitol anterior. Dar nu mai era același Tadek care, în urmă cu trei luni, îmi făcuse avansuri în timp ce eram la spălătoare. Era un om distrus, sleit de puteri, slab și bolnav. Nu mă salută la intrare, se așeză doar pe scaun și-mi zise:

— M-am hotărît ca mîine să încerc să evadez. Totul e deja pregătit. În toți anii aceștia nu m-am gîndit la nimic altceva. Poate voi reuși, dar mai sigur e că mă vor prinde și împușca. Nu-mi pasă, dar nu mai pot să îndur.

Făcu o pauză.

— Înainte de a pleca — continuă el — vreau să-ți spun că atunci cînd am fost insinuant cu dumneata, nu eram bolnav. Înainte de război am fost prof. universitar la Varșovia. Dacă vreodată vei scăpa din lagăr, să mă cauți, iar eu te voi căuta în Transilvania.

Rostea clar și concis fiecare cuvînt. Apoi adăugă:

— Oricum, e imposibil ca dumneata să mă urăști mai mult decît mă urăsc și detest eu însumi.

Se îndreptă către ușă, dar deodată se întoarse. Am surprins în ochii lui aceeași expresie de umanitate ce mi se păru că i-o remarcasem cu cîtva timp în urmă.

După cîteva zile, tovarășii lui Tadek, care lucrau în lagărul nostru, mi-au spus că evadase împreună cu fratele său mai mic. Au reușit să-i păcălească pe gardieni și au ajuns într-un „cîmp al nimănui", doi km aproape de granița rusească. Erau chinuiți de sete, căci de două zile nu mai puseseră în gură nici un strop de apă. Ajungînd la o fîntînă, Tadek s-a oprit, dar fratele lui și-a continuat drumul. În timp ce Tadek își potolea setea, fu descoperit de o patrulă nemțească și arestat. Dîndu-și seama că de acum, pentru el totul era pierdut a evitat direcția spre care o luase fratele lui, de teamă să nu-l descopere și pe el. Fratele lui a scăpat de primejdie, dar Tadek a fost întors în lagăr și întemnițat într-un *bunker*, ca o groapă. Bunkerele erau celule de temniță construite sub pămînt, lipsite de aer și de lumina zilei, și atît de strîmte încît deținuții din ele trebuiau să stea toată noaptea în picioare. În timpul zi-

lei, deținuții erau scoși și trimiși la muncile cele mai scîrboase, cu rație de hrană redusă.

Vreme de trei zile, Tadek n-a mîncat decît vreo 200—300 gr de pîine, asta a fost tot. Cu această hrană, după trei sau patru zile, chiar și cei mai viguroși bărbați își dădeau sufletul. Tadek a îndurat chinul acela timp de cîteva săptămîni. Pînă la urmă, cînd nemții au hotărît să-l omoare, nu mai rămăsese nimic din ființa aceea pe care o cunoscusem odinioară.

*

Pe măsură ce frontierele marelui Reich se retrăgeau în fața loviturilor primite de la Aliați, naziștii evacuau lagărele amenințate de aceste înaintări. De aceea, deținuții din nenumăratele lagăre existente, au fost strămutați în Auschwitz. Cînd și acestuia îi venea rîndul, el urma să fie strămutat în interiorul Reich-ului.

Primii pe care i-au strămutat în Auschwitz au fost prizonierii polonezi din lagărul Brassov[1]. Noii sosiți au fost băgați în lagărul B-2, care fusese mai înainte lagărul pentru cehi. Mare parte dintre camarazii lor muriseră pe drum. În lagărul Brassov se aflau destul de multe femei, care fuseseră duse acolo „voluntar". Unele duceau acolo un trai destul de bun: le foloseau pe tovarășele lor de captivitate ca să le spele rufe, să le coasă haine, să le facă curățenie. Cu cei cîțiva bănișori pe care îi primeau de la „voluntare", deținutele își ușurau un pic zilele cumpărîndu-și hrană suplimentară de la cantina lagărului. Nu se găsea acolo cine știe ce dar era un loc foarte căutat.

Brassov era, de fapt, un lagăr de muncă, destinat producției de textile în plină funcționare, nu de exterminare. De aceea, prizonierele de acolo nu știau nimic despre crematorii. Acolo SS-iștii își foloseau mitralierele în pădurile din apropiere, ca să execute în masă prizonieri ruși, polonezi și francezi.

Evacuarea lagărului Brassov s-a făcut în mare grabă. Apelul s-a ținut la mijlocul zilei. Deținutele au fost băgate în vagoane de tren și înghesuite ca animalele. Cele care se aflau la muncă în afara incintei lagărului au avut noroc

---

[1] Denumire provenind, se pare, de la satul polonez *Broszkowice* (situat în sudul Poloniei, lîngă Cracovia) aflat în vecinătate cu Oswiecin (Auschwitz) (n.n.).

să fie favorizate de soartă: în seara aceea, cînd s-au întors de la lucru, au fost întîmpinate de trupe sovietice care tocmai ocupaseră regiunea.

Printre prizonierele evacuate și duse la Auschwitz, din motive de operațiuni militare, se afla și un mare contingent de evreice aduse din *ghetto*-ul din Lodz[1]. Din relatările unei doctorițe poloneze am putut să-mi formez o idee despre viața din orașul acela în timpul ocupației naziste.

Ghettoul era înconjurat de un șanț adînc, plin cu apă, străjuit de nemți înarmați cu mitraliere. Înăuntrul zonei încercuite, evreicele puteau să circule libere la anumite ore, dar în cea mai mare parte a timpului ele trebuiau să muncească pentru *Wehrmacht*. Confecționau uniforme SS și le brodau gulerele cu renumitele insigne cap-de-mort. Bolnavii erau îngrijiți de propriii lor medici. Hrana în ghetto era groaznică iar gradul de mortalitate extrem de ridicat.

Evacuarea acestui ghetto s-a făcut tot pe neașteptate. Nemții pentru a acapara forță de muncă umană, au recurs și de această dată la metodele lor ipocrite. Au pus mîna pe un mare număr de bărbați și i-au luat cu ei la gară. Cînd mamele și soțiile lor disperate au vrut să afle ce se va întîmpla cu ei, li s-a spus că pleacă în Germania la muncă și că femeile puteau să-i însoțească dacă vroiau. Nu mai e nevoie să descriu cum s-au repezit la gară acele femei evreice din Lodz, împreună cu copiii lor, ducînd cu ele tot ceea ce aveau mai de preț. Nemții filmară scena aceea ca s-o expună la jurnalele de actualități ecranizate, pentru a dezminți zvonurile care exercitau o puternică influență asupra oamenilor.

Acum, bărbații, femeile și copiii din ghettoul din Lodz se aflau în lagăre de exterminare, în Birkenau mai ales. Pe multe dintre acele ființe umane le-am tratat la infirmerie. Se aflau în condiții fizice deplorabile și moralicește la pămînt. Pot spune că dintre toate bolnavele ele erau cele mai debile și mai puțin rezistente la suferință; după ele veneau grecoaicele, italiencele, iugoslavele, olandezele, unguroaicele și românce le. Cele mai rezistente, după aprecierea mea cel puțin, erau franțuzoaicele și rusoaicele.

---

[1] Oraș în R. P. Polonă (n.n.).

Nu numai din răsărit soseau deportați. Numeroase contingente, alcătuite din membrii ai rezistenței — bărbați curajoși ce acționaseră pînă în ultimul moment — și din alți „indezirabili", veneau din apus.

În septembrie 1944, înainte ca Țările de Jos să fie eliberate, au fost aduși un mare număr de belgieni. De asemeni, au sosit evrei proveniți din *Teriesenstadt*[1]. În transporturile zilnice cu deportați soseau greci și italieni. Aceștia din urmă petrecuseră cîtva timp în temnițele din peninsulă, dar, pe măsură ce aliații se apropiau, temnițele erau golite iar deținuții expediați la Birkenau. Prizonierii erau demoralizați iar majoritatea dintre ei erau bătrîni care n-au reușit să se adapteze condițiilor din lagăr. Între ei abunda sinuciderile.

Sosirea acestor contingente de deportați a adus în lagăr o schimbare. Mai mult ca niciodată, Birkenau a devenit un fel de „Turn al lui Babel" în care se vorbeau tot felul de limbi și se practicau cele mai diverse obiceiuri. Unicul element „stabil" erau *Schutzaftling*-ii, deținuții „protejați" ai lagărului, care îi oprimau cu cruzime pe noii sosiți. Erau adevărate slugi docile ale naziștilor.

Birkenau primea prizonieri și din lagărele de muncă învecinate, pe aceia care nu mai serveau mașinii de război hitleriste. Prizonierii cei mai robuști din Auschwitz-Birkenau erau trimiși, de obicei, în regiunea *Ravensbruk*, unde se aflau multe fabrici de armament. Cei care se îmbolnăveau erau expediați înapoi sub pretextul că aveau nevoie de îngrijire medicală. Erau într-adevăr atît de extenuați și de demoralizați încît nici nu mai doreau să trăiască.

Cadavrele celor care erau executați în lagărele învecinate erau trimise tot la Birkenau; desigur, cuptoarele crematoriilor slujeau unei regiuni extrem de vaste. Preferința pe care naziștii o aveau pentru incinerare nu se datora cîtuși de puțin considerentelor de natură igienică; ei evitau înhumările pentru că în acest fel puteau să facă mult mai ușor recuperarea obiectelor de valoare.

La Birkenau soseau și trenuri plecate din... Birkenau! Într-una din zile s-a anunțat că un tren cu deportați va pleca în Germania pentru a-i duce să lucreze în fabrici. Totul s-a desfășurat ca și cum acesta ar fi fost un eveniment de fiecare zi. Deportații s-au îmbulzit în vagoane fără să-i

[1] Terezin, localitate în Cehoslovacia (n.n.).

mai îmbrîncească cineva prea mult. Trenul s-a pus în mișcare, a executat cîteva manevre, a plecat din gară și s-a pierdut în depărtări, spre o destinație necunoscută. După cîteva ore, același tren se întorcea înapoi, la Birkenau, cu aceiași pasageri, ducîndu-i pe deportați direct la crematoriu.

De ce recurgeau nemții la manevre atît de complicate? Să se fi executat această operațiune după un plan dinainte stabilit? Ori o fi fost mai degrabă rezultatul unei confuzii a administrației? În orice caz, ceea ce relatez aici este exact, în toate detaliile.

În ziua următoare iar a plecat un tren cu deportați destinați „să lucreze într-o fabrică nemțească". Cîteva zile mai tîrziu, echipa de deparazitare a lagărului aducea înapoi o uriașă cantitate de efecte rămase de la tovarășii lor dispăruți. Fuseseră trimiși nu în Germania ci pe lumea cealaltă. Nimeni n-a aflat unde și nici în ce împrejurări au fost executați acei nefericiți prizonieri.

*

Cu toate că prizonierii erau aduși în masă, numărul lor era în descreștere. Unul dintre motive era că, după toamna lui 1944, mulți dintre ei au fost transferați în fabricile nemțești ca să înlocuiască pe muncitorii ce fuseseră trimiși pe front. Criminalii din lagăr, care purtau un triunghi verde, au fost eliberați cu condiția să lupte contra dușmanilor Reichului. Majoritatea SS-iștilor plecaseră pe front; cei rămași erau, mai ales, invalizi, pentru care misiunea din Auschwitz însemna doar o cură de odihnă după bătălie.

Selecțiile subțiau și ele masele de oameni. Într-o după-amiază groaznic de ploioasă, a apărut la infirmerie un detașament de SS-iști. Folosindu-și metodele brutale, după cum le era obiceiul, au adunat în fața porții spitalului vreo șaizeci de femei bolnave. Le-au poruncit să arunce tot ceea ce aveau asupra lor într-o grămadă — inclusiv mizerabilele lor rații zilnice de hrană și veșmintele de spital. Pentru încărcarea și transportarea acestor nefericite femei nu s-au mai folosit autocamioane ci mașini de gunoi.

Cortegiul a pornit sub ploaia torențială înotînd în mijlocul unui ocean de noroi ce acoperea terenul din Birkenau. Nici un strigăt nu s-a auzit între victime. S-au despărțit de noi cu resemnare părînd să zică: „azi ne duc pe noi, dar

mîine e rîndul vostru". După o oră, mașinile de gunoi se întorceau din direcția crematoriilor, dar... goale!

Birkenau era în plin proces de lichidare pe scară mare, căci cîrmuirea luase măsuri să golească lagărul înainte de înaintarea rusească. Crematoriile trebuiau să fie distruse pentru a lăsa cît mai puține urme. Însă lichidarea se făcea treptat și metodic. Cei din *Sonderkommando* au fost instruiți să distrugă pe rînd fiecare cuptor, dar, între timp, celelalte trebuiau să funcționeze în continuare — unele au continuat să mistuie cadavre pînă tîrziu în decembrie 1944.

Noi transporturi de prizonieri continuară să sosească, dar noii sosiți erau selecționați în gară: unii erau trimiși direct la camera de gazare, iar alții în Germania. Totuși, în unele cazuri, trenuri întregi de prizonieri erau exterminate imediat ce soseau în Birkenau. Din ce capriciu se proceda astfel n-aș putea spune.

În perioada aceea, obligația mea era să fiu, din cînd în cînd, pe lîngă gară. Într-una din zile am văzut împreună cu cîteva camarade un tren ticsit cu civili ruși pe care, după cîte se părea, nemții îi luaseră cu ei la retragere. Ușile vagonului erau acum deschise. Înăuntru, copiii plîngeau, bătrînii se văietau iar cîțiva tineri făceau pe grozavii și cîntau cîntece rusești. La apariția noastră femeile se iviră în ușile vagoanelor implorîndu-ne să le dăm un strop de apă ori o bucățică de pîine.

— *Woda... hleb!*

Două cuvinte pe care le-am identificat a fi rusești. De atîtea ori le auzisem, încît știam de-acum cum se spune „pîine și apă" în toate limbile din Europa.

Deportații ne întrebau mereu unde se aflau. Nici măcar nu puteau bănui că ajunseseră la capătul „drumului" lor.

Un alt tren — cu copii proveniți din orfelinate și din școli teologice, însoțiți de călugărițe — venea din Polonia. Nemții dădură la o parte ușile vagoanelor pentru ca cei sosiți să coboare, dar imediat a venit un ordin care interzicea coborîrea deportaților; așa că, ușile vagoanelor au fost trase înapoi cu violență și doar un pic lăsate întredeschise. Gardienii SS înarmați se postară în linie în fața trenului.

Cît ușile fuseseră deschise, am văzut că deportații erau copii de diferite vîrste, cam între 1—16 ani. Stăteau înghesuiți în vagoane ca sardelele. Erau deprimați și groaznic de slăbiți iar mulți dintre ei erau foarte bolnavi. Se

vedea că de multă vreme stătuseră închiși în vagoanele acelea.

Copiii erau însetați și înfometați. Cei care mai aveau un pic de putere cereau plîngînd mîncare și apă; alții erau agitați și disperați la culme. Maicile încercau cît puteau să-i liniștească; pe cei micuți îi luau în brațe, dar n-aveau de unde să le dea pîine și apă.

Una dintre călugărițe se apropie de ușa vagonului și, prin deschizătura îngustă, îl rugă pe un gardian SS să aducă o găleată de apă pentru copii. Dar SS-istul o refuză și cu o mișcare violentă îi sfîșie veșmîntul. Ceilalți soldați, postați în liine în fața trenului, făcură haz de călugăriță și de tragicele scene care aveau loc în vagoane.

— Vreți apă? — întrebau SS-iștii și, ca să se distreze mai bine le ofereau copiilor, în batjocură, bidoanele lor soldățești.

Prin crăpătura îngustă a ușilor, mînuțele subțiri ale copiilor se întindeau cu jind să apuce bidonul, dar, înainte să ajungă la el, nemții îi loveau peste mîini cu patul puștilor. Copiii începură să țipe groaznic de durere, dar erau atît de chinuiți de sete încît, de fiecare dată cînd li se ofereau bidoanele, încercău din nou să le apuce, uitînd că în loc de apă primeau lovituri.

Indignată de aceste scene pline de cruzime, una dintre maici ceru soldaților să lase copiii în pace. Drept răspuns primi o lovitură puternică în cap cu patul armei. Sîngele începu să curgă. Bruta care o lovise îi fracturase probabil craniul. Dar călugărița trebuie să fi avut o tărie supraomenească, căci nu s-a prăbușit, ci a rămas dreaptă, neclintită în tăcere. La vederea sîngelui, copiii intrară în panică. Țipetele și plînsetele lor deznădăjduite învăluiră gara, ajungînd pînă la lagăre. Dar aceste țipete erau obișnuite în Auschwitz sau în Birkenau. Prizonierii le auzeam cu inima sfîșiată de durere, dar nu puteam ajuta cu nimic.

Hitleriștii rămîneau întotdeauna indiferenți la plînsetele copiilor și știau bine că de la gară îi duceau pe copii direct la moarte. Pentru naziști, plînsetele din lagăr nu erau decît preludiul pe care îl ofereau zeului lor: Wotan.

M-am întors în lagăr complet deprimată.

Așa cum se întîmpla aproape de fiecare dată cînd sosea în gară un nou transport de prizonieri, deportații erau izolați în barăcile lor. Numai membrii personalului de la în-

firmerie aveau dreptul să circule. Bluza mea albă echivala cu o tăbliță temporară de liberă trecere.

A doua zi m-am dus din nou la gară, dar nu mai era nimeni în ușile vagoanelor; fuseseră golite în cursul nopții. Nimeni nu i-a văzut în lagăr nici pe ruși nici pe călugărițe, nici pe copii. În zilele care au urmat, au sosit alte trenuri cu deportați iar soarta lor trebuie să fi fost aceeași.

Mi-a rămas adînc săpată în memorie imaginea unui chip. Odată, sub supravegherea gardienilor SS, am fost trimisă la lagărul F. K. L. împreună cu un grup de deținute. Cînd am ajuns la gară, a trebuit să ne oprim ca să lăsăm să treacă un convoi de prizonieri. Erau polonezi de categorie socială medie — judecînd după figură și după îmbrăcăminte. Am recunoscut între ei cîțiva ceferiști, șoferi de mașini, factori poștali, călugărițe, elevi de școală. Nu se mișcau așa iute cum le pretindeau gardienii SS, din care cauză îi loveau cu cravașele, cu bicele și cu patul armelor.

Deodată, un bărbat, în vîrstă de aproximativ șaizeci de ani, îmbrăcat în uniformă de poștaș, își pierdu echilibrul și se prăbuși la pămînt. Îi sări în ajutor un băiat în jur de 18 ani. În timp ce deportatul încerca să se scoale de jos, apăru un SS-ist care îi trase cu sînge rece un glonte de revolver.

Eu și camaradele mele ne aflam la o depărtare de vreo trei metri. Nu sînt în stare să descriu expresia de pe chipul muribundului cînd își fixă ochii la tînărul ce încercase să-l ajute, și nici nu găsesc cuvinte să pot reproduce deznădejdea și amarul din glasul băiatului cînd strigă:

— Oh, tăticule!

Între timp, asasinul își scoase din buzunar o brichetă și încerca să-și aprindă o țigară. Se străduia s-o apere cu grijă de vînt, dar adierea fiind puternică fu nevoit să mai încerce de cîteva ori. Desigur, îi era mult mai ușor să ucidă o viață de om decît să aprindă o țigară. Pînă la urmă, țigara se aprinse, după care, SS-istul își vîrî din nou bricheta în buzunarul tunicii. Abia atunci îl văzu pe băiat, care plîngea în hohote deasupra trupului tatălui său în agonie.

— *Weiter gehen* (Continuați-vă drumul)! — răcni SS-istul.

Întrucît băiatul nu păru să-i audă comanda, îl plesni cu cravașa. Îi trase cu furie una, două, trei lovituri. Băiatul

se ridică şi cu o expresie plină de durere privi pentru ultima oară la tatăl său care îşi dădea sufletul. Sub presiunea bătăilor îşi reluă locul în convoiul ce se îndrepta, mînat cu bice şi înjurături, spre pădurea din Birkenau.

CAPITOLUL XVIII

CONDIŢIILE NOASTRE DE „PRIVILEGIAT"

Timp de şase luni am împărţit îngustul spaţiu al unei odăiţe din Blocul 13 împreună cu cinci femei.

Doctoriţa G. era, după părerea mea, cea mai ciudată dintre colegele mele. Fusese medic în Transilvania. Nici în ruptul capului nu vroia să admită că era realmente primejdios pentru ea să se comporte ca înainte de a fi ajuns la Auschwitz. În fiecare după-amiază ne povestea că *blocova* o invitase la „ceai" şi ne descria acest eveniment de parcă el ar fi fost una dintre acele distinse sindrofii de elită pe care o cunoscuse ea înainte de război. Noi ştiam ce însemna „ceaiul" despre care ne tot vorbea ea. Ce fel de ceai putea oferi cineva în locul acela? Dar doctoriţa înflorea şi poleia insistent orice cînd se referea la persoana ei. În acest fel, ea trăia într-o lume imaginară creată de propria ei fantezie.

A doua mea colegă era o fată blondă, iugoslavă. Pretindea a fi doctoriţă, dar toate de la infirmerie ştiam prea bine că nu era aşa ceva. În cel mai bun caz o fi urmat un an de medicină. Nu cuteza să pună nici măcar un pansament şi era tare înfricoşată ca nemţii să nu descopere că minţise; ar fi sfîrşit la crematoriu, aşa cum li s-a întîmplat şi altora care declaraseră în mod fals că erau doctoriţe. Cînd îi cădea în mînă o cărticică pentru amatori în care se vorbea despre medicină, se apuca s-o citească cu aviditate. Însă noi nu aveam acolo tratate de medicină; singurele materiale de care dispuneam erau doar nişte broşuri de uz familial în care se dădeau „sfaturi medicale". De fapt, acele cîteva cunoştinţe elementare pe care le avea ea îi

erau suficiente pentru un loc în care nu era posibil un tratament medical adevărat. Ulterior, a fost mutată la un spital de boli contagioase. Acolo a putut face mult rău, fiindcă nu știa să distingă bolile. Totuși, ea devenise medicul *șef* al spitalului nostru iar noi trebuia să ne supunem instrucțiunilor ei.

A treia mea colegă era doctorul-pediatru Rozsa, cehoaică, un medic adevărat. Lucra cu entuziasm și cu pasiune în meseria ei. Era o femeie în jur de cincizeci și cinci de ani, urîtă și mică de statură. Ne impresiona auzind-o vorbind cu înflăcărarea unei tinere despre marea ei iubire rămasă pe meleagurile natale. Într-o zi a venit acolo o prietenă de-a ei, care o cunoscuse înainte de a fi ajuns la Auschwitz. Ne-a vorbit foarte frumos despre activitatea din trecut a doctoriței. Cînd Rozsa a fost chemată afară iar noi am rămas singure cu prietena ei, am cerut să ne vorbească — așa cum obișnuiesc femeile — despre vechea dragoste a doctoriței. Am aflat că iubirea bietei femei fusese una în tăcere, pentru că bărbatul acela probabil nici nu știa de existența ei. Însă, pentru doctoriță, pasiunea aceea era un mod de a fugi de realitate, așa cum era lumea închipuită a doctoriței G.

A patra tovarășă de cameră, pe care o voi numi. S., era un chirurg de prima calitate. Înainte fusese medic-asistent principal al soțului meu. A fost adusă în lagăr împreună cu cele patru surori ale ei și îndura multe suferințe din pricina dragostei sale pentru surori. Ele duceau în lagăr aceeași viață ca și celelalte prizoniere, îndurau toate chinurile și lipsurile din lagăr. S. nu trăia decît pentru ele; grija pentru soarta surorilor ei o frămînta neîncetat, zi de zi.

A cincea camaradă a noastră era o dentistă. Se căsătorise chiar în ajunul deportării sale și fusese ridicată de nemți împreună cu soțul ei. Ne spunea adeseori cu amară ironie:

— Ne-am petrecut noaptea nunții în vagonul de vite.

După cîtva timp, am ajuns să fim șapte în locușorul acela. A șaptea era Magda, ființă cu inimă generoasă, chimistă de profesie. Era cea care fusese o dată „selecționată" pentru a fi lichidată deodată cu mine. Am fugit amîndouă din fața destinului și ne-am atașat puternic sufletește una de cealaltă. Magda împărțea patul îngust de scînduri cu dentista. Eu aveam ca tovarășă de dormit pe Luiza, tot

soție de medic. Una dintre noi se culca la un capăt iar alta la celălalt capăt al culcușului, căci altfel n-am fi încăput. Întrucît culcușul strîmt de scînduri pe care dormeam noi se afla la nivelul de sus, principala noastră grijă era să nu ne aruncăm una pe cealaltă afară din el în timpul somnului.

Borka, o altă fată iugoslavă, în jur de douăzeci și doi de ani, era una dintre cele mai puțin egoiste și dezinteresate ființe dintre cîte am cunoscut vreodată. Imprima un ușor aer familial în cămăruța aceea pe care o curăța după noi.

O altă colegă de cameră, total diferită de doctorița *G.*, era doctorița *O.* Aceasta interpreta întotdeauna lucrurile mai rău decît erau în realitate. Ne întrebam adeseori dacă era de felul ei o pesimistă sau, mai dregrabă, viața din lagărul de concentrare o făcuse să fie așa?

Cu timpul, minuscula încăpere am ajuns s-o împărțim între douăsprezece femei. Nu avea aerisire și era extrem de incomodă pentru noi. Totuși, locșorul acela ni se părea un rai, fiindcă era separat de restul lagărului și ne puteam bucura acolo de un minim grad de independență.

Noi, personalul medical, eram tot timpul împreună: noaptea în mica încăpere din Baraca 13 iar ziua la infirmerie. Știam unele despre altele ce capacitate avea fiecare. Ne bucuram împreună și plîngeam împreună. Aveam, firește, puncte de vedere diferite de apreciere. Conflictele ce se iveau între noi se datorau, în genere, unor motive lipsite de importanță.

Scaune nu aveam. Singurele locuri pe care ne puteam așeza erau cele două priciuri de la nivelul inferior, cel al doctoriței G. și al dentistei. Aceste două femei inteligente, care la casele lor fuseseră probabil excelente gospodine, plîngeau ca și copiii dacă ne așezam pe paturile lor. Pînă la un punct aveau dreptate, pentru că infirmeria era murdară și plină de păduchi. Eram expuse să ne molipsim de la paciente nu numai de boli ci și de paraziți.

Oricît de ciudat ar părea, nici una dintre noi n-a fost victima vreunei infecții grave, deși măsurile pe care noi le puteam lua contra germenilor erau mult prea sărace. Singura boală la care eram sensibile era rîia. Eu eram în permanență contaminată de ea de la bolnave. De fapt, am avut-o de șapte ori. Am făcut eforturi disperate ca să-mi procur medicamentul necesar tratamentului. Rîia mă făcea

să sufăr tot atît de mult ca și bătăile pe care le primeam de la nemți. Nu-mi dădea pace nici să dorm nici să muncesc iar trupul îmi era plin de răni din cauza scărpinatului. După ce mi-am procurat alifia cu care să mă ung, colegele mele de cameră protestau dacă o foloseam noaptea, fiindcă răspîndea un miros îngrozitor care împuțea aerul din încăpere.

Unguentul pentru rîie ne-a împărțit în două tabere: una tolera să mă ung noaptea pentru a-mi potoli un pic chinul; cealaltă insista să-l folosesc numai ziua, cînd eram la infirmerie unde și altfel eram nevoite să suportăm tot felul de mirosuri dezgustătoare așa că duhoarea alifiei nu mai conta. Ulterior, și Magda și dentista au contractat rîia iar duhoarea din încăpere a devenit și mai grețoasă și mai insuportabilă.

În fiecare dimineață se isca o ceartă generală la folosirea ligheanului; la el eram douăsprezece femei. Borka, micuța fată iugoslavă, trebuia să aducă apa. Uneori se întorcea plîngînd pentru că nu reușea să adune apă nici de băut și cu atît mai puțin de spălat.

Oglindă nu aveam. Singura soluție era să ne vedem vag imaginea chipului în apă — dacă aveam apă. Cînd a început să ne crească iarăși părul, am băgat de seamă că devenise gri. Întrucît eram lipsite de periuțe și de pieptene, aveam o înfățișare de adolescente dezordonate. Doctorița G. zicea că eram bune de sperietoare. Ea a reușit s-o convingă pe una dintre pacientele ei, care era de meserie coafeză și avea pieptene, să ne aranjeze părul în schimbul a două rații de pîine.

La început am avut de suferit din cauza sprîncenelor. Le aveam subțiri de la natură, dar în lagăr se credea că mi le pensam. Tovarășele mele de captivitate făceau intenționat o mulțime de observații la adresa mea în legătură cu acest amănunt. Din cauza lor am fost mereu bătută de nemți. Pînă la urmă au ajuns și ei să se convingă că nu aveam pensetă și că venisem pe lume cu sprîncene subțiri. În sfîrșit, cînd femeile s-au dumirit că aceasta era realitatea, au încetat să mă mai chinuie cu orice preț din această cauză.

Zilnic se iscau certuri din pricina unei „Zdrențe", ceva în genul unei boccele de cerșetor. „Zdreanța" era o cîrpă, un ciorap sau o șosetă, și uneori o pălărie veche, legată în formă de săculeț ce ne ținea loc de geantă, de dulăpior și

de cămară. Conținutul unuia dintre săculețe ilustra cel mai bine cît de mare era sărăcia noastră. Fiecare prizonieră își ascundea acolo toată „averea" ei: margarina, pîinea și linguriță de marmeladă. Prizonierele mai bogate aveau chiar și un pieptene fără dinți. Cînd, între lucrurile ținute în săculeț, se afla și o cutiuță, faptul era considerat un semn de inechivocă „prosperitate".

Deoarece săculețele erau socotite ascunzătoare, ele ne erau interzise. Nu exista în baracă un loc sigur în care să le putem ascunde pe timpul cît dura apelul, așa că eram nevoite să le dosim sub fuste. Pe cele care erau descoperite căzîndu-le bocceluța, în timp ce stăteau în poziție de drepți, le pîndeau pedepse severe și adesеori chiar moartea. Descoperirea săculețului atrăgea consecințe nu numai asupra posesoarei dar și asupra celorlalte femei, pentru că aceasta era urmată de percheziție și de confiscarea obiectelor noastre, dobîndite cu atîta trudă și sudoare.

Cînd ajungeam la Blocul 13, problema săculețului era rezolvată. Dar și acolo trebuia să-l ascundem prin tot felul de colțuri fiindcă putea fi descoperit la fel de bine la control. Cînd auzeam că urma să se facă control, una dintre noi reușea să ascundă bocceluța la timp. Dar ea nu era în siguranță din pricina celorlalte prizoniere, pentru că, în timp ce noi eram la infirmerie, ele se furișau în odăița noastră și ne furau „comorile". Dr. G. și dentista, care erau cele mai „bogate", se plîngeau mereu de furt.

Dr. Rozsa era singura care nu pierdea niciodată nimic, pentru că nu avea nimic. Era ca un copil mare: cel puțin nu avea dorința de a aduna „avere".

Dr. G., care era un medic bun, încerca să-și transpună lumea ei imaginară în realitate. Ținea o „subretă", lux pe care numai *blocovele* și-l puteau permite. În fiecare dimineață, înainte de a se scula, venea la ea una dintre pacientele sale să-i curețe pantofii, să-i aranjeze hainele și să-i facă patul. Avea și o cuvertură de mătase. Pentru a nu ne stîrni invidia, a obținut ulterior și pentru noi cîte una, dar ale noastre erau într-o stare jalnică și de calitate proastă. Ea era singura din grupul nostru care nu-și spăla niciodată hainele, nici chiar în lagăr. Bluza ei albă o spăla „subreta", care avea și permisiunea *blocovei* să i-o calce, și încă cu propriul ei fier de călcat. Dr. G. avea mania de a-și proba tot timpul hainele, pe care fie că și le procura clandestin

fie să le primească în dar iar apoi le modifica. Spre sfîrșitul captivității noastre, cînd se auzeau deja bubuiturile de tun rusești, doctorița exclamă:

— Ei, fetelor, a sosit momentul să-mi fac un costum de călătorie!

Dar pesimista îi răspunse:

— Păi, dragă, ne vor omorî!

— Și dacă nu ne vor omorî? — insistă doctorița — Atunci voi rămîne fără costum de călătorie.

Am izbucnit toate în rîs. Cu toate ciudățeniile sale, îi eram recunoscătoare doctoriței, pentru că accentuata sa feminitate ne oferea multe momente de amuzament.

Întrucît hainele doctoriței G. s-au înmulțit, L. i-a construit un dulăpior cu trei rafturi, numai pentru ea fiindcă nouă nu ne trebuia dulap la mizerabilele zdrențe pe care le aveam.

Evident, nici unei prizoniere nu i se permitea să aibă mai mult decît o haină. Din această cauză, G. se trudea tot timpul să găsească ascunzători pentru hainele ei. Sărmana! Cît de dezolată a rămas cînd i-a dispărut, din salteaua de paie, fusta plisată, cel mai bun articol din garderoba ei! După aceea i-a dispărut impermeabilul, care îl păstra pentru cînd va „ieși". A fost atît de afectată, încît nici n-a putut mînca toată ziua.

Oficial, dr. G. era ginecologul lagărului iar dr. S. era chirurgul. Cînd G. a luat cîteva cazuri chirurgicale în seama ei, între cele două doctorițe a izbucnit o ceartă serioasă. Dr. S. nu aștepta să i se aducă mulțumiri pentru munca ei, însă dr. G. avea nevoie de laude ca să poată fi mai departe închipuită. Cu toate că eram foarte aproape de crematorii și trăiam în permanență cu spaima de moarte, ele își continuau cu încăpățînare stupida lor „competiție".

Totuși, erau acolo și cîteva ființe cu adevărat dezinteresate. De exemplu, blonda poloneză care, atunci cînd eram pe punctul de a pleca de la Baraca 26 la Blocul 13, se așeză în ușă și mă chemă înapoi:

— Nu poți pleca așa. Trebuie să-ți oferim o cină de despărțire.

— O cină de despărțire! — am exclamat uimită. Dar ce-o să mîncăm?

— Un tub cu pastă de dinți, pe care l-am găsit ieri. Vom mînca pastă — spuse ea.

Astfel, cele care dormeam împreună ne-am înghesuit într-un colț al priciului și ne-am uns pe pîine pastă de dinți. Poate cititorii cred că eram nebune? Nu. Prizonierele din Auschwitz rareori au savurat o mîncare mai bună ca cea de care ne-am bucurat în noaptea aceea.

În ciuda neînțelegerilor care se iveau, din cînd în cînd, în chichineața aceea din Blocul 13, ne simpatizam reciproc și dovedeam de multe ori că eram capabile de sacrificiu una pentru cealaltă. Eu am avut nenorocul ca și colegele să nu mă ierte pentru pachetele pe care le primeam la infirmerie. Însă, chiar și cu cele mai bune intenții din lume nu puteam să le dau o explicație rezonabilă și satisfăcătoare. Deși împărțeam între noi totul, chiar și cele mai neînsemnate achiziții, totuși nu le puteam vorbi despre pachetele acelea. Cînd îmi puneau vreo întrebare, trebuia să le dau răspunsuri evazive. Se înțelege de ce, văzînd atitudinea mea, se supărau și își alimentau imaginația.

Luiza, care era tovarășa mea de dormit și cea mai bună prietenă, mi-a mărturisit că celelalte colege încercau să ghicească secretul pachetelor. Eu nici măcar Luizei n-am cutezat să-l divulg. Uneori, cînd nu puteam scoate imediat un pachet, dormeam noaptea cu el sub cap. Dacă Luiza ar fi știut că ceea ce ascundeam eu în pat erau explozive, n-ar mai fi vrut să-și petreacă noaptea acolo.

Într-o seară, toate camaradele mele insistară să le explic ce era cu vizitele acelea pe care le primeam pe furiș și cu încursiunile secrete pe care le făceam în diferite colțuri ale lagărului.

— Ce vor de la tine oamenii aceia? De ce dispari atît de des tocmai în momentele în care sîntem mai ocupate?

Nu îndrăzneam să le spun nimic. Ele m-au pedepsit și nu mi-au mai adresat nici o vorbă timp de cîteva zile, numai la infirmerie unde comunicarea era absolut necesară.

Din fericire, a venit ziua mea de naștere și-mi făcură darul să uite de neîncrederea mea față de ele și de tăcerea mea.

Și am mai primit un dar. L. mi-a adus o perie de dinți, uzată și fără peri la un capăt; prizonierul de la care o cumpărase pe trei bucățele de pîine o folosise de cîteva ori. Colegele mele au rămas uimite și încîntate la vederea acestui articol atît de rar. Mare senzație a produs și micul măr încă *necopt* pe care l-am primit de la un membru al rezistenței: Era necopt *într-adevăr*.

CAPITOLUL XIX

BESTIILE DIN AUSCHWITZ

Dintre toți SS-iștii lagărului, Joseph Kramer, „bestia din Auschwitz și Belsen" care a fost criminalul numărul unu la procesul de la Luneburg[1], dobîndise cea mai mare faimă. Noi, prizonierele, rareori l-am întîlnit. Era comandantul-șef al unei mari părți a lagărului și rar ieșea din biroul căpeteniilor; apărea numai ca să facă anumite inspecții sau cu ocazii speciale.

Se spunea că Kramer avusese multe ocupații la viața lui. Cîndva a fost și contabil. Nu încape nici o îndoială că ținea evidența vieților omenești din Auschwitz cu toată precizia, pentru că el era cel care primea ordinele de la Berlin referitoare la procentul de exterminare.

Era masiv de statură, cu păr întunecos, tuns marinărește, și ochi negri sfredelitori. Înfățișarea lui grosolană cu expresia de fiară sălbatică nu era ușor de uitat. Avea un mers greoi și un comportament calm, imperturbabil. În întreaga lui ținută afișa un aer de Buda.

L-am văzut o dată sau de două ori, în gară, cînd se făceau trierile prizonierilor din contingentele nou sosite. L-am revăzut în alte două rînduri în împrejurări ce mi-au rămas adînc întipărite în memorie. Prima oară a fost în vara anului 1944; nu-mi amintesc data exactă dar era ziua care a urmat după lichidarea a mii de ființe umane din lagărul cu cehi.

— Toată lumea afară! Goliți barăcile!

Ordinul acela fu răcnit la un început de după-amiază. Ne-au adunat pe vasta suprafață de teren defrișat din fața barăcilor. Acum, naziștii nu mai țineau cont de cele precedente și ne-au permis să ședem jos, pe pămînt, ceea ce era un privilegiu nemaipomenit. În mijlocul gloatei de femei se aflau și bărbați — erau deportați care lucrau în lagărul nostru și cărora, de regulă, ne era interzis să le adresăm vreun cuvînt.

Imediat apăru orchestra lagărului. Muzicanții, îmbrăcați în haine vărgate, se urcară pe un fel de platformă și începură să cînte muzică ușoară și de dans. Parcă-mi spunea

[1] Localitate în R. F. Germania. (n.n.).

inima ceva. Toți doream să ne destindem și să ne veselim, dar avusesem prea multe decepții ca să mai credem în ceea ce organizau nemții. Ce putea însemna oare, concertul acela popular? În vreme ce orchestra își intona cîntecele moderne de dans, îmi răsunau în urechi tulburătoarele ecouri ale țipetelor disperate scoase de copiii cehi asasinați în ziua anterioară...

Deasupra capetelor noastre apărură pe neașteptate avioane nemțești. Zburau atît de aproape de pămînt încît amenințau să despoaie acoperișurile de pe barăci. Atunci am înțeles despre ce era vorba: Ne filmau! Pregăteau, cu siguranță, vreun „documentar" despre viața idilică din lagărele de concentrare naziste. Ce vroiau să arate lumii? Prizonieri de ambe sexe făcînd băi de soare în jurul barăcilor și ascultînd sunete vesele ale muzicii de jaz?! Ce unealtă eficace pentru mașina de propagandă nazistă care încerca să combată înfiorătoarele relatări ce-și găsiseră deja ecou în presa occidentală!

Cu un larg suris pe buze, Kramer, comandantul lagărului, începu imediat să se plimbe printre noi. Poate l-or fi imortalizat ca gazdă generoasă și simpatică a acelui „adăpost liniștit". După cum se vede, vroia să-și joace bine rolul în farsa aceea organizată de el.

Trecură lunile. Pe măsură ce Armata Roșie înainta prin cîmpiile poloneze, în inimile noastre începea să înflorească din nou speranța.

Cei care îl văzură pe *Herr* Kramer în cursul inspecțiilor sale spuneau că avea o figură din ce în ce mai îngrijorată. Într-una din zile dictă următorul ordin: „Lagărul No. 1 trebuie să fie lichidat mîine la amiază. Pînă la inspecție să fie golit complet Semnat: Kramer".

Numărul prizonierilor fusese deja redus, dar mai existau încă 20.000 de femei. Era aproape imposibil ca numărul acela mare de prizoniere să fie transportate în Germania într-un timp atît de scurt. Totuși, ordinul lui Kramer a fost executat în perioada impusă.

În după-amiaza următoare nu mai rămînea nimic din lagărul No. 1, în afară de spital cu cei o mie de pacienți ai săi și personalul lui, inclusiv noi cele de la infirmerie; dar nu ne făceam iluzii cu privire la soarta ce le aștepta pe pacientele noastre și pe noi înșine.

După ce ne-am încheiat ziua de muncă, ne-am retras în cămăruța noastră — care era pe atunci vechiul urinar al

Barăcii 13. Nici măcar nu ne gîndeam la somn. Mi-am scos din ascunzătoare unul dintre obiectele mele prețioase: o lumînare, ținută pentru vreo situație deosebită, și am aprins-o. Ne-am petrecut noaptea la licărirea palidă a flamei de lumînare, fără să putem închide ochii și gîndindu-ne, toate, la același lucru: moartea, care ne pîndea în pragul primilor zori de zi. Deși sufla vîntul prin crăpăturile de scînduri, simțeam că ne sufocăm. Avioanele „dușmane" zburau deasupra noastră, lagărul era străbătut de urletele sirenelor de alarmă. În sfîrșit, începu să se crape de ziuă.

Am ajuns la spital. După cîteva momente își făcu apariția doctorul Mengele urmat de douăzeci de gardieni SS. Cîteva clipe după aceea apăru Joseph Kramer. Fără a răspunde la saluturile subalternilor săi, se postă în mijlocul încăperii cu picioarele răsfirate și mîinile duse la spate și lătră locotenentului său cîteva ordine.

Una dintre ambulanțe, care se folosea pentru a duce victimele la camera de gazare, se opri în fața spitalului. Îi urmară altele. Între intrarea în spital și ambulanțe, membrii SS-ului formară un cordon. Alți SS-iști le mînau pe bolnave în direcția vehiculelor.

Majoritatea bolnavelor erau prea sleite pentru a se putea ține pe picioare, dar gardienii începură să le mîne bătîndu-le cu bice și ciomege. O femeie care n-a putut să se miște fu smucită de păr. În graba lor, multe femei cădeau din *kojas* fracturîndu-și craniul.

Eu și tovarășele mele eram silite să asistăm la toate acestea înnebunite de spaimă și de o furie neputincioasă, fiindcă scena era într-adevăr îngrozitoare.

Au fost și cîteva bolnave care încercară să scape ori să opună rezistență, dar gardienii tăbărîră asupra lor și le bătură cu brutalitate.

Nu există suficiente cuvinte pentru a descrie spectacolul acela:

După aceea Kramer ne trasă o sarcină „medicală": să le dezbrăcăm pe bolnave de bluze — unicul veșmînt pe care-l mai aveau femeile acelea nenorocite ce fuseseră smulse din paturile lor iar acum gemeau prăbușite sub loviturile de bici. Ce motiv putea exista pentru un asemenea ordin? Bluzele erau făcute zdrențe. Dar nimeni nu cuteza să pună întrebări ori să caute explicații. Am încercat să mă sustrag de la treaba aceea odioasă, dar un SS-ist m-a pălmuit cu

atita violență încît am văzut negru înaintea ochilor și eram gata să mă prăbușesc la pămînt.

Nu voi putea uita niciodată privirile acelea pline de ură și de reproș pe care ni le aruncau femeile acelea bolnave în timp ce ne strigau:

— Și voi ați devenit călăii noștri!

Și aveau dreptate pentru că, din vina lui Kramer, noi, a căror misiune era să le alinăm suferințele, le smulgeam de pe ele și ultimul lor veșmînt: bluzele acelea zdrențăroase. Prietena mea din spital, doctorița K., tremura ca varga. Profită de un moment de neatenție și se furișă din infirmerie. Am ajuns-o la timp pentru a-i smulge din mînă seringa ce o umpluse cu otravă ca să-și ia zilele.

Nu pot spune cu exactitate cîte ambulanțe și camioane ticsite cu bolnave plecară în ziua aceea către crematorii; de atunci și pînă astăzi, imaginile îmi sînt mai confuze iar amintirile despre scena aceea s-au risipit și ele întrucîtva. Îmi pare că văd lucrurile ca prin ceață; ceea ce mi-a rămas însă mai clar în memorie sînt trupele acelea oribile de SS, apucate de o nebunie distrugătoare, care le băteau sălbatic pe bolnave și le zdrobeau pe gravide cu picioarele.

Însuși Kramer își înlătură calmul. În ochii săi mici apăru sticlind o licărire stranie, apoi se purtă ca un turbat. L-am văzut năpustindu-se asupra unei nefericite femei și zdrobindu-i craniul dintr-o singură lovitură de ciomag.

Sînge, sînge, nimic altceva. Peste tot numai sînge!, pe pămînt, pe pereți, pe uniformele SS-iștilor, pe cizmele lor... La urmă, după ce plecă ultima ambulanță, Kramer ne porunci să curățăm pe jos și să lăsăm încăperea în condiții decente. Oricît ar părea de ciudat, a rămas să supravegheze el însuși operațiunea aceea de curățire. Lucram ca niște automate. Capacitatea de a reflecta și de a înțelege ne fusese distrusă. Mințile noastre erau obsedate de un singur gînd: cît ne mai rămînea pînă ce moartea se va abate și asupra noastră?

În vreme ce adunam păturile răvășite, oalele de noapte, instrumentele și bluzele sfîșiate ale femeilor, ne gîndeam că în curînd și nouă avea să ne vină rîndul. Dar ne înșelam. Doctorul Mengele, care fusese prezent la toate scenele acelea, împărți imediat personalul sanitar în două grupuri: unul fu trimis la un lagăr de muncă iar al doilea, din care făceam parte și eu, la un alt spital, din lagărul F.K.L.

Operațiunea cu lagărul No. 1 a fost încheiată, dar „fabrica" de exterminare și-a continuat acțiunile.

Între timp, Kramer s-a făcut nevăzut. S-a întors în birlogul de la administrația centrală, cu siguranță pentru a da noi ordine și contraordine privind viața și moartea miilor de robi din Birkenau.

■

La procesul de la Luneburg, unde au fost duse căpeteniile lagărelor de concentrare naziste pentru a da socoteală de faptele lor criminale, a lipsit de pe lista celor arestați cel puțin un criminal. Ucigașul acela ar fi trebuit să-și primească aceeași răsplată pe care au primit-o dr. Kramer și dr. Klein. Mă refer la Mengele, fostul medic-șef al lagărului, care l-a înlocuit pe Klein. Dintre cîți i-am văzut „în activitate" în lagărul de concentrare, el a fost, în mod special, principalul furnizor de „ combustibil" pentru camera de gazare și crematorii.

Mengele era lungan de statură; i s-ar fi putut zice chiar frumos și atractiv, de n-ar fi avut expresia aceea plină de bestialitate întipărită pe figură. La proces ar fi trebuit pus alături de Irma Griese, fosta lui ibovnică, căreia noi îi ziceam „îngerul blond". Dar, la evacuarea lagărului, Mengele avea tifos și, în timp ce era în convalescență, a reușit să fugă. Se specializase în „selecții" și îi obliga pe doctorii prizonieri să-l însoțească din baracă în baracă. Apărea pe neașteptate, cînd avea chef, la orice oră din zi sau din noapte. Obișnuia să sosească cînd ne așteptam mai puțin, fluierînd tot timpul arii de operă. Mengele era un admirator înflăcărat al lui Wagner. Nu-și irosea timpul; poruncea prizonierelor să se dezbrace complet, apoi le obliga să defileze prin fața lui cu brațele ridicate în sus, timp în care el continua să fluiere arii din iubitul său Wagner. În timp ce femeile treceau speriate prin fața lui, el indica cu degetul gros al mîinii spre dreapta sau spre stînga.

Hotărîrile lui nu se datorau considerentelor de ordin medical, erau cu totul arbitrare. Era tiranul la ale cărui dispoziții nu exista apel. De ce s-o fi trudit el să facă selecții pe baza unei metode? Nici măcar nu aveau de-a face cu starea sănătății selecționatelor. După ce își termina verificarea, dr. Mengele hotăra care dintre cele două grupuri, cel din dreapta sau cel din stînga, trebuia dus la camera de gazare.

Cît îl uram pe șarlatanul acela! Era un profanator al cuvîntului „știință". Cît îl detestam pentru aerul său trufaș și arogant, pentru fluieratul său continuu, pentru ordinele sale absurde, pentru cruzimea lui rece! Dacă am simțit vreodată în viața mea dorința de a ucide pe cineva, aceea a fost în ziua în care i-am zărit capătul revolverului ieșind din mapa ce-o ținea pe masă. El își continua selecția în spital. Să-i fi înhățat arma și să-l fi lichidat pe asasin, ar fi fost doar chestiune de secunde. De ce n-am făcut-o? Mă temeam de pedeapsa ce aș fi suferit-o după aceea? Nu, ci pentru că știam că actele de răzvrătire individuale întotdeauna provocau represalii în masă, în lagărul din Auschwitz. Am convingerea că și alții, la fel ca mine, și-au înăbușit dorințe similare din aceeași rațiune.

De asemenea, dr. Mengele era și un laș. Prizonierele care lucrau la *Schreibstude* știau că apelase la tot felul de vicleșuguri ca să nu meargă pe front. Atunci cînd SS-iștii plecară în masă din lagărul de concentrare Mengele a inventat o „misiune specială" care făcea indispensabilă prezența lui la Birkenau.

Într-una din zile apăru la infirmerie pretinzînd că din neglijența noastră epidemia de tifos luase proporții atît de mari încît amenința întreg ținutul Auschwitz. Din păcate, epidemia de tifos se dezlănțuise, e drept, în lagăr, dar, în vremea aceea, noi aveam relativ puține victime. În aceeași zi chiar, ne trimise o mare cantitate de ser și a condus el însuși vaccinarea în masă. Lucram de la orele șase dimineața, în fața infirmeriei căci dr. Mengele ne-a interzis să vaccinăm înăuntru. Vremea era rece iar noi aveam degetele înțepenite de frig, dar miile de prizoniere își așteptau vaccinarea și trebuia să lucrăm fără întrerupere pînă către miezul nopții. Mengele era foarte zorit: trebuia să trimită la Berlin, în cel mai scurt timp posibil, un raport impresionant.

Se purta în chipul cel mai bizar. Ne acuză că sabotăm vaccinările; astfel că, în ziua următoare, urmîndu-i ordinul, am suspendat vaccinarea. Dar, atunci, a izbucnit într-o furie violentă și din nou ne-a acuzat de sabotaj. Într-o zi ne impută că nu examinăm destule bolnave; deși zilnic veneau la infirmerie între patru și șase sute de femei, pentru ca, în ziua următoare, să ne certe că le îngrijeam cu prea multă atenție și că risipeam cu ele medicamentele care se împuținau.

Odată, i s-a năzărit că malaria ar fi fost adusă în lagărul de concentrare de către deținuții greci și italieni. Sub pretextul de a termina cu boala i-a trimis cu miile la camera de gazare. Cît de fericite eram cînd reușeam să-l înșelăm!, în loc de a trimite la analiză sîngele bolnavelor chinuite de malarie, trimiteam sîngele deținutelor sănătoase.

Lașul acela căruia îi era atît de frică de moarte, avea o plăcere deosebită să-i sperie pe alții cu ea. Cînd doctorița Gertrude Mosberg, din Amsterdam, l-a implorat să cruțe viața tatălui ei, care era tot medic și trimis la crematoriu, Mengele îi zise:

— Tatăl dumitale are deja șaizeci de ani. Nu crezi că a trăit destul?

Altă dată se proțăpi înaintea unei bolnave și se uită lung la ea cu o expresie sarcastică:

— Ai fost vreodată de „partea cealaltă"? — o întrebă. Cum e „dincolo"?

Biata femeie nu știa ce vroia el să spună și ridică din umeri.

— Nu fi îngrijorată! — continuă el. O să vezi imediat cum e!

Numai o singură dată l-am văzut pe acest tiran pierzîndu-și echilibrul. Aceasta a fost cînd s-a întîlnit față în față cu Kramer, care avea o mai mare personalitate. Acel dr. Mengele, nebun după muzică și atît de sigur de el însuși în fața deținuților neputincioși, tremură în fața „bestiei din Belsen".

Ce plan putea urmări dr. Mengele prin activitatea „medicală" pe care o desfășura în lagăr? Experiențele sale, lipsite de valoare științifică, nu erau decît acțiuni ridicole iar activitățile sale erau, toate, pline de contradicții. L-am văzut o dată, în timpul unei nașteri, luînd tot felul de măsuri de precauție: căuta să supravegheze cu atenție ca regulile aseptice să fie respectate și cordonul ombilical să fie tăiat cu grijă. După o jumătate de oră o trimitea pe mamă cu copil cu tot la crematoriu. Același lucru se întîmpla și la vaccinările contra tifosului ori cu scarlatina: aducea o serie de măsuri sanitare prizonierelor pe care deja hotărîse să le lichideze la camera de gazare.

Dintre bestiile feminine ale SS, pe Irma Griese am cunoscut-o mai bine; nu pentru că aș fi avut vreun interes personal, ci datorită împrejurărilor care depășeau puterile mele. „Îngerul blond", cum i-a zis și presa, mi-a provocat cea mai profundă aversiune pe care am simțit-o vreodată.

Ar părea ciudat, poate, faptul că atît de des repet că era extraordinar de frumoasă. Frumusețea ei era atît de strălucitoare și de impresionantă încît, deși apariția sa zilnică însemna chemare la apel și selecții pentru camera de gazare, la vederea ei prizonierele rămîneau fascinate și murmurau:

— Cît e de frumoasă!

Dacă un romancier ar fi descris o scenă ca aceea, cititorii ar fi atribuit-o unei imaginații excesive. Dar, de multe ori, paginile din viața reală sînt mult mai oribile decît acelea imaginate în cărți.

SS-ista aceea de 22 de ani era conștientă de puterea frumuseții ei și nu scăpa din vedere nimic care putea contribui la scoaterea în relief a strălucirii sale. Își petrecea ore în șir în fața oglinzii exersînd gesturi dintre cele mai seducătoare. Oriunde se ducea, lăsa în urmă aroma parfumului său rar. Își pulveriza părul cu o întreagă gamă de parfumuri înmiresmate; adesea își prepara singură amestecul.

Excesul de parfum era, poate, rafinamentul suprem al cruzimii ei. Prizonierele, care ajunseseră într-o stare de degradare fizică, inhalau miresmele acelea cu încîntare. După ce pleca, lăsîndu-ne cu duhoarea aceea grețoasă de putred și de carne umană arsă, care învăluia lagărul ca un giulgiu, atmosfera devenea mai irespirabilă și de nesuportat. Însă „îngerul" nostru cu cîrlionți aurii își etala frumusețea doar pentru a ne aminti încă o dată și a ne face mai conștiente de situația noastră îngrozitoare.

La fel de rafinată îi era și îmbrăcămintea. Și, la drept vorbind, uniformele ei de SS îi veneau mai bine decît îmbrăcămintea civilă obișnuită. Avea o preferință deosebită pentru o jachetă de lînă de albastrul cerului, care se potrivea cu culoarea ochilor ei. La bluza costumului purta în jurul gîtului o cravată de un albastru mai închis. Fusta, pe care o purta mai des, i se lovea sonor de gamba cizmelor.

Avea o garderobă bine asortată. Eu îi cunoșteam foarte bine modista; înainte de război fusese în fruntea unei în-

stituții renumite din Viena. Irma nu-i lăsa nici o clipă de odihnă. Biata femeie era silită să muncească de dimineața pînă noaptea, iar ca răsplată primea un colț de pîine. Irma, în schimb, nu ducea niciodată lipsă de articole, inclusiv țesături englezești. Camera de gazare îi aducea provizii de îmbrăcăminte și încălțăminte din abundență; toate țările martirizate din Europa își aduceau contribuția la colecția ei. Dulapurile îi erau ticsite cu haine provenite de la cele mai elegante case de modă din Paris, Viena, Praga, Amsterdam și București.

„Îngerul" cu obrazul „imaculat" a avut multe aventuri amoroase. În lagăr se șoptea că Kramer și dr. Mengele erau principalii săi amanți. Însă cea mai mare aventură a ei a avut-o cu un inginer SS cu care se întîlnea mai ales noaptea. Pentru a putea ajunge la timp la serviciu îl lăsa întotdeauna în plin miez de noapte. Ori de cîte ori el era în compania ei, Irma radia plină de mîndrie:

— Privește! — părea ea să spună cînd își pironea ochii asupra noastră. Acesta este regatul meu. Am putere absolută de viață și de moarte asupra acestei turme.

Și, într-adevăr, avea acea putere, fapt ce-l demonstra cînd făcea selecția.

Într-una din zile, Irma veni la infirmeria noastră. Printr-un ordin scurt și tăios porunci bolnavelor să iasă afară, apoi începu să discute cu un chirurg, una dintre cele mai bune prietene ale mele.

— Am nevoie de serviciile voastre — îi spuse ea lacomic. Am înțeles că ești foarte pricepută.

Îi explică doctoriței, amănunțit, ceea ce dorea. Situația necesita o mînă delicată. Era primejdios ca să i se refuze Irmei Griese ceva; totuși, dacă autoritățile superioare aflau că acționa împotriva legilor naturii — fiindcă era vorba de un act ilegal —, acest fapt era la fel de primejdios și pentru noi.

Prietena mea șovăia. Griese îi făcu promisiuni ispititoare:

— Voi împărți dejunul cu tine. Vei mînca o ciocolată superbă sau o porție bună de cafea cu lapte. Și prăjitură, și pîine cu unt!

Apoi adăugă:

— Îți voi da și un palton de iarnă, foarte călduros.

Totuși, chirurgul era indecis. Pericolul era mare. Atunci Irma Griese se înroși la față și scoase revolverul....

— Îți dau două minute ca să te decizi!

— Voi face ce-mi porunciți — îi răspunse doctorița, supusă.

— Foarte bine! Te aștept mîine la orele 5 la baraca 19. Și te avertizez că nu sînt dispusă să tolerez nici o întîrziere — încheie tăios „îngerul" și ieși.

Prietena mea se duse acolo la ora stabilită. M-a rugat s-o însoțesc în calitate de infirmieră. Ce spectacol am văzut! Irma Griese, călăul, transpira pur și simplu de frică; tremura, gemea și nu era în stare să se stăpînească. Ea, care cu atîta sînge rece trimisese la moarte mii de femei și care le trata cu brutalitate fără să simtă vreodată o cît de mică remușcare, nu putea îndura nici cea mai mică durere fără să se vaiete.

De cum se termină intervenția chirurgicală, începu să trîncănească:

— După război, intenționez să mă dedic cinematografiei. Îmi veți vedea numele pe firmă încadrat între lumini. Cunosc viața și am văzut multe; experiențele pe care le-am avut îmi vor fi foarte utile în cariera mea artistică.

Am fost foarte fericite că ne-a lăsat să ne retragem în liniște. Putea să ne ucidă chiar acolo ori să dea un ordin ca să fim duse la camera de gazare, iar acolo s-ar fi sfîrșit cu noi. Nu știu de ce n-a făcut-o.

De atunci, Irma Griese a apărut — cum să nu fi apărut — pe ecrane, dar nu așa cum și-a imaginat ea. N-a fost nici eroina unei drame amoroase, și nici chipul ei frumos nu venea să decoreze scena. A apărut în jurnalele cinematografice de actualități în cursul proceselor de la Luneberg. Iar cînd a fost condamnată la moarte pentru nenumăratele sale crime nici n-a întîmpinat moartea cu brațele deschise, și nici n-a alergat la ea s-o îmbrățișeze. Gardienii au trebuit s-o tîrască cu forța pînă la locul execuției. Dar cîte monstruozități a săvîrșit bestia aceea pînă i-a sosit ceasul judecății!

•

Dintre toți șefii SS-iști pe care i-am cunoscut, cel care m-a dezorientat cel mai mult a fost dr. Fritz Klein. Era șvab, originar din Transilvania. Atunci cînd fabrica morții lucra cu mare intensitate, el era medicul-șef al lagărului și unul dintre cei mai entuziasmați de planul de extermi-

nare nazist. E de la sine înțeles că își merita de o sută de ori pedeapsa capitală. Totuși, spre deosebire de alte căpetenii SS-iste, dr. Klein era un asasin „corect". Ca să fiu mai exactă și mai obiectivă trebuie să spun că se arăta mai puțin sadic decît confrații lui. Îmi făcea impresia că ceea ce a făcut s-a datorat și faptului că era victima imprejurărilor. Poate o fi avut și conștiință. În orice caz, a fost unicul călău SS-ist la care am văzut și reacții umane față de deportate.

Poate că am fost eu impresionată de bunăvoința lui ori de faptul că uneori părea sincer interesat de starea bolnavelor. Multe deținute erau sensibile la astfel de manifestări de bunăvoință.

N-a stat la îndoială să trimită mii de femei bolnave la „spital", dar l-am văzut și salvînd pe cîteva. Într-una din zile, o doctoriță dintr-o baracă i-a dat o listă cu deținutele suspecte de a fi contractat difteria. La examinare, diagnosticul a fost confirmat la două sau la trei dintre ele. Dar, după un control rapid, dr. Klein a trimis-o pe-a patra la plimbare.

— Aici nu-i caz de „spital" — spuse el. Sînt angine obișnuite.

Dr. Mengele, dimpotrivă, le trimitea la „spital" pe toate suspectele de difterie fără a se deranja să examineze pe vreuna.

Am relatat mai înainte cum dr. Klein, căutînd un pretext prin care să împiedice selecționarea bolnavelor, s-a prefăcut furios, în fața doctoriței barăcii, din cauza aspectului infirmeriei. Cu alt prilej a observat că un prea mare număr de selecționate așteptau la spălătoare pentru a fi transportate la „spital".

— De ce trebuie să aștepte atîta timp? — îl întrebă el pe gardian.

— Pentru că ambulanța nu e liberă — răspunse SS-istul. E ocupată cu transportarea cutiilor!

Eu știam că se referea la cutiile conținînd pulberea pentru gazare, pe care obișnuiau să le transporte totdeauna cu ambulanțele.

Figura doctorului Klein se posomorî.

— Dacă e așa — zise el —, atunci selecția s-a făcut prea în pripă. Nu merită ținute femeile astea aici toată ziua.

Ce sentimente i-or fi determinat o astfel de reacție? Mila? Ori era numai o simplă indignare din cauza atitudinii neglijente a gardienilor?

O dată, în timp ce-l însoțeam în turul său medical, i-am atras atenția asupra faptului că deținutele erau lăsate să aștepte în ploaie ceasuri întregi în fața barăcilor. Nu mi-a răspuns, dar s-a dus acolo și le-a poruncit să se întoarcă în barăcile lor.

Fiind de origine transilvănean, dr. Klein mi se adresa de multe ori în limba mea maternă. Mă chestiona în legătură cu orașul și cu casa mea. Într-o zi, m-a săgetat întrebarea lui directă: dacă nu cumva eu făceam parte din familia unui medic renumit din orașul în care își conducea sanatoriul. Se referea la soțul meu despre care nu mai știam nimic de săptămîni întregi. Amintindu-mi de lucruri ce țineau de trecut, m-am simțit cuprinsă de furie. Cum puteam să-i spun eu adevărul? Acolo, eu eram una împroșcată cu noroi, rasă pe cap, zdrențăroasă, încălțată cu niște scîlcieturi de la perechi diferite. Nu, nu eram eu soția chirurgului respectabil. Eu eram o ființă mizerabilă, călcată în picioare de călcîiele cizmelor unui ofițer SS-ist.

— Nu! — i-am răspuns scrîșnind din dinți —, nu știu la cine vă referiți.

Dar dr. Klein nu era prost:

— Măi să fie! ce lucru ciudat! — exclamă. Pare incredibil! Dar, în orice caz — adăugă schimbîndu-și tonul vocii —, mergi cîțiva pași înapoia mea. Regulile etichetei nu se aplică în lagărul acesta.

Cîteva luni mai tîrziu, făcu o vizită neașteptată la infirmeria noastră și își exprimă dorința de a vizita spitalul. Eu îl urmam cîțiva pași înapoi, așa cum îmi ordonase mai înainte. Îmi arătă cu degetul bicicleta lui, zicînd:

— Mi-au retras mașina și nu mai avem benzină. Ascultă-mă!, am să-ți spun ceva care o să te facă foarte fericită: Războiul se va încheia curînd și vom putea să ne întoarcem cu toții la casele noastre.

Mi-am aruncat o privire în jur, pe furiș. Cînd eram cu Klein întotdeauna ne împresurau gardienii SS. Ca noroc, nici unul nu era prea aproape ca să audă ce discutam.

— Vă sînt foarte recunoscătoare — i-am zis. Niciodată n-am auzit pe vreun SS-ist spunînd ceva asemănător.

— Oh, recunoștință! — exclamă dr. Klein dînd din umeri. Nu-mi fac iluzii. După ce se va termina războiul nici

dumneata, şi nici ceilalţi nu veţi avea pentru mine nici cea mai mică consideraţie.

Abia în momentul acela am ajuns să pricep la ce făcea aluzie. Mai lucid şi mai clarvăzător decît ceilalţi, bănuia de multă vreme că nemţii pierdeau războiul. „Bunăvoinţa" lui faţă de nefericitele prizoniere nu fusese decît dintr-un simplu calcul. Poate chiar îşi pregătea dovezi pentru procesele ce le simţea apropiindu-se.

În afară de Klein trebuie să-l menţionez din nou pe Capezius, tot transilvănean. Fusese unul dintre directorii Companiei germane Bayer, din Transilvania. Reprezentanţii acestei firme îl vizitau des pe soţul meu la spitalul nostru din Cluj. De sărbătorile Crăciunului obişnuiau să ne trimită parfumuri, lichioruri şi cărţi de medicină, acesta fiind un procedeu de a-şi atrage o cît mai numeroasă clientelă. Întotdeauna se aflau pe masa noastră creioane cu numele firmei Bayer.

Eu îl cunoşteam pe Capezius cu mult înainte de a fi deportată. Cît de mare mi-a fost surpriza cînd am descoperit că el era *Hauptsturmführer* în Birkenau şi că îndeplinea importanta şi remarcabila funcţie de şef al depozitelor de produse farmaceutice ale lagărelor de concentrare din întreaga zonă. Dar noi aveam puţine medicamente; „compatriotul" meu nu era generos.

Hauptsturmführer-ul pleca des din lagăr la Sighişoara ca „să-şi vadă familia". După întoarcerea lui dintr-una din aceste vizite, a venit la infirmeria noastră şi a discutat cu doctoriţa Bohm, care fusese deportată din oraşul lui Capezius.

— Am vorbit cu fratele dumitale acum două zile la Sighişoara; i-am promis că voi avea grijă de dumneata.

Biata femeie începu să plîngă.

— I-am spus că eşti sănătoasă — îi explică Capezius.

Doctoriţa îşi privi zdrenţele de pe ea şi rămase surprinsă cît de „splendid" arăta. Şi cu toate acestea îi mulţumi acelui SS-ist „inimos".

Cîteva săptămîni mai tîrziu a venit din nou la infirmerie şi îşi informă protejata că oraşul fusese ocupat de către „inamic" şi că fratele ei fusese numit acolo primar.

— Dacă fratele dumitale se va îngriji de familia mea — declară el semnificativ —, atunci şi dumneata o să-l revezi.

Puţin după aceea, doctoriţa Bohm fu strămutată din Birkenau la Auschwitz, unde Capezius îşi avea sediul. A

fost reținută ca ostatică și din acest motiv n-am mai avut nici o știre despre ea.

Sînt sigură că dr. Klein se gîndea la același lucru atunci cînd m-a chestionat dacă aveam rudenii în Transilvania.

— Peste două zile — îmi spusese el — voi pleca cu avionul la Brașov. Mi-ar face mare plăcere să-i duc familiei dumitale vreun mesaj de la dumneata.

Pentru o clipă am fost tentată să-i dau un mesaj. Cumnata mea locuia acolo. Dar mi-am amintit de incidentul cu cărțile poștale; era primejdios să-i dau asasinului adresa ei.

Din același spirit de precauție n-am vrut să-l întreb pe Klein nici despre soțul meu. Mă temeam că în loc să-l ajut, îl puneam în pericol, dacă mai era încă în viață. Experiența m-a învățat că niciodată nu trebuie să mă încred în „bunăvoința" naziștilor.

CAPITOLUL XX

REZISTENȚA

O opresiune, atît de inumană și de violentă ca aceea pe care noi trebuia s-o îndurăm, provoacă întotdeauna, în mod automat, o mișcare de rezistență. Întreaga noastră viață din lagăr se caracteriza prin acest spirit de rezistență. Cînd deținuții ce lucrau la „Canadá" deviau din drum trenurile de marfă destinate să ia calea spre Germania, realizau un act de rezistență din care beneficiau tovarășii lor de captivitate. Cînd prizonierele de la torcătorie tărăgănau lucrul, muncind cu încetineală, executau un act de rezistență. Rezistență a fost și micul „festival" ce l-am organizat de Crăciun chiar sub nasul stăpînitorilor noștri. Rezistență era acțiunea clandestină de a duce scrisori dintr-un lagăr într-altul. Iar cînd încercam, și uneori chiar reușeam, să reunim doi membri din aceeași familie — înlocuind, de exemplu, o deținută cu alta într-un grup de brancardiere — realizam un act de rezistență. Acestea erau principalele manifestări ale activității noastre clandestine. Era imprudent să forțăm mai mult lucrurile.

Existau însă și acte de răzvrătire. Într-o zi, o prizonieră ce fusese selecționată înhață revolverul de la un gardian SS și începu să-l lovească cu el. Dar, gestul acela, pornit ca o explozie dintr-un curaj deosebit, n-a avut alt efect decît represaliii în masă. Nemții ne considerau vinovați pe toți, în egală măsură, de ceea ce ei numeau „responsabilitate colectivă".

Bătăile și camera de gazare explică, în parte, de ce în istoria lagărului au existat atît de puține răzvrătiri fățișe, chiar și atunci cînd pe mame le sileau să-și predea copiii în brațele morții.

În decembrie 1944, li s-a ordonat prizonierelor rusoaice și poloneze să-și predea copiii. Ordinul zicea că urmau să fie „evacuați". Au avut loc scene sfîșietoare; mamele copleșite de durere atîrnau de gîtul copilașilor lor cruciulițe ori medalioane improvizate de ele, ca să-i poată recunoaște mai tîrziu; vărsau șiroaie de lacrimi amare și se lăsau pradă disperării. Dar n-a existat nici răzvrătire și nici sinucidere.

Totuși, o organizație clandestină era activă. Căuta să acționeze în diferite feluri... începînd cu difuzarea unei „publicații verbale", cu sabotajul, aplicat în atelierele din fabricile de armament, și pînă la distrugerea cu explozive a crematoriilor.

Termenul de „publicație verbală" ar părea, poate, exagerat. Trebuia să transmitem știri despre război care să contribuie la ridicarea stării morale a deținutelor. Amicul nostru L., după ce a rezolvat cîteva probleme tehnice extrem de dificile, a reușit, datorită cooperării cu „Canadă", să construiască un mic aparat de radio. Aparatul fu îngropat. Uneori, noaptea tîrziu, cîteva persoane de încredere veneau să asculte veștile Aliaților. Știrile erau apoi difuzate prin viu grai cît mai rapid cu putință. Centrele principale de difuzare a știrilor noastre erau latrinele sau closetele, care dobîndiseră același rol „social" pe care l-au avut în vremurile dinainte lavabourile și infirmeria.

Era interesant de observat reacțiile supraveghetorilor noștri după ce ajungeau la ei știrile de război, dar care rareori aveau pentru noi urmări bune. În ziua care a urmat după bombardarea puternică a unui oraș german, postul de radio al Reichului a anunțat trecerea la represalii. Ori de cîte ori Reichul vroia să se răzbune, mai întîi devasta lagărul nostru printr-o selecție monstruoasă. În ceea ce-i privește pe gardieni, continua înfrîngere a armatei Wehr-

machtului îi făcea să fie tot mai susceptibili şi să-şi înmulţească controalele şi percheziţiile. Chiar şi căpeteniile erau agitate şi îngrijorate. Cîteodată şi dr. Mengele uita să-şi mai fluiere ariile de operă.

Cîţiva membri ai rezistenţei din lagărul nostru încercară să transmită Aliaţilor măcar cîte o ştire despre situaţia noastră disperată. Nădăjduiam că într-o bună zi vor apărea Royal Aire France sau armata sovietică ca să distrugă crematoriile, prin care s-ar fi împiedicat cel puţin gradul de exterminare. Un prizonier ceh, de profesie geamgiu, care înainte fusese un militant de stînga, a reuşit să transmită armatei sovietice cîteva ştiri.

Existau în regiune cîţiva partizani care acţionau pe propria răspundere şi care reuşiră, nu ştiu cum, să stabilească legătura cu lagărul de concentrare. Mi s-a spus că explozivul folosit ulterior pentru distrugerea crematoriilor ar fi fost furnizat de către aceste grupe de partizani.

Coletele cu explozive nu erau mai mari decît două pachete de ţigarete şi puteau fi uşor ascunse sub o bluză. Dar cum a ajuns explozivul acela în lagăr?

Auzisem că partizani ruşi ascunşi în munţi trimiseseră pe vreo cîţiva de-ai lor prin împrejurimile Auschwitzului. Ei au intrat în legătură cu un prizonier din Auschwitz, membru al organizaţiei noastre clandestine, care lucra în afara incintei lagărului. Deţinuţii care lucrau la săpături pe loturile de teren au dezgropat pachetele din locul unde fuseseră ascunse şi le-au introdus în lagăr.

De ce au trimis explozivele? Scopul lor era foarte clar pentru toţi membrii rezistenţei: să arunce în aer crematoriul acela îngrozitor.

Cîteva pachetele de-acelea căzură în mîinile SS-ului. Faptul, aproape inevitabil, declanşă o reacţie plină de brutalitate. Au fost instalate spînzurători în care trupurile celor ucişi atîrnau zile în şir.

Cînd nemţii suspectau ceva, întotdeauna ordonau frenetic:

— Controlaţi totul!

Apoi, un grup de gardieni SS năvăleau în barăcile noastre, răscoleau şi făceau totul bucăţele, scormonind pînă la ultimul colţişor al lagărului ca să mai găsească explozive. Dar, în ciuda tuturor măsurilor pe care le luau, mişcarea noastră de rezistenţă continua să existe şi să acţioneze. Membrii ei însă se schimbau, fiindcă nemţii ne ucideau

în masă, cu toate că nu știau cine aparținea mișcării; idealul nostru rămînea însă neclintit.

Un tînăr, care cu o zi înainte luase de la mine un pachețel, fu spînzurat. Una dintre camaradele mele, paralizată de spaimă, îmi șopti la ureche:

— Spune-mi, nu e chiar băiatul care a fost ieri la infirmerie?

— Nu, — i-am răspuns. Nu l-am văzut în viața mea! Așa era regula. Cel care cădea era uitat.

Noi nu eram eroi și nici nu pretindeam să fim. Nu ni se cuvenea nici decorația Congresului nici Crucea de Război, și nici Crucea Victoriei. E adevărat că întreprindeam acțiuni dintre cele mai primejdioase, dar moartea și așazisul pericol de moarte aveau o semnificație foarte diferită pentru noi, care ne duceam viața în Auschwitz-Birkenau. Moartea era întotdeauna cu noi pentru că oricînd puteam fi incluse în oricare dintre selecțiile ce se făceau zilnic. Doar o singură înclinare a capului putea însemna pentru noi condamnarea la moarte. Sosirea cu întîrziere în formație, la chemarea la apel, putea fi un pretext ca să fim pălmuite sau ca gardianul SS să se înfurie, să-și apuce *Lugerul* și să ne lase morți pe loc dintr-o singură împușcătură.

De fapt, ideea morții ne intrase în sînge. Știam, că, orice ar fi, trebuia să murim: ne puteau gaza, ne puteau incinera, ne puteau spînzura ori împușca. Însă, membrii mișcării de rezistență știam cel puțin că dacă muream, muream luptînd pentru ceva.

Am arătat în paginile anterioare că eu serveam de factor poștal pentru scrisori și pachete. Într-una din zile m-am furișat în infirmerie ca să strecor sub masă un pachețel. Chiar în momentul acela intră pe neașteptate un gardian SS.

— Ce ascunzi acolo? — mă întrebă încruntînd din sprîncene.

Cred că m-am făcut lividă, dar am reușit totuși să mă stăpînesc și i-am răspuns:

— Tocmai luasem niște celuloză iar acum puneam restul la loc.

— Să vedem dacă e adevărat! — țipă gardianul tot mai neîncrezător.

Cu mîinile tremurînd am scos de sub masă o cutie cu pansamente și i-am arătat-o. Spre norocul meu, n-a insistat

să-i vadă conținutul. Îmi aruncă o privire furioasă și își văzu de drum. Dacă ar fi controlat cutia, aș fi fost pierdută.

Adeseori, trebuia să primesc scrisori sau pachete de la deținuții care efectuau muncile în lagăr. Intermediarul era de fiecare dată altul. Ca să mă poată recunoaște, purtam la gît o panglică de mătase în chip de zgardă. La rîndul meu, trebuia să fac în așa fel ca scrisoarea ori pachetul să ajungă la un deținut care purta același semn. De multe ori, trebuia să mă duc să-l caut la spălătoare ori pe drumul la care lucrau bărbații.

La început, nu știam prea multe despre natura acțiunii la care participam, dar știam că făceam ceva util. Aceasta îmi era suficient ca să am curaj. Acum nu mă mai lăsam pradă crizelor de disperare. Mă forțam chiar să-mi înving sila și să mănînc destul pentru a fi capabilă să lupt. A mînca pentru a nu slăbi era tot o formă de rezistență.

Noi trăiam să rezistăm și rezistam ca să trăim.

•

Doctorița Mitrovna, chirurg la spitalul lagărului nostru, a fost prima femeie rusoaică pe care am văzut-o în viața mea. Am cunoscut femei din multe țări dar eram curioasă să văd cum erau cele din Uniunea Sovietică. Era o femeie robustă, cu bust opulent, părul șaten și ochi castanii, expresivi, ce păreau să pătrundă dincolo de cel la care privea. Era un adevărat medic; își îndrăgea foarte mult pacienții și se lupta să-i apere. Cînd dr. Mengele a selecționat o femeie foarte bolnavă pentru a o transfera la „spitalul central", ea a apărat-o cu înverșunare declarînd ferm:

— Nu. Ea e sănătoasă. O să-i dăm drumul în mai puțin de trei zile.

Surprinzător e că dr. Mengele a fost de acord.

Crea în jurul ei o atitudine de respect și era ființa cea mai naturală și mai generoasă dintre cîte am cunoscut. Nimeni nu avea atîta putere de muncă cum avea femeia aceasta în vîrstă de cincizeci de ani. Cînd vedea că eram palidă de oboseală și totuși îmi continuam lucrul, îmi zicea:

— Tu ai putea fi o bună rusoaică.

Aceea era lauda supremă pe care știa ea să mi-o aducă.

Cînd rușii au bombardat în Birkenau bucătăriile SS-iștilor, au fost rănite o mulțime de prizoniere. Eu am urmărit cu atenție să văd dacă Mitrovna le favoriza pe compatrioatele ei. Însă ea trata pe toate bolnavele nepărtinitor,

reptîndu-i fiecăreia, fără excepție, aceleași cuvinte încurajatoare:

— Hai, liniștește-te, nu mai plînge!

În noaptea de Crăciun se alătură micii noastre festivități și dansă cu bolnavele. Deși nu avea aptitudini la cîntat, ea cîntă ca un copil fără să se intimideze. Ne spuse că atunci cînd era la casa ei, întotdeauna îi plăceau sărbătorile pentru că mîncarea era mai bună. De asemenea, am putut observa clar la ea faptul că respecta spiritul religios al tovarășelor ei de captivitate.

— Trebuie să ne amintim că această seară de Crăciun o petrecem în captivitate — spuse ea —, că oamenii din toate țările Europei sînt uniți și speră în realizarea aceluiași lucru: eliberarea.

Ulterior am cunoscut și alte rusoaice: unele agresive, altele înimoase și binevoitoare. Prin ele mi-am dat seama că pentru poporul rus comunismul e ca o religie. Poate credința în el le-a ajutat să îndure zbuciumul și greutățile vieții din Auschwitz-Birkenau mai ușor decît alte prizoniere.

De fiecare dată cînd o bolnavă trebuia trimisă la spitalul din lagărul F dr. Mitrovna era aceea care hotăra cine trebuia să care targa. Cînd, cu acest prilej, am ieșit pentru întîia oară din lagăr și am văzut că porțile se închideau în urma mea, am început să plîng. Gardienii ne escortau, dar gardul de sîrmă ghimpată nu mai era atît de aproape; spațiul era un pic mai larg iar noi puteam respira în voie. Din acest motiv, consideram sarcina aceea demnă de orice efort.

Nouă, celor cinci, ne-a luat cincisprezece minute ca să transportăm femeile bolnave la baraca de operație. Acolo am asistat la o altă dramă: doctoriţele salvau o mulțime de femei prin intervenții chirurgicale iar nemții trimiteau bolnavele direct la camera de gazare.

Medicii își jucau rolul cu calm și sobrietate. Am aruncat o privire în jur, prin încăperea de operație. Instrumentele, figurile îmbrăcate în alb și mirosul de eter mi-au reamintit de soțul meu și de spitalul nostru din Cluj. Eram cufundată în marea aceea de amintiri cînd, deodată, cineva îmi șopti la ureche:

— Nu te mișca! Nu întreba nimic! Ia legătura cu Jacques, *Stubendienst*-ul francez din baraca 30.

Am rămas surprinsă. De unde se știa că eu făceam

parte din mișcarea de rezistență? Mi-am dat seama imediat... se datora panglicuței mele de mătase.

Primisem o sarcină și trebuia s-o duc la îndeplinire. Dar cum? Prezența mea într-un spital dintr-un lagăr de bărbați ar fi fost ciudată, și-apoi eram femeie.

Deodată o infirmieră anunță că dr. Mengele era pe-aproape. Doctorii căutară să-și stăpînească frica. Se produse un vacarm de glasuri agitate:

— Ascundeți imediat mănușile de cauciuc!

— Deschideți ușa! O să miroasă a eter!

Atunci am înțeles perfect totul. Oamenii aceia inimoși obținuseră instrumente și anestezice în schimbul rațiilor lor de hrană, iar acum nu aveau altă soluție decît să ascundă totul repede dacă nu vroiau să fie pedepsiți și chiar executați pentru „delictul" de a fi dovedit compasiune. Totuși, operația trebuia să înceapă iar nefericita femeie zăcea pe masă urlînd de durere. Se părea că aveau s-o opereze fără anestezie.

— Bestiile astea naziste! — am blestemat. Trebuie să ajung neapărat la baraca 30.

Cînd mă pregăteam să ies, am văzut pe targă niște pături. Oameni bolnavi înfășurați în pături nu era o raritate în spitalul din lagăr, iar pentru mine aceasta a fost o soluție. M-am înfășurat într-o pătură și am ieșit în fugă.

În sfîrșit, l-am întîlnit pe Jacques, infirmierul francez din baraca 30. I-am spus că am primit dispoziții să mă duc la el. Se cățără pînă la *koia* de sus și scoase de sub căpătîiul unui bolnav un pachețel.

— Dă asta geamgiului care lucrează în lagărul dumitale — îmi porunci el.

Cînd m-am întors la baraca de operație, camaradele mele nu mai erau acolo iar targa dispăruse. Am alergat spre intrarea în lagăr. Doctorița rusoaică discuta cu gardianul. Ne aflam de prea mult timp în lagărul bărbaților iar lipsa mea putea fi observată.

Cînd doctorița mă zări venind cu pătura trasă pe cap, a înțeles, dar continuă să discute cu gardianul.

— Ți-am spus că ne-a luat cineva păturile și că am trimis-o pe prizoniera asta să ni le aducă înapoi. Ce nu înțelegi dumneata din asta? — pleda ea. Nu știa nemțește decît un pic și totuși poate că asta ne-a salvat. Cîteva cuvinte rusești, cîteva nemțești și, cumva, chestiunea a fost rezolvată.

În timp ce alergam înapoi, mă gîndeam ce i-aș putea răspunde Mitrovnei dacă m-ar întreba unde am fost; dar ea nu m-a întrebat nimic.

După ce am sosit în lagăr, m-am interesat dacă geamgiul plecase. În ziua următoare Jacques a trimis însă pe altcineva, datorită căruia am putut, în sfîrșit, să mă eliberez de pachetul acela cu explozive care mi-ar fi periclitat atît de mult viața.

Îmi frămîntam mintea ce-o fi crezut în sinea ei dr. Mitrovna. I-ar fi putut spune gardianului că am părăsit grupul fără permisiune, iar prin asta s-ar fi spălat pe mîini și ar fi fost scutită de complicații. Dar ea, dimpotrivă, m-a așteptat să sosesc. Văzînd că lipseau păturile de pe targă a găsit o scuză inteligentă și m-a salvat. Era într-adevăr o camaradă bună.

Îmi amintesc că pe lucrătorul acela care îmi aducea pachetele l-am văzut de multe ori discutînd cu ea foarte aprins. Deci, bănuiesc că ea era membră a Rezistenței. Femeia aceea liniștită și cu mintea sclipitoare o fi aflat că și eu făceam parte din organizația clandestină din lagăr. Poate că de aceea n-a protestat atunci cînd am plecat de la baraca de operație a lagărului F și m-a salvat în fața gardianului SS-ist.

Noi îi cunoșteam pe cîțiva dintre membrii Rezistenței, pentru că așa era mai bine în caz de pericol. Poate că dr. Mitrovna nu aparținea mișcării noastre, însă exista în caracterul ei ceva nobil, ceea ce m-a făcut să cred că era cu noi — întru totul.

•

În după-amiaza zilei de 7 octombrie 1944, cam pe la orele trei, lagărul fu zguduit de o explozie asurzitoare. Prizonierele se uitau stupefiate unele la altele. De pe locul unde fusese crematoriul se ridica o imensă coloană de flăcări. Vestea se răspîndi ca fulgerul. A explodat crematoriul!

Nemții, care la ora aceea își făceau siesta, își pierdură complet cumpătul și începură să alerge în toate direcțiile zbierînd ordine și contraordine. Cu siguranță, s-au temut de o răscoală. Sub amenințarea puștilor ne obligară să ne întoarcem în barăci.

Dar ce se petrecea în realitate? Am profitat de relativul avantaj ce mi-l crea bluza de infirmieră și am ieșit din spital furișîndu-mă pînă la bucătăriile care se aflau

la vreo zece metri depărtare de intrarea în lagăr. De acolo se putea vedea drumul ce ducea spre crematoriu; era un foarte bun loc de observație.

Cîteva detașamente de soldați se îndreptau spre lagăr; unii în camioane, alții pe motociclete. Apoi sosi infanteria Wehrmachtului urmată de camioane încărcate cu muniții. Soldații au înconjurat crematoriul și au deschis focul cu mitralierele. M-am cutremurat. De ce? Li s-a răspuns prin cîteva focuri răzlețe de revolver. Era o rebeliune? După cîteva rafale de mitraliere, Wehrmachtul și SS-ul ocupară locul.

Ce se întîmplase? Grupul de rezistență din *Sonderkommando*, sclavii folosiți la camerele de gazare, au alcătuit un plan ca să arunce cuptoarele în aer. Prin membrii grupului lui Pasche, ei și-au procurat o cantitate de explozive, suficiente pentru a-și pune planul în aplicare. Numai că, s-au ivit o serie de lucruri care au ieșit prost iar explozia n-a distrus decît una dintre cele patru clădiri.

Răzvrătirea a fost organizată de către un tînăr francez evreu, numit David. Știind că, oricum, era condamnat la moarte — fiindcă după trei sau patru luni toți membrii din *Sonderkommando* erau lichidați —, a hotărît ca puținul timp ce-l mai avea de trăit să-l folosească în mod util. El a fost acela care a procurat explozivele și care le-a ascuns. Ulterior, evenimentele neprevăzute i-au zădărnicit planurile.

Nemții au anticipat data execuției celor din *Sonderkommando*. Într-o zi le-au dat ordin să se pregătească pentru a fi strămutați și să părăsească clădirea crematoriului. Primul grup, alcătuit din vreo sută de oameni, s-a conformat ordinului, dar al doilea a protestat. Atitudinea acestor membri ai *Sonderkommando*-ului — dintre care cei mai mulți erau tineri, oameni robuști și hotărîți — a devenit un adevărat pericol pentru ierarhiile conducătoare ale lagărului.

Cei cîțiva gardieni SS au fost atît de surprinși încît, prudenți, s-au retras să primească ordine și întăriri. Pînă s-au întors, un cuptor, care între timp fusese umplut cu explozive și stropit cu benzină, explodase.

Răsculații n-au mai avut timp să arunce în aer și celelalte trei crematorii. Cei din *Sonderkommando*-ul de la al patrulea cuptor, profitînd de învălmășeală, au tăiat sîrma ghimpată și au reușit să evadeze din lagăr. Unii au fost prinși, dar restul a reușit să scape.

În timpul luptei care a urmat răscoalei, *Sonderkommando*-ul a rezistat sălbatic. Nu dispunea decît de ciomege, de pietre și de vreo cîteva revolvere pentru a lupta contra asasinilor antrenați și înarmați cu puști automate. Un număr de patru sute treizeci au fost capturați, inclusiv David și șeful lui, rănit mortal.

Represaliile au fost oribile. SS-iștii îi puneau pe prizonieri în patru labe, după care, doi sau trei SS-iști îi împușcau direct în ceafă cu o precizie diabolică. Cei care ridicau capul să vadă dacă le venea rîndul primeau înainte de a fi executați cîte douăzeci și cinci de lovituri de ciomag.

După răscoala aceea, au urmat în lagăr tot felul de represalii. Bătăile au devenit mai frecvente, la fel ca selecțiile în masă. Dr. Mengele cuprins de furie a tras cu revolverul asupra unor selecționate care încercară să scape de el. Subordonații lui îi urmară exemplul. Pînă a început să plouă suprafața lagărului a rămas toată acoperită de sînge.

În ceea ce privește cele cîteva sute de oameni din *Sonderkommando*-ul care n-au luat parte la răzvrătire, ei au fost împușcați pe grupuri în pădurile din împrejurimi. În aceste împrejurări a fost omorît și dr. Pasche, medicul francez din *Sonderkommando*, care fusese un membru activ al mișcării de rezistență. El a fost acela care ne-a furnizat datele despre activitatea *Sonderkommando*-ului. L., care l-a văzut puțin înainte de a fi executat, ne-a spus că vorbea de apropiatul său sfîrșit cu un curaj exemplar.

Eram descurajate că explozia crematoriilor fusese un eșec? Bineînțeles că eram descurajate. Dar faptul că ea ar fi putut fi realizată era o dovadă clară că lucrurile se schimbau chiar și în Auschwitz-Birkenau.

CAPITOLUL XXI

PARISUL A FOST ELIBERAT!

În timpul unei pauze a lucrătorilor, a apărut la infirmerie, în 26 august 1944, un deținut francez. Îl mai văzusem înainte pe acest omuleț cu ochi căprui, fața supță

și plină de amărăciune — înfățișare tipică nouă, celor care ne tiram existența în Birkenau. Era el, și totuși nu părea să fie el. Cînd ne-a întins mîna pentru tratament, nu înțelegeam de unde-i venea zîmbetul acela neobișnuit, clipirile din ochi, satisfacția ce-i iradia pe chip și siguranța de sine.

Ce-o fi însemnînd asta?, mă gîndeam eu. Poate că mă înșelau ochii, dar arăta de parcă ar mai fi crescut în înălțime. Ciudata lui bună dispoziție m-a cam neliniștit. Deținuții din lagăr erau tot timpul copleșiți de amărăciune și disperare, iar aici era unul ce părea gata să plesnească de bucurie.

Trebuie să fiu cu băgare de seamă, mi-am zis în gînd. Bietul om, ceva nu-i funcționa normal! De altfel, nu erau rare asemenea cazuri. M-am uitat neliniștită spre ușă. El a observat reacția mea și își înclină capul spre mine.

— Parisul a fost eliberat! — îmi șopti el la ureche.

Am rămas ca o statuie. Eram atît de tulburată, încît n-am fost în stare să mai scot nici un cuvînt. Tot uitîndu-mă la el am uitat să-i mai fac tratamentul. Eram copleșită de vestea pe care mi-o aduse. Abia atunci am înțeles cărui fapt se datora starea de fericire a deținutului francez. Și totuși, încă nu puteam să cred. Am reflectat un moment: Poate e nebun cu adevărat! Apoi îmi veni să urlu sau să fac ceva, orice. Am izbucnit într-un hohot de rîs nestăpînit.

De fiecare dată cînd auzeam că Aliații au suferit în luptă un eșec, trebuia să fac mari eforturi ca să-mi ascund mîhnirea și să inventez știri mai bune pentru a putea fi menținută la înălțime starea morală a deținutelor. Ce fericită am fost cînd, în sfîrșit, am putut să-i șoptesc unei paciente iar apoi alteia că Aliații ocupaseră într-adevăr Parisul.

Parisul a fost eliberat!

Prima pacientă căreia i-am dat această veste a fost o femeie care avea picioarele bolnave. Mă ascultă, deschise ochii mari plini de uimire și își trase afară din prici picioarele infectate. N-a rostit nici un cuvînt, dar a început să plîngă. Am plîns amîndouă. Vestea era prea mare pentru a fi primită doar cu o simplă bucurie.

Cu ce repeziciune s-a răspîndit știrea! La spălătoare și la latrine deținutele se îmbrățișau și se sărutau; la spital, bolnavele din pat, sleite de puteri, se ridicau în coate, zîmbeau unele la altele și dădeau afirmativ din cap.

Fiecare adăuga cîte un amănunt în plus la vestea origi-

nală. Spre seară, imaginația noastră eliberase deja întreaga Europă cu ajutorul „Tommies"-ilor[1] — toți soldații vorbitori de limbă engleză erau pentru noi „Tommies".

Prizonierele franceze n-au vorbit nimic timp de cîteva zile; umblau cu capul în nori.

Prin radioul secret, grupul lui Pasche a îndrăznit să asculte alocuțiunea generalului De Gaulle transmisă din Paris. Am aflat de eroismul parizienilor care au ridicat baricade, împiedicîndu-i pe hitleriști să distrugă splendorile acestui îndrăgit centru al Franței.

Am simțit deja că prea ni se umpluse paharul iar în timpul apelurilor le făceam camaradelor noastre semne cu coada ochiului. Toate înțelegeau ce înseamnă semnele acelea.

Reacția SS-iștilor s-a dezlănțuit cu repeziciune. Supa, hrana noastră, a devenit și mai rea ca înainte. Au fost spînzurați un polonez și trei francezi pentru răspîndire de „zvonuri false". L-au împușcat pe „Țar", un inginer rus, care, în ciuda poreclei sale, era un comunist înflăcărat. Mii și mii de prizonieri au fost exterminați în masă în camera de gazare, iar aceasta în chiar ajunul marii victorii a Aliaților!

După eliberarea acestui „Oraș Lumină" ne-am dat frîu liber imaginației și-am început să ne facem planuri măreț. Toată noaptea discutam cum îi vom primi pe Aliați. Deasupra Auschwitz-ului vedeam apărînd deodată avioane din care se lansau parașutiști; în ziua aceea sublimă ne uitam la cer și, în locul norilor de fum eructați din crematoriu, vedeam parașutiștii nord-americani, britanici și sovietici. Asupritorii naziști cuprinși de spaimă îngenunchiau în fața noastră implorînd îndurare!

Pe eliberatorii noștri îi primeam cu sărutări. Nici nu ne mai aduceam aminte că eram nespălate și zdrențăroase, și nici că sărutările noastre erau departe de a fi îmbietoare. În tot cazul, ne-am propus să ne facem haine frumoase din mătasea parașutelor.

•

„Toate prizonierele care au rudenii în Statele Unite ale Americii vor fi schimbate cu prizonieri de război germani. Aceste deținute vor trebui să dea atît numele și adresele

[1] Tommy este porecla dată soldatului englez (n.a.).

rudeniilor lor nord-americane cît și datele personale proprii: numele, adresa anterioară, data nașterii etc." Acest ordin provocă o nouă agitație între deținutele lagărului. Toate prizonierele începură să-și frămînte creierii, zi și noapte, ca să-și amintească de numele vreunei rudenii îndepărtate pe care ar fi putut-o avea în America. Cîteva au ajuns să și plîngă pe motivul că nu puteau să-și reamintească de numele verișorului; altele pentru că ele nu purtaseră corespondență cu rudeniile lor de peste ocean.

O mulțime de deținute, care aveau numele și adresele necesare, completară o listă lungă. Foarte multe dintre noi ne făceam deja planul că o să petrecem Crăciunul în America, dacă totul merge bine. Cu toate că naziștii ne înșelaseră în nenumărate rînduri, noi eram din nou gata să-i credem. Mi-a venit însă în minte trucul cu fatalele cărți poștale. Dar de această dată nici măcar *blocovas* nu mai știau ce să creadă.

Cîteva săptămîni mai tîrziu, cîrmuitorii lagărului i-au adunat pe toți „americanii", cum le ziceam noi acum, le-au dat haine noi și i-au dus la stația gării. Acolo au așteptat o bună bucată de vreme pînă vagoanele de vite să fie gata de plecare, dar ei au intrat în ele plini de bucurie.

Vestea se răspîndi ca fulgerul prin tot lagărul:

— „Americanii" sînt pe punctul să plece!

Ne-am năpustit pînă la cel mai îndepărtat capăt al lagărului nostru ca să-i vedem la plecare.

Naziștii îi înțoliseră pe „americani" cu paltoane. Acum, călătorii ne fluturau din mîini în semn de rămas bun, iar unii ca să ne arate că primiseră și mănuși; alții își ridicau picioarele ca să le vedem încălțămintea. Totul părea cu atît mai ciudat cu cît, de data aceasta, SS-iștii nu ne mai alungară din preajma gării.

— Ce minunat trebuia să se simtă fiecare dintre „americanii" aceia! — oftam noi în timp ce ne întorceam cu capetele plecate la barăci.

Eram abătute și invidioase. Acum, pentru prima dată, n-am mai dat năvală în jurul *Stubendienst*-ei la distribuirea mîncării. *Blocova* a rămas surprinsă văzînd că deținutele se așezau liniștite să-și mănînce lăturile; erau duse pe gînduri, meditau la marele prilej pe care ele l-au pierdut.

La aproximativ două săptămîni de la acest eveniment, un membru din grupul Pasche mi-a vorbit despre „americani"; fuseseră duși într-un alt lagăr din împrejurimi.

— Trebuie să mai aşteptaţi un pic pînă ce totul va fi pus la punct pentru călătoria finală — le-au spus SS-iştii.

Ceva era în neregulă, evident, pentru că situaţia s-a schimbat dintr-o dată. Îmbrăcămintea şi încălţămintea ce fuseseră date „americanilor" au fost întoarse pe ascuns în depozitele cu efecte ale lagărului. Bieţii „americani", fuseseră exterminaţi!

•

După cîteva zile de la plecarea „americanilor" am aflat că între deportaţii din Baraca No. 28 se afla şi un cetăţean nord-american. Auzisem despre el de la un deţinut care lucra de obicei în lagărul nostru. Era dr. Albert Wenger, avocat şi expert economic. Cînd Hitler a declarat războiul, el se afla la Viena. Consulatul elveţian a încercat să-l trimită înapoi în Statele Unite prin Elveţia, dar nu i s-a dat voie pentru că nefericitul Wenger comisese grava „crimă" de a fi adăpostit o evreică. A fost arestat de Gestapo şi trimis la Auschwitz-Birkenau.

Am încercat să iau legătura cu el, aşa cum făcusem acolo şi cu alţi cetăţeni nord-americani, dar n-am reuşit.

După eliberare, i-am citit depoziţia oficială, pe care o făcuse reprezentanţilor armatei eliberatoare. Am inserat aici o parte din respectiva depoziţie pentru a face cunoscut poporului nord-american[1] cum erau trataţi cetăţenii ei de către Germania nazistă:

„După ce Hitler a declarat război Statelor Unite, eu eram obligat să mă prezint la comisariat de două ori pe săptămînă, pentru că eram considerat duşman din altă ţară. Consulatul elveţian a propus să fiu schimbat şi trimis înapoi în Statele Unite. Cu toate acestea, la 24 februarie 1944, am fost arestat de Gestapo pe motivul că adăpostisem o evreică fără să o denunţ. Am fost trimis, ca deportat, în lagărul de concentrare din Auschwitz. Acolo am ajuns la 6 martie, nespălat şi înfometat, după ce petrecusem un timp îndelungat în diferite lagăre şi temniţe ale poliţiei.

Vremea era rece şi umedă, iar ca bun venit mi-au făcut un duş rece, după care m-au pus să stau în pielea goală pe o alee între două barăci. Apoi mi-au dat un veşmînt

[1] Versiunea engleză a acestei cărţi a fost publicată în S.U.A., sub titlul *Five Chimneys* şi *I survived Hitler's Ovens* (n.n.).

subțire, de vară, și m-au băgat într-o baracă-carantină. Cei închiși acolo erau bătuți și maltratați din orice motiv. Nu știam cînd erau libere latrinele, dar cînd ne prindeau acolo, ne băteau cu bastoanele de cauciuc ...

Ne puneau să dormim cîte patru inși pe un pat îngust de 0,75 de centimetri. Viața noastră nu era decît un calvar nesfîrșit, nu numai ziua ci și noaptea. Prin 23 martie, aproximativ, m-am îmbolnăvit — contractasem anghină și pneumonie —, iar la 24 martie mi s-a dat voie să merg în clădirea destinată bolnavilor: Baraca No. 28.

După ce m-am refăcut, am lucrat întîi ca infirmier și ca *Schreiber* (contabil) de baracă, iar la sfîrșit ca supraveghetor al ei. Mîncarea era alcătuită în cea mai mare parte din apă, napi și cartofi putrezi. Cu această hrană, cei mai mulți dintre prizonieri se subțiaseră și se ruinaseră, văzînd cu ochii, în așa hal, încît aproape că se transformaseră în „Musulmani". În aceste condiții, li se îngădula să meargă la infirmerie, însă numai pentru anumite boli, ca de exemplu, diareea, pneumonia etc.

Dr. Endress, medicul lagărului, venea la fiecare trei săptămîni să-i aleagă pe cei mai ruinați dintre „Musulmani". În ziua următoare soseau autocamioanele iar acei nefericiți, lăsați adesea numai în cămașă, erau aruncați în ele, ca animalele la abator. Îi transportau la Birkenau unde erau asfixiați în camera de gazare iar apoi arși în crematoriu.

Vă asigur că totul e adevărat, deoarece m-am convins personal din următoarele fapte: 1) Efectele victimelor erau returnate de la Birkenau, în ziua imediat următoare asasinării lor, pentru a fi dezinfectate. 2) În cazul transporturilor obișnuite, dacă deportații trimiși acolo rămîneau în viață, îmbrăcămintea niciodată nu era returnată. Însă în celălalt caz, lagărul își salva rufăria de corp și restul hainelor pentru a le da apoi altor deportați. Despre soarta acestor victime am putut să mă conving din „listele de evidență" pe care le-am citit la birourile centrale. Am aflat acolo că înainte cu cinci sau șase zile, iar adeseori cu trei zile, numele și numerele acestora (ale selecționaților) erau înscrise deja pe liste ca „decedați". În general, asasinatul prin gazare a deportaților debilitați la maximum sau a celor indezirabili nu era un secret pentru nimeni, pentru că la crematorii lucrau mulți deportați iar aceștia nu tăceau, ci le vor-

beau, din cînd în cînd, altor deportați despre cele ce se petreceau cu prizonierii. Chiar comandantul lagărului, *Hauptsturmführer*-ul Hessler, pentru a pune capăt panicii care se crease printre prizonieri și a-i domoli pe deportații evrei, a ținut o cuvîntare, în Baraca No. 28 din lagărul central al Auschwitz-ului, spunînd că nu vor mai exista execuții prin gazare. Aceasta a fost în luna ianuarie 1945 și confirmă veridicitatea afirmațiilor mele.

Pînă în luna aprilie 1943 nu se făcea nici o diferență între cei care erau lichidați prin gazare. După această dată numai evreii și țiganii erau asasinați în acest mod. Neevreii indezirabili erau nimiciți în Baraca No. 11 ori erau uciși prin injecții cu fenol în inimă. Aceste injecții cu fenol au fost aplicate la început de către *Oberscharfuhrer*-ul Klaehr, după aceea de către *Oberscharfuhrer*-ul Scheipe, *Unterscharführer-ul* Hanțel, *Unterscharführer-ul* Nidowitzky (poreclit și Napoleon) și de către doi internați pe nume Rausnik și Stessel, care au plecat împreună, în același transport.

Printre deportații care au murit prin gazare s-a aflat și „deportatul protejat" (*Schutzhaeftling*-ul) Joseph Iratz, din Viena, (probabil dintr-o eroare deoarece, potrivit regulilor, „deportații protejați" nu erau supuși gazării).

Din transportul meu (alcătuit din 250 de „deportați protejați", în total) patru au fost omoriți prin gazare. În luna ianuarie 1944, a fost ucis prin gazare un cetățean al Statelor Unite pe nume Herbert Kohn, care era slăbit la maximum. Eu reușisem să-l salvez de cîteva selecții anterioare, dar după aceea el a fost trimis la altă baracă și n-a mai putut scăpa de soarta lui. Kohn fusese arestat de Gestapo în Franța, în timpul unei razii, și trimis apoi, ca evreu, la Auschwitz. Un alt cetățean american, pe nume Myers, din New York, a fost ucis tot în camera de gazare. El era din altă baracă. Aș putea enumera mult mai multe cazuri similare, dar, din nefericire, nu-mi aduc aminte de nume.

În toamna anului 1943, germanul, „deportat protejat", Willi Kritsch, în vîrstă de 28 de ani, arhitect, a fost bătut cu un ciomag de către *Unterscharführer*-ul Nidowitzky, într-una din izbucnirile sale sadice, pînă ce Kritsch se prăbuși la pămînt. Și, fiindcă în el mai pulsa viață, Nidowitzky porunci să fie dus la sala de operație unde el însuși îi dădu

o injecție cu fenol. Moartea victimei a fost motivată prin „boală de inimă".

La fiecare două sau trei luni avea loc execuția în masă prin împușcare, la peretele morții din Baraca No. 11. În cursul acestor execuții, baraca era închisă; numai personalul spitalului avea voie să treacă prin fața ei. Am văzut cu propriii mei ochi, pe la sfîrșitul lui 1943 sau începutul lui 1944, cum tîrau infirmierii cadavrele dezbrăcate în autocamioane. Erau trupuri de femei și bărbați tineri, oameni sănătoși. După ce autocamionul era încărcat, sosea un altul, și jocul continua mai departe în același mod. Prin barăcile No. 10 și 11 sîngele curgea șuvoi. Deportații din baraca de deparazitare și din clădirea destinată bolnavilor acopereau sîngele victimelor cu nisip și cu propria lor cenușă.

În octombrie 1944, consilierul comercial din Viena Berthold Storfer a fost chemat la Baraca No. 11 de unde nu s-a mai întors niciodată. Cîteva zile mai tîrziu, am aflat de soarta lui de la funcționarul principal al biroului. Acesta mi-a arătat în fișa personală a lui Storfer indicația „moarte". În același mod a pierit și dr. Samuel. Cei doi au fost omorîți pentru că, probabil, văzuseră și aflaseră prea multe. În noiembrie 1943, doctorul Ritter von Burse l-a acuzat pe Joseph Rittner, mecanic de locomotivă din Austria, pe dr. chirurg Arwin Valentin din Berlin, pe dr. veterinar Masur din Berlin și pe mine că sîntem dușmanii Reichului hitlerist și că am calificat S.S.-ul drept o bandă de asasini iar pe Hitler și pe Himmler asasini de mase umane.

De asemeni, ni s-a atribuit afirmația că Germania era pe punctul de a pierde războiul. Trebuie să-i mulțumim avocatului Wolkinsky că n-am fost împușcați. El l-a caracterizat pe Burse drept un vîntură-lume și atenuă din forța acuzației, dar *Unterscharführer*-ul Laehmann m-a bătut pentru a mă face să recunosc.

Puțin înainte de a fi eliberați de către armata sovietică, noul SS-ist *Hauptsturmführer*-ul Krause a bătut, fără nici un motiv, doi deportați care lucrau la bucătărie. Unul dintre ei era doctorul olandez Ackermann. La 25 ianuarie 1945, poliția SS a încercat din nou să ne facă să ieșim afară din lagăr pentru a ne extermina. Numai datorită rapidei înaintări a victorioasei armate sovietice am scăpat cu viață."

CAPITOLUL XXII

EXPERIMENTE „ȘTIINȚIFICE"

În perioada cît am lucrat în spitalele lagărului F.K.L. și al lagărului E, am îngrijit mulți „cobai" de natură umană, victime ale experimentelor „științifice" practicate în Auschwitz-Birkenau. Doctorii naziști aveau la dispoziția lor sute de mii de sclavi și, întrucît aveau mînă liberă să facă cu ființele acelea tot ce le trăznea prin cap, au hotărît să facă pe ei experimente. Nici un *OM* cu respect față de ființa umană nu s-ar fi dedat la asemenea experimente, dar contingentul de medici naziști, dimpotrivă, făceau paradă de ele.

Nu numai medicii SS făceau experimente; ei și-au adunat o mulțime de medici dintre deportați, pe care i-au obligat să lucreze la ele sub supravegherea doctorilor SS. Oricît de oribile erau acele experimente de laborator, cei care le-au efectuat ar fi putut avea o scuză, dacă ar fi fost măcar convinși că ceea ce făceau era în slujba științei și că, în final, suferințele acelor nefericiți „cobai" i-ar salva pe ceilalți de suferințe.

Nici în plan științific n-a existat nici un avantaj, nici un beneficiu. Ființele umane erau sacrificate cu sutele de mii, și aceasta a fost tot. De altfel, medicii deportați înrobiți sabotau „experimentele" cît puteau. În afară de aceasta, exista o asemenea dezordine și o lipsă de metode în acele pretinse „experimente științifice", încît ele constituiau mai degrabă niște exerciții barbare decît cercetări cu adevărat serioase. Toți am văzut copii care se distrează smulgînd fără milă la insecte picioarele și aripile. Acolo era la fel, cu o singură deosebire: oamenii erau insectele.

Unul dintre cele mai obișnuite și, totodată, mai nefolositoare experimente consta în inocularea unui germene infecțios la grupuri de deținuți. Și, în timpul cît dura reacția organismului la germenul respectiv, doctorii obișnuiau să-și piardă orice interes pentru planul lor. Ce se întîmpla cu „cobaii"? Dacă aveau noroc, erau trimiși la spital iar dacă nu, atunci direct la camera de gazare. Numai în cazuri excepționale erau supuși observației.

Se făceau adeseori experimente cu totul irațională. Unor doctori SS le-a venit ideea să studieze cît timp putea ră-

mîne în viață un om alimentat exclusiv cu apă sărată. Alții și-au ținut „cobaiul" cufundat în apă cu bulgări de gheață, pretinzînd că observau efectul „băii" asupra temperaturii interne a organismului uman. După asemenea „experimente" oamenii nu mai trebuiau să meargă la spital; erau candidați pentru camera de gazare.

Într-una din zile, au apărut la infirmerie cîteva infirmiere întrebînd:

— Cine are insomnii?

Vreo douăzeci de internate au acceptat să ia o doză dintr-un praf alb, necunoscut de noi, preparat probabil pe bază de morfină. A doua zi, zece dintre ele au murit. Același experiment a fost făcut pe alte femei, mai vîrstnice, dar peste 70 au murit în aceeași noapte.

Cînd naziștii au încercat tratamentele noi pentru rănile cauzate de bombele cu fosfor ale americanilor, ei au ars cu fosfor carnea vie de pe spatele a cincizeci de prizonieri ruși. „Experimentații" n-au primit nici o îngrijire medicală. Aceia care au supraviețuit au fost exterminați.

Unul dintre experimentele favorite era acela făcut pe femeile nou sosite a căror menstruație era, încă, normală. În timpul ciclului menstrual, li se spunea dintr-o dată brutal:

— Peste două zile veți fi împușcate!

Medicii SS vroiau să știe ce efect producea o asemenea veste asupra fluxului menstrual. Un profesor de histologie și-a publicat chiar un articol, într-o revistă științifică din Germania, despre observațiile sale asupra hemoragiilor provocate la femei în urma unor vești de acest soi.

Medicul-șef SS, dr. Mengele, avea două subiecte de „cercetare" favorite: gemenii și piticii.

La prima selecție, gemenii și piticii erau scoși din coloane și puși separat, pe cît posibil împreună cu mamele lor, iar apoi trimiși la lagărul F.K.L. Pe dr. Mengele îl interesau foarte mult gemenii, indiferent de vîrsta ori de sexul lor. Ei se bucurau și de unele favoruri: nu li se luau hainele și nu erau rași pe cap. Mengele a mers atît de departe cu grija lui pentru gemeni, încît, la exterminarea lagărului cu cehi, el a dat ordin să fie lăsat în viață un set de 10 cupluri de gemeni.

Îndată ce soseau, cuplurile de gemeni erau fotografiați din toate unghiurile posibile. Apoi începeau experimentele, care erau extraordinar de încurcate și făcute la voia în-

tîmplării. De exemplu, unuia din gemeni i se injecta o anumită substanță chimică, după care, doctorul aștepta declanșarea reacției, dacă nu uita între timp de ea. Dar chiar și atunci cînd observația continua, știința nu cîștiga nimic din simplul motiv că substanța injectată nu producea nici un efect spectacular. Cînd medicii foloseau un preparat presupus a-i provoca subiectului o schimbare în pigmentația părului, ei așteptau. Pierdeau zile în șir cugetînd asupra lui și examinîndu-l la microscop. Rezultatele nu duceau la nimic senzațional iar experiența era abandonată.

Piticii constituiau și ei o adevărată pasiune pentru dr. Mengele. Îi colecta cu deosebit interes. În ziua în care a descoperit, într-un transport, o familie de cinci pitici, și-a ieșit din minți de bucurie. Dar mania lui era una de colecționar, nu de om de știință. Experimentele și observațiile sale le făcea într-un mod irațional. Cînd se ocupa de transfuzii, folosea înadins grupe sanguine diferite de cele ale subiectului. Firește, urmau complicații. Dar Mengele nu trebuia să dea socoteală nimănui de încercările sale; făcea tot ce îi trecea prin cap iar experimentele sale erau ale unui diletant smintit.

Nu departe de lagăr, a fost instalată o stațiune de experimentare care părea să aibă un caracter științific. Dar numai părea. Nu era greu de constatat că „munca" ce se desfășura acolo nu era altceva decît o orgie de crime, făcute pe material uman, cu totul lipsite de scrupule din partea așa-zișilor cercetători.

Experimentele acelea urmăreau, teoretic, să adune informații pentru Wehrmacht. De cele mai multe ori, ele constau în testarea rezistenței: rezistență la frig, la căldură sau la emoții puternice. Sute și sute de oameni au murit în cursul acelor experimente făcute în stațiunea experimentală din Auschwitz și din alte lagăre. Cu prețul a sute și mii de victime, știința nemțească a ajuns în final la concluzia cît putea supraviețui un om ținut ceasuri întregi în apă cu bulgări de gheață, la o temperatură prestabilită. De asemeni, a ajuns să stabilească cu precizie (!) la cît timp survenea moartea unui om în urma arsurilor făcute la diferite grade de temperatură.

Am menționat despre încercările de a determina rezistența organismului uman la foame. „Musulmanii" mai ales, care erau cei mai atrofiați, erau forțați să bea incredibile cantități de supă, experiment care le era fatal. Am aflat

de cîteva cazuri în care deportaţii devoraţi în mod groaznic de foame se ofereau în mod voluntar acestei alimentaţii forţate. Fiul unui prim-ministru, M., era atît de lihnit de foame, încît s-a oferit să servească de „cobai" la experimentarea malariei, pentru că subiecţii acestor experimente primeau raţii duble de pîine, timp de cîteva zile.

S-au făcut, de asemeni, experimente legate de diagnosticare. Cazurile socotite interesante erau scoase din spital şi decimate, pur şi simplu, ca să poată fi folosite la disecţii şi autopsii. Cînd mai mulţi pacienţi aveau acelaşi fel de dureri, li se aplicau tratamente diferite iar în a doua fază îi omorau, ca să se poată trage concluziile asupra experimentului. De cele mai multe ori, pacientul era omorît fără să se mai gîndească cineva a-i examina cadavrul — se aflau destui morţi acolo, în Auschwitz.

Compania germană Bayer a trimis lagărului sticluţe cu medicamente, fără eticheta prin care să le fie indicat conţinutul. Produsul acela era injectat celor tuberculoşi. Ei nu erau trimişi la camera de gazare. Supraveghetorii lor aşteptau să moară, şi moartea survenea repede. După aceea, o parte din plămîni era trimisă la un laborator stabilit de Bayer.

Odată, Compania Bayer a adus lagărului 150 de femei pe care au fost experimentate nişte preparate medicamentoase necunoscute, probabil pentru testare cu hormoni.

Institutul Weigel din Cracovia a trimis lagărului vaccinuri. Şi acestea trebuiau experimentate şi „perfecţionate". Victimele au fost alese dintre prizonierii francezi, în special membrii clandestini ai serviciului de investigaţii francez, de care hitleriştii vroiau să se descotorosească.

Aproximativ două mii de preparate organice au trebuit expediate la Universitatea din Innsbruk. Potrivit instrucţiunilor, preparatele acelea trebuiau încercate numai pe cadavre absolut sănătoase — adică pe trupurile gazate, spînzurate ori împuşcate, *cînd erau sănătoase!*

Într-o zi, un mare număr de femei, majoritatea polonеze, au fost folosite în experimente de vivisecţionare: scoatere şi transplantare de oase, de muşchi şi diferite altele, pe trupuri vii. Pentru efectuarea şi urmărirea rezultatelor acestui fel de experimente, au sosit chirurgi SS din Berlin. Disecţiile se făceau în condiţii groaznice; victima era legată de masa de operaţie, într-o încăpere primitivă, iar intervenţia chirurgicală se făcea *fără asepsie*. Chiar

și după operație, cînd acești „cobai" de natură umană sufereau dureri cumplite, nu li se dădea nimic care să le aline suferințele.

Pentru a-și îmbogăți studiul despre rase, naziștii obișnuiau să ia de la deținuți anumite cantități de sînge. Dincolo de un interes științific, sîngele prizonierilor era folosit pentru a face transfuzii nemților răniți pe front. De la fiecare donator „voluntar" se lua cinci sute de cm³ de sînge, care era trimis imediat armatei. Cînd hitleriștii încercau să salveze viețile soldaților Wehrmachtului, uitau că sîngele de evreu era de „calitate inferioară".

M-am referit mai sus la „injecții în inimă", cum le ziceau deținutele la „injecțiile intracardiace cu fenol". Citeodată, lichidul din fiole era un preparat pe bază de benzină ori petrol. Această „metodă" era folosită în spitale pentru a-i lichida pe bolnavi, pe cei secătuiți de puteri și pe cei considerați „inutilizabili".

Am discutat odată cu un medic polonez care a fost forțat să facă astfel de injecții tovarășilor lui de captivitate, timp de două zile la rînd.

— Cînd medicul SS m-a chemat la spital — mi-a povestit el —, nu aveam idee despre ce era vorba. Mi-a dat ordin să injectez pacienții în cavitatea inimii, atenționîndu-mă că lichidul trebuia injectat imediat ce constatam că acul seringii a pătruns în cavitate.

Doctorul polonez a executat ordinul iar pacienții au murit pe loc.

Un alt experiment nebunesc era de a-i pune pe bolnavi să stea în arșița soarelui. Nemții voiau să verifice în cît timp ajungea muribund un bolnav ținut fără apă în bătaia soarelui.

La vreo 30 de km de lagărul nostru se afla un institut de experimentare amenajat special pentru experimente de fecundare artificială. Acolo erau trimiși cei mai dotați dintre medicii prizonieri și cele mai frumoase femei. Naziștii acordau o deosebită importanță acestui gen de experimente. Eu n-am putut să văd „munca" ce se desfășura acolo deoarece locul acela era cel mai strașnic păzit dintre toate. Însă am reușit să obțin cîteva informații.

Hitleriștii au experimentat fecundarea artificială pe un mare număr de deținute, dar n-au dat rezultate. Eu am cunoscut femei care au fost supuse la aceste experimente

și care, întîmplător, au supraviețuit, dar se jenau să vorbească despre ele.

La un alt grup de femei li s-au făcut injectări cu hormoni sexuali. N-a fost posibil să aflăm natura substanței injectate sau rezultatele obținute de medicii SS. În urma acestor injectări, la multe femei le apăreau abcese, care le erau deschise în Baraca 10.

Despre experimentele de sterilizare sînt, însă, bine informată. Ele au fost practicate în Auschwitz-Birkenau sub conducerea unui medic polonez, care a fost executat de către naziști cîteva zile înainte de a evacua lagărul. În cadrul acestor experimente se încercau comparații între rezultatele obținute cu metode chirurgicale și cele obținute cu ajutorul razelor X. La spital am văzut multe femei bolnave care trecuseră prin centrul de experimentare; aveau arsuri puternice cauzate de radiații.

De la bolnave și de la medicii prizonieri am aflat despre aceste experimente. Victima era expusă radiațiilor cu raze X care, treptat, deveneau din ce în ce mai intense. Din timp în timp, iradierea era întreruptă, ca să se vadă dacă subiectul mai era capabil de copulație. Totul se desfășura în Baraca 21 sub supravegherea medicilor SS. După ce doctorul se convingea că radiațiile au distrus definitiv puterea de fecundație, „cobaiul" era trimis să moară în camera de gazare. Alteori, cînd iradierea lua prea mult timp ca să producă efectul dorit, victima era castrată chirurgical.

În august 1944, hitleriștii au sterilizat aproximativ 1000 de băieți între 13 și 16 ani. Le-au fost înregistrate numele și data sterilizării. După cîteva săptămîni, au fost duși la laboratorul Barăcii 21 și chestionați despre rezultatul acelei prime faze a „tratamentului": despre dorințele lor, poluțiile nocturne, pierderea memoriei etc.

După aceea, medicii i-au silit pe băieței să se masturbeze. Le provocau erecția printr-un masaj al glandelor prostatice. Cînd treaba aceasta îl obosea pe *„masseur"*, atunci „savanții" naziști foloseau un instrument de metal, care îi provoca victimei o durere îngrozitoare.

Sperma era examinată de un bacteriolog, care determina vitalitatea spermatozoidului. În anul 1944, nemții au trimis lagărului un microscop fosforescent cu ajutorul căruia să se poată observa diferența dintre spermatozoizii vii și cei morți.

Medicii SS făceau uneori castrări incomplete: extirpau victimei un sfert sau o jumătate din testicol; alteori extirpau tot testicolul și-l trimiteau apoi la Breslau într-un tub sterilizat cu formalină (10%) pentru a face un studiu histopatologic al țesuturilor. Aceste operații se făceau cu injecții intrarahidiene cu novocainã. Băieții erau izolați de ceilalți și trimiși la Baraca 21, unde erau observați cu atenție. După ce experimentul era încheiat, urma obișnuita „recompensă": camera de gazare.

Îmi amintesc de cazul unui băiat polonez, pe nume Gruenwald, în vîrstă de douăzeci de ani. Prof. Klauberg a ordonat să i se facă radiații cu raze X. Timp de două luni, radiațiile nu și-au făcut efectul dorit, așa că, băiatul a fost mutat la Baraca 21 pentru castrarea lui totală. Dar, radiațiile îi fuseseră aplicate în doze atît de mari, încît ele i-au provocat arsuri serioase. Aceasta a degenerat în cancer iar băiatul a îndurat suferințe îngrozitoare. În ianuarie 1945 mai era încă viu, în spitalul din Birkenau.

Aceste metode erau aplicate și la femei. Medicii foloseau uneori raze cu unde scurte, care provocau victimelor dureri înfiorătoare în partea de jos a abdomenului. După aceea le *deschideau* pîntecele, ca să observe leziunile. Chirurgii le extirpau uterul și ovarele.

Prof. dr. Schumann și dr. Wirts au făcut multe experimente de acest fel la fete tinere, de 16 sau 17 ani. Dintr-un grup de cincisprezece fete, folosite ca material experimental, numai două au supraviețuit: Bella Schimski și Dora Buyenna, ambele din Salonic. Ele ne-au relatat cum au fost expuse radiațiilor cu unde scurte: li s-a pus o placă pe abdomen iar alta la spate; fasciculul de lumină a fost îndreptat direct spre ovare. Doza de electricitate a fost atît de intensă încît le-a provocat arsuri puternice. După ce au fost ținute două luni sub observație, fetele au fost supuse unei alte operații, de „control".

Un grup de femei tinere, majoritatea olandeze, au fost victimele altor serii de experimente, al căror scop numai autorul lor, medicul-ginecolog SS Klauberg, din Katowice, l-a cunoscut. Cu ajutorul unui aparat electric, introducea în organele genitale ale femeii un lichid gros și alburiu. Și acesta provoca niște senzații de arsuri cumplite. Infiltrarea lichidului se repeta la fiecare patru săptămîni și, de fiecare dată, era urmată de o radioscopie.

Aceleași femei au fost supuse, simultan, altei serii de experimente, făcute de un alt medic. Constau dintr-o injecție dată în piept. Doctorul injecta cu iuteală 5 cm^3 dintr-un ser, a cărui natură nu o cunosc; se făceau între două și nouă injecții la fiecare oră. Reacția apărea sub forma unei umflături de mărimea unui pumn. La unele femei li s-au făcut peste o sută de astfel de inoculări. Altele erau injectate în gingii. După aceste serii de experimente, femeile erau declarate inutilizabile și trimise mai departe...

Odată, l-am întrebat pe un prizonier politic german, arian, înainte muncitor social, care era scopul fundamental al sterilizării și castrării prizonierilor? Înainte de captivitatea sa, muncitorul luase parte activă la politica germană și cunoștea mulți oameni de seamă. Ne-a explicat că prin aceste experimente hitleriștii urmăreau un scop *geopolitic*. Sterilizîndu-i pe toți non-germanii rămași în viață după victoria hitleriștilor în război, nu mai exista pericolul nașterii unor noi generații alcătuite din rase așa-zis „inferioare". Pe supraviețuitori i-ar folosi în acest timp ca mînă de lucru, pe o durată de aproximativ treizeci de ani. După această perioadă, sporul de populație germană va avea nevoie le spațiul vital al țărilor cotropite de ei, așa că rasele pretins „inferioare" trebuiau să dispară fără să lase descendenți.

CAPITOLUL XXIII

AMOR LA UMBRA CREMATORIULUI

Este o lege a firii ca acolo unde trăiesc laolaltă bărbați și femei să înflorească și dragostea. Nici chiar la umbra crematoriului nu puteau fi suprimate cu totul emoțiile umane. Amorul, sau ceea ce trecea drept așa ceva în atmosfera viciată a lagărului morții, nu era în lumea din Birkenau decît o abatere de la firescul uman și o pervertire a unor oameni normali.

„Supraoamenii", care aveau în mînă destinele noastre, au căutat să extindă în rîndul prizonierilor tentațiile spre

desfrîu. Se şoptea în lagăr că ei amestecau în hrana noastră nişte prafuri prin care să ne anihileze ori distrugă simţurile fiziologice. SS-iştilor, cărora nu le ajungea stimulentul produs de prezenţa atîtor femei tinere şi frumoase expuse goale privirilor lor, li s-au creat bordeluri cu prostituate nemţoaice. Însă, în ciuda teoriei naziste privind „pîngărirea" rasei lor, multe deţinute care aveau sex-appel au fost duse în aceste lupanare. Privilegii similare erau acordate şi unor prizonieri din lagărul bărbaţilor, dar accesul lor era considerat o favoare excepţională.

Pe de altă parte, regulile şi procedeele artificiale nu contau. Permanenta tensiune nervoasă în care trăiam nu contribuia prea mult la slăbirea simţirilor noastre, dimpotrivă; chinul psihic părea că ne creează un stimul deosebit.

Relaţiile dintre deţinuţii de ambe sexe se caracterizau prin absenţa oricărui convenţionalism social. Fiecare se adresa celuilalt prin obişnuitul „tu" şi prin numele mic. Acest familiarism nu implica prietenie, dar nici nu era lipsit totdeauna de vulgaritate.

Singurii bărbaţi pe care îi întîlneam noi, în afară de gardienii SS şi de soldaţii *Wehrmacht*-ului, erau prizonierii care veneau în lagărul nostru pentru reparaţii de drumuri, săpături de şanţuri şi alte treburi similare. În general, ora la care ne întîlneam era în timpul prînzului, la spălătoare sau la latrine. Mulţi dintre deţinuţi îşi consumau hrana acolo. De obicei erau înconjuraţi de femei, de vîrste şi categorii sociale diferite, care le cerşeau fărîmăturile cu glas tînguitor.

Femeile stăteau în jurul bărbaţilor în cerc, cîte cinci sau şase, cu mîinile întinse ca cerşetoarele. Fetele mai frumuşele fredonau cîntece la modă ca să le atragă atenţia. Bărbaţii le dădeau uneori la femei o parte din hrana lor. Ele numai atunci puteau gusta un cartof, cel mai delicios lux din lagăr, care era rezervat doar pentru bucătari şi pentru *blocovas*. Dar rară era mila aceea care îi făcea pe bărbaţi să-şi împartă mîncarea, şi aşa neîndestulătoare; hrana era moneda cu care ei îşi plăteau privilegiile erotice.

Ar fi inumană condamnarea femeilor care se vedeau silite să coboare atît de jos pentru o jumătate de coajă de pîine. Responsabili de degradarea deţinutelor erau cîrmuitorii nazişti.

Oricum ar fi, prostituţia, cu toate consecinţele sale lamentabile: boli venerice, codoaşe etc., era un fenomen obiş-

nuit în Birkenau. Multe dintre obiectele furate de la „Canadá" erau destinate femeilor din partea acelor bărbați care erau mai pricepuți în a face schimburi de acest soi.

Și totuși, nu toate relațiile dintre deținuți erau sordide. Existau și cazuri de afecțiune și de camaraderie sinceră. Însă chiar și fără acest filon sentimental, femeia care avea un iubit se bucura realmente de considerație, pentru că erau foarte puțini bărbați în lagăr.

Cea mai mare parte dintre tinere cochetau. *Blocovas*, în comparație cu alte femei, erau avantajate: își aveau colțurile lor în barăci și nu șovăiau să le folosească. Prietenele la toartă ale blocovei făceau de pază cînd șefa lor se destrăbăla cu invitatul. Aceste întîlniri erau strict *verboten* (interzise). Cînd un SS-ist se apropia de bloc, paznicele dădeau de veste. Deseori se întîmpla ca un *rendez-vous* să fie întrerupt de trei sau patru ori, dar cuplul nu se descuraja ușor.

Citeodată blocova, din motive pentru ea justificate, își ceda bîrlogul cîte unei femei. Compensația trebuia să fie substanțială, pentru că pericolul era mare. Dacă blocova era surprinsă primind un bărbat sau facilitînd o întîlnire, atunci o așteptau pedepse severe; putea să fie iarăși rasă pe cap, sau bătută fără cruțare, sau, ceea ce era mai rău, putea să fie destituită din înalta sa funcție.

În lumea pestriță din Birkenau tipurile de frumusețe variau. Femeile cu trupul mai plin și pieptul opulent erau considerate model de frumusețe feminină. Bărbaților, ajunși ei înșiși niște schelete vii, nu le plăceau trupuri ciolănoase și obraji scofîlciți. Unele femei — acestea destul de rare — care, ca prin minune, mai păstrau pe oase un pic de carne, erau invidiate de celelalte — care, cu un an în urmă, s-au supus poate unui regim alimentar sever pentru a mai scădea din greutate.

În Birkenau, la fel ca în toate temnițele naziste, se aflau și perverși erotici. Între femei se distingeau trei categorii. Cele care practicau homosexualitatea feminină din instinct alcătuiau cel mai redus grup. Cele mai enervante erau femeile din a doua categorie în care se includeau cele care, datorită condițiilor anormale în care trăiau, și-au schimbat comportamentul fiziologic normal. Adeseori cădeau pradă viciului presate de nevoi.

Se afla printre noi o poloneză, care trebuie să fi avut în jur de vreo patruzeci de ani, ce fusese cîndva profe-

soară de fizică. Soțul ei fusese ucis de naziști iar fiii săi fuseseră duși în cine știe ce loc îngrozitor sau, poate, omoriți și ei. Una dintre deținute, funcționară în lagăr, manifesta un interes deosebit pentru această femeie frumușică, delicată și deșteaptă. Profesoara știa că dacă ceda, scăpa cel puțin de tortura foamei. Astfel, cu toată împotrivirea ei contra tentației, pînă la urmă a capitulat. Șase săptămîni mai tîrziu vorbea despre „prietena" ei cu entuziasm, iar după vreo două luni a mărturisit că nici nu putea trăi fără consoarta sa.

În a treia categorie se includeau femeile care, la fel ca poloneza, și-au descoperit înclinațiile erotice perverse în reuniunile corupte din lagăr. Corupția era încurajată de niște „*soirée*-uri dansante" care se organizau în acea lume dantescă din Birkenau. În lungile nopți din iarna anului 1944, cînd naziștii erau foarte îngrijorați de înaintarea armatelor sovietice și ne permiteau o relativă libertate, prizonierele țineau „serate" în care parodiau în mod grotesc aventurile lor sentimentale de odinioară. Se adunau în jurul unei lăzi cu cărbuni ca să cînte și să danseze. O chitară și o armonică de la orchestra lagărului făceau ca aceste reuniuni să dureze pînă a doua zi dimineața.

Șefa din baraca noastră juca un rol important în această treabă. *Lageraelteste*, „suverana fără coroană" a lagărului, o deținută din lagărul E., în care mă aflam și eu, întotdeauna era prezentă. Era o nemțoaică tînără, slăbuță, în vîrstă de vreo treizeci de ani. I-a fost dat să trăiască timp de zece ani umblînd dintr-un lagăr în altul.

În timpul orgiilor, perechile dansau lipindu-se tot mai strîns unele de altele. Unele femei se îmbrăcau ca bărbații ca să dea procedeului lor o impresie de normal.

Printre inițiatoarele-șefe ale acestor serate era o fostă contesă poloneză, de al cărei nume nu-mi mai amintesc. Am văzut-o prima oară stînd la poarta spitalului. Am rămas surprinsă.

— Ce-o fi făcînd bărbatul ăsta aici? — m-am întrebat. Arăta exact ca un bărbat. Purta o jachetă de catifea neagră, ca de artist, de genul celor obișnuite la periferiile pariziene, și o cravată neagră înnodată în fundă. Chiar și părul îl avea tuns scurt ca la bărbați. Semăna realmente cu un bărbat frumos, în jur de vreo treizeci de ani. Întrebînd-o pe o camaradă de-a mea despre el, aceasta mi-a răspuns:

— „Bărbatul" acela nu e un bărbat, „el" este o *ea*.

În toată ținuta și felul de a fi contesa se comporta la fel ca un bărbat. Odată, aflîndu-mă în prici, unde îmi rezolvam „Misiunea de despăduchere", am simțit că mi se întindea o mînă care mă invita să cobor. Am rămas uimită. Era contesa! Începu să mă asedieze cu gesturile ei curtenitoare. A trebuit să fug ca să scap de ea.

În timp ce celelalte țopăiau la serate dansante, eu dormeam în patul meu de scînduri. Nu o dată am fost trezită de sărutări și gesturi amoroase. Era iarăși contesa! Devenise atît de agasantă, încît am ajuns să-mi fie frică să dorm în timpul seratelor. Mă dezgustau asemenea maniere. Celelalte, dimpotrivă, se simțeau măgulite de astfel de gesturi curtenitoare și erau în așteptare ca contesa să-și caute o nouă amică, deoarece vechea ei „prietenă" fusese mutată în alt lagăr.

O compătimeam pe femeia aceea nenorocită. Umorul nazist o plasase în lagărul nostru. La sosirea ei în lagăr era îmbrăcată în haine bărbătești. Nemții au vrut s-o ducă în lagărul bărbaților, dar ea s-a opus cu înverșunare și a ținut să demonstreze că era femeie. Ei au obligat-o, fiindcă era un adevărat spectacol de circ pentru temnicerii noștri să observe cum se comporta între noi „femeia-bărbat". Evident, nu cutezam să formulăm o plîngere ori un protest. Treaba îi amuza pe naziști.

Seratele dansante din lagăr îmi aminteau de „Dansul Macabru". Cînd mă gîndeam la destinul comun ce le aștepta pe nenorocitele acelea, mă cuprindeau fiori de groază. Dar poate că dezgustul meu era nejustificat în împrejurările acelea. Distracțiile, deși viciate, ofereau cîteva ore de uitare, ceea ce în lagăr valora mai mult decît orice. În afară de aceasta, *party*-urile acelea erau mai bune decît multe alte monstruozități care se întîmplau acolo. Prizonierii, fie bărbați fie femei, erau tot mai frecvent victime ale abuzurilor șefilor de barăci nemți, între care se aflau un însemnat număr de homosexuali și de alți degenerați.

Nu voi uita niciodată chinurile de moarte prin care trecea o mamă ce-mi povestise cum fusese forțată să-și dezbrace fiica și să privească cum o violau cîinii, special dresați de naziști pentru „sportul" acela. Aceasta se întîmpla multor altor fete. Erau duse să muncească la carierele de piatră iar cînd cădeau jos istovite de muncă, „sportul" favorit ai gardienilor SS era să-și asmută cîinii asupra lor. Cine ar putea să uite toate crimele săvîrșite de naziști?

Căpeteniile lagărului erau renumite pentru aberațiile lor fiziologice. Irma Griese era bisexuală. Slujnica ei mi-a relatat că Griese avea relații homosexuale cu deținute, pe care le trimitea apoi la crematoriu. Una dintre favoritele sale a fost o *blocova*, care îi fusese roabă multă vreme, pînă ce șefa de lagăr s-a plictisit de ea.

Era atît de coruptă viața în Birkenau, încît devenise un adevărat Infern. Acolo, naziștii călcau în picioare unul dintre cele mai intime simțuri. Acolo, amorul era transformat într-un stimulent degenerat pentru sclavi și un amuzament sadic pentru supraveghetorii SS-iști.

•

Eu mă temeam de Irma Griese. Odată, i-am oferit cuiva rația mea de margarină ca să mă ferească de a apărea în fața ei. Propunerea i-o făcusem modistei lui Griese, căreia noi îi ziceam Madame Grete și care fusese odinioară proprietara unui salon de modă din Viena, sau Budapesta.

Madame Grete s-a supărat.

— De ce vrei să-ți creezi greutăți? — mîrîi ea. Acum e rîndul tău și știi bine că mai bine e să faci ceea ce ți s-a spus.

La rugăminții mele insistente mi-a promis, totuși, că va interveni pe lîngă secretara blocovei ca să găsească pe altcineva pentru a-i preda Irmei Griese hainele.

Dimineață mi-am adus aminte de lingurița mea de margarină. Aveam o poftă teribilă s-o mănînc, dar trebuia s-o dau, ca să nu mă duc la Irma Griese. Am dus margarina Madamei Grete, care a luat-o și-a pus-o bine.

— Bine, să mergem — îmi zise.

Tremuram.

— Dar n-ai putut să rezolvi treaba?

— Nu. Trebuie să vii tu!

— Și... margarina mea?

— O s-o ai, după ce ne întoarcem. Nu poți s-o duci cu tine acolo.

Madame luă hainele călcate impecabil și mi le plasă pe brațe, după care plecarăm. Aveam permis de ieșire de pe terenul lagărului. Cîteva minute mai tîrziu ne aflam în fața bîrlogului unde locuia „îngerul blond".

— N-ai venit într-un moment potrivit. Fiara asta sălbatică și-a pierdut mințile — îi șopti însoțitoarei mele slujnica Irmei Griese.

— Vai, dumnezeule! — mormăi modista. Acum o să mă rupă în bătaie!

— Nu cred — am spus eu, încercînd să ne dăm la amîndouă curaj. Muncești zi și noapte cosîndu-i hainele iar ea nu-ți dă nici măcar o coajă de pîine.

— Dar nu știi? — întrebară amîndouă deodată. Griese e o sadică monstruoasă.

Prin ușa închisă a Irmei se auzeau izbituri puternice și țipete pătrunzătoare.

— Iarăși a adus-o s-o terorizeze — spuse servitoarea.

Ne lipirăm de peretele de lemn al barăcii. Prin crăpăturile înguste de scînduri nu se putea vedea decît o parte din interiorul încăperii. În stînga cineva țipa. Turbată de furie, Griese înjura cu glas răgușit și căra sălbatic la lovituri cu bastonul de cauciuc. Ceea ce se putea vedea se afla în partea opusă divanului. În momentul următor scena a devenit mai agitată și dramatică.

Griese tîra de păr spre sofa o femeie despuiată de haine. Se așeză, fără să slăbească din mînă părul femeii. Cu o mînă o zmucea pe femeie de păr, trăgînd-o din ce în ce spre ea, iar cu cealaltă o plesnea cu bastonul de cauciuc peste șolduri. Pînă la urmă victima ajunse în genuchi în fața călăului ei.

— *Komm hier!* — răcni după aceea Irma, îndreptîndu-se către un colț al încăperii, care ieșea din raza mea de observație.

Și iarăși repetă:

— Vino! Vii odată, sau nu! — și din nou își slobozi bastonul de cauciuc asupra victimei plesnind-o cu furie peste picioare.

În spațiul pe care îl puteam cuprinde cu ochiul am văzut apărînd deodată figura unui bărbat. Era frumosul deținut georgian. Îl știam toate. Era din cale-afară de frumos. Se spune că rasa georgiană a creat cei mai chipeși bărbați, iar acolo se afla un exemplar perfect. Era atît de înalt, încît puțin lipsea să atingă cu capul tavanul încăperii. În ciuda oribilei înfometări și a tratamentului neomenesc, își mai păstra pieptul robust de atlet. Obrazul îi era supt de privațiuni, dar trăsăturile chipului i-au rămas atrăgătoare.

Povestea acestui frumos georgian a circulat prin lagăr din gură în gură. Fusese trimis într-un *Lager* de femei ca să repare drumul. Acolo o cunoscuse pe tînăra polonezâ,

sfioasă ca o madonă, ce se afla acum în genunchi, goală, sub biciuirile înverşunatei Irma Griese.

Scena nu are nevoie de prea multe justificări. Irma pusese ochii pe acel magnific exemplar uman, splendidul georgian, şi, la fel ca orice potentat oriental, şi l-a ales pentru ea. A fost dus la baraca ei din ordin. Dar, cînd demnul tînăr — al cărui principiu moral nu l-a putut zdruncina nici captivitatea, nici renumele Irmei de a teroriza prizonierii — a refuzat să dea curs dorinţelor sale erotice, l-a adus la ea cu forţa pe rob, silindu-l să privească cum o tortura pe fata pe care el o iubea.

S-ar putea ca episodul să i se pară cititorului absurd şi incredibil. Îl asigur că totul e absolut adevărat, punct cu punct, iar foştii prizonieri din Auschwitz care au cunoscut-o pe Irma Griese pot atesta acest adevăr în toate detaliile.

Din nefericire (sau poate slavă Domnului!), n-am putut rămîne să vedem sfîrşitul acelei scene, fiindcă se apropia un gardian SS şi a trebuit să ne îndepărtăm de loc. Am aşteptat să ne cheme SS-ista.

Uşa s-a deschis. A ieşit întîi deţinutul. N-am să-i uit niciodată mînia din ochii săi negri şi ura de pe chip. După aceea a apărut tînăra fată poloneză într-o stare vrednică de plîns. Faţa îi era crestată de dungi roşii, ca şi pieptul. Sadica SS-istă nici obrazul nu i l-a cruţat.

Irma ne porunci să intrăm. Era aprinsă la faţă şi se străduia cu degetele nervoase să-şi încheie bluza. Izbucni într-un rîs isteric.

— În regulă. Să probăm hainele — comandă ea.

Madame începu să-i predea lucrurile. Eu stăteam în încăperea alăturată cu restul veşmintelor pe mînă şi aşteptînd cu groază momentul în care voi fi zărită de odioasa Griese.

Aceea a fost una dintre multe alte scene îngrozitoare la care am fost prezentă. Am văzut-o pe frumoasa bestie dezbrăcată. Nu avea pe ea decît o bluză, pe care şi-a scos-o fără cea mai mică urmă de jenă, ca să probeze una din noile sale haine. Pentru ea, noi nu eram fiinţe umane în faţa cărora să-i fie jenă. Îşi smulse bluza de pe ea dintr-o singură mişcare şi i-o azvîrli Madamei în obraz.

— Asta s-o pregăteşti pentru mîine dimineaţă.

Modista, neliniştită, începu să bîlbîie:

— Nu po... pot s-o pregătesc pentru di... dimineață, nu... nu am lumină s-o cos.

Demonul fu apucat de un acces de furie și, așa gol cum era, se năpusti cu lovituri asupra nefericitei modiste.

Eu abia de cutezam să mai respir. Cum putea o bestialitate animalică să sălășluiască într-un trup atît de frumos?

Peste cîteva clipe Irma își reveni din furie de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic. Cînd termină de probat începu să caște și să se întindă cu un aer ostenit și, ca și cum ar fi vorbit unor slugi sîcîitoare, ne porunci:

— *Heraus mit euch!* (Afară cu voi!)

Am lăsat-o pe blondă în furoul ei de dantelă. Pielea ei albă scotea și mai mult în relief ornamentul dantelei sale negre. La trup nu era slabă dar nici prea plină, ci bine legată. Pieptul îi era poate un pic cam mare și picioarele prea groase. Era pentru prima oară că o vedeam fără cizmele ei de SS. Am fost satisfăcută observîndu-i o mică imperfecțiune, pentru că era prea făloasă de frumusețea ei.

Nu l-am mai văzut pe chipeșul georgian. Frumoasa bestie porunci să fie împușcat. Și fata? Am aflat de la slujnica Irmei ce s-a întîmplat: „Îngerul blond" o trimisese la bordelul din Auschwitz.

CAPITOLUL XXIV

ÎN DUBA MORȚII

Luni de-a rîndul am făcut tot posibilul ca să dau de urma soțului meu. De fiecare dată cînd trecea prin lagărul nostru un transport de prizonieri alergam la gardul de sîrmă ghimpată cu inima palpitînd de emoție și cercetînd cu privirea pe toți deținuții în haine vărgate. Nu cumva o fi printre ei? În închipuirea mea îl vedeam adeseori fie muncind în mine, cu picioarele în apă pînă la genunchi, fie spărgînd roci la cariera de piatră. Am încercat de cel puțin o sută de ori să-i transmit cîteva cuvinte, dar niciodată

n-am aflat dacă mesajele mele au ajuns sau nu, la el; niciodată n-am primit vreun răspuns.

Se poate imagina bucuria mea cînd, abia după vreo şase luni, am aflat, prin membrii mişcării de rezistenţă, că el lucra în lagărul Buna, situat la o depărtare de vreo 40 de km şi ceva de unde eram eu. Era chirurgul spitalului de acolo, care era mult mai bine dotat decît cel din lagărul nostru. De atunci n-am mai avut altă dorinţă decît să-l revăd.

Mi-am făcut mii de planuri, unul după altul, şi, pînă la urmă, am găsit o soluţie. În lagărul nostru se afla un bloc pentru deţinuţii alienaţi mintal. Cîrmuitorii lagărului au poruncit ca, chiar dacă oamenii normali erau duşi la moarte, lunaticii să rămînă în viaţă. Cele mai multe dintre aceste cazuri erau considerate „interesante" şi, prin urmare, foarte valoroase pentru „savanţii" nazişti.

De două sau de trei ori pe săptămînă, unele dintre alienate erau transportate la staţiunea de experimentare din lagărul Buna, de unde erau apoi întoarse la Birkenau. Pentru aceste transporturi se foloseau ambulanţe de „Cruce roşie" pe care noi le numeam „dubele morţii", pentru că ele erau folosite şi pentru transportarea victimelor la camera de gazare. Alienaţii erau însoţiţi de fiecare dată de cîţiva membri din personalul sanitar al spitalului. De ce nu m-aş fi putut duce şi eu la Buna, în calitate de infirmieră, cu unul dintre convoaiele acelea?

Evident, planul meu comporta numeroase riscuri. În primul rînd, eu nu aveam de-a face cu baraca pentru alienaţi. Ei aveau infirmierele lor iar pe majoritatea dintre ele gardienii le cunoşteau foarte bine. Dacă intram în locul vreuneia dintre ele, riscam să fiu descoperită. În afară de aceasta, transporturile nu se întorceau la baracă întotdeauna. Imediat ce se terminau experimentele, materialul uman era considerat drept sacrificabil şi, în consecinţă, trimis la camera de gazare. Un alt risc era acela că foarte uşor puteau să mă ia drept una dintre alienate, şi nu ca membră a personalului sanitar al spitalului. Şi totuşi, aceste aspecte nu au avut putere asupra mea. Îmi puneam viaţa în pericol? Oare nu era ea în pericol zi de zi?

Am reuşit să-i transmit soţului meu o notă prin care îl anunţam să se aştepte la sosirea mea, într-una din zile, la spitalul din Buna. De data aceasta am primit răspuns. Soţul meu se pronunţa cu hotărîre împotriva acestui lucru, descriindu-mi toate primejdiile existente. Totuşi, adăugă

el, dacă eu nu vroiam să-mi schimb gîndul, atunci va trebui cel puțin să-mi iau toate măsurile de precauție posibile. În această privință, medicul-șef de la „baraca cu alienați" îmi putea fi de folos.

După multe și zadarnice încercări, între care am ajuns chiar să mă prefac nebună, am reușit pînă la urmă să obțin un loc în renumita „dubă a morții".

Două infirmiere supravegheau șapte sau opt pacienți Cele trei santinele SS care ne escortau au încuiat ușa cu lacătul și s-au așezat lîngă șofer.

Nu voi uita niciodată drumul acela făcut împreună cu nebunii. Neliniștiți de schimbarea intervenită, bieții smintiți au devenit agitați: se sfădeau într-una, dădeau unul în altul, zbierau cît îi ținea gura. Am încercat să-i potolim dar degeaba. Citeodată ne îmbrățișau și ne sărutau, iar pe urmă ne scuipau și ne ocărau.

Autovehiculul traversa localitatea Auschwitz. Ceea ce vedeam prin ferestruica cu gratii mi s-a părut o lume ireală: oamenii umblau liberi pe străzi, stăteau în grupuri, ieșeau din biserică, intrau în magazine: gospodinele cu coșuri în mînă făceau cumpărături; copiii se jucau. Nu existau nici *kapos*, nici ciomgee, nici triunghiuri agățate pe pieptu-rile oamenilor. Nu era posibil. Trebuie că visam.

Duba mergea înainte. Din cînd în cînd, gardienii SS se uitau înăuntru prin ferestruică. Scenele dintre nebuni îi distrau copios. Unul dintre alienați, ajuns un adevărat „Musulman", se masturba tot timpul; două femei se tăvăleau îmbrățișate pe dușumeaua vehiculului; un altul, fost profesor de matematică, polonez, demonstra serios, printr-o mulțime de gesturi, că problema războiului putea fi redusă la o simplă ecuație cu patru necunoscute: X, Y, Z și V — Churchill, Roosevelt, Stalin și Hitler. Între timp, alți doi nebuni bombăneau și vociferau. Dacă aș fi fost silită să rămîn mai mult timp în duba aceea, cred, și mie mi-ar fi venit rîndul să-mi pierd mințile.

În sfîrșit, ambulanța se opri. Ne aflam la spitalul din Buna. Cîțiva infirmieri s-au oferit să ne ajute ca să-i co-borîm pe bolnavi și să-i ducem înăuntru. Treceam prin secția de chirurgie și, deodată, o ușă s-a deschis: m-am trezit față în față cu soțul meu.

Cînd m-a văzut, s-a făcut livid. Eu am rămas înțepenită locului, fără glas. Cît de slab și de îmbătrînit era; avea fața supță și părul încărunțit. Sub bluza albă, de medic,

l-am zărit pantalonii vărgați de pușcăriaș. Nu ne-am salutat, ca să nu observe gardienii SS ce se petrecea.

Bolnavii au fost duși la sala de experimentare; sub supravegherea unui medic SS, li se injecta un produs nou, destinat să provoace *shock* asupra sistemului nervos. Reacțiile erau urmărite cu mare atenție

În timp ce se făceau aceste experimente iar gardienii SS se ospătau și beau în biroul medicului-șef SS, eu am reușit să vin înapoi la soțul meu. Ne-am regăsit în sala de operație, între instrumentele de metal strălucitor și într-o atmosferă saturată de eter și de cloroform. Nu se putea compara mizerabila chichineață din Birkenau cu secția aceea chirurgicală atît de bine echipată.

Ne simțeam atît de pierduți și de inhibați amîndoi, încît nici nu știam ce să vorbim. Se întîmplaseră atîtea de la ultima noastră întîlnire! Cum să fi putut rosti vreun cuvînt, cînd toate gîndurile noastre erau copleșite de amărăciune? Aveam amîndoi pe buze numele fiilor noștri, ale părinților mei, și ale atîtor și atîtor prieteni pe care îi văzusem pierind. Dar n-am rostit nici unul nici un nume.

El a fost primul care și-a revenit și a reușit să rostească cîteva vorbe de încurajare. În cîteva cuvinte domoale mi-a spus cîte ceva despre viața lui, povestindu-mi totodată despre satisfacția sa sufletească că putea să aline suferințele atîtor deținuți aflați acolo. De dimineața pînă seara se afla la masa de operație. S-a străduit să mă încurajeze, îndemnîndu-mă stăruitor să nu mă descurajez pentru că aveam de îndeplinit în viață o misiune: să rezistăm ca să aducem dovezi despre tot ceea ce am văzut și trăit acolo, și să luptăm pînă în ziua judecății finale.

La sfîrșit, m-a rugat să nu-mi risc viața încă o dată încercînd să-l revăd la Buna. De altfel, a adăugat el, astfel de transporturi vor fi în curînd suprimate. Și, într-adevăr, cîteva zile mai tîrziu, aveam să aflu că acela fusese ultimul drum de acest fel.

Cît de iute a zburat timpul! Acum, alienații, complet zăpăciți din cauza experimentelor, erau mînați spre ambulanță. Eu trebuia să mă alătur lor.

Prin ferestruica cu gratii a dubei l-am mai văzut o dată pe soțul meu. Stătea în poarta spitalului, cu obrazul zbîrcit de suferințe. Era ultima imagine ce avea să-mi rămînă despre el. Cîtva timp mai tîrziu, am aflat cum sfîrșise. Mi-a scris un fost prizonier francez, eliberat, că lagărul Buna

fusese evacuat iar prizonierii trimiși într-un marș lung. Cu tot ordinul categoric al naziștilor, soțul meu s-a oprit din marș pentru a-l ajuta pe un deținut, francez, ce se prăbușise la pămînt. A încercat să-i dea bietului om o injecție care să-l facă să-și revină pentru a putea mărșălui mai departe, dar un gardian SS a deschis imediat focul și i-a ucis pe amîndoi.

CAPITOLUL XXV

ÎN PRAG DE NECUNOSCUT

În dimineața zilei de 17 ianuarie a anului 1945, trupe SS-iste au năvălit în spitalul lagărului, au adunat toate instrumentele mai importante și le-au încărcat în camioane.

Către miezul nopții au sosit alți SS-iști care ne-au ordonat să ducem imediat registrele de evidență și fișele medicale ale bolnavilor la „Biroul politic". În mai puțin de o oră, toate documentele au fost adunate în fața biroului respectiv. Acolo le-au strîns în grămezi, adevărați munți de hîrtii, după care, în cea mai mare grabă, un SS-ist operativ le-a dat foc.

Lageraelteste a convocat apoi personalul sanitar al spitalului anunțînd că evacuarea lagărului era inevitabilă și că fiecare dintre noi să-și adune, pe cît posibil, efectele cele mai necesare și hainele cele mai călduroase. Potrivit știrilor pe care le primise, noi urma să fim trimise în interiorul Germaniei. Totuși, adăugă ea cu un aer întunecat, nu este exclusă o schimbare a planurilor; „Ei" ar putea să ia și o altă decizie în privința soartei noastre. În orice caz, bolnavele trebuie să rămînă la urmă.

Nu puteam să ne facem prea multe iluzii. Nu încăpea nici o îndoială că naziștii aveau de gînd să le lichideze pe bolnave, afară dacă nu erau surprinși de sovietici care nu puteau fi prea departe. În ceea ce ne privea pe noi, se ridicau două probleme: era mai cuminte să ne ascundem în vreun colț al lagărului și să așteptăm acolo eliberarea?

ori era mai bine să plecăm cu restul şi să încercăm să fugim în timp ce eram pe traseu? Oricare dintre cele două soluţii implica riscuri, dar transportarea în interiorul Germaniei însemna pînă la urmă tot moarte.

Ştirea despre evacuarea lagărului s-a răspîndit ca fulgerul. O mulţime de prizonieri se îmbulzeau în jurul gardului de sîrme ghimpate ce separa lagărul de bărbaţi de cel de femei. Soţi, logodnici, prieteni îşi luau rămas bun unii de la alţii, neştiind dacă aveau să se mai revadă vreodată. Toţi aveau ceva să-şi spună, toţi erau emoţionaţi. Prin gardul de sîrme îşi comunicau în strigăte adresele locurilor de întîlnire unde sperau să se regăsească după terminarea războiului. Şi, întrucît orice petic de hîrtie scris era strict interzis, fiecare trebuia să-şi întipărească bine în memorie aceste preţioase frînturi de informaţie.

Circulau prin lagăr tot felul de zvonuri: unii afirmau că vor fi asasinaţi cu toţii pe traseu; alţii susţineau că ruşii vor sosi în cîteva ceasuri iar noi trebuia să-i aşteptăm acolo.

Spitalul a fost martorul unor scene dureroase. Bolnavele intrară în panică. Cele care mai aveau o oarecare putere să se scoale se aruncau din pat şi îşi cereau hainele. Le-am împărţit tot ce aveam, dar n-am putut să le îmbrăcăm decît pe cîteva. Noi continuam să ne ocupăm de bolnave potrivit ordinelor. De altfel, nu urma să plecăm împreună toate. Unele, între care se afla şi o doctoriţă italiancă, Marinetti, au decis să rămînă în lagăr cu orice preţ; altele nu se simţeau destul de în putere ca să facă încă un drum atît de lung.

Bolnavele nu se resemnau; cele care nu aveau haine s-au înfăşurat în pături. Nimeni nu avea încălţăminte, nici ciorapi şi s-a încins o adevărată bătălie pentru cele cîteva perechi de saboţi de lemn daţi de nemţi — o pereche revenind la douăzeci de paciente — şi care erau folosiţi pentru a merge la latrine.

În cursul dimineţii, naziştii ne-au adunat pe *Lagerstrasse*, în coloane cu cîte cinci în rînd, ne-au pus să aşteptăm timp de peste două ore pe un frig necruţător, după care ne-au trimis din nou în barăci.

După-amiază, a sosit noua căpetenie a lagărului, escortată de o întreagă haită de SS-işti. A urmat imediat o selecţie severă. Toate bolnavele, şi chiar şi acelea care nu fuseseră declarate ca bolnave dar care arătau cu o constituţie

fizică debilă, au fost trimise înapoi în barăci. Multe dintre ele plîngeau. Altele încercau să se strecoare în grupurile celor destinate să plece, dar SS-iștii, neschimbate fiare, le urmăreau cu bastoanele lor de cauciuc și cu țevile de revolver.

În timp ce noi eram ținute încă în așteptare, am ieșit din rînd și m-am dus în spital, ca să fac bolnavelor o ultimă vizită. Ordinea și disciplina dispăruseră cu desăvîrșire. Cele mai multe dintre ele și-au părăsit paturile și s-au strîns grămadă în jurul sobei, în mijlocul încăperii. Cîteva năvăliseră în locuința *blocovei* și, din stocurile de alimente furate pe care le descoperiseră, își făceau *plazki* într-o tigaie de prăjit pîine.

Trebuia să mă întorc pentru a-mi relua locul în rînd, dar am zăbovit pentru a face cîteva injecții celor mai suferinde, celor a căror suferință era insuportabilă. Eu eram încă indecisă: să rămîn? să plec? Cineva mă strigă. O colegă mă avertiza să revin.

La întoarcerea mea în grup, am văzut în lagărul bărbaților, de cealaltă parte a gardului de sîrme, un lung convoi de deținuți care porniseră în marș.

Am aruncat o privire asupra vastului spațiu al lagărului din Birkenau. În fața lagărelor F, D, C și B-2 ardeau munți întregi de hîrtii. Naziștii vroiau să distrugă orice urmă doveditoare asupra crimelor lor! Era clar că se fereau ca documentele să ajungă în mîinile sovieticilor!

După cîteva minute, o prizonieră veni în goană spunînd:

— Pregătiți-vă repede! Cred că vom pleca imediat, după bărbați!

Porțile lagărului au fost date în lături și un detașament de gardieni SS năvăli înăuntru. Ne-am împrăștiat repede ca să ne luăm boccelele. Deodată, mi-am adus aminte că nu aveam la noi nici un fel de hrană și dacă va trebui să mărșăluim cîteva zile vom muri de foame.

— Stați pe loc! — am strigat tovarășelor mele care alergau spre barăci. Nu putem pleca fără pîine! Să spargem ușa magaziei cu alimente! Am rostit asta cu atîta fermitate și autoritate, încît nici eu nu mi-am recunoscut propria-mi voce.

Multe dintre camaradele mele s-au oprit. Am repetat îndemnul. Apoi am apucat tîrnăcoapele, ce fuseseră părăsite de lucrătorii din lagăr, și ne-am năpustit la magazie.

Doi SS-iști alergau pe biciclete, dar nouă nu ne-a mai

păsat de el. Am început să sfărîmăm ușa și, curînd, ne-am luat cîtă pîine am vrut.

Ne cuprinsese un val de furie distructivă. Acum eram bete de izbîndă. Reușisem să distrugem ceva într-un loc unde fusesem pînă atunci victimele dorinței distrugătoare ale naziștilor.

— Jos cu lagărul! — strigam ca nebunele. Jos cu lagărul! Trăiască libertatea!

Scena aceea venea să concretizeze unul dintre multele noastre visuri. De cîte ori, torturată de foame, nu le spusesem eu tovarășelor mele:

— Cînd rușii vor fi aproape, vom prăda stocurile de pîine.

— Oh, asta e o idee fixă de-a ta — îmi spuneau ele zîmbind.

După ce ne-am luat alimente destule, eu am alergat la baracă să-mi adun lucrurile. Acum pachetul era gata. Mi-am făcut pătura sul și am legat-o la capete, așa cum fac soldații.

Eram tulburată de emoție, obrajii îmi ardeau. Dușmanul era ca și înfrînt. Colaborasem cu întîia mișcare de rezistență pentru eliberarea celor oprimați și umiliți.

Ne-am repezit spre ieșirea lagărului morții pline de nădejdi. Din depărtări se auzeau detunături. Nu erau acelea focurile artileriei?

La poarta lagărului stăteau înșiruiți treizeci de gardieni SS. Înainte de a ne lăsa să ieșim, ne-au examinat pe fiecare, pe rînd, cu lumina unei lanterne. Aceasta însemna o nouă selecție. Cele care erau mai vîrstnice ori mai slăbite erau împinse înapoi, în lagăr.

Odată ieșite din lagăr, a trebuit să ne încolonăm, ca de obicei, în rînduri de cîte cinci. A început o altă perioadă de așteptare, care a durat vreo două ore, pentru că întregul convoi trebuia să fie format din 6.000 de femei.

După aceea, SS-iștii au închis din nou porțile. Fu răcnit un ordin. Coloana noastră își începea drumul. Era adevărat? Trăiam? Din Birkenau ieșind ... cu viață?

După ce am parcurs o oarecare distanță, la întorsătura drumului ne-am aruncat o ultimă și fugară privire spre Birkenau, spre locul unde am îndurat atîtea incredibile suferințe și nenorociri.

Mi-am amintit de seara aceea în care sosisem înconjurată de draga mea familie. Un ocean de lumină scălda la-

gărul. Acum totul era cufundat în cel mai adînc întuneric; doar cenușa înroșită a documentelor arse, în care fuseseră înscrise incinerările făcute în crematorii, își proiecta lumina ei mohorîtă spre barăci, spre ciinii polițiști, spre gardurile de sîrme ghimpate.

M-am gîndit la părinții mei, la copiii mei, la soțul meu. Durerea adîncă și remușcarea, care nu m-au părăsit nici o clipă, și-au înfipt și mai crîncen ghearele în inima mea. Ah, datoria mea era clară! Trebuie să-i răzbun! Pentru aceasta trebuie să-mi redobîndesc libertatea! Acum aș evada — dacă aș putea.

De departe s-a auzit un semnal misterios. Ni s-a spus că se dădea o luptă de artilerie, la o oarecare distanță de pădure. Însemna că eliberatorii noștri nu erau departe, doar la o *bătaie de tun!*

SS-iștii ne zoreau să mergem repede mai departe, silindu-ne să grăbim pasul. Luminile din Birkenau se făceau tot mai mici și mai mici. Cel mai mare abator din istoria omenirii se ștergea tot mai mult și mai mult vederii noastre.

CAPITOLUL XXVI

LIBERTATE

Gardienii SS care ne escortau convoiul ne fugăreau pe drumul Auschwitz-ului ca pe niște cirezi de vite. Era un ger năprasnic iar frigul ne pătrundea prin zdrențe ca niște cuțite.

Din depărtări se auzeau focuri de armă; zgomotul produs de bubuituri devenea din ce în ce mai puternic. Detunăturile păreau că se apropie și se multiplicau cu viteză Din cînd în cînd, cerul era brăzdat de scînteile luminoase ale rachetelor explozive. Pe măsură ce luminile scînteietoare spintecau întunericul nopții, noi deveneam tot mai însuflețite. Bubuiturile artileriei răsunînd din depărtări erau cel mai frumos sunet de *adio* de la Auschwitz.

Eram silite să mergem tot mai iute și mai iute. Gardienii SS erau foarte alarmați. Pentru a ne determina să

grăbim paşii ne biciuiau într-atîta, încît nici nu mai simţeam frigul iar hainele de pe noi erau lac de sudoare. Ciinii SS-iştilor, presimţind parcă primejdia ce-i păştea pe stăpînii lor, erau agitaţi şi agresivi; îşi arătau colţii şi ne lătrau furioşi, gata să sfîşie pe oricine ar fi ieşit din coloană.

Lagărul, care pînă nu demult fusese scăldat într-o lumină orbitoare, era învăluit acum în întuneric. Pe măsură ce ne tîram picioarele înainte, ne întrebam: încotro ne duceau? Ce alte fapte sincere or fi pus naziştii la cale înainte de scoaterea noastră din lagăr? Cu toată experienţa pe care o încercasem de-a lungul atîtor luni, tot nu eram în stare să bănuim ororile care ne aşteptau.

Pe un drum de sat acoperit de ninsoare mărşăluiam 6.000 de femei. La fiecare cîţiva metri vedeam cadavre cu ţeasta zdrobită. Era limpede că ne precedaseră alte convoaie de prizonieri. Am dedus că SS-iştii i-au tratat cu şi mai multă brutalitate, ca de obicei. Nu pricepeam însă de ce, deşi eram obişnuite să vedem asasinate fără nici o raţiune, întrucît naziştii deveniseră adevărate fiare.

În prima zi chiar, am băgat de seamă că unele tovarăşe de-ale mele rămîneau în urmă, pe marginea drumului, şi se rugau de gardianul neamţ cocoţat în căruţa cu cai, cu care însoţea grupul nostru, să li se îngăduie să se urce în căruţă. Mi-am zis în sinea mea că bine fac şi eram tentată să fac şi eu la fel ca să-mi cruţ puterile. Apoi am mai observat că, din timp în timp, căruţa se retrăgea spre coada convoiului iar cînd reapărea prizonierele din ea nu erau aceleaşi. Ce s-o fi întîmplat cu celelalte, de dinainte? M-am cutremurat.

Tragedia unei doctoriţe, colegă cu mine la infirmeria lagărului, m-a făcut să-mi dau seama de cruda şi înspăimîntătoarea realitate. E vorba de dr. Rozsa, cehoaică, o femeie mai vîrstnică. Vitalitatea i s-a stins repede. Am încercat s-o îmbrăţişez şi s-o ajut, dar era sleită de puteri şi rămînea tot mai mult şi mai mult în urmă, spre capătul convoiului; forţele îi slăbiseră repede. Mi-a cerut s-o las cu soarta ei şi să-mi continuu drumul. Cu toate insistenţele mele, nu m-a lăsat să rămîn cu ea. După multe şi zadarnice stăruinţe am plecat. Mi se părea că o lăsasem în braţele unei soarte incerte, dar nicidecum morţii sigure. Deodată m-am uitat îndărăt. Cinci gardieni SS se trăseseră spre capătul coloanei. Cel din mijloc s-a răsucit pe călcîie

și și-a întins arma ochind spre mijlocul drumului unde se afla doctorița. Cînd ea și-a dat seama ce însemna mișcarea SS-istului, și-a dus mîinile la ochi îngrozită. A urmat o împușcătură surdă iar prizoniera a căzut moartă în drum.

Atunci am înțeles ce perspectivă le aștepta pe acelea care mergeau mai încet sau care se urcau în căruța trasă de cai. Mi-am dat mai bine seama ce însemnau acele o sută nouăsprezece cadavre pe care le putusem eu număra numai în douăzeci de minute de drum, fără să mai socotesc și trupurile aruncate în șanțurile de pe ambele laturi ale drumului.

Gardienii SS erau înarmați pînă în dinți cu mitraliere și grenade de mînă. Aveau ordine ca, în cazul în care erau surprinși de înaintarea rușilor, să le lichideze pe cele 6.000 de prizoniere, pentru ca sovieticii să nu poată elibera pe absolut nici una.

Am văzut limpede că într-adevăr mărșăluiam direct spre pieire. Din nou mi-am frămîntat mintea să speculez posibilitatea unei evadări. Simțeam că îmi luau creierii foc. Am decis că eu nu trebuia să fiu singura care să fugă. M-am apropiat în grabă de prietenele mele, Magda și Luiza, și le-am spus ce-am văzut și ce-am plănuit. Erau gata să mă urmeze dar trebuia să așteptăm momentul potrivit.

În timpul acesta treceam prin diferite sate poloneze. Niciodată nu voi putea descrie emoțiile pe care mi le-a produs viața civilă normală: ferestrele caselor acoperite cu perdele în dosul cărora oamenii trăiau liberi, emblema unui medic anunțînd orele obișnuite de vizită și de consultații.

Între timp, multe dintre tovarășele mele de drum fuseseră lichidate pe traseu. Am încercat să ne așezăm în rîndul întîi al coloanei, ca să nu ajungem în spate dacă ne opreau cumva pentru un moment.

Grupul nostru și-a petrecut prima noapte într-un grajd. Prietenele mele și eu ne-am deșteptat înaintea celorlalte ca să ne putem așeza în primul rînd al coloanei. Era încă întuneric. Abia ne formasem cu greu rîndul cînd primele cinci prizoniere din șirul din fața noastră, condus de SS-iști, s-au separat și îndepărtat cu iuțeală. Gardienii răcneau după ele să se oprească, dar grupul dizident și-a continuat drumul cu hotărîre. Astfel, prietenele mele și cu mine ne-am trezit deodată în rîndul întîi din corpul principal al convoiului.

Cîteva prizoniere, care erau lîngă noi, deveniră cicălitoare. De fapt, situaţia devenise deja insuportabilă, ceea ce mi-a înteţit hotărîrea de a fugi. Am făcut prietenelor mele un semn, ne-am separat de coloană şi am luat-o la fugă în urma grupului dizident. Dar femeile mergeau atît de iute, încît nu le-am putut ajunge.

Acum soarta noastră era pe muchie de cuţit. Luasem o hotărîre supremă. Dar încotro să ne îndreptăm? Înapoi nu ne puteam întoarce. Fiind încă întuneric, SS-iştii n-au observat plecarea noastră, dar au zărit vag siluete alergînd, fiindcă începură să zbiere:

— *Stehen bleiben!*[1]

În tot cursul retragerii n-am auzit alte cuvinte decît *Stehen bleiben!* sau *Weiter gehen!*[2]. Aceste comenzi erau reluate şi repetate de regulă în cor de miile de prizonieri. Credeam că înnebunesc auzindu-le mereu, mereu. Acum însă cuvintele acestea erau întărite prin bubuitul gloanţelor, nu mai exista nici un cor care să le înghine. Acum ori murearn ori scăpam definitiv.

Îmi era milă de Magda şi de Luiza; erau înfricoşate dar au continuat să mă urmeze. Din cînd în cînd, ne tîram pe pămînt sau ne ghemuiam în spatele mormanelor de zăpadă, ca să scăpăm de salvele de focuri urmăritoare ale nemţilor. Spre norocul nostru, aurora încă nu începuse să lumineze cerul. Pînă la urmă, tîrîndu-ne şi strecurîndu-ne anevoie, am ajuns la o cotitură de drum şi am găsit o ascunzătoare.

În depărtare se zărea turla unei biserici. Ne-am îndreptat într-acolo şi, odată ajunse în micul sat polonez, am alergat spre ea. La poarta bisericii am dat de un localnic. Văzînd rupturile de pe noi a înţeles imediat că eram prizoniere evadate şi ne-a indicat cu mîna o casă din apropiere, ceea ce vroia să spună că puteam găsi acolo adăpost:

Între timp, o patrulă nemţească a poliţiei se îndrepta către curtea bisericii. Am apucat s-o zărim şi-am alergat spre casa indicată. Era o construcţie destul de mare. Lîngă corpul principal al clădirii se afla un hambar. Poarta era încuiată, dar am reuşit să ne strecurăm acolo printr-o spărtură îngustă a peretelui. Providenţa parcă o crease anume pentru a ne salva din impas. Ne-am urcat în podul ticsit pînă la acoperiş cu fîn şi-am stat ascunse în el.

---

[1] (germ.) Stai pe loc! (n.n.).
[2] (germ.) Mergi mai departe! (n.n.).

Patrulele nemțești, care văzuseră probabil mișcări de umbre, au năvălit în curte, însă, din fericire, ei căutau niște băieți. Stăpîna casei le-a spus că acolo nu se afla nici un străin și că probabil ei văzuseră pe cei trei fiii ai lor. Cu toate acestea, nemții scotociră toată casa, după care s-au apropiat de hambar, dar, din cine știe ce motiv, au renunțat la percheziție promițînd însă că vor reveni spre seară.

Nici n-am apucat bine să ne bucurăm de norocul nostru că am fost descoperite de fata din casă care se urcase în pod. Apoi a venit stăpînul ei. Acesta ne-a asigurat că nu-i va înștiința pe nemți, dar trebuia să plecăm de acolo. A urmat o conversație chinuită, după care a devenit ceva mai înțelegător; a consimțit să rămînem în podul hambarului pentru ziua și noaptea aceea, timp în care el urma să caute pentru noi o altă ascunzătoare. Soția lui, o femeie inimoasă, ne-a adus de mîncare. Era atîta vreme de cînd nu mîncasem o mîncare normală, încît nici n-am mai fost în stare s-o recunoaștem. A trebuit să ne gîndim mult pînă ne-am dat seama că, de fapt, era pîine unsă cu unt, sau cu untură. Numai pîine unsă și într-un hambar cu fîn, dar între oameni liberi. Era o mană cerească!

A doua zi, gazda casei a venit dis-de-dimineață să ne trezească pentru a-l urma la noua noastră ascunzătoare. Ne-a avertizat însă că dacă vom întîlni vreo patrulă nemțească, el se va face că nu ne cunoaște iar noi trebuia să procedăm la fel. Sfaturile lui ne-au fost utile. În cale ne-a apărut într-adevăr o patrulă, dar în clipa aceea un exploziv — al armatei rușești de prin apropiere, evident — a spintecat aerul iar SS-iștii s-au aruncat la pămînt. Am profitat de momentul acela și am fugit spre casa care avea să fie viitorul nostru loc de refugiu.

Noua noastră gazdă ne-a lăsat să ne ascundem în grajd iar în ziua următoare ne-a dus într-una dintre încăperile mari ale casei, de fapt dormitorul. Acolo au dormit îngrămădiți, în același pat, gazdele, fiica lor și Magda; eu și Luiza ne-am culcat pe jos. Patrulele SS-iste pîndeau și pe acolo, deoarece ținutul încă mai era sub ocupația hitleristă. Se înțelege, nu era prudent să ieșim din locuință.

Într-o dimineață, crezînd că nemții erau acum departe, m-am dus la bucătărie ca să pregătesc familiei, drept surpriză, niște biscuiți de Transilvania. Cînd eram mai absorbită cu treburile mele, m-am trezit acolo cu un soldat neamț.

S-a uitat la mine surprins şi a început să mă chestioneze: cine eram şi cum de nu mă văzuse el pînă atunci? I-am spus că eram o rudenie de-a gazdei şi că tocmai sosisem într-o vizită; mama mea fiind bolnavă şi imobilizată la pat, într-una din casele din sat, eu îmi petreceam majoritatea timpului îngrijind de ea.

Dacă soldatul m-a crezut sau nu, nu ştiu. Dar, după aceea, ne-am văzut forţaţi, atît eu cît şi familia, să-i suportăm prezenţa lugubră. Într-o zi mi-a adus ciocolată iar în alta şi-a adus cîţiva ortaci invitîndu-mă să le ţin companie la jocul lor de cărţi. Prietenele mele, care mă observau din odăiţa alăturată, mă compătimeau văzîndu-mă silită să stau în preajma unor inşi pe care îi uram şi îi disprefuiam pentru că nu erau altceva decît nişte asasini ai iubitei mele familii.

Bubuiturile tunurilor răsunau din ce în ce mai puternic. Sovieticii înaintau vertiginos, fără nici o îndoială. Nemţii care erau încartiruiţi în localitate au primit ordin să se pregătească de retragere. Am văzut cu ochii mei cum şi unde şi-au pus explozivele şi chiar am fost de faţă la o explozie prematură care a omorît doi soldaţi de-ai lor.

Din conversaţiile cu soldaţii aceia nemţi am dedus că ei erau conştienţi de situaţia lor precară, dar refuzau să admită că erau deja înfrînţi şi tot repetau întruna că Reichul lor era mult prea puternic ca să piardă „victoria finală". Nu mă miram auzindu-i vorbind aşa, pentru că un ziar săptămînal de-al lor, care se tipărea în localitate, încerca să le ţină sus starea morală. În cursul primei săptămîni, ziarul încă amintea de înaintări de trupe. Însă în săptămîna următoare anunţă că Germania era în pericol, dar că „vitejii hitlerişti" o vor salva. O săptămînă mai tîrziu, ziarul pretindea că „Germania va fi salvată de Providenţă, pentru că ea, Germania, întotdeauna a acţionat în numele Providenţei".

Poate că soarta a vrut aşa ca eu, care am supravieţuit ororilor lagărului de concentrare nazist şi ale evacuării lui, să văd cu ochii mei şi retragerea *Wehrmacht*-ului în derută. Niciodată nu voi uita noaptea aceea în care ultimii genişti, înfăşuraţi în pelerinele lor cu glugi albe, s-au aciuat frînţi de oboseală în modesta căsuţă poloneză. S-au instalat în încăperea cea mai bună, în bucătărie şi peste tot, înfulecînd şi bînd tot ce vedeau cu ochii şi tot ce le pica în mînă. De pe glugi, zăpada acum topită li se scurgea

şirol la pămînt. Poate nici cînd s-a născut al Treilea Reich n-au fost trataţi atît de bucuros ca în seara aceea. Şedeau abătuţi ca la priveghi, iar eu simţeam o satisfacţie fără seamăn văzîndu-i pe aceşti pretinşi „supraoameni" picotind încovoiaţi peste carabinele lor, sau sprijiniţi de pereţi, sau lungiţi pe jos şi adormiţi buştean.

Dar satisfacţia mea a fost de scurtă durată, pentru că naziştii, luînd cu ei la retragere un mare număr de femei din sat, m-au luat şi pe mine printre captive. Timp de trei zile m-au dus cu mîinile strîns legate de o căruţă, silindu-mă să le urmez drumul.

Numai privelişiea celor ce se vedeau în cursul marşului te făcea să-ţi pierzi minţile. Drumuri înţesate de hitlerişti fugiţi şi de colaboraţionişiii lor care, după atîţia ani de pradă şi de jaf, abia îşi puteau tîri prada de război. Armate hitleriste bătute straşnic, cu ţestele plecate şi cuprinse de panică, ducînd cu ei în retragere: autocamioane, tunuri şi puşti automate; cai fără călăreţi, înnebuniţi de spaimă şi zvîrlind mînioşi din copite; sate întregi, depopulate, mînate în faţa cailor nemţeşti; iar dubele de Cruce Roşie, atît de temute în Auschwitz, îi cărau acum pe naziştii răniţi, spre un teritoriu mai sigur. Totul indica un adevărat haos. Capitularea era totală. Nu mai era decît o chestiune de cîteva zile.

Mintea îmi era frămîntată de un gînd care mă făcea aproape să turb. Sătuleţul acela polonez, din care fusesem şi eu smulsă, trebuie să fi fost acum eliberat. Am început să-mi rod funia de pe mîini.

O mulţime de femei şi fete tinere care, la fel ca mine, erau legate de căruţă n-au mai putut răbda frigul, foamea şi teroarea marşului forţat şi au pierit pe drum. Cadavrele lor nu erau dezlegate ci tîrîte pur şi simplu de-a lungul drumului. Nemţii nu mai vedeau nimic; singurul lor gînd era să scape din teritoriul acela ameninţat.

Am petrecut a treia noapte iarăşi într-un grajd. Nemţii se lungiseră pe jos. Majoritatea consumau băuturi alcoolice. Cel care mă capturase s-a asigurat cu cîteva sticle şi a început să tragă şi el la măsea.

Era noaptea tîrziu cînd, după cele trei zile de ros mereu la funie, am izbutit în sfîrşit, să scap de legăturile de pe mîini; dar gingiile îmi erau rănite şi însîngerate, iar dinţii rupţi.

Istoviți și amețiți de băutură, hitleriștii căzură într-un somn de plumb și răsuflau atît de tare, încît sforăiturile lor acopereau orice alt zgomot. Am încercat să ies pe furiș din mijlocul gloatei adormite, dar cel care mîna căruța de care mă legase se ridică într-un cot. Era turmentat, dar suficient de treaz ca să tragă în mine dacă simțea că eu încercam să fug. Acum aveam de ales între viața lui și a mea. Am apucat una dintre sticlele împrăștiate pe jos și i-am tras cu toată puterea o lovitură în țeastă. Sticla s-a făcut țăndări iar neamțul s-a prăvălit cu fața în jos. Din pragul grajdului m-am uitat înapoi, dar nu se mai mișca. Mi-a venit rău la stomac de scîrbă. Cu toate că eram chit cu un nazist, gîndul uciderii îmi producea o senzație îngrozitoare.

Afară, priveliștea era aceeași, cu deosebirea că pe traseu se aflau mai multe trupe hitleriste exasperate în retragere. N-am cutezat să merg în direcția opusă ca să nu devin suspectă; am căutat s-o iau pe drumuri lăturalnice, deși și ele erau înțesate de trupe naziste care fugeau în aceeași direcție. Nu-mi rămînea altă alternativă decît să mă ascund între case și să încerc să mă feresc de nemți.

Cred că erau multe ceasuri de cînd stăteam ascunsă, cînd, în sfîrșit, am zărit o femeie. Mi-am luat inima în dinți și i-am vorbit. Dar, pentru că soldații hitleriști încă mai continuau să-i ocupe casa, nu mă putea adăposti. Totuși, m-a dus pînă la un rîu de unde mi-a arătat o clădire puternic luminată care se afla pe celălalt mal. Dacă aș traversa rîul înot, mi-a spus ea, aș putea fi salvată, pentru că nemții tocmai se evacuau din sătulețul acela.

Era februarie. Rîul era plin cu sloiuri de gheață. Începuse să se crape de ziuă. Așa devreme era periculos să fiu văzută înotînd. Mi-a venit în minte Auschwitz. Acolo întotdeauna am cutezat să risc. Așadar am coborît pe mal. Dacă am supraviețuit camerelor de gazare, de ce n-aș putea supraviețui și în rîu? În urma mea, înimoasa țărancă își făcu cruce și își duse mîna la ochi. M-am afundat în apele înghețate ale rîului, așa cum eram, complet îmbrăcată.

Cînd am ajuns pe malul opus, se lumina bine de ziuă. Satul încă nu era eliberat complet, dar, într-adevăr, hitleriștii își luau tălpășița. Casa aceea puternic iluminată era pustie. Locuitorii ei, după cum am aflat mai tîrziu, fugiseră în ascunzători, deoarece satul lor, aflat între păduri

era centrul unui atac puternic, şi era bombardat şi de nemţi şi de ruşi. A urmat o bătălie crîncenă care a atins punctul său culminant după căderea nopţii. Dar sovieticii scuturară cîteva „mucuri [de trabuc; n.n.] de la Stalin" şi, într-o clipă, locul fu scăldat de lumină.

Am asistat acolo la un spectacol de neuitat. Eram prea fascinată, ori poate prea speriată, ca să fug. Sub bombardament, casele dispăreau în cîteva clipe. Gloanţele care ţîşneau din ambele laturi scoteau şuierături sinistre. Auzeam nechezat nervos de cai, larma autoturismelor pornite cu toată viteza şi un vacarm de glasuri în strigăte. Din dreapta, unde se aflau sovieticii, glasurile deveneau tot mai puternice, în vreme ce, simultan, larma din stînga se stingea treptat. Într-adevăr, forţele hitleriste se împuţinau, *Wehrmacht*-ul bătea tot mai mult în retragere.

Proprietarul casei, care zicea că mă văzuse apropiindu-mă, a venit să mă ia. Cînd oamenii ieşiră din ascunzătorile subterane cu obrajii şi ochii osteniţi de nesomn, şi dădură cu ochii de înfăţişarea mea, au crezut că încheiasem un pact cu diavolul şi îşi acoperiră ochii cu mîinile. Eu n-am făcut nici o încercare să le explic ce însemna pentru mine să văd cu propriii mei ochi înfrîngerea hitleriştilor.

Opinia întregului sat era că vor mai trece încă trei zile pînă să sosească ruşii. Dar trupele de *shock* sovietice şi-au croit drum şi au ocupat satul în chiar aceeaşi noapte.

Aspectul sătuleţului s-a schimbat imediat. Nu era multă vreme de cînd văzusem *Wehrmacht*-ul şi unităţile SS-iste, de cînd auzisem peste tot numai comenzi în nemţeşte. Acum, deslueam o limbă nouă şi vedeam oameni noi pe care nu-i văzusem niciodată înainte, dar care ne-au adus cel mai de preţ dar pe care îl poate oferi viaţa: *libertatea!*

CAPITOLUL XXVII

ŞI TOTUŞI CRED

Cînd privesc înapoi, vreau şi eu să uit. Şi eu tînjesc după lumina soarelui, după pace şi după fericire. Dar nu e uşor să ştergi din memorie Infernul, cînd ţi-au fost

distruse rădăcinile vieții și cînd știi că nu mai ai pe nimeni în viață la cine să te întorci.

Așternînd pe hîrtie aceste memorii bazate pe propria mea experiență, am căutat să duc la capăt mandatul ce mi l-au încredințat nenumăraților mei tovarăși de suferință din Auschwitz, care au pierit în modul cel mai înfiorător. Dumnezeu să le aibă în pază sufletele nefericite! Nu poate fi imaginat un Infern care să-l poată egala pe cel, în care au pătimit ei. Prin cartea de față aduc un pios omagiu memoriei lor.

Cu toată sinceritatea doresc ca această strădanie a mea să însemne mult mai mult. Doresc ca lumea, după ce va citi cu luare aminte, să nu admită ca să se mai repete asemenea fapte, niciodată, niciodată! Mi-ar fi greu să cred că, după citirea acestor relatări, ar putea exista îndoieli asupra faptelor expuse. Încă și în aceste clipe, cînd condeiul meu așterne pe hîrtie aceste cuvinte de încheiere, îmi trec pe dinaintea ochilor figurile tăcute, care ies din muțenia lor îndemnîndu-mă să le povestesc calvarul. În fața imaginii celor mari — bărbați, femei —, evocarea mea ar fi rezistat poate, dar văd acolo umbrele micuților vlăstare ... ale micuților omuleți acoperiți de nea.

La 31 decembrie 1944, comandamentul suprem SS a cerut lagărului din Birkenau un raport general asupra copiilor-prizonieri. Cu toate selecțiile făcute, mai existau acolo foarte mulți copii — cei care fuseseră smulși de lîngă părinții lor la prima selecție. Naziștii au hotărît că și aceștia trebuiau să piară, dar cît mai iute și mai „ieftin".

N-ar fi putut fi azvîrliți într-o groapă, anume destinată, turnînd peste ei benzină și dîndu-le foc cu lemne aprinse, așa cum făceau întotdeauna înainte? Nu, căci benzina se împuținase, iar munițiile trebuiau pe front.

Dar, pentru asta, naziștii întotdeauna găseau soluții. Ne-au dat ordin să-i „îmbălem" pe copii. În Birkenau, ordinele nu puteau fi comentate; ele trebuiau executate, oricît de repugnante și de inumane ar fi fost.

Pe imensa șosea principală a lagărului — drum al calvarului străbătut de milioane de deținuți —, micuții prizonieri își începură procesiunea funebră într-un nesfîrșit convoi. Cu capetele tunse, cu veșmintele zdrențuite și picioruțele goale pășeau anevoie prin omătul ce li se topea sub tălpi, dezgolind stratul de gheață de pe șosea. Unii alu-

necau şi se prăbuşeau; fiecare cădere era urmată de o plesnitură de bici necruţătoare.

Dintr-o dată, ninsoarea începu din nou să cearnă. În veşmintele lor jerpelite acoperite de fulgi de nea, copiii mergeau clătinîndu-se înainte, spre moarte. Sub loviturile de bici rămîneau tăcuţi, tăcuţi ca nămeţii de zăpadă. Şi îşi continuau drumul zgribuliţi de frig, incapabili să mai plîngă, resemnaţi, sleiţi, înfricoşaţi.

Micuţul Thomas Gaston se prăvăli. Ochii săi mari şi căprui îi străluceau de febră şi de spaimă. Obsedat de biciul care se rotea ameninţător deasupra lui, îi urmărea mişcările cu privirea rătăcită; şi loviturile cădeau neîncetat pe trupul micului Thomas arzînd de febră. Apoi, nu mai avu putere nici să plîngă nici să se supună. L-am ridicat de jos şi l-am dus pe braţe. De cîte ori îl bătuseră pînă acum!

Un răcnet răguşit rupse tăcerea:

— *Stehen bleiben!* (Staţi pe loc!)

— Ajunsesem la „scăldătoare". Cîteva minute mai tîrziu ne-au pus să-i „îmbăiem" pe copii în apa rece plină cu bucăţi de gheaţă. Nu aveam prosoape cu ce să-i uscăm. Le-am pus din nou hăinuţele zdrenţuite pe trupşoare, pline de apa care curgea pe ei şiroi, după care au fost trimişi din nou în coloane — ca să aştepte. Era sistemul la care au recurs „ingenioşii" nazişti ca să „rezolve" definitiv, şi „ieftin", problema copiilor, problema inocenţilor din Birkenau.

După ce toţi copilaşii erau „îmbăiaţi", erau trecuţi în revistă. În ziua aceea, trecerea în revistă a durat cinci ore — cinci ore după „baia" aceea rece plină cu sloiuri de gheaţă —, timp în care copiii au trebuit să stea nemişcaţi în ger şi în zăpadă.

— Micul Isus o să vină imediat să te ia!, mîrîi un gardian SS batjocoritor către un copilaş ce stătea în coloană nemişcat, cu buzele învineţite şi aproape complet înţepenit de frig.

Puţini au fost copiii din Birkenau care au supravieţuit după acea trecere în revistă; cei care au rămas în viaţă aveau să moară curînd de bătăile gardienilor SS. Majoritatea acestor copii erau tot „arieni", dar polonezi, ceea ce vroia să spună că ei nu făceau parte din „rasa superioară".

După aceea ni s-a poruncit să ne întoarcem. În timp ce ne tîram cu greu picioarele pe şoseaua lagărului, deţi-

muții care lucrau la săpături își lăsară din mînă, pentru o clipă, sapele și tîrnăcoapele uitîndu-se la noi. Paznicii SS își slobozirăbîtele. Noi i-am zorit pe copii să meargă mai repejor.

— Mămică!, gîngăvi mititelul Thomas Gaston. Trupul său mistuit de febră era deja în ghearele morții.

Ne îndreptam spre barăci. Copilașii care mai rămăseseră în viață se mișcau ca niște automați, mai mult morți decît vii de sleiți ce erau. În starea aceea, ei au fost duși înapoi, în aceleași grajduri friguroase de unde fuseseră scoși mai înainte. Micul Thomas și-a dat sufletul pe drum, la fel ca atîtea alte sute și sute de copii. Noi, cele care l-am cărat pe brațe, a trebuit să-i depunem cadavrul în dosul barăcilor, căci așa ne sileau ordinele, deși știam ce șobolani mari și grețoși stăteau acolo la pîndă ca să devoreze carnea încă caldă a trupului.

Era în prag de An nou... Cădeau fulgi mari de zăpadă... Auzeam șobolanii mișunînd..., dar nu puteam face nimic decît să închidem ochii și să ne rugăm să vină clipa judecății...! *Dreptate!*... Prag de An nou... În toate colțurile pămîntului, dincolo de sîrmele ghimpate ale lagărului nazist, oamenii liberi își strîngeau mîinile și închinau paharele urîndu-și unul altuia: An nou fericit!... În Birkenau, guzganii se înfruptau cu lăcomie din trupurile copiilor Europei!

•

Cititorul se va întreba poate: Ce ar putea face el, personal, ca asemenea fapte înfiorătoare să nu se mai repete?

Eu nu sînt nici politician, nici jurist. Sînt doar o ființă care a pătimit și căreia i-au fost uciși părinții, soțul, copiii, prietenii. Dar, credința mea e că lumea trebuie să-și împartă în mod colectiv responsabilitatea. Hitleriștii au acționat în mod criminal, dar de vină sînt și celelalte națiuni, chiar și dacă numai prin faptul că au refuzat să creadă și că nu s-au ostenit să facă nici un efort ca să-i salveze, prin toate mijloacele posibile și zi după zi, pe acei nefericiți izgoniți din viață de către hitleriști.

Am convingerea că dacă oamenii de pretutindeni vor lua hotărîrea ca pe viitor să domnească în lume o justiție nepărtinitoare și nu vor mai admite ca să existe iarăși Hitleri, atunci vor izbuti să realizeze ceea ce și-au propus. Nu încape nici o îndoială că toți aceia care, în mod direct

sau indirect, și-au pătat mîinile cu sîngele nostru vor trebui să ispășească pentru crimele pe care le-au săvîrșit. Altfel, ar fi un ultragiu față de memoria a milioane de nevinovați uciși.

Îmi amintesc de interminabilele discuții din vremea studenției mele cînd fără să vrem ne puneam întrebarea: dacă, prin natura sa, omul este bun sau rău? În Birkenau, răspunsul se impunea de la sine: omul este invariabil rău. Or aceasta ar fi acceptarea filosofiei naziste, după care lumea ar fi idioată, perversă și înrăită, și trebuie stăpînită cu ciomagul.

Poate că cea mai mare crimă comisă de către cei ce-și ziceau „supraoameni" este campania pe care au dus-o, adeseori cu succes, ca să ne transforme în bestii tot atît de monstruoase ca și ei. Pentru a ne face să ajungem la această degradare, naziștii au folosit cea mai brutală și mai deconcertantă disciplină, ne-au supus la cele mai incredibile umilințe, la cele mai inumane privațiuni, la permanenta amenințare cu moartea și, totodată, la cea mai dezgustătoare promiscuitate. Întreaga lor politică era menită să ne aducă la ultimul nivel de degradare morală. Și, din păcate, s-au putut bucura de rezultate: oameni care erau prieteni de o viață întreagă au sfîrșit prin a se uri unul pe altul și a avea o adevărată aversiune unul pentru celălalt; am întîlnit frați buni care se luptau între ei pentru o coajă de pîine; oameni care înainte fuseseră de o cinste incontestabilă furau de cîte ori puteau; și de multe ori se întîmpla ca iudeul- *kapo* să fie acela care îl tortura în bătăi pe tovarășul său de suferință tot iudeu. În Birkenau, cît și în societatea ridicată în slăvi de către „filosofii" naziști, predomina teoria potrivit căreia „puterea împarte dreptatea". Or, puterea prin ea însăși impune respect, dar cei cu puterile secătuite și bătrînii nici măcar nu cutezau să nădăjduiască îndurare.

Fiecare lagăr, fiecare baracă, fiecare prici era o mică junglă separată de celelalte, dar supuse toate unor fiare-sălbatice-model. Pentru a ajunge în vîrful piramidei uneia dintre aceste jungle, acela trebuia să devină neapărat o creatură după chipul și asemănarea naziștilor: lipsit de orice scrupule și, mai ales, lipsit de orice sentiment de prietenie, de solidaritate și de umanitate.

În Egipt, sclavii care au construit piramidele, și au murit trudind la ele, au putut cel puțin să-și vadă construcția,

rodul trudei mîinilor lor înălțîndu-se încetul cu încetul. Sclavii din Auschwitz-Birkenau — care erau siliți să care mormane întregi de pietroaie numai pentru ca, în ziua următoare să le care iar înapoi de unde le-au luat — n-au putut vedea decît un singur lucru: revoltătoarea absurditate a trudei lor.

Făpturile lipsite de putere se afundau tot mai mult într-o existență de dobitoc, unde nici măcar visul de a-și umple stomacul nu și-l puteau îngădui, și nu le rămînea altceva decît să se lase mistuite de foamea devoratoare. Singurele lor dorințe nu mai erau decît: să le fie un pic mai puțin frig; să fie bătuți mai puțin des; să aibă ceva mai multe fire de paie, care să le atenueze puțintel duritatea scîndurilor necioplite ale priciului; și, cîteodată, să se bucure de cîte un vas întreg de apă, numai ei înșiși, chiar dacă ea provenea din apa infectată a lagărului. Cineva trebuia să aibă o forță morală extraordinară ca să se țină deasupra prăpastiei naziste și să nu se afunde în ea.

Totuși, am cunoscut și deținuți care au rămas credincioși demnității lor umane chiar pînă la sfîrșitul sfîrșitului lor. Naziștii au reușit să-i ruineze fizic, dar n-au avut puterea să-i degradeze sub aspect moral. Datorită acestora, puțini, eu nu mi-am pierdut încrederea în umanitate. Dacă și în jungla din Birkenau nu toți prizonierii au devenit inumani cu semenii lor, înseamnă că poate exista cu adevărat speranță.

Această speranță este cea care mă susține în viață.

GLOSAR

ARBEITDIENST: prizonieră destinată să repartizeze munca de executat de către *kommando*-uri.
AUSSENKOMMANDO: echipă de muncă destinată să lucreze în exteriorul lagărului.
BEKLEIDUNGSKAMMER: magazie unde se ţineau hainele de puşcăriaşi.
BLOCOVA: şefă de bloc/baracă.
CALIFACTORKA: slujnica personală a şefei de bloc.
„CANADA": depozit unde erau adunate bunurile jefuite de la deportaţi pentru a fi trimise în Germania.
FUHRERSTUBE: biroul SS-iştilor.
ESSKOMMANDO: echipă de muncă destinată să transporte hrana.
HAEFTLING: prizonier/deţinut.
KAPO: şef de *kommando.*
KOMMANDO: echipă de muncă.
LAGERKAPO: adjuncta şefei de lagăr/*lageraelteste.*
LAGERAELTESTE: şefă de lagăr, poreclită „suverana fără coroană" a lagărului.
LAGERSTRASSE: şoseaua principală a lagărului.
LAGERRUHE: sirena de alarmă.
„MUSULMAN": deţinut(ă) ajuns(ă) epavă omenească.
OBERARZT: medicul-şef SS al lagărului de concentrare.
„ORGANIZATION": „organizare"/furt de la nemţi.
POLITISCHE BURO: biroul politic unde se ţineau documentele şi rapoartele.
RAPPORT-SCHREIBERIN: secretara responsabilă cu rapoartele.
SCHREIBSTUBE: biroul unde se trimiteau rapoartele după chemările la apel.
SCHEISSKOMMANDO: echipă de muncă destinată să cureţe latrinele.
SCHREIBERIN funcţionară.
STUBENDIENST: poliţistele/gardienele baracii; inclusiv distribuitoarele raţiilor de mîncare.
„SPORT": soi de pedeapsă aplicată şefelor de bloc, funcţionarelor şi deţinutelor care lucrau la bucătării.
SONDERKOMMANDO: echipă specială de „muncă" cuprinzînd pe cei care deserveau crematoriile.
SONDERBEHANDLUNG (S.B.): „tratament special" semnificînd condamnarea la moarte.
SCHUTZHAEFTLING: deţinute „protejate"
VERTRETERIN: adjuncta şefei de bloc.

CUPRINS

Capitolul		
I:	*8 Cai... sau 96 de Bărbaţi, Femei şi Copii*	5
II:	*Sosirea*	5
III:	*Baraca 26*	60
IV:	*Primele impresii*	64
V:	*Chemarea la apel şi selecţiile*	73
VI:	*Lagărul*	77
VII:	*O propunere în Auschwitz*	82
VIII:	*Sînt condamnată la moarte*	86
IX:	*Infirmeria*	8[illegible]
X:	*Un nou motiv să trăiesc*	97
XI:	*„Canadă"*	107
XII:	*Depozitul de cadavre*	1[illegible]
XIII:	*„Îngerul morţii" contra „Marelui selecţioner"*	11[illegible]
XIV:	*„Organizare"*	123
XV:	*Naşteri osîndite*	12[illegible]
XVI:	*Cîteva detalii despre viaţa din dosul sîrmelor ghimpate*	1[illegible]
XVII:	*Procedee şi absurditatea lor*	[illegible]
XVIII:	*Condiţiile noastre de „privilegiat"*	15[illegible]
XIX:	*Bestiile din Auschwitz*	16[illegible]
XX:	*Rezistenţa*	177
XXI:	*Parisul a fost eliberat!*	186
XXII:	*Experimente „ştiinţifice"*	194
XXIII:	*Amor la umbra crematoriului*	201
XXIV:	*În duba morţii*	209
XXV:	*În prag de necunoscut*	21[illegible]
XXVI:	*Libertate*	[illegible]
XXVII:	*Şi totuşi cred*	22[illegible]
Glosar		2[illegible]

Lector: ŞTEFAN DAMIAN
Tehnoredactor: CONSTANTIN RUSU

Apărut: 1986. Bun de tipar: 22.09.1986.
Comanda nr.: 2785. Coli de tipar: 14,5.
Hîrtie: velină 70 g/mp. Format: 54×84/16.

Tiparul executat sub comanda nr. 357/1986
la ÎNTREPRINDEREA POLIGRAFICĂ CLUJ
Municipiul Cluj-Napoca, B-dul Lenin nr. 146.
Republica Socialistă România